DE GODVRUCHTIGE AVONDMAALGANGER

Tot een heilrijk en heugelijk genot van het hoogwaardige Avondmaal des Heeren.
Bestuurd en aangemoedigd, door een schriftmatig en gemoedelijk bericht aangaande
het Geloof, het Verkond der genade
en een Godewaardig gebruik van het heilig Bondszegel

Nagelaten door de Weleerwaarde en Godzalige Heer

PETRUS IMMENS

In zijn leven zeer getrouw leraar en voorganger in de gemeente van Jezus Christus
te Middelburg

Vermeerderd met veertien gezangen door
JOHANNES HAZEU Czn.

I. de Bruin, 's -Gravenhage
Firma I. J. Malga, Nijkerk

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2004

INHOUD

APPROBATIE
GEDICHTEN

EERSTE VERHANDELING
Over de natuur des geloofs, met een aanwijzing van de middelen, die onbekeerden hebben te gebruiken om het geloof deelachtig te worden, en reeds gelovigen om zich daarbij te bewaren en daarin verder toe te nemen.
TWEEDE VERHANDELING
Over het grote onderscheid tussen het tijdgeloof en het ware, zaligmakende geloof.
DERDE VERHANDELING
Over de verzekering, als een vrucht van het zaligmakende geloof.
VIERDE VERHANDELING
Waarin aangetoond wordt waar het vandaan komt, dat velen van Gods kinderen zo bekommerd en twijfelmoedig heengaan op de weg naar de hemel, en waarin zij in die zwarigheden worden bemoedigd en opgebeurd
VIJFDE VERHANDELING
Over het zalig en heilrijk gevolg van een welgegronde verzekering in het leven door het geloof.
ZESDE VERHANDELING
Over de vrede, blijdschap en roem des geloofs, als vruchten, die uit de wandel des geloofs voortvloeien
ZEVENDE VERHANDELING
Over de verachtering van Gods volk in de oefening van het geestelijke leven.
ACHTSTE VERHANDELING
Over de gulhartige en oprechte toestemming of inwilliging der ziel in het genadeverbond, tot voorbereiding voor het Avondmaal des Heeren.
NEGENDE VERHANDELING
Het vervolg over de inwilliging in het verbond.
TIENDE VERHANDELING
De grote Middelaar des verbonds voorgesteld in Zijn algenoegzaamheid en gewilligheid, tot uitlokking en bemoediging van bekommerde en verlegen zielen, die door onvrijmoedigheid niet durven het verbond met God te maken.
ELFDE VERHANDELING
Van het gelovig gebruikmaken van de grote VerbondsMiddelaar in alle bijzondere betrekkingen, waarin Hij voorkomt, tot heiligmaking en vertroosting.
TWAALFDE VERHANDELING
Over de betamelijke en Godvruchtige voorbereiding of schikking van het hart om het Avondmaal des Heeren met vrucht te genieten.
DERTIENDE VERHANDELING
Over de betamelijke geschiktheid, die een ieder op de dag van het Avondmaal nodig heeft om Gode waardig, en tot nut van zijn ziel, toe te naderen.
VEERTIENDE VERHANDELING
Over de betamelijke nabetrachting, hoe een Godvruchtige zich Gode waardig zal gedragen na het gebruik van het Heilig Avondmaal.

Uitgegeven met goedkeuring van de weleerwaarde Classis van Walcheren.

Hetwelk getuigen de Gedeputeerden tot die zaak,

JACOBUS WISPELWEY, Predikant te Grijpskerke

ANTH. LAMOTTE, Predikant te Arnemuiden

OP DE VERHANDELINGEN OVER HET HEILIGE AVONDMAAL
VAN DE ZEER EERWAARDE EN NU ZALIGE HEER PETRUS IMMENS
In leven waardig en getrouw leraar in de gemeente van Jezus Christus te Middelburg in Zeeland

Spreekt Habel nog na zijne dood
Door zijn geloof en heilig leven,
Waarvan hij proeven heeft gegeven
Als 's Heeren gunst- en bondgenoot!
Hoort m' in het Woord de roem dier helden,
Die 't Koninklijke deugdenpad
Betraden naar de hemelstad,
Tot 's Heeren eeuw'ge lof vermelden.
Deez' eer geschiedt nog 't alle tijd'
Aan 't volk, dat Gode is toegewijd.
Hoe zeer z' op aarde zijn veracht,
En wereldlingen met hen spotten,
(Wier naam voor eeuwig moet verrotten,
Of tot hun schand' aan zijn gedacht).
De nagedacht'nis blijft in zegen,
Van die Godzaligheid en deugd
Geschat heeft boven 's werelds vreugd',
Die nimmer daarbij op kan wegen.
O zalig, die zo rust in 't stof,
Dat aan hem wordt gedacht met lof.
Die eer geniet ook 's Heeren knecht,
Die al ruim dertig jaar geleden
Is 't algemene pad getreden,
En in het stof des doods gelegd.
'k Meen IMMENS, die al zijne krachten
Verteerd heeft in de dienst van God,
En nu geniet het zalig lot,
Waarop Gods trouwe knechten wachten.
Deez' grote man, zijn naam en werk,

Blijft nog tot zegen in Gods kerk.
Geen wonder! daar heeft hij gelicht
zoals een ster schijnt in het duister;
Daar heeft hij met veel roem en luister
Door woord en wandel saám gesticht.
Wie voelt zijn hart niet nog ontsteken
In liefde tot die dierb're man!
Als hij zich nog herinn'ren kan
Dat aangenaam en ernstig preken;
Dat lieflijk spreken naar het hart
Der zwoegende onder druk en smart.
Die ongemene vriend'lijkheid
In 't onderlinge saám verkeren,
Die lust om anderen te leren,
Waartoe hij altoos was bereid;
Dat bidtalent, aan hem gegeven,
Waardoor hij dikmaals met de Heer'
Kon worst'len, pleiten, en niet eer
Afliet, maar zolang aan bleef kleven,
Tot hij d' Almachtige verwon,
Die zijn verzoek niet weig'ren kon.
Maar zacht, ik zeg niet meer, 'k zwijg stil.
Die leraar is ons lang ontnomen,
En zal ook nimmer weerkomen.
Buk u, mijn ziel! 't Was Godes wil.
Wees dankbaar, dat ge u moogt tellen
Met die een nauwe ommegang
Met hem genoten, jaren lang;
Dat g' op zijn dienst ook prijs woudt stellen,
ja 't zelfs een voorrecht hebt geschat,
Als g' aan zijn voeten neerzat.

Wat hoorde g' uit zijn dierb're mond
Al menig' aangename woorden,
Die 't hart innamen en bekoorden,
Waardoor g' u aan zijn dienst verbond.
Gedenk vooral nog met genoegen
Aan die bemoedigende taal,
Die hij vóór ieder Avondmaal
Aan Sions treurgen toe wou voegen,
En daar Gods volk bericht ontving,
Hoe 't best geschikt ter bruiloft ging.
Dit is ook d' inhoud dezer blaán,
Door Willemsen ons opgedragen,
Die daarin vond zó veel behagen,
Dat hij wel d' hand aan 't werk wou slaan,
Om 't met een voorreed' te geleiden;
Waarvoor hem ook zij dank gezegd.
O Heer' bewaar nog lang Uw knecht,

Laat hij er velen toebereiden,
Die zijne blijdschap zijn en kroon
Voor zijn getrouwe anbcidsloon.
Dit bundelke houdt in een schat
Van uitgelezen oefeningen,
Die meest behelzen zulke dingen,
Die 's Heeren volk op 't levenspad
Raad en besturing kunnen geven.
O hier, hier kan 't benauwde hert,
Dat door 't gezicht der zonde werd
Angstvallig heen en weer gedreven,
Bericht ontvangen, hoe het moet
Heen vluchten tot des Heilands bloed.
't Leert ons van 't waar geloof de aard,
Zoals 't moet worden ondervonden.
Hier worden ons de vaste gronden,
Waarop men veilig bouwt, verklaard.
Hier leert men hoe men 't best zal hand'len,
Om warelijk, en niet in schijn,
Verzekerd van zijn staat te zijn;
En hoe men door 't geloof moet wand'len,
Waarvan men zaal'ge vrucht geniet:
Roem, blijdschap, vreê, die 't oog niet ziet.
Dan ziet m' een ziel, die staat bereid
Om met God in 't verbond te treden,
Op 't allerkrachtigst overreden,
En haar als voor de troon geleid,
Om statelijk 't verbond te maken
Voor nu, voor eeuwig en altijd. O zalig, die zó toegewijd
Aan God, de zonden mag verzaken!
O zalig, die zo voor Hem leeft
Door Jezus, Die er kracht toe geeft.
Dan wordt nog eind'lijk ten besluit
Geleerd hoe 't Avondmaal des Heeren
Gebruikt moet worden, Hem ter eren,
En in wat sieraad Jezus' bruid
Gekleed moet zijn om toe te treden
Aan Zijne dis, en zij voortaan
In Zijne wegen heilig gaan,
Gelijk het past aan Jezus' leden,
Die, met een dankbaar, rein gemoed,
De kracht vertonen van Zijn bloed.
Wel, is dit d' inhoud van dit boek?
Hoe waardig is het dan te lezen!
Hoe nuttig kan 't een ziele wezen,
Die 't voor haar neemt ten onderzoekl
Komt, Godes vrienden, die 't mocht beuren,
Die leraar, zo vol kracht en geest,
Te kennen! Is hij u geweest

Tot nut? Moest g' om zijn heengaan treuren?
O komt, herdenkt nog eens zijn woord,
Dat u met zegen hebt gehoord.
Komt, Sions treurigen, wier hart
Benauwd is wegens uwe zonden,
Hier vindt u balsem voor uw wonden,
Die helen kan uw zielesmart.
Hier ziet g' uw zwarigheén benomen;
Een volle Jezus en Zijn bloed
U aangeboón, tot Wie u moet,
AL was het bevende, maar komen,
Wijl Hij een ziel nooit heeft veracht,
Die Hem ontboezemde haar klacht.

Komt, maakt met mij dan van dit schrift
Een recht gebruik, 't zij u 't voor dezen
Gehoord hebt, of nu eerst mocht lezen,
Ontvangt het als een liefdegift,
Aan u geschonken door Gods goedheid,
Bij al de midd'len, die Hij geeft
En waarbij uwe ziele leeft;
Smaakt u hiervan de rechte zoetheid.
Het zal uw tong in 's Heeren lof
Ontbinden voor deez' dierb're stof.
O, hoe gelukkig is een volk,
Dat zo'n leraar heeft gekregen,
Die hun bescheiden 's Heeren wegen
Verklaard' als 'n rechte bijbeltolk.
Die zondaars door de schrik des Heeren
Bewegen poogd' tot 't waar geloof,
Om niet te worden satans roof;
En zulken, die tot God zich keren,
Door onderwijs, door hulp en raad,
Behandelde naar hunne staat.
Dit voorrecht heeft ook Middelburg
Genoten, daar niet slechts de waarheid I
n hare zuiverheid en klaarheid
Geleerd is, maar Gods liefdezorg
Heeft daar van tijd tot tijd gezonden
Getrouwe leraars naar Zijn hert;
Door wie de kracht der waarheid werd
Beleefd en waarlijk ondervonden;
Die, trouw en ijv'rig in het werk,
Tot opbouw waren van Gods kerk.
Of werd er door de bange dood
Op 't onverwachts één neergeslagen,
't Geen stoffe gaf tot bitter klagen?
In zo'n zwaar verlies en nood
Liet God Zijn dierbaar volk geen wezen;

De groot' Ontfermer hield Zijn oog
Gedurig op hen van omhoog;
Die breuken kwam Hij weer genezen.
Ja tot deez' dag mag 't nog geschién,
Dat wij nog trouwe leraars zien.

Nog trouwe leraars, die vol moed
Het voetspoor van die zaalgen drukken,
Die 's doods geweld ons kwam ontrukken;
Waardoor 't verlies weer is vergoed.
Och, dat die arbeid van Gods liefde,
Zo onvermoeid aan ons besteed,
Maar kracht op 't hart des zondaars deed;
Dat 's Konings pijl het eens doorgriefde.
O Heiland, rijd voorspoedig voort
Op 't zalig Evangeliewoord.
Zend in een ruimer maat Uw Geest,
Dat Hij dit deel in uwe kerke,
Zowel als andere, bewerke,
Die lang onvruchtbaar zijn geweest.
O, mocht m' ook van dit Sion horen,
Daar 't Woord met zoveel ernst en kracht
Op 't hart des zondaars is gebracht,
Dat deez' en die daar werd geboren,
Die met hun ganse hart en mond
Toestemmen 't zalig heilverbond.
Ach, werd het volk van Uwe lust,
De Sions kind'ren, die voorheen
Als 't fijnste goud met luister scheen,
Maar nu ontglansd zijn, toegerust
Met meer genade, geest en leven.
O, dat m' Uw sierlijk beeld meer zag
Uitblinken in hun gans gedrag.
Doe elk op 't ijv'rigst daarnaar streven,
En zich opbeuren uit het stof.
Zo krijgt Uw Naam voor eeuwig lof.

JACOBA PETRONELLA WINCKELMAN

OP DE ZIELNUTTIGE VERHANDELINGEN VOOR DES HEEREN HEILIGE AVONDMAAL

voorheen te Middelburg uitgesproken door wijlen de weleerwaarde en zeer geleerde heer PETRUS IMMENS, veel geacht en geliefd leraar aldaar.

Wie heilbegerig vraagt; Wat moest een ziel bevinden,
Zal zij gerechtigd treên aan 's Heeren heil'ge dis?

Zie in dit werk, dat elk de Gastheer welkom is,
Die 't bruiloftskleed vertoont; geen and'ren zijn Zijn vrinden.

Het waar, schoon klein geloof, mag, moet zich onderwinden
Ten Avondmaal te gaan, ter sterkte en lafenis.
Vergast de Heiland 't hart door brood en wijn; gewis,
Het moet, het zal zich blij te Zijnen dienst' verbinden.

De veinsaard wordt ontroomd, de burgerlijke ontdekt;
Gods volk, hoe zwak, vindt steun; de sterke'n spoorslag;'t strekt
Ten raad, bestuur en troost, hier alles klaar geschreven.
Dank Immens, Middelburg, die 't sierlijk heeft geleerd;
Prijs Winckelman, die 't nu, ten nutt' der kerk, vereerd;*
Roem Willemsen, wiens brein ons 't voorwerk gul wou geven.

HELENA BUYTS, nu FILEDT

* Jonkvrouwe Jacoba Petronella.

OP DE STICHTELIJKE OEFENINGEN VAN DE EERWAARDE, GODZALIGE EN NU ZALIGE HEER PETRUS IMMENS

In zijn leven bedienaar van het Evangelie te Middelburg in Zeeland. Uitgegeven door de hoogeerwaarde, zeer geleerde en Godzalige heer JACOBUS WILLEMSEN. Hoogleraar in de heilige godgeleerdheid in de Doorluchte School, en leraar in de gemeente van Jezus te Middelburg in Zeeland.
Met een voorrede van deze leraar ter aanprijzing van de gedachtenis des rechtvaardigen.

Godgewijde bijbeltolk!
Stichter van 't Godvruchtig volk!
IMMENS! de eer der kerkgezanten
Die in Zeelands eerste stad,
Als een uitverkoren vat,
Jezus' wijnstok ook mocht planten.
IMMENS! hart- en boezemvriend
Van mijn vader, die gezwind
Met een starrevlucht onze ogen,
(Wijl 't de Godheid zo geviel),
Verre boven 't zonnewiel,
Werd tot onze smart onttogen.
'k Meen de vrome HANAPPIER,
Die, vervuld met 's Geestes vier,
Waakte bij Gods reukaltaren;
Maar nu praalt in 't hemelhof.
Kinderplicht verzwijgt de lof,
Die enen leest in deze blaren.

IMMENS! die ook wordt getoefd
Daar geen zonde u meer bedroeft,
Aan een dis van reine wijnen
En van lang beloofde spijs,
Op een ongehoorde wijs;
Daar de schaduwen verdwijnen.
Daar gij, bij uw Vorst te hoof,
't Eind van 't zaligend geloof
Nu in glorie moogt genieten.
Daar nu nimmer enig ding
Uw geloofsverzekering
Hind'ren zal, of u verdrieten
Op het enge levenspad.
Nu ge in Salems vredestad
Zegeviert langs goudeis straten,
Zo wordt gij, na strijd, getroost;
Maar helaas! uw letterkroost
Moest u onbezorgd verlaten;
't Geen de Sionietenschaar',
Droef te moe, aan 't hart ging. Maar
WILLLEMSEN, het puik der braven,
Onze waarde predikant,
Leent uw waardig kroost de hand
Om in 's werelds ruim te dravenl
Zo slaat hij uw wezen gá.
En, schoon bezig vroeg en spa',
Gaf hij hun zijn snipperuren
Nog veel vergenoegder dan
Voortijds was een akkerman,
Die zijn oogst haalde in zijn schuren,
En wat van zijn goudgeel graan
Voor de wees moest laten staan.
Welkom, dies, o puiktafrelenl
Vaderloze, die niet meer
Treurig zit in 't duister neer,
Maar die nu in 't licht moogt delen
En uw licht deelt aan ons mee,
Op der vromen wens en beê.
Lezers van verheven dingen.
Ziet hier ene schilderij
Van de beste sierkledij.
In deez' keurige oefeningen
Vindt u 't heilig statiekleed,
Waarin Jezus' kerkbruid treedt,
Als zij met een rein geweten
Aan Zijn bonds- en liefdedis,
Tot Zijns Naams gedachtenis,
Heilig, vrolijk is gezeten.
Hier wordt 't tijdgeloof ontdekt,

En de zondaar opgewekt
Om genade te begeren
Als het ene nodig goed.
Langs de weg van 's Heilands bloed.
Elk kan hier zijn plicht uit leren.
't Is al enkel bijbeltaal;
Recht gepast bij 't Avondmaal.
Ziet des Vorsten bruid hier prijken
In Zijn oog, zo schoon van leest
Op dit Prinselijke feest;
Daar ge een snode gast ziet wijken,
Die nu gans verlegen staat
Om zijn ongeschikt gewaad,
En voor Jezus' stem moet zwichten.
Dank hebbe IMMENS' liefdezorg,
Dat hij dus zijn Middelborg
In zijn leven wilde stichten.
Dankt ook onze leraar saám,
Wijl hij dus heer Immens' naam
En zijn dienst, de kerk geheiligd,
Heeft voor 't roest des tijds beveiligd.

P. M. DE LICHTE

Eerste Verhandeling

Over de natuur des geloofs, met een aanwijzing van de middelen, die onbekeerden hebben te gebruiken om het geloof deelachtig te worden, en reeds gelovigen om zich daarbij te bewaren en daarin verder toe te nemen.

Bij gelegenheid van des Heeren heilig en hoogwaardig Avondmaal, tot welks betamelijk en nuttig gebruik wij u, bij die gelegenheden, wensen op te wekken, was ik voornemens om nu en in het vervolg, zo de Heere ons de gelegenheid gunt, met uw aandacht te spreken over het zaligmakend geloof, zowel in haar natuur als zalige vruchten, die daar uit voortvloeien. Maar zo, dat ik veel waarheden hieromtrent zal vooronderstellen, en voornamelijk het daar op toeleggen, om zowel natuurlijke mensen te doen ontwaken en de weg tot hun eeuwig heil aan te wijzen, als voornamelijk om Gods volk te bemoedigen in hun zwarigheden, en raad en bestuur te geven, hoe zich te gedragen om in het geloof meer overvloedig te zijn; inzonderheid bij gelegenheid van het Avondmaal, om dat tot troost en nut van hun ziel te gebruiken.

Ik zal dan in dit uur, onder inwachting van des Heeren zegen, hiermede een aanvang maken en langs deze weg onze verhandeling schikken:

1. Zal ik kort iets zeggen over de aard en natuur van het geloof, waarin de wezenlijke daden van hetzelve bestaan.
2. Doordat het geloof het noodzakelijk vereiste is om ten Avondmaal te gaan, zal ik natuurlijke mensen opwekken om al die middelen te gebruiken, die hen, onder de zegen Gods kunnen brengen om het geloof deelachtig te worden.
3. Des Heeren volk zal ik gronden aan de hand geven om van hun geloof zich te verzekeren, en dat deelachtig zijnde, hoe zij verplicht zijn zich daarbij te bewaren.

1. **Over de aard en natuur van het geloof, waarin de wezenlijke daden van hetzelve bestaan.**

Om dan vooreerst iets te zeggen van de natuur des geloofs, merk ik vooraf aan, dat geloven niet is, iets menen, of in twijfel te staan of een zaak zo is of zo niet is, zoals het in natuurlijke dingen dagelijks wordt misbruikt. Men zegt: *ik geloof dit of dat*, wanneer er redenen aan de ene kant voor zijn, waarom men zo besluit; maar ook enige redenen aan de andere kant tegen, waarom men het in twijfel trekt. Maar dat is geen geloven, maar veeleer aan een zaak twijfelen, hetgeen gans strijdig is met de zaak, waar wij nu van spreken.

Ook is geloven niet uitwendig iets weten, dat is van een zaak ten volle bewust te zijn, hetzij door onszelf of door een ander. Want ik kan weten hetgeen ik niet toestem, maar veeleer afkeur. Nu kan dat in natuurlijke dingen wel plaats hebben, maar niet in het geestelijke, want daar is het geloof zo'n weten, dat met volle toestemming van het verstand en omhelzing van de wil samen gaat. En dat verstaat de Schrift er onder, als deze spreekt van het geloof. Evenals het woord *horen,* dat zo menigmaal voorkomt en niet slechts betekent: met het lichamelijk oor aanhoren; maar zo'n horen, dat samen gaat met aandacht, eerbied en opmerking.

Dus wil het zaligmakend geloof zeggen: ***het getuigenis Gods van harte aannemen, met een volkomen overgave van zijn ganse ziel en alle genegenheden aan God en***

Christus. Het is een kunstwoord, dat niemand in kracht kent, dan die het ontvangt en zó werkzaam is.

Nu komt ons in Gods Woord tweeërlei woord voor, dat deze daad uitdrukt.

1. Het eerste woord betekent *toevlucht nemen,* Psalm 2 : 12: "Welgelukzalig zijn ze, die op Hem betrouwen"; eigenlijk staat er: *die de toevlucht nemen,* Psalm 36 : 8 en op andere plaatsen meer, en dat drukt uit de eigenlijke, maar zwakke daad des geloofs, waaraan de zaligheid wordt vastgemaakt.
2. Het tweede woord betekent *leunen, steunen, zich ergens veilig op verlaten, of te laten dragen door een ander, zoals een kind, dat zich veilig verlaat in de armen van zijn moeder of voedster*. Zo staat er in Hooglied 8 : 5: "Wie is zij, die daar lieflijk leunt op haar liefste?" en Psalm 84 : 13, en dan drukt het uit de verdere trap van het geloof, dat in *vertrouwen* bestaat.

(1) In het Nieuwe Testament wordt het woord *geloven* soms gebruikt voor het voorwerp dat men geloven moet; zoals ze van Paulus getuigden: "die ons eertijds vervolgde, verkondigt nu *het geloof",* Galaten 1 : 3, dat is *het Evangelie,* dat men geloven moet.

(2) Maar soms komt het voor van die daden van het gemoed, die omtrent dat voorwerp werkzaam zijn, Joh. 3 : 36: "Die in de Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven"; dat is, die zo omtrent de Zoon werkzaam is, zoals God het vordert, is zalig.

Van dat geloof spreken wij nu, dat de ziel waarlijk met Jezus verenigt. En om met een enkel woord daar iets van te zeggen, moeten we zien:

1. Wat er voorafgaat.
2. Waarin het ware wezen des geloofs zelf begrepen is.
3. De vruchten daarvan.

1. Zal dan een ziel tot zaligheid geloven, daar gaat vooraf:

A. *Kennis,* die zó noodzakelijk vereist wordt, dat het geloven zelf wel kennen genoemd wordt, Jesaja 53 : 11: "Door Zijn kennis zal Mijn Knecht, de Rechtvaardige, velen rechtvaardig maken." Dat is, door het geloof, want men kan geen waarheid toestemmen of omhelzen en daaromtrent betamelijk werkzaam zijn, tenzij men die eerst goed kent. Er worden dan voorondersteld zekere waarheden, die men kennen moet. Deze zijn in het algemeen het ganse getuigenis van God, maar in het bijzonder die waarheden, die betrekking hebben op ons eeuwig heil. Zo moet men kennen enige dingen omtrent zichzelf, enige omtrent de Middelaar van behoudenis, enige omtrent het middel, waardoor men aan die Middelaar deel krijgt, en enige omtrent de verplichtingen, die op een ziel liggen tot heiligheid; en in die waarheden ligt opgesloten de kennis van ellende, verlossing en dankbaarheid.

Deze waarheden nu moet iemand, die geloven zal, kennen in minder of meerder maat en trap. Maar alle kennis is niet genoeg, een blote beschouwing maakt niemand zalig. Er is onderscheid tussen kennen en kennen, zoals een natuurlijk mens die waarheden bevat, of zoals een ziel die beschouwt door het ontdekkend licht van de Geest. De één kent alleen de woorden en de uitwendige schors der waarheden, omdat hij het zo geleerd heeft, maar hij dringt nooit tot het pit en merg daarvan in. Een ander kent ook de zaken, met de woorden, en dringt tot in het allerinnigste door omdat hij het dadelijk gevoelt. De één kent ze zonder de minste aandoening; hij ziet zijn ellende, maar zonder verlegenheid, schaamte en droefheid daarover. Hij beschouwt Christus, maar

zonder de minste begeerte; immers niet zo'n begeerte, die hem tot Christus drijft, omdat hij niet gevoelt dat hij Hem nodig heeft. Maar die waarlijk gelooft, kent de waarheden met aandoening, met indruk; hij ziet zijn ellende met gevoel, met verlegenheid; hij beschouwt Christus als de enige Weg ter zaligheid, met uitgaande begeerten om aan Hem deel te hebben.

B. Hier moet bijkomen *een toestemming van de waarheden,* die men kent. Maar een blote toestemming is ook niet genoeg, want men kan de letter der waarheden toestemmen omdat ze redelijk, Gode betamelijk en heilzaam zijn en er niets tegen is in te brengen. Maar zo stemmen allen, die in de Gereformeerde Kerk zijn, de waarheden toe. Maar die gelooft omdat hij de waarheden in zijn hart zo gevoelt, geeft er een dubbele toestemming aan. Hij zegt: *ik geloof het niet alleen omdat God het getuigt in Zijn Woord, maar omdat ik het ondervind in mijn hart.* En dus getuigt de Geest in het hart, dat de Geest, Die in het Woord spreekt, de waarheid is. Gaat er zo'n kennis vooraf, dan moet noodzakelijk de wezenlijke daad des geloofs volgen, die bestaat *in een hartelijk lopen en vlieden ván zichzelf en een toevlucht nemen in Christus en Zijn algenoegzame verdiensten.*

Begrijpt dan de wezenlijke geloofsdaad eens op deze wijze: *De Heilige Geest, Die hier alleen de Werkmeester van is, geeft de zondaar twee ogen. Met het ene ziet hij zichzelf, en met het andere de Heere Christus.*

A. Hij ziet zichzelf in zijn ellendige, verloren en rampzalige toestand, waarin hij van nature is; hij ziet zijn zonden in alle verzwarende omstandigheden. Want de Geest zal de wereld van zonden overtuigen, of eigenlijk *stom zetten,* zodat ze niets zou weten in te brengen, Joh. 16 : 8. Door dit gezicht wordt hij verbrijzeld, week en nederig voor God. De hoogheid des harten wordt weggenomen; ja, dat gezicht werkt een ware verootmoediging, zodat de ziel uitroept met Efraïm: "Nadat ik aan mijzelf ben bekend gemaakt, heb ik op mijn heup geklopt; ik ben beschaamd en schaamrood geworden", Jer. 31 : 19. En dat gaat zó ver, dat ze wanhoopt aan zichzelf, maar daardoor wordt ze voorbereid:
B. Om met het andere oog de Heere Jezus te zien als die grote Heiland en Zaligmaker, hetgeen voor zo'n gewonde en radeloze ziel allerdierbaarst en verkwikkelijkst is, want de Geest ontdekt haar in Jezus:
    - Dat Hij, om een Heiland te zijn, daartoe van eeuwigheid van de Vader is verordineerd en toegerust.
    - Dat Hij er ook bekwaam toe is, omdat in Hem een volle algenoegzaamheid is tot vervulling van het gebrek, doordat naar het welbehagen des Vaders in Hem al de volheid woont, Kol. 1 : 19.
    - Dat Hij ook gewillig is om alles wat Hij is en heeft aan verlegen zielen te schenken. Want alles wat Hij is in Zijn naturen, namen, ambten en staten als Middelaar, is Hij niet zozeer voor Zichzelf, als wel voor verlegen zondaren; ja dat Hij die zelfs nodigt, bidt en roept om tot Hem te komen.

Dit gezicht verwekt een hoogachting, begeerte, verlangen en uitzien naar de Heere Jezus, waardoor ze het geloof zelf oefent. Want dat dubbele gezicht verwekt in de ziel een dubbele daad. Ziet ze zich zo ellendig en verloren, ze denkt: *blijf ik zo, er is niet anders dan een zekere dood en eeuwig verderf te wachten; maar mag ik in Jezus gevonden worden, daar is mijn eeuwig heil.*

Wat doet die ziel dan? Ze loopt en vliedt uit zichzelf, ze ziet af van alle eigen gerechtigheid, ze wil het leven in haar eigen hand niet meer zoeken en zij neemt dadelijk toevlucht tot de Heere Jezus en Zijn algenoegzame verdiensten, betuigende, dat zij wenst in Hem gevonden te worden.

En om deze geloofsdaad uit te drukken, gebruikt Gods Woord verscheiden spreekwijzen, die ons de rechte gestalte leren van zo'n toevluchtnemende ziel.

- Dan wordt het eens genoemd: *de Heere te zoeken,* Psalm 69 : 33: "Gij die God zoekt, ulieder hart zal leven." En dan wordt de ziel aangemerkt als één, die zich verloren ziet, maar wetende dat er nog een middel is om behouden te worden, dat met alle naarstigheid naspeurt door het gebruik van alle middelen.
- Dan wordt het eens uitgedrukt door *naar Christus te vragen,* Jesaja 11 : 10: "Zij zullen naar de wortel van Isaï vragen." En dan drukt het uit die verlegen, radeloze gestalte der ziel, waardoor ze het bij zichzelf opgeeft, maar gelooft dat het evenwel niet buiten hoop is, en daarom vraagt welke de goede weg is, om daarin te wandelen.
- Dan eens door *horen,* Psalm 45 : 11: "Hoor, o dochter, en zie en neig uw oor." En dat zegt dan op het voorstel van het Evangelie acht te geven, te horen met aandacht en opmerking wat God daarin laat voorstellen. Ja de oren neigen, evenals een zieke, die wanneer de medicijnmeesters spreken, of er nog een middel tot herstel is, het hoofd van het bed neigt en met begeerte tot zijn herstel gretig hoort wat er van hem gezegd wordt.
- Ook wel door *Christus aan te grijpen,* Jesaja 27 : 5: "Hij moest Mijn sterkte aangrijpen." Evenals iemand, die in gevaar is van verdrinken of verbranden, die het aangeboden middel tot behoudenis gretig aanneemt om uit dat gevaar gered te worden. Zo ziet een ziel zich in het alleruiterste gevaar van een eeuwig verderf; maar tegelijk ziende de Heere Jezus, als het enige Middel tot behoud haar aangeboden, strekt ze de hand des geloofs uit, zij grijpt Hem aan en waagt zich op Hem.
- Ook door *willen:* "Gij wilt tot Mij niet komen" (dat is: in Mij geloven), Joh. 5 : 40. En dan drukt het uit die overgebogen, volvaardige gemoedsgestalte, waardoor de ziel met verlating van de dienst der zonden, het voorstel Gods van harte goedkeurt, om gezaligd te worden zoals Hij wil.
- Ook door *komen,* Jesaja 55 : 3: "Komt tot Mij." Dan zegt het hoe de Heere Jezus Zichzelf met al Zijn volheid aanbiedt, en de ziel, dat horende, tot Hem komt, gaande uit zichzelf en uit alle eigen gerechtigheid, om het leven bij Hem te zoeken.
- Ook door *toevlucht nemen,* Psalm 2 : 12: "Welgelukzalig zijn allen, die tot Hem toevlucht nemen." Evenals een doodslager, die, door de bloedwreker gejaagd, met alle haast heenvlucht tot een vrijstad van behoudenis; of als één, die door vijanden achtervolgd wordt, ziende een sterkte, daarheen loopt. Zo is de Naam des Heeren een sterke toren, waarheen de rechtvaardige loopt en in een hoog vertrek gesteld wordt.
- Ook door: *op Christus te zien, Hem aan te zien,* Joh. 6 : 40. En dan is die spreekwijze ontleend aan de kopere slang, die de kinderen Israëls, wanneer ze door de vurige slangen gebeten waren, moesten aanzien, al was het maar met een gebroken oog - dat is zo'n oog, dat het medelijden van de aanschouwer verwekt - om behouden te worden. En dan geeft het te kennen die daad van het zwakste geloof, waardoor een zieltogende en doodbrakende ziel evenwel het oog op Jezus vestigt, of Hij Zich over haar nog ontfermde.

- Ook *een kiezen van de Heere,* Jozua 24 : 15: "Kiest u heden wie u dienen zult." Dat is die daad der ziel, waardoor ze na bedaard overleg en overrekening van de kosten tot een besluit komt om zich voor de Heere en Zijn dienst te verklaren, zonder meer te willen hinken op twee gedachten.
- Dan heet het eens *de Zoon te kussen,* Psalm 2 : 12: "Kust de Zoon." Een kus, zoals onderdanen doen aan hun koning, waardoor ze hem voor koning erkennen, zich aan zijn heerschappij onderwerpen en zijn geboden gehoorzamen. Zo wil de ziel ook de Heere Jezus tot Koning over zich uitroepen. Zijn heerschappij is haar de allerzaligste en lieflijkste, en het doen van Zijn geboden is haar lust en blijdschap.
- Vooral komt deze geloofsdaad voor onder de benaming van *hongeren en dorsten,* Matth. 5 : 6: "Zalig zijn ze, die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid"; omdat dit de alleroprechtste, sterkste, aanhoudende en werkzame gemoedsgestalte uitdrukt, dat de ziel niet rust voordat ze Christus mag genieten, en daartoe alle middelen in het werk stelt.
- Eindelijk wordt het uitgedrukt door *aannemen, omhelzen en als in de armen drukken,* Joh. 1 : 12: "Zo velen Hem aangenomen hebben", om het heilig genoegen, de innige liefde en blijdschap der ziel uit te drukken, wanneer zij deel aan Jezus heeft.

Al deze spreekwijzen, die Gods Woord gebruikt, drukken wel dezelfde wezenlijke daad des geloofs uit, maar ze leren ons tevens de bijzondere gestalten van de ziel, hoe het geoefend wordt.

Doch om deze daad goed te verrichten, zijn er zekere voorwaarden, die daartoe behoren, waaruit de oprechtheid blijkt. Want zal een ziel gelovig de toevlucht nemen tot Christus:

A. Zij doet het hartelijk. O, geen doodslager kan met meer vaardigheid lopen naar de vrijstad, geen door de slangen gebetene met meer gretigheid zien op de kopere slang, geen van honger en dorst versmachtende hartelijker begeren naar spijs en drank, dan een ziel loopt, vlucht, ziet, hongert en dorst naar Jezus.
B. Zij neemt Jezus alléén aan, met opzegging van de dienst van de zonde, wereld en satan. Ze verklaart Jezus' vijanden voor de hare. Zij weet, dat Jezus alleen al haar liefde, al haar tijd en kracht waardig is. Zij wil haar hart niet meer verdelen tussen God en de wereld, maar met afzien en verloochening daarvan roept ze uit: "Uwe ben ik, o David; en met U ben ik, Zoon van Isaï."
C. Zij neemt Jezus geheel aan. Zij wil niets uitbedingen: "Al wat aan Hem is, is even begeerlijk." zowel om met Hem vernederd, als verhoogd te worden. Zij heeft Hem nodig in Zijn beide staten. Als Profeet om geleerd, als Hogepriester om verzoend, en als Koning om beheerst en geregeerd te worden. Zij neemt Hem aan in al Zijn weldaden, zowel om door Zijn Geest geheiligd als eeuwig gezaligd te worden.
D. Zij doet het voor altijd. Zij wil niet terugkeren tot het oude Sodom, dat zij eens verlaten heeft; maar in voor- en tegenspoed, in licht en duister, in blijdschap en droefheid, in leven en sterven, ja zij wil het nu en eeuwig met Jezus houden.

Heeft nu een ziel de Heere Christus zó door het geloof aangenomen, de gevolgen daarvan zijn: *een leunen en steunen op Hem, met vertrouwen en verlaten van zichzelf op Zijn macht en goedheid; ja met vrolijke bewustheid en verzekering, dat men aan Hem deel heeft.* Maar hiervan zullen we in het vervolg afzonderlijk handelen.

Daar heb ik nu de wezenlijke daden van het geloof zo kort u voorgesteld, omdat het waarheden zijn, die wij bij de zevende Zondag breder verhandelen.

2. **Nu moet ik ten tweede, volgens mijn bestek, natuurlijke mensen de wegen en middelen aanwijzen, die zij gebruiken moeten om, onder de zegen Gods, het geloof deelachtig te worden.**

Doch dezen, ofschoon ze allen natuurlijke mensen zijn, zijn evenwel niet in dezelfde toestand, waarom ik vooraf moet aantonen wie ze zijn, die de middelen, die we aan de hand zullen geven, het best tot hun nut kunnen gebruiken.

1. Er zijn mensen, die zo diep onwetend, zorgeloos en ongevoelig zijn, dat zij aan hemel of hel, zaligheid of rampzaligheid, nooit denken. Maar die zijn als het redeloze vee; hoe klaar en duidelijk men het hun voorhoudt, zij begrijpen zelfs de woorden niet, veel minder de zaken. Ja zij zijn zó ongevoelig, dat al kon men hun de afgrond des verderfs openen en het naar gekerm van de rampzaligen doen horen, zij zouden er nog geen aandoening van hebben. Aan dezulken kunnen wij geen middelen geven; die zijn voorwerpen van innig medelijden. Evenwel, doordat zij leven onder de mogelijkheid van zaligheid, is het hun plicht om alle middelen te gebruiken, waardoor zij tot enige kennis van de waarheden mogen komen, en vooral zich veel daar te zetten, waar het licht van het Evangelie schijnt onder het Woord. Wie weet wat God nog eens zou doen, of Hij het hart niet eens zou raken.
2. Anderen zijn er, die wel zo diep onwetend niet zijn, maar die zó verzot zijn op en overgegeven aan de wereld, wereldse vermaken en gezelschappen, dat al konden wij hun Jezus in Zijn dierbaarheid en beminnelijkheid, de weg naar de hemel in zijn heugelijkheid, en de eeuwige zaligheid in al haar bekoorlijkheid op het hartinnemendst voorstellen, het heeft geen ingang, doordat zij het zienlijke zoeken boven het onzienlijke, het schepsel boven de Schepper. En ofschoon ze wel weten, dat ze nog niet bekeerd zijn, zij stellen het altijd uit, het is nog tijds genoeg, vooral als zij nog jong zijn.
3. Anderen zijn zó beslommerd en bezig met de dingen van de wereld, dat zij bij dagen en bij nachten niet doen dan slaven en wroeten. Al hun kommer gaat over het tijdelijke en zij hebben nooit tijd om eens bedaard te denken: hoe staat het met de toestand mijner ziel? Wat zal het eens zijn als ik sterven moet? Zulken, vrees ik, zullen de middelen, die wij zullen voorstellen, weinig voordeel doen, want zij geven zich geen tijd om ze te gebruiken.
4. Anderen zijn er, die, wanneer men hen tot het geloof zoekt te brengen en daartoe de middelen aan de hand geeft, uitvluchten maken en daartoe de leer van de Hervormde godsdienst misbruiken, zeggende: *Gods Woord leert ons, dat wij van nature niet bekwaam zijn om iets goeds te kunnen doen, dat het geloof een gave Gods is, dat het niet is desgenen, die wil of die loopt, maar des ontfermenden Gods.* Wekt men hen eens op tot hun eeuwig heil, zij hebben het antwoord gereed: *Ik kan het mijzelf niet geven;* en zo blijven zij zorgeloos.

   Maar zondaars, laat ik u eens vragen: Zegt u dit uit bekommering van uw hart, omdat ge uw onmacht aanmerkt als een deel van uw ellende? Of is het opdat u een deksel van de schande zou hebben om u achter te verbergen en om God de schuld te geven? Als u de waarheid spreekt, zult u het laatste moeten belijden. Dan is het niet anders dan om de waarschuwingen van uw consciëntie tegen te gaan, en dus blijkt het, dat het niet alleen niet kunnen is, maar veeleer niet willen. Want indien u wilde, dan zou uw onmacht u niet tot verschoning zijn, maar zij zou u, onder het

gebruik van de middelen, naar God drijven met gebeden en smekingen, dat Hij Zijn machtige hand aan u wilde leggen.

5. Anderen zijn er, die komen nog een stap verder. Zij zeggen: *Mij dunkt, het hapert mij niet aan het willen. Ik voel mijn hart genegen om God te dienen; ik zie er zó veel voordeel in, maar ik kan waarlijk niet. Waar hapert het dan aan? Want al gebruik ik de middelen, ik vorder niet; ik blijf al dezelfde.*
   Ach vrienden, komt, staat eens stil. U zegt: *ik gebruik de middelen;* maar hoe gebruikt u ze? Het is niet om het even hoe u het doet. Het is misschien in eigen kracht, of u wacht het alleen daarvan, zonder opzien naar God? We zullen straks tonen op welke wijze men hierin moet handelen.
   Of zegt ge: *Ik wil wel, maar ik ben zo diep onmachtig?*
   Ja, dat is waar, u bent onmachtig; maar is uw willen nog wel oprecht? U meent dat u wilt, en in zeker opzicht is het waarheid; u wilt wel zalig worden, maar de weg, langs welke u die zaligheid bekomen kunt, staat u niet aan. U handelt als iemand, die wel zin heeft om een aangeboden goed te kopen, maar de prijs, die hij er voor moet opbrengen, staat hem niet aan; en daarom gaat de koop niet door. Er is ook nog iets, dat u terughoudt: u kunt van uw liefste begeerlijkheden niet afzien. Daar zijn zoveel hoogten, daar u niet af kunt; zoveel banden, die u vasthouden om tot geen volkomen besluit te komen. Wij hebben het menigmaal bij ondervinding gezien in mensen, die uit overtuiging van hun gemoed met tranen betuigden, dat zij God wel wilden dienen; maar als wij hen onderzochten in de grond van hun hart, dan waren er nog begeerlijkheden, waar het hart aan verkleefd was. Zij wilden God en de wereld wel samen paren, en daarom bleven zij dezelfde Och, gelooft het toch, indien dit uw toestand is, moet ik u zeggen, dat uw willen nog niet oprecht is, al deed u nog zoveel betuigingen. 'God eist het gehele hart. En wilt u, die in zo'n toestand uzelf bevindt, enige middelen hebben? Wij zullen u die aan de hand geven, of het de Heere behagen mocht daardoor Zichzelf aan u te openbaren.

Er zijn enige dingen, die u hebt waar te nemen, en enkele, daar ge u voor te wachten hebt.

1. *De middelen, die u moet betrachten, zijn de volgende:*

a. Er is geen beter, geen heilzamer, noch gezegender middel dan u te houden onder die middelen, waar God gewoon is door te werken. Komt naarstig onder het gehoor van Gods Woord, daar u niet alleen in de waarheden onderwezen, maar ook tot uw eeuwig heil gedurig opgewekt wordt. Onder de verkondiging van het Woord heeft God Zijn zegen belooft, daar wil Hij werken. O, het is niet te zeggen hoe schadelijk het is als God enige roeringen in het hart geeft, en men zich dan aan de middelen zou onttrekken. Nee, houdt u daar, zoveel het uw omstandigheden naar de wereld toelaten, stipt onder.
Maar denkt niet, dat het genoeg is als u naarstig naar de kerk gaat, o nee, al was u daar voorbeeldig in boven anderen, dat is wel goed en prijselijk, maar het is niet genoeg. Zelfs dat kon een grond van zorgeloosheid worden om op te rusten. Of u wacht het van het middel als middel af, alsof dat in zichzelf genoegzaam is. Maar dat kan het ook niet doen; zo God niet medewerkt, zult u dezelfde blijven. Maar wilt u het met voordeel doen, zo gaat nooit uit uw huis zonder u eerst af te zonderen, al zijn het maar weinige ogenblikken, en buigt uw knieën voor God. Of hebt u daar geen gelegenheid toe, doet het dan zuchtende en zegt: *Heere, nu ga ik op Uw bevel mij weer neerzetten*

in Uw huis; ik ben er zo menigmaal vruchteloos geweest, mocht het nu eens Uw tijd zijn om te werken. Laat er eens een woord op mijn hart vallen; laat het voor mij eens een zaad van wedergeboorte zijn.
Bent u in de kerk, zoekt toch aandacht bij te brengen onder het gehoor. Bidt de leraar om de bekering van zondaars, laat uw begeerten verdubbeld worden. Wordt het Woord verklaard en toegepast, legt er uw hart bij; u zult er uw toestand menigmaal in vinden voorgesteld. Denkt dan niet: dat raakt die of die; maar: dat is voor mij, zo ellendig ben ik; daar en daar ben ik aan schuldig. En dat zal u mogelijk tot boetvaardigheid en vernedering brengen.
Gaat u uit de kerk naar uw huis, legt u opnieuw voor God neer en zegt: *Heere, ik heb nu al zolang aan het water van Bethesda gelegen, en ik ben nog even ellendig. Och, dat Uw Geest mijn hart eens beroerde, opdat ik mocht genezen worden.* Laat dit woord eens klemmen op mijn hart. Wie weet, als u zo handelde, wat God doen zou.

b. Houdt u zoveel als u kunt bezig in het onderzoek van Gods Woord en van die waarheden, die uw eeuwig heil betreffen. Leest zulke boeken meest, die tot ontdekking, opwekking en besturing voor u zijn, over de bekering, de wedergeboorte en het geloof; waarheden, die men moet ondervinden. God werkt ook wel eens onder het lezen, zoals het de kamerling gebeurde, Handelingen 8.

c. Voegt u bij het gezelschap van de Godzaligen, zoveel u het doen kunt, zonder verwaarlozing van uw beroep, daar God u in stelt. Maar het is niet hetzelfde bij wie ge u voegt. Daar zijn er velen, die wel een gedaante van Godzaligheid vertonen, maar de kracht daarvan niet kennen; die gerust en zorgeloos leven en wel van het christendom kunnen spreken, maar het niet bevinden. Indien u met zulken verkeert, dat kan zeer nadelig zijn en u in het vooroordeel stijven, dat de wereld heeft, namelijk dat het maar geveinsden zijn; of om u zorgeloos te maken, alsof het uitwendige genoeg was. Nee, voegt u bij de verstandigste, tederste en geoefendste christenen, die in staat zijn om u naar het Woord van God te raden en te besturen.
Maar tot waarschuwing moet ik u zeggen: al is het dat u in dezulken ook gebreken ontdekt, laat dat u niet stoten. Denkt dat de besten van Gods kinderen met verdorvenheden moeten worstelen; blijft daar niet bij staan, maar ziet liever op de genaden, die zij bezitten, om daardoor tot jaloersheid verwekt te worden.
En o kinderen Gods, opdat ik dit in het voorbijgaan zegge, wat hebben wij nodig om ons teer, voorzichtig en getrouw in onze wandel te gedragen, opdat natuurlijke mensen zich aan ons niet mogen ergeren! Wij zijn een stad op een berg, het oog van een ieder is op ons; en kan de wereld maar eens iets ontdekken tot ons nadeel, zij wordt in haar zorgeloosheid gestijfd. Laten wij dan nauwkeurig op ons gedrag letten, opdat wij niemand tot aanstoot mogen zijn. Laten we vrijmoedig voor God en Zijn zaak uitkomen en velen zoeken uit te lokken door het beminnelijke van de dienst van God. Geeft God ons gelegenheid om deze of gene te ontmoeten, laten wij getrouw zoeken te zijn om die aan te spreken, maar laat het niet zijn met hardheid of meesterachtig; maar met alle bescheidenheid en vriendelijkheid, om hun voordeel te doen.

d. Maar doordat alle middelen zonder de zegen van God vruchteloos zijn, raad ik u, dat u veel in het gebed werkzaam zijt. Ik weet wel, dat u zult zeggen: *Hoe kan ik dat middel gebruiken, want een onbekeerde kan niet bidden en God hoort de zondaars niet?*

Dat is waar, God hoort de zondaars niet wanneer zij bidden en in de zonde willen blijven, maar als u bidt om bekering, om hartsverandering, dat is Gode aangenaam. Daarom zeide Petrus tot Simon de tovenaar: "Bid God, dat u deze zonde vergeven worde", Hand. 8 : 22. Leg u dan menigmaal als een ellendige en onmachtige neer aan de voeten van de Heere Jezus. Erken dat u zo ellendig zijt, maar bid Hem, dat Hij met een oog van medetijden op u wil zien en u ook een deelgenoot maken van Zijn genade.

2. *Maar hebt u dit te betrachten, om, zoveel in u is, het geloof deelachtig te worden, dan moet ge u ook voor alles wachten wat het zou kunnen beletten.*

a. Als God onder het Woord, of onder het lezen en de aanspraken van anderen enige aandoeningen geeft, dat u overtuigd, verlegen en bekommerd wordt, doof toch dat licht niet uit, ga die overtuigingen niet tegen. U weet niet of het maar een gemene overtuiging van uw geweten is, of dat God begint te werken. U kunt altoos niet slimmer doen dan dat uitdoven. Dat zou de oorzaak kunnen zijn, dat God niet meer met u zou twisten, maar u aan een gehele ongevoeligheid zou overgeven.
b. Als u inwendig in uw gemoed enige opwekkingen voelt tot betrachting van het goede, of waarschuwingen om het kwade en zondige na te laten, volg dat toch op, weersta het niet. Wie weet of het van de Geest is. Och, ik vrees, dat er veel overtuigden zijn, die tegen de waarschuwingen van hun geweten zich menigmaal begeven in wereldse gezelschappen en ijdelheden, en daardoor die vonken, die in hen zijn, uitdoven, in plaats van met dat bewogen hart naar God te gaan en te bidden, dat het toch door een waarachtige bekering mocht achtervolgd worden. O bedenk toch wat zonde u doet door zo te handelen! Dat is de Geest van de genade smaadheid aandoen en dan wijkt Hij eindelijk, en dan zult u zorgeloos in het verderf neerstorten. En hoe naar zal u de herinnering hiervan zijn, in de hel te moeten denken: *op die tijd, in die predikatie, onder dat middel klopte God aan mijn hart, maar ik heb niet geluisterd. Ik heb het gekoesterd met wereldse vermaken en nu is het in eeuwigheid gedaan, nu is alle hoop afgesneden.* Wilt u dat verwijt van uw consciëntie niet hebben, volg dan die opwekkingen op.
c. Wacht u toch voor moedeloosheid en wanhoop, dat u zou denken: het heeft al zolang geduurd en het blijft maar bij overtuiging; en mijn zonden zijn al te groot, God zal het niet vergeven. Zo ver zoekt de satan het te brengen om u zorgeloos te maken. Nee, zolang als u leeft, is er hoop. De kranke had achtendertig jaren aan het water van Bethesda gelegen, en toen genas Jezus hem. En al waren uw zonden nog zo groot, ja al had ge u de duivel in zonden gelijk gemaakt, Gods barmhartigheden en ontfermingen zijn nog oneindig groter om ze te willen en te kunnen vergeven. Geef het dan nooit moedeloos op, maar blijf aanhouden, of God zich nog eens over u ontfermen mocht.

3. Maar laat ons nu tot het derde stuk, dat wij verhandelen moeten, overgaan, **hetgeen eigenlijk meer betrekking heeft op Gods kinderen, die reeds het beginsel des geloofs deelachtig zijn.**

Dezen moeten wij eerst een woord tot bemoediging toedienen en dan opwekken om dat geloof, dat zij deelachtig zijn, in zich te bewaren en daarin te trachten overvloedig te zijn om in hetzelve op te wassen.

Komt dan hier, gelovigen, die waarlijk tot Jezus gekomen, maar uzelf arm, daar u nochtans rijk zijt. Ik zal nu niet veel tot uw bemoediging zeggen, omdat wij voornemens zijn over de verzekering afzonderlijk te spreken. Alleen moet ik zeggen:

O, kom eens tot stilte en bedaardheid, om te letten op wat er in uw ziel al is omgegaan en nog omgaat. Ik vraag u:

1. Durft u ontkennen, dat het licht, dat in uw ziel ontstoken is, is onderscheiden van de wereld, ja van tijdgelovigen zelfs? Ziet u de waarheid niet met een ander oog dan toen u nog leefde in de zonde? Zijn er geen andere bewegingen, andere werkzaamheden dan tevoren? zou u God niet danken indien u het in uw vrienden en anderen zag, dat u in u vindt?
2. Durft u ontkennen, dat het gezicht, dat u hebt van uw verloren staat, u verlegen, bekommerd en bedroefd maakt?
3. Hebt u een gezicht van de noodzakelijkheid, beminnelijkheid en dierbaarheid van de Heere Jezus? Is Hij u nog nooit dierbaar geworden?
4. Durft u ontkennen dat u uit uzelf naar Jezus bent gelopen; ja dat u het nog zou willen doen, al was het op dit ogenblik, kon en durfde u maar? Is niet uw hart gewillig om het geheel aan Hem op te dragen?
5. Durft u ontkennen, dat u een andere liefdesgezindheid zijt gewaar geworden? Zijn de zonde, wereld en eigenliefde u niet tot vijanden? God, Die geboren heeft, Christus, als de Allerdierbaarste, en alle Godvruchtigen, die uit God geboren zijn, zijn die niet het voorwerp van uw liefde, daar u er voor deze afkerig en vijandig van was?

Welnu, wie heeft dat in u gewerkt? Zijn dat niet de beginselen van het geloof? Geef er toch God de eer van en wees niet langer ongelovig, maar gelovig!

Doch het is niet genoeg de eerste beginselen deelachtig te zijn, maar u moet daar naar staan, zoveel in u is, dat geloof te bewaren en daarin meer overvloedig te zijn.
Dit moet ik u nog wat nader aantonen. Ik zal dan:

1. Gods volk tonen hoe noodzakelijk het is dat zij zich bewaren in het geloof, dat zij eens ontvangen hebben.
2. Dat zij daarin moeten trachten toe te nemen en op te wassen.
3. Dan zal ik tot het één en ander gepaste middelen zoeken aan de hand te geven om hierin voorspoedig te zijn.

1. Wat het eerste aangaat, als ik zeg, dat men zich moet bewaren in het geloof, moet het in een gezonde zin verstaan worden. Want hiermede wil ik niet zeggen, dat men weer uit de genade kan vallen en het geloof weer verliezen, zoals het pausdom en de Lutheranen willen, welke eersten een gehele afval van de heiligen stellen, en de anderen voor een tijd. Maar dat strijdt tegen Gods Woord, dat allerwege leert, dat de genadegiften en de roepingen Gods onberouwelijk zijn. Gods liefde, waarmede Hij Zijn volk liefheeft, *is een eeuwige liefde,* Jer. 31 : 3. Waar God het zaad des geloofs eens in het hart gelegd heeft, daar blijft het altoos; geen vijand kan het er uitrukken. Dat blijkt uit de voorbeelden van heiligen, die in zonden gevallen zijn. David bad, dat God Zijn Heilige Geest niet van hem wilde nemen, derhalve had hij die nog in zijn diepste verval, Psalm 51 : 13. Toen Petrus Christus had verloochend, had Hij voor hem gebeden, dat zijn geloof niet mocht ophouden, Lukas 22 : 25, hetgeen zekerlijk geschied is, want de Vader hoort Hem altijd. Het zaad des geloofs blijft dus altijd onveranderlijk, en wanneer Christus spreekt in Matth. 13 : 21 van het geloof, dat voor een tijd is, dan is dat het ware geloof niet, want Hij zegt, dat het geen wortel heeft.
Hoewel het zaad des geloofs in het hart blijft, kan het nochtans verslappen in zijn werkzaamheden, zodat het een gehele winter in de ziel wordt, daar geen bladeren, bloesem of vruchten gezien worden. Ja het vermindert ook dikwijls in de trappen.

Waar het in het begin menigmaal zo hartelijk en levendig was en men durfde staat maken op Gods beloften en grote dingen ondernemen, daar wordt het verminderd. De hartelijkheid en ijver verflauwen, het vertrouwen bezwijkt, het wordt gedurig geslingerd door twijfelmoedigheid en ongeloof, waarom de vruchten in de wandel ook weinig worden gezien. Tegen dit alles nu moet een christen zorgvuldig waken en in dat opzicht het geloof bewaren.

(1) Daartoe wekt Gods Woord hen gedurig op, 1 Kor. 16 : 13: "Staat in het geloof"; Openb. 3 : 11: "Houd dat u hebt, opdat niemand uw kroon neme."
(2) De Heere heeft een nauw verband gelegd tussen Zijn bewaren en ons bewaren. God bewaart het leven van de genade onmiddellijk door Zijn almachtige kracht, maar wij moeten het bewaren door naarstig gebruik van de middelen. Dat is zo vast aan elkaar gehecht als eten en drinken is tot onderhouding van het lichaam Dit leert Petrus in 1 Petrus 1 : 5. U wordt in de kracht Gods bewaard aan Gods zijde, maar door wat middel? Het geloof. Daarom zegt Johannes.: "Die uit God geboren is, bewaart zichzelf, en de boze vat hem niet", 1 Joh. 5 : 8.
(3) Er is niets dat meer bestrijdingen onderworpen is dan het geloof. Daar valt de vijand op aan om het gedurig te betwisten, dus heeft men dan daar het meest tegen te waken.
(4) Het geloof is het schild, dat men in de geestelijke strijd moet gebruiken om tegen alle aanvallen staande te blijven. Maar daarom is het vooral nodig dat schild, als het voorname wapentuig te bewaren, om daardoor te overwinnen.

2. Maar ten tweede, het is niet genoeg het geloof te bewaren, maar men moet in hetzelve trachten op te wassen en overvloedig te zijn. Hiertoe wordt Gods volk gedurig opgewekt. Petrus zegt: "Wast op in de genade en kennis van de Heere Jezus Christus", 2 Petrus 3 : 18, en nog eens: "Als nieuw geboren kinderkens zijt zeer begerig naar de redelijke en onvervalste melk, opdat u door dezelve moogt opwassen", 1 Petrus 2 : 2. Paulus wil dat zij tot de volmaaktheid zullen voortgaan, Hebr. 6 : 1. Zij moeten van kinderen jongelingen, van jongelingen mannen en vaders in Christus worden, 1 Joh. 2 : 12, 13. Zij moeten van gekrookte rieten tot eikenbomen van gerechtigheid opwassen. Zij moeten toenemen als mestkalveren, Mal. 4 : 2, volgens de belofte, Psalm 92 : 14: "Die in het huis des Heeren geplant is, die zal het gegeven worden te groeien." Zij moeten zijn als de arenden, wie de krachten vernieuwd worden, Jes. 40 : 31; als de wagens en paarden van Farao, Hooglied 1 : 9; als het paard van Gods majesteit in de strijd, Zach. 10 : 3. Zij moeten bij hun geloof deugd voegen, bij de deugd kennis, bij de kennis matigheid, Godzaligheid, broederlijke liefde, ja liefde jegens allen, 2 Petrus 1 : 5, 6. Wat geeft dat alles anders te kennen dan het toenemen in het geloof? Dus moet een gelovige:

a. Aanwassen in de kennis. Hij moet niet als de kindertjes blijven bij de eerste melk der waarheid, maar staan naar de vaste spijze, Hebr. 5:12, dat is: hij moet niet tevreden zijn met de eerste beginselen van de grondwaarheden, die tot de zaligheid nodig zijn, te kennen, maar tot de volmaaktheid trachten voort te gaan. Hij moet het Woord van God en de diepten, die daarin zijn, meer leren kennen, om er de wijsheid Gods in te aanbidden. Hij moet vooral een klaar begrip trachten te hebben van het ganse werk van de zaligheid; van de Verbondsmiddelaar in al Zijn dierbaarheden; van de Geest en Zijn werkingen; van de verplichtingen, die op hem liggen tot Godzaligheid. Van dat alles moet hij een klare, nette, onderscheiden en bevindelijke kennis hebben.

b. Hij moet ook vorderen in de toestemming van de waarheden, wanneer hij met een nauwkeurig oordeel des onderscheids de waarheid kan beproeven, wat goed of kwaad, waar of vals is; daaraan de toestemming geven of niet, vooral omdat hij bevindelijk de zoetigheid en kracht daarvan kent aan zijn hart. Dan getuigt de Geest, dat de Geest de waarheid is. Ja hij vordert in de toestemming, wanneer hij zulke waarheden, daar hoogten en diepten in zijn, die hij niet kan bevatten, evenwel omhelst en aanbidt omdat God het getuigt.
c. Hij moet vorderen in het toevlucht nemen tot de Heere Jezus, om dat heerlijker, gezetter, klaarder, bedaarder, vrijmoediger en aanhoudender te doen bij elke daad, in iedere gelegenheid. In afwijkingen om verzoening in Jezus' bloed, in verlegenheid tot Hem heengaan om raad, in duisterheid om licht, en in zwakheid om sterkte. Met één woord, hij moet zoeken in een gedurige afkeer van zichzelf naar Christus toegekeerd te worden.
d. Een christen moet trachten toe te nemen in het geloofsvertrouwen. Dat geloof, dat maar toevlucht nemen is, dat zoveel schuddingen onderworpen is, dat zich niet durft verlaten op God, dat geen gebruik durft maken van de beloften, dat zo licht versaagd is in zwarigheden, moet toenemen tot een verzekerd geloof, hetwelk pal staat in de verzoekingen en staat maakt op Gods toezeggingen, en de eeuwige zaligheid en alle belangen in Gods hand durft overgeven. Wanneer een christen hierin meer toeneemt, zo wast hij in het geloof.

3. Om nu hiertoe te komen, moet ik ten derde gepaste middelen aan de hand geven, die men heeft te gebruiken. Deze zijn de volgende:

(1) Er is geen gezegender middel, dat we aan de hand kunnen geven om het geloof deelachtig te worden, dan het lezen, onderzoeken en horen van Gods Woord. Want hetzelfde Woord, dat een zaad van de wedergeboorte is, is ook de melk, waardoor men moet opwassen. Daardoor moet het verstand meer verlicht worden tot kennis, en het logge, lome en trage hart opgebeurd tot de liefde van de waarheid.

O, heb dan veel op met het Woord! Lees en herlees het in uw eenzaamheid. Het is het testament uws Vaders, waar u uw naam in zult vinden wanneer u uw hart er bij legt. Verlustig u in de waarheden, die daarin vervat zijn. Let op de plichten, die het u voorschrijft. Begeef u vooral veel daar, waar het Woord verklaard wordt, in de openbare godsdienstoefening. Het is niet te zeggen wat nadeel u uzelf doet met u daaraan zo menigmaal zonder noodzaak te onttrekken. Daardoor komt dikwijls een magerheid over uw ziel. En ondervindt ge integendeel wel niet, dat het geloof daar eens gesterkt en meer bevestigd wordt? Houd u dan nabij het Woord.

(2) Om in het geloof overvloedig te zijn, is ook zeer gezegend het recht en betamelijk gebruik van de sacramenten. Ik zeg: de beide sacramenten, zowel de Doop als het Avondmaal.

a. Wat de Doop belangt, mocht wellicht iemand zeggen: *Hoe kan dat zijn tot bevordering van het geloof? Want die heb ik maar eens ontvangen en zonder bewustheid; hoe moet ik die dan tot mijn nut gebruiken?*

Het is waar, u bent maar eens gedoopt in uw tere jeugd, maar wanneer u de aard van die Doop wel beschouwt, kan hij tot veel voordeel zijn als u er veel bij stilstaat en denkt: Ik ben toen ik nog maar een klein kindeke was met het doopwater besprengd en daardoor aan een Drie-enig God opgedragen. Daar heeft God de Vader betuigd, dat Hij ook met mij een eeuwig verbond van de genade

wilde oprichten; de Zoon, dat Hij mij wilde wassen in Zijn bloed; de Heilige Geest, dat Hij in mij wonen en mij tot een lidmaat van Christus heiligen wilde; en mijn ouders hebben voor mij dat verbond ingewilligd. Nu ben ik tot jaren van onderscheid gekomen en heb die belofte van mijn ouders overgenomen; wat liggen er dan al banden van verplichtingen op mij om in een Godzalige wandel oprecht voor God te leven. Ja, wanneer u uzelf menigmaal voor de Heere eens afvraagde: *heb ik ook de betekende zaak van de Doop ontvangen?* Ben ik gewassen in Jezus' bloed en kan ik daar door oefenen de vraag van een goede consciëntie tot God, om uit kracht van dat verbond alles te eisen wat ik nodig heb tot bevordering van het geestelijke leven? Dan zou de vrijmoedigheid des geloofs meer worden opgewekt en u dus meer bevestigd worden in het geloof.

b. Zo is ook het recht gebruik van het Avondmaal nuttig tot aanwas in het geloof, dat is tot voeding en versterking van het genadeleven. Daar wordt het verstand meer opgehelderd in de kennis van de Goddelijke waarheden, vooral die behoren tot het werk van de zaligheid, doordat die als in een schilderij levendig voor het oog worden gesteld. Daar worden de begeerten naar de Heere Jezus opnieuw uitgelokt, wanneer Hij beschouwd wordt in zijn alles overklimmende liefde, om zich weer opnieuw aan Hem te verbinden en door het geloof tot Hem te vlieden. Daar wordt het geloofsvertrouwen bevestigd omdat God de zegels van Zijn liefde en trouw in handen geeft, waardoor men verzekerd kan zijn, dat Hij al Zijn beloften zal maken *ja en amen.*

(3) Nog een voornaam middel om in het geloof toe te nemen is het gebed, want er is geen plicht, waarin het geloof meer en beter kan geoefend worden dan deze. Alles wat men aan de Heere voordraagt, alles wat men begeert, het is alleen in en door het gebed. Het gebed is de ademtocht van het geestelijke leven. Door het hartelijk bidden verenigt de ziel zich op het nauwst met God. AL biddende vliedt en loopt ze uit zichzelf tot God en Christus, werpt zich in Zijn armen en verlaat zich op Hem.

O volk van God, is het ernstig en aanhoudend bidden zo nuttig, oefent er u dan veel in. Het is te beklagen, dat u hierin zo bekrompen en bepaald zijt, dat het hart niet meer naar God uitgaat. Al is uw geloof nog zo klein en zwak, dat moest u opwekken om biddende met de discipelen te roepen: "Heere, vermeerder ons geloof", Lukas 17 : 5. Al wordt het door ongeloof bestreden, dan moest u zoveelte meer met de vader van het kind met tranen roepen: "Ik geloof, Heere! kom mijn ongelovigheid te hulp", Markus 9 : 24. En langs die weg zou uw geloof meer bevorderd worden dan dat u door onvrijmoedigheid van God af zou blijven.

(4) U moet uw geloof ook menigmaal beproeven. Niet alleen om meer verzekerd te worden van deszelfs oprechtheid, maar om te zien of en hoever u daar reeds in zijt gevorderd. Dit zou aan de ene kant dienen om u tot schaamte en verootmoediging te bewerken, wanneer u ziet, dat u nog zo weinig gevorderd bent, en om er meer naar te staan. Of, als u onderzoekende bevindt, dat er enige verwijdering tussen u en de Heere was, zou het u opwekken weer te keren; en dan zou het uw vrijmoedigheid niet stremmen, of u verder van de Heere doen afwijken.

Aan de andere zijde, indien u ondervond, dat u ergens in bent gevorderd, zou het u dankbaar maken en uw ijver nog al meer opwekken. O gelooft het toch, dat het één van de grootste redenen is van uw weinig toenemen, omdat u zo weinig leeft bij uw hart; dat u zulke vreemdelingen van uzelf zijt en niet meer naar binnen

keert. Daardoor geraakt men ook vervreemd van de Heere en de genaden liggen als stil.

(5) Verkeert veel met tere Godvruchtigen, die u tot voordeel kunnen zijn, om elkaar te dienen tot opscherping van de liefde en van de goede werken. Laat uw onderlinge bijeenkomsten niet na. Het is niet te zeggen tot wat nut dat kan zijn, tot bevordering van de kennis en tot ontvonking van het geloof en de liefde. Is de één meer gevorderd dan de ander, dan worden er wel eens trage handen en slappe knieën opgericht en het hart opnieuw verlevendigd en opgewekt om gezetter voor God te zijn.

(6) Wacht u op het allernauwkeurigst voor alles wat de wasdom met Christus in het geloof zou beletten.

a. Wapent u tegen de listen van de satan, en de boze pijlen, die hij schiet om het geloof wankelende te maken; soms door te willen ondermijnen de wezenlijke grondwaarheden, die de grondslag zijn van het geloof. Neemt dan het zwaard des Geestes, ik bedoel Gods Woord, om hem af te weren, Eféze 6 : 17. Zeg: "Er is geschreven", Matth. 4 : 4; want nooit hebben zijn pijlen meer ingang dan wanneer men ontwapend is. Soms zoekt hij het geloof zelf te schudden door de ziel te doen twijfelen aan haar oprechtheid; en dan wel het meest, wanneer zij het zwakst of in een ongestalte is. Geeft u dan niet toe in ongegronde twijfelingen, opdat de satan geen voordeel daardoor krijgt en de aanwas in het geloof verminderd of belet wordt. Want zolang men met het fundament bezig is, kan men het gebouw niet verder optrekken. Zolang men gedurig aan de wortel van een boom gaat zien of hij leeft, belet men de verdere wasdom; maar als de boom zelf uitspruit, dat is het klaarste bewijs van inwendig leven. Tracht dan ook uit de geloofsvruchten van uw geloof verzekerd te zijn.
b. Wapent u ook tegen de wereld, die uw hoop dikwijls zoekt te verguizen en te bespatten, vooral wanneer zij u ziet zwoegen onder veel tegenspoeden en rampen. Dan zegt ze wel eens: Hetgeen wij genieten, is zeker; wij bezitten reeds het goede en wij hebben geen banden. Maar hetgeen u bezit, is alles nog toekomende; het is maar hopen, wachten, tegemoet zien, en wie weet of er ooit iets van komen zal? En ondertussen wordt u de ganse dag geplaagd. Het is niet te zeggen hoe dit het geloof wel eens kan schudden. Zelfs Asaf was aan het wankelen door dat te beschouwen, zó ver, dat hij zeide: "Ik heb tevergeefs mijn hart gezuiverd en mijn handen in onschuld gewassen", Psalm 73 : 13. Staat bij dit alles niet stil, maar zoekt met Asaf in te gaan in Gods heiligdom en te zien op het einde van de goddelozen en van de vromen. U moet trachten door het geloof die spot en hoon van de wereld te boven te komen.

(7) Eindelijk, oefent dagelijks uw geloof. Ziet veel op de Heere Jezus en Zijn volheid, en staat veel stil bij uw gebrek en vliedt dan gedurig uit uzelf tot Hem om alle genaden van Hem te ontvangen. Dan zal uw geloof meer bevestigd en versterkt worden. Ziet daar dan u voorgesteld de natuur van het geloof, en de middelen aangewezen om het óf in de aanvang te verkrijgen, óf daarin meer bevestigd te worden.

Laat ik alles nu nog met een woord tot nut van onszelf zoeken aan te leggen.

1. Waar blijft u nu, diep onwetende en zorgeloze, die ook al naderen wilt aan des Heeren tafel, maar uzelf nooit onderzoekt of u het geloof hebt, of u deel aan Jezus hebt? Want u kent uw ellende niet. U weet niet, dat u bent jammerlijk, arm, blind en naakt; u gaat gerust heen en ziet het gevaar niet, dat u boven het hoofd hangt. U bent voorwerpen van innig medelijden, want u bent als één, die in het opperste van een mast slaapt en alle ogenblikken dreigt in de woeste zee neer te storten.
2. En gij aards- en wereldsgezinde, u mist ook nog het geloof, want uw oog en hart zijn zó vervuld met het schijnschoon en klatergoud van de wereld, dat u geen schoonheid ziet in Jezus. Al wordt Hij u voorgesteld, uw begeerte gaat er nooit eens naar uit; u bemint de wereld boven Hem. Och, dat God u eens verlichte ogen des verstands gaf om te zien aan de ene kant de ijdelheid van de wereld, en aan de andere kant de dierbaarheid, die in Jezus is; u zou haast van keus veranderen.
3. Anderen zijn er, die nooit tijd hebben om zich eens te onderzoeken of zij in het geloof zijn. Zij zijn zó verslonden in en door de bezigheden en kommer van dit leven, wat zij eten, wat zij drinken zullen, hoe zij door de wereld zullen komen, dat het hart altijd daarmede vervuld is, hetzij zij alleen, hetzij zij bij de mensen zijn. Wel arme mensen, u bent te beklagen. Het was te wensen, dat God uw portie hier op aarde wat ruimer maakte. Maar kunt u met al uw bezorgdheid wel iets winnen? En moet u dan alleen maar voor het lichaam zorgen, daar uw ziel nog veel ellendiger is, zolang ze buiten Jezus is en zonder geloof? Het één is maar voor de tijd, en het andere voor de eeuwigheid. Och, dat u eens bekommerd werd over uw zielstoestand!
4. Anderen zijn wel eens overtuigd, dat zij het geloof nog missen. Zij weten wel, dat zij nog geen deel aan Jezus hebben; er is wel eens een begeerte; maar daar blijft het bij. Zij laten zich binden aan de wereld en de zonde en raken dus allengskens van de weg verder af. En dat is een zeer gevaarlijke en allerellendigste toestand.

Vraagt u nog naar raad, *wat u doen moet om zalig te worden, om het geloof deelachtig te worden?*

(1) Tracht toch te leren zien hoe het gemis van het geloof u allerrampzaligst en ellendigst maakt; en te meer omdat u leeft onder de ruime en gulle aanbieding van genade en zaligheid. Hoe zult u ontvlieden, indien u op zo grote zaligheid geen acht geeft?

(2) Als u ziet, dat God in deze of gene met Zijn Geest werkt, ziet toch wel toe, dat u het niet veracht en bespot; dan zou u uw hart tegen de overtuigingen bebolwerken. Denkt liever: dat moet ik ook ondervinden, en och, was ik zo gelukkig als zij zijn!

(3) Geeft uzelf geen rust zolang u weet, dat u het geloof nog mist. Maar wees toch naarstig in het ijverig waarnemen van al die middelen, daar God gewoon is onder te werken, die we tevoren hebben aangewezen. Wees toch vooral veel daar, waar het Woord verkondigd wordt, of het zaad des geloofs daardoor eens in u mocht gelegd worden.

(4) Als de Geest enigszins in u begint te werken, al was het maar door algemene overtuigingen en kloppingen van uw geweten, dooft dat licht niet uit, maar volgt het op, ja wekt het gedurig op. U weet niet hoe nadelig het is dát tegen te gaan. Dan komt er wel eens een vereeltheid en gehele ongevoeligheid, en dat is de droevigste toestand waarin iemand ooit kon komen.

Maar kinderen Gods, tot u heb ik nog een woord tot uw bemoediging en opwekking.

Waarom bent u altijd zo beroerd en verlegen, vooral tegen de tijd van het Avondmaal? U vreest, dat uw geloof niet oprecht is omdat u nog zoveel verdorvenheden in u vindt. U denkt: had ik het geloof, mijn hart zou meer gereinigd zijn, ik zou teerder voor God leven. Maar komt, beurt uw hart eens op.

1. Geeft het de satan, de zonde en uw vlees niet gewonnen. Zegt: *ja, zo zondig ben ik, en nog erger, maar Jezus is machtig om mij te helpen.*
2. O, let toch op de ruime aanbieding van genade en zaligheid, die u in het Evangelie gedaan wordt. Daar worden alle zwarigheden weggenomen. Ja, hoe meer u uzelf als ellendig, mismaakt en walgelijk kent, hoe aangenamer u aan Jezus bent en hoe meer u Hem de kroon op het hoofd zult zetten, dat gij, als een allerellendigste, gezaligd wordt. Niets kan u terughouden dan onwilligheid; en zoekt de satan u te beletten, o, dat moet u te meer opwekken om tot Jezus te lopen en bij Hem te schuilen.
3. Laat u vooral niet terughouden om te naderen aan des Heeren tafel, want daarvan weg te blijven is ongeloof en ongehoorzaamheid aan Gods bevel. Het is God en Jezus onteren en uw vijanden in de hand te werken; en daardoor zou u nog meer uw troost en blijdschap verliezen, daar u integendeel niet weet wat zegen en verkwikking u nog zou genieten. Wat staat u dan nog zo van ver? Werpt uw ziel in Jezus armen, waagt het op Hem, Hij zal u in liefde ontmoeten. Al is uw geloof zwak, een klein geloof is ook geloof, al moet u met tranen roepen: "Heere, kom mijn ongelovigheid te hulp!" Die tranen ziet Jezus met welgevallen en die stem is Hem liefelijk.

Ondertussen moet dit verhandelde u tot beschaming zijn, volk des Heeren, die, hoewel u met meer bewustheid weet dat het beginsel des geloofs in u is gelegd, evenwel nog zó weinig daarin gevorderd bent. Daarom wordt u in uw vertrouwen nog zo licht geschud, vooral wanneer u gevoelt de kracht van de verdorvenheid, waaronder u worstelt. Laat dat u niet terughouden. Het moet wel tot uw verootmoediging zijn, maar ook uw geloof opwekken om weer naar God te gaan. Klaagt Hem wat overlast u van de zonden hebt en hoe graag u daarvan wenst verlost te worden. Neemt opnieuw toevlucht tot de wonden van Jezus, om in Zijn bloed de verzoening te zoeken. Daar zult u nu in de toenadering aan des Heeren tafel gelegenheid toe ontvangen. Nadert daar gelovig toe, vernieuwt uw keuze met een ernstige opzet en voornemen des harten om meer verloochend aan uzelf en aan al wat buiten God is, getrouwer en gezetter voor de Heere te leven. Dan zal het Avondmaal voor u gezegend zijn.
Nu, ik wens dat dit woord mag dienen tot uw bevordering en verlevendiging, om overvloediger te zijn in het geloof, tot heerlijkheid van God. Amen.

HET GELOOF IN JEZUS (Wijze: Psalm 25)

Zij, die 't Heilgeloof hier derven,
Derven smart- en schuldgevoel,
Jezus' liefde, Jezus' sterven,
En het ware hemeldoel!
Hoe geboeid aan 't schijngenot,
Kan 't geloof die boeien slaken.
't Voert ons hemelwaarts naar God,
Die ons eeuwig vrij wil maken.

'k Zag mijn ongerechtigheden,
'k Lag als op het vlakke veld,
Walg'lijk in mijn bloed vertreden,
Maar 'k ben door 't geloof hersteld.
Door 't geloof in mijne Heer',
Die aan mij in gunst wou denken,
Leef ik; en Zijn Naam ter eer,
Zal ik hart en hand Hem schenken.

't Heilgeloof legt vaste gronden;
Ied're ziel, die Jezus mint,
Heeft door Jezus' Geest bevonden,
Dat Hij is van de zielen Vrind.
Dat geloof voert heerschappij,
Doet mij al die troost verwerven,
Dat mijn Jezus ook voor mij
Aan het kruis heeft willen sterven.

Dat geloof geeft moed en krachten,
Doet mij 't blij vooruitzicht zien,
Welk een heil ik heb te wachten,
Dat God Zelf mij aan wil biên.
D' inspraak van Gods eigen Woord
Geeft mij door 't geloof vertrouwen,
Dat ik eens in 't zalig oord
God, in Jezus, zal aanschouwen.

Dat geloof doet mij gevoelen
Mijn verkeerdheên, Gods gena;
't Blijft mijn eeuwig heil bedoelen,
't Voert mijn ziel naar Golgotha.
Dat geloof voert strijd en haat
Tegen mijn weerspannigheden;
't Leert mij 't helse slangenzaad,
D' oude mens, in 't stof vertreden.

Dat geloof doet biddend waken
Tegen d' eigenlievendheên;
't Doet mijn hart voor Jezus blaken,
't Breekt de kluisters hier beneên.
Lieve Jezus, hart en oog
Blijven steeds op u geslagen;
Voer mij door 't geloof omhoog,
Doe mij hemelvruchten dragen.

Blijf, o Heiland, mij gedenken,
Stil mijn honger aan Uw dis,
Daar G' Uw vlees en bloed wilt schenken,
Alles geven wat ik mis!

Doe mij in Uw brood en wijn
't Zoet' van de hemelvruchten smaken,
Voelen hoe Uw smart en pijn
Mijn geboeide ziel kon slaken.

Doe mij daar gelovig staren
Op Uw kruis, o Godd'lijk Lam!
Dan zal 'k door 't geloof ontwaren
't Hemelvuur, Uw liefdevlam!
Dan zal 'k in Uw dood, o Heer',
U, mijn Levenszon, zien rijzen,
En met eng'lenlof en eer
't Heil van U, mijn Goël, prijzen.

Tweede Verhandeling

Over het grote onderscheid tussen, het tijdgeloof en het ware, zaligmakende geloof.

Nadat wij in de voorgaande verhandeling hebben gesproken van de natuur van het zaligmakend geloof, dacht ik het niet ondienstig te zijn om nu eens te spreken over het groot en wezenlijk onderscheid, dat er is tussen dat geloof, dat de ziel waarlijk met Christus verenigt, en dus tot de zaligheid brengt, en tussen dat geloof, dat we gewoon zijn tijdgeloof te noemen, hetwelk nabij-christenen bezitten; maar dat, hoe nabij het komt, nochtans zo hemelsbreed van elkaar verschilt, als de dood van het leven en het licht van de duisternis. Mocht het aan de ene zijde dienen tot ontdekking van allen, die zich nog met een valse waan en inbeelding bedriegen, om hen nog, eer het te laat is, terecht te brengen. En aan de andere kant, om Gods volk, dat dikwijls zo bekommerd is of hun geloof wel oprecht is, te bemoedigen en op te beuren.

Ik zal dan, om aan dit oogmerk te voldoen, deze vijf stukken verhandelen:

1. Aantonen, dat het onderzoek, of men een tijdgelovige of waargelovige is, zeer noodzakelijk, maar moeilijk is.
2. Dan zal ik van de naam van het tijdgeloof iets zeggen en meteen aantonen, dat het niet alleen in naam, maar in de daad van het zaligmakende geloof onderscheiden is.
3. Het wezenlijke onderscheid in verscheidene stukken aanwijzen.
4. Als er tijdgelovigen mochten zijn, die onder het voorstel ontdekt en verlegen geworden zijn, die zal ik trachten enige raad en besturing te geven, wat zij doen moeten in zo'n toestand.
5. En eindelijk een woord spreken tot ware gelovigen, maar bekommerden over hun staat, opdat zij met vrucht en zegen het Avondmaal mogen gebruiken.

1. **Vooreerst dan het onderzoek of men een waar gelovige, of maar een tijdgelovige is, is ten allerhoogste noodzakelijk, nochtans zeer moeilijk.**

(1) Het is zeer noodzakelijk, want:

a. Het is een stuk van uiterste belangrijkheid. Leven en dood, zaligheid of rampzaligheid, behouden te worden of eeuwig verloren te gaan, hangt er van af. Want het tijdgeloof, hoe ver het ook komt, maakt iemand maar een bijna-, en dus geen christen, want het blijft buiten de gemeenschap van Christus. Maar het waar geloof, hoe klein en zwak het is, verenigt de ziel met de Heere Jezus en maakt de mens dus waarlijk tot een christen en een erfwachter van de eeuwige zaligheid.
b. Het tijdgeloof komt in veel stukken zeer nabij het zaligmakend geloof, waarom zulk één, die niet anders heeft, zeer bezwaarlijk aan zichzelf te ontdekken is. Men kan veel gemakkelijker een openbare goddeloze overtuigen, dat hij nog bekeerd moet worden, omdat hij niets heeft om achter te schuilen, dan men dit een bijna-christen kan doen. Want wordt hem het ene vijgenblad ontnomen, hij bedekt zich weer met een ander. Om nu evenwel de grond van het hart uit te halen, moet men een nauwkeurig onderzoek doen, evenals een goudsmid, die tin, lood en ijzer niet aan de toetssteen behoeft te brengen, want dat vertoont zijn aard aanstonds; maar wanneer er zilver of een andere stof is, die het goud zeer zoals gemaakt is,

dan heeft het wel eens een harde proef nodig om het recht te onderkennen, omdat niemand tot zijn nadeel daardoor misleid wordt. Zo moet men ook handelen met het tijdgeloof, dat zich als het rechte goud des geloofs voordoet. Het mag wel eens onder een harde proef worden gebracht en aan de toetssteen van Gods Woord, dat nooit bedriegt, worden gestreken. Het moet dan eens aan deze, dan eens aan gene zijde bezien worden, opdat het ware van het valse onderscheiden worde.

c. Het is noodzakelijk zich te onderzoeken, en voor een tijdgelovige, en voor een waar gelovige. De eerste, zolang hij zich niet onderzoekt, gaat gerust en zorgeloos naar het verderf en wordt allengskens geruster, en dus zijn staat gevaarlijker. En de laatste, door het nalaten van een nauwkeurig zelfonderzoek, blijft dikwijls lang met die kommer heengaan, dat hij op zijn best een tijdgelovige is; en dus mist hij alle troost en zoetigheid van zijn leven.

(2) Maar is het onderzoek zo noodzakelijk, het is niettemin heel moeilijk om het getrouw te doen, want:

a. Om tot een nauwkeurig zelfonderzoek te komen en het goede van het kwade af te scheiden, is er nodig een stille aandacht om naar binnen te treden en, toegekeerd tot zijn hart, nauwkeurig gade te slaan hoe het daar gesteld is, doordat uit die bron alle werkzaamheden voortkomen. Daarom wordt het zelfonderzoek genoemd het zetten van zijn hart op zijn wegen, Haggaï 1 : 5. Omdat dit nu noodzakelijk is, is het heel moeilijk, want een tijdgelovige onderzoekt zich niet licht en zeer ongaarne; of, zo hij het doet, hij loopt er licht overheen, hij gaat al de schuilhoeken van zijn hart niet na, maar staat alleen stil bij wat uitwendige daden, waar het zo zeer niet op aan komt.
   Doch een waar gelovige onderzoekt zich wel gaarne. Hij zet er zich wel toe in het eenzame, maar hij vindt dikwijls zoveel tegenstand, dat het hem gedurig belet wordt; dit maakt het hem zo moeilijk.
b. Moeilijk is het, omdat de eerste, die zich maar terloops in het oppervlakkige beschouwt, licht een goed besluit over zichzelf velt; en de andere, omdat hij zoveel zonden en boosheid in zich vindt, oordeelt licht ten kwade. De één, door eigenliefde verdwaasd, dringt zich het goede op, opdat hij niet verontrust zal worden; de ander, door kommer, vrees en, benauwdheid voor zelfbedrog, handelt met zichzelf al te streng.
c. Tot het recht onderzoeken van zichzelf, en daarop een oordeel naar waarheid te vellen, is nodig het ontdekkend licht des Geestes, om *schijn* van *zijn* te onderkennen. Doordat nu een tijdgelovige het ontdekkend licht van de Geest mist, vat hij lichtelijk schijn voor zijn op; en een waar gelovige heeft wel de Geest ontvangen, bij Wiens licht hij zichzelf heeft leren kennen, maar hij kan in verval komen. Er kunnen zonden zijn, waarom de Geest rechtvaardig Zijn licht intrekt, of, al is het dat niet, dat Hij om wijze en heilige redenen Zich verbergt. In zo'n gestalte is een ziel niet in staat om recht over zichzelf te oordelen. Dies maken zij beiden weer een verkeerd besluit op.
d. De satan, die niet graag een ziel van onder zijn heerschappij zou laten, en wel weet, dat de weg van zelfonderzoek het gereedste middel is om ontdekt te worden, spant al zijn list en kracht in om de huichelaar op zijn gronden van zorgeloosheid te laten zitten, en daarom houdt hij hem af van het zelfonderzoek. Hij geeft hem zó veel werk met de dingen van de tijd, dat hij niet eens tot bedaardheid kan komen. Is hij in de eenzaamheid, hij trekt zijn hart af door duizenderlei gedachten; komt er

eens een bekommerde gedachte in hem op, hij weet hem aanstonds de een of andere droggrond in te boezemen. En dus blijft de mens zorgeloos. Daarentegen, ofschoon de satan wel weet, dat hij niemand, die het waar geloof heeft, uit de hemel zal houden, zo zoekt hij, omdat hij een gezworen vijand van Gods volk is, hun de weg naar de hemel moeilijk te maken. Omdat er nu veel vertroosting afhangt van het rechte zelfonderzoek, tracht hij ook, zolang hij kan, een bekommerde daarin te stuiten. Of komt deze er toe, dan beroert hij het hart door vrees, waardoor het werk dikwijls verhinderd wordt.

e. Het is zeer moeilijk door onderzoek de tijdgelovige aan zichzelf te ontdekken, omdat hij altijd blijft hopen en zien op zijn uitwendige daden, die hij zeer groot uitmeet, omdat hij zich weinig bekommert over de wijze, waarop die verricht worden. Dan is het eens: "Ik doe alles wat Gods kinderen doen; ik neem naarstig de godsdienst waar; ik voeg mij bij het gezelschap van de vromen; ik spreek van het christendom met hen mede, ja zó ver, dat zij mij voor vroom houden. Ik maak mij niet schuldig aan uitwendige zonden. Wat ontbreekt mij dan nog?" Zo vraagt hij met de jongeling in Matth. 19 : 20.

   Als hij alleen op die gronden bouwt, zonder op het hart te zien en de wijze hoe alles wordt verricht, is het moeilijk hem daarvan af te trekken. Maar integendeel een ware gelovige, al kan hij ook iets doen, dat inwendig goed is, omdat hij weet, dat niet die een christen is, die het in het openbaar is, maar die de verborgen mens des harten heeft, vindt zijn beste werken, zelfs zijn heiligste godsdienstige plichten, zó bezoedeld en bevlekt, dat hij menigmaal zegt: Hoe zou ik het besluit ten goede over mij durven opmaken, daar mijn daden meer gelijken op vruchten van de oude, dan op die van de nieuwe mens? En dus stelt zich de één, door zijn daden te hoog te verheffen, gerust; en een ander, door zijn daden voor al te zondig aan te zien, blijft tussenbeide staan met beroering en kommer. En dat maakt het onderzoek en het besluit, dat na gedaan onderzoek opgemaakt moet worden, zeer moeilijk en bezwaarlijk.

2. Ons tweede stuk, dat wij zouden verhandelen, was **iets te zeggen van de naam van het tijdgeloof, en aan te wijzen, dat het niet slechts in naam, maar inderdaad van het ware zaligmakende geloof is onderscheiden.**

A. Wat betreft de naam, wij vinden die in Matth. 13 : 5, vergeleken met de verzen 20 en 21, waar Christus het voorstelt onder de gelijkenis van het zaad, dat, in steenachtige aarde gezaaid zijnde, wel plotseling opwast voor ,een tijd, maar, omdat het geen diepte van aarde heeft, geen wortel maakt, en dus door de hitte van de zon weer ras verdort. Hier vandaan draagt het nu de naam van *tijdgeloof,* omdat het, volgens die gelijkenis en de toepassing, die de Heere Jezus daarvan maakt, maar voor *een tijd* is en wegens de hitte van verdrukking afvalt.

Doch wij kunnen dit evenzeer met veel anderen een *waan- en ingebeeld geloof* noemen, omdat toen Christus het voorstelde in Matth. 13, er tijden op handen waren, dat men voor de waarheid van het Evangelie zou moeten lijden; en dan zou het openbaar komen, als die hitte van de vervolging eens kwam, of het zaad in het hart wortel had geschoten, óf dat het maar in de steenachtige aarde van een natuurlijk boos hart gezaaid was en daarom niet bestaan zou, maar in de tijd van de verzoeking zou afvallen. Maar in zulke tijden als wij nu beleven, waarin men het Evangelie zonder schade of schande kan belijden, en het geloof niet door het vuur van vervolging beproefd wordt, maar dat het integendeel zelfs een eer is het vrijmoedig te belijden,

wordt het schijngeloof niet altijd ontdekt. Want velen leven en sterven met die inbeelding, en storten zorgeloos, zonder ooit te ontwaken, in een eeuwig verderf neer.

B. Dat nu dit waan- en ingebeeld geloof, dat met het ware zaligmakende geloof in veel stukken grote overeenkomst heeft, nochtans van hetzelve niet alleen verschilt in de naam, maar in de daad zelf, dat leert ons de Heere Christus in het vorengenoemde dertiende kapittel van Mattheüs, want:
1. De Heiland geeft de reden, waarom dit tijd- of waangeloof niet groeit. Het is omdat het in een steenachtige aarde is gezaaid en dus geen wortel heeft. In het eerst, zegt Christus, groeit het wel, maar het is niet bestand tegen de zon; dan wordt het dor. Daarentegen het ware geloof, dat vergeleken wordt bij het zaad, dat in een welbereide aarde gezaaid wordt, schiet diepe wortels en kan staande blijven, al schijnt de zon in haar kracht.
En hier wijst Christus ons naar de bron, waarin het onderscheid ligt. Het hart des enen is steenachtig, ongevoelig en onbewogen. Een hart, dat hard is en hard blijft, daar geen vermurwen aan is, maar waar al de arbeid, die er toe wordt aangewend, vergeefs aan is. Daarom valt het zaad, dat er ingeworpen wordt, wel in het verstand en in de beoordeling, maar het wortelt niet in het hart. De ander heeft een hart, dat zoals is aan een zachte, welbereide, goede aarde, dat door overtuigingen, ontdekkingen aan zichzelf en ware droefheid naar God is week gemaakt, en dus in staat om het zaad niet alleen in het oppervlakkige te ontvangen, maar ook zo, dat het wortels kan schieten.
Willen wij eens twee voorbeelden aanwijzen van zulken, waarvan de één een week, en de ander een verhard hart had? Ziet het in de vrome koning Josia en in de goddeloze koning Zedekia. De eerste, Josia, wanneer hij het wetboek hoorde lezen, werd week, verbrijzeld en boetvaardig van hart; dat zaad schoot wortel, 2 Kon. 22 : 19. En toen Baruch hetzelfde wetboek las voor Zedekia, viel het in de steenachtige aarde. Want in plaats van week te worden, verhardde hij zijn hart daartegen, zó ver, dat hij de rol, daar de wet op was geschreven, in stukken sneed en in het vuur verbrandde, Jer. 34 : 21-24.

2. Het wezenlijk onderscheid tussen het schijn- en het zaligmakend geloof blijkt ook uit hetgeen Paulus ons leert in 1 Kor. 13 : 2-3, alwaar hij aantoont, dat alle geloof, tot welke hoogte het ook stijgt, al was het zelfs zó ver, dat men al zijn goed gaf aan de armen, en zijn lichaam overgaf om verbrand te worden, evenwel nog niets is indien het dat geloof niet is, dat door de liefde werkzaam is en ware vruchten van heiligmaking tot eer van God voortbrengt. Derhalve is het één een dood geloof, daar de liefde aan ontbreekt; en het ander levendig en werkzaam in de vruchten, die het voortbrengt.

3. En dit zullen wij nu nader bij de stukken moeten aantonen, **waarin het wezenlijk onderscheid zelf gelegen is,** hetgeen het derde stuk is, dat wij zeiden te zullen verhandelen.
Om dit zo klaar als mogelijk is te doen, zal ik:
1. Aantonen, dat het zaligmakend en het schijngeloof elkaar in veel stukken zeer nabij komen en op elkaar gelijken; ja dat het tijdgeloof zelfs het ware geloof in enige opzichten schijnt te boven te gaan.
2. Dan zal ik tonen waarin schijngeloof echter mank gaat en hemelsbreed van het zaligmakend geloof is onderscheiden.

1. Het waan- en ingebeeld geloof heeft in veel opzichten overeenkomst met het zaligmakende geloof. Want zij hebben beide een grond, waarop het gebouwd is; beide een zekere wijze, waardoor het wordt verkregen; beide verscheidene daden, waardoor het geoefend wordt; beide vruchten, waardoor het zich vertoont; en beide soms een blijdschap en vreugde.

Zien we dit elk eens in het bijzonder.

a. Zij hebben beide een *grond* en fundament, waarop het rust. Deze is God en Christus, die door het woord des Evangelies en deszelfs ernstige toedienining wordt bekend gemaakt. Zij omhelzen al de waarheden, door God ontdekt, als het voorwerp van het geloof. Ja, zegt een tijdgelovige, *het Woord is niet alleen mijn grondslag, maar ik heb onder het Woord ook de Geest in mij werkzaam gevoeld.* Omdat zijn hart door de kracht van de waarheid wel eens is geraakt en hij daardoor enige ontroeringen en aandoeningen ondervond, die, indien hij dat licht had opgevolgd, hem op een goede weg zouden gebracht hebben.
   Een ware gelovige heeft ook hetzelfde voorwerp van het geloof, het Woord van God, en onder hetzelve heeft hij ook de Geest ontvangen, die het verstand heeft geopend om in de waarheden met een ander oog te zien dan hij ooit tevoren deed.

b. Zij komen overeen in de *manier,* waarop zij het geloof deelachtig werden.
   Vraagt u aan een schijngelovige: *hoe bent u aan het geloof gekomen?*
   Het antwoord van velen zal gereed zijn: 'Het was niet alleen door onderwijs, onder het lezen en horen van Gods Woord, maar ik ben ook dikwijls overtuigd geweest. Ik zag wel eens, dat ik bekeerd moest worden; ik kreeg menige waarschuwing en kloppingen van mijn consciëntie en het heeft in mij een gehele verandering teweeg gebracht. Want waar ik eerst goddeloos was, ben ik nu burgerlijk geworden; ja van burgerlijk werd ik godsdienstig, ik nam alle godsdienstplichten waar, ik voegde mij bij de vromen en verliet de wereldse gezelschappen, zodat ik de besmetting van de wereld ontvloden ben.'
   Vraagt men een waar gelovige naar de wijze, waarop hij het geloof kreeg, dan durft hij er dikwijls niet veel van te zeggen, maar het is doorgaans door dezelfde weg van overtuiging. Daar gaat al dikwijls veel benauwdheid, angst en vrees vooraf, eer hij tot het besluit durft komen.

c. Zij komen overeen *in de daden van het geloof.*
   - Bijvoorbeeld: Tot het geloof behoort *kennis*. Een schijngelovige zal zeggen: 'Ik ben onderwezen in de waarheden, en vooral in de waarheden, die tot de zaligheid noodzakelijk gekend moeten worden. Ik weet, dat ik ellendig ben; ik weet, dat er de Heere Jezus is en dat ik Hem nodig heb, zal ik eeuwig behouden worden; en dat er geen andere weg is om tot Hem te komen dan het geloof, en dat geloof moet zich in de vruchten naar buiten vertonen.' Van al deze waarheden heeft hij soms een zeer klare, nette en onderscheidende bevatting.
   - Behoort er tot het geloof *toestemming*; een tijdgelovige zegt: 'Ik stem het van ganser harte toe; ja zóver, dat ik er niet in het minst aan twijfel. Ik wil ze ook graag verdedigen tegen degenen, die ze tegenstaan. En als bewijs, dat ik deze waarheden geloof, schik ik er mijn wandel ernaar als iemand die naar en door de waarheid veranderd en vernieuwd is.
   - Is de eigenlijke daad van het geloof het *toevlucht nemen* tot en aannemen van Christus, … hier kan een schijngelovige door het licht van de waarheid, dat in

hem ontstoken is, al ver komen. Hij gelooft, dat hij een zondaar is, dat hij door Christus alleen moet gerechtvaardigd worden voor God. Wat doet hij? Wordt hij eens overtuigd en ziet hij Gods rechtvaardigheid en heiligheid, dan loopt en vliedt hij tot Christus. Hij neemt Hem aan om door Hem gerechtvaardigd te worden, opdat hij voor God zou kunnen bestaan; en daardoor stilt hij zijn ontroerde consciëntie. Maar verder bekommert hij er zich weinig over om het beeld van Jezus in heiligmaking zoals te zijn.

- En wat het *geloofsvertrouwen* aangaat, daarin streeft een waangelovige een bekommerde maar oprechte ver voorbij. Want hij past Christus en al de beloften met veel vrijmoedigheid op zich toe; daar de andere niet dan met beroering en schudding, en dan nog niet altijd, het besluit durft op te maken, en vreest, dat hij geen onderwerp is, waaraan de beloften gedaan zijn.

d. Zij komen overeen in de vruchten van het geloof ten opzichte van de heiligmaking. Een tijdgelovige kan zonden zien, haten en verfoeien; hij kan ze vlieden en er tegen strijden. Maar dan zijn het in het oog lopende zonden, die hem zijn goede naam ontnemen zouden en waardoor hem het masker zou worden afgerukt. Of zonden, die zijn gemoed in die stille zorgeloosheid zouden beroeren. Omdat hij nu zo'n groot liefhebber is van zichzelf, zal hij liever ik weet niet wat al doen om geacht te worden en gerust te leven. Daarom pijnigt hij zichzelf om de zonden niet te doen uitbreken, en dat is zijn strijden daartegen. Hij kan ook ver komen in de betrachting van de deugd, zeer naarstig zijn in de waarneming van de godsdienst, graag in het gezelschap bij vromen zijn en daar met veel vrijmoedigheid en aangenaamheid, naardat hij natuurlijke gaven heeft, spreken, niet alleen over beschouwelijke waarheden, maar over het wezenlijke christendom, omdat hij daar veel van gehoord heeft. Ja, hij gaat wel eens voor in het bidden, dat soms al zeer beweeglijk kan zijn, als hij enig talent heeft, om zich goed uit te drukken en de zaken nadrukkelijk voor te stellen. Hij kan zeer milddadig zijn in het uitdelen van aalmoezen aan de armen; in zijn huis stichtelijk, in zijn verkeer zedig, stil, matig, in zijn kleding dikwijls beneden zijn stand, zodat men, wat het uitwendige aangaat, moet zeggen: daar ontbreekt niets aan!
Voorbeelden hiervan geeft Gods Woord. De dwaze maagden hadden ook lampen; ze stonden op het geroep: Ziet, de bruidegom komt! mede op en riepen: *heer, heer, doe ons open!* Matth. 25. Er zullen er te dien dage zijn, die zullen roepen: "Heere, hebben wij niet in Uw Naam geprofeteerd en duivelen uitgeworpen, en veel krachten gedaan?" die nochtans zullen moeten horen: "Gaat weg van Mij!" Matth. 7 : 23. Paulus spreekt van zulken, "die verlicht zijn, de hemelse gave gesmaakt hebben, ja gesmaakt hebben het goede Woord Gods en de krachten van de toekomende eeuw, en evenwel weer zijn afgevallen", Hebr. 6 : 4-6. En Jesaja beschrijft hen als zulken, "die God dagelijks zoeken, die lust hebben aan de kennis van Zijn wegen, als een volk, dat gerechtigheid doet en het recht zijns Gods niet verlaat; die vragen naar de rechten Zijner gerechtigheid en lust hebben om tot God te naderen", Jesaja 58 : 2.

e. Een tijdgelovige kan ook ver komen in de blijdschap des geloofs, want omdat hij zich als gezegend acht in de beloften, en Christus met al Zijn goederen op zich toepast, waar al de troost in gelegen is, leeft hij blijmoedig. Hij verblijdt zich, dat er zo'n Zaligmaker is en dat hij daar maar in moet geloven om behouden te

worden. Maar deze blijdschap maakt hem opgeblazen. Zij laat zich niet uit in liefde tot God, maar in liefde tot zichzelf.

Ziedaar, zó ver kan het waan- en ingebeeld geloof komen, hetgeen men nauwelijks zou kunnen geloven indien Gods Woord en de voorbeelden van sommigen, die God tot waarschuwing van anderen wel eens doet openbaar worden, het niet bevestigden.

2. Maar nu moeten wij eens zien, dat dit geloof, hoe schoon het ook schijnt, ja het waar geloof overtreft in het uitwendige, evenwel mank gaat in al die stukken, die wij daar opnoemden. En dan zullen we moeten besluiten, dat het één van het ander zoveel verschilt als het licht van de duisternis en de hemel van de aarde.
a. Ten opzichte van de *grondslag,* waar het op rust, is het hierin onderscheiden, dat de tijdgelovige wel enige overtuigingen heeft, maar het zijn maar gewone overtuigingen, die niet door de Geest gewerkt worden. Want zij laten hem zoals hij is; hij wordt nooit uitgestoten en ontworteld van zijn eigen grond; hij blijft staan in zijn oude grond, zonder dat hij overgeplant wordt in Gods hof. Ik wil zeggen: hij blijft altijd dezelfde en het komt nooit tot een uitgaan uit zichzelf en een volkomen overgang tot God in Christus in het verbond. Daarom hoort u hem zelden klaar en onderscheiden spreken van het zaligmakend werk des Geestes, hoe Hij deze mensen bekeert en overbrengt uit de duisternis tot het licht en van de macht des satans tot God. Want een wezenlijke verandering weet hij niet. Spreekt men hem eens aan en vraagt men: *wanneer bent u bekeerd? Hoe is die verandering in u gekomen, daar u zowel als anderen in zonden en vervreemding van God geboren bent?* Dan neemt hij de verscheiden wegen Gods, langs welke Hij de mensen bekeert, tot zijn voordeel.
'Van zo'n wezenlijke verandering', zegt hij, 'weet ik niet.' Of, 'ik heb al van jongsaf lust gehad om zo te leven.' Of, 'ik ben langzaam en allengskens overreed; ik heb veel gehoord en gelezen van de waarheden, ze kwamen mij net, ordentelijk en prijselijk voor; ik verlustigde mij daarin. Ook heb ik mijn wandel daarnaar gericht en dat is immers genoeg.'
Maar hier is het heel anders met een oprechte. Hoewel het waar is, dat God die wel eens van jongsaf trekt of langzaam tot Zijn gemeenschap overbrengt, dan zijn er evenwel wezenlijke bewijzen van genade. Dan is hij niet gerust in zijn staat, maar onderzoekt zich dikwijls aan de kentekens van Gods Woord. Daar legt hij zijn hart bij. En hoewel hij noch de tijd, noch de plaats van zijn bekering kan noemen, moet hij zeggen:
'Als ik eens enige tijd terugzie, vind ik, dat ik nu anders ben dan ik tevoren was. Toen leefde ik zorgeloos heen in de zonde; ik volgde de drift van mijn begeerlijkheden. Maar God heeft mij aan mijzelf ontdekt van de tak tot de wortel en ik zie nog hoe langer hoe meer, hoe zondig mijn hart is; ja daarom veroordeel ik wel mijn staat. En daar ik voorheen een afkeer vond tegen God en Zijn dienst, daar voel ik nu een hartelijke liefdesgezindheid tot God en de Heere Jezus; daar ik tevoren een dienaar was van de wereld en een slaaf van mijn begeerlijkheden, daar acht ik het nu mijn grootste voorrecht God te mogen dienen. En daarom moet ik besluiten, dat God Zijn hand aan mij gelegd heeft om mijn hart om te zetten. Ja, ik wil God niet alleen dienen omdat ik moet, omdat ik anders niet kan zalig worden, maar ik zie zó veel waardigheid in God en in de Heere Jezus, dat ik het mijn voorrecht acht voor Hem te mogen leven, al was er geen zaligheid of rampzaligheid aan verbonden.'

b. Is er zo'n wezenlijk onderscheid in de grondslag van het geloof, het is niet minder in de wijze of *manier,* waarop de één en de ander het deelachtig zijn geworden.
Hiervan weet een tijdgelovige niets te zeggen dan alleen, dat het was op een langzame wijze. 'Ik zag, zegt hij, dat het betamelijk en noodzakelijk was, dat ik mij aan het Evangelie onderwierp; en om rust in mijn consciëntie te verkrijgen, heb ik mij de genade opgedrongen.' Maar van smarten, van wedergeboorte, van droefheid naar God weet hij niets.
Vraagt men daarentegen Gods kinderen naar de manier van hun bekering en hoe zij het geloof zijn deelachtig geworden, dan zal de één zeggen:

- 'Op een zeer zachte Evangelische wijze. God trok mij met mensenzelen en liefdekoorden. Van het ogenblik af, dat ik aan mijzelf ontdekt werd, kwam mij Jezus en de weg van vrije genade in het oog en aanstonds werd mijn hart genegen om mij aan. God op te dragen.'
- Een ander zal zeggen: 'Het is met mij zo gemakkelijk niet toegegaan. Och, wat heb ik al angsten van de wedergeboorte moeten doorworstelen! Wat al naarheid, vrees, benauwdheid des harten, wat al droefheid en jammer, wat al vernedering, belijdenis, boetvaardigheid en tranen heeft het gezicht en gevoel van zonden mij afgeperst! Hoe dikwijls heb ik op de heup moeten kloppen, beschaamd en schaamrood moeten worden voor God vanwege mijn zonden! Ja, eer ik tot die hoogte kwam om Jezus mij enigszins te durven toe-eigenen wat al uitzien naar Hem, wat al honger en dorst en hartelijke begeerten, wat al hoogachting en liefde was er in mijn hart, vooral toen ik, in het gezicht van mijn zonden worstelende, Hem in het oog kreeg, mij toeroepende: *Wend u naar Mij toe!* Met welke vurige begeerten vlood ik naar Hem om mij in Zijn armen te werpen! Hoe hartelijk nam ik Hem aan als mijn eigendom, om door Hem gezaligd te worden!'

Van dit alles weet een tijdgelovige niets. Hij weet van geen schaamte, ootmoed en boetvaardigheid, of wat het is Jezus in het oog te krijgen.

c. Zoals het tijdgeloof zo onderscheiden is ten aanzien van de wijze, waarop het verkregen wordt; niet minder is het ook in:
A. de *geloofsdaden,* waarin het geoefend wordt.
(1) Het eerste, dat tot het geloof behoort, is de *kennis.*

- Een waangelovige heeft veeltijds veel kennis van de *waarheden,* maar ze is niet zaligmakend, noch bevindelijk. Hij beschouwt de waarheden alleen met het verstand, maar keert er nooit mede naar binnen om zich af te vragen: *ondervind ik het?* Hij kent ze zonder enige aandoening. Hij kan God in Zijn heiligheid en rechtvaardigheid, de zonde in haar afschuwelijkheid, de hel in haar naarheid en de hemel in zijn liefelijkheid beschouwen, maar zonder aandoening; zoals iemand, die in een schilderij op de vreselijkste gezichten zonder ontzetting of vrees kan blijven staren.
  Maar wanneer God door het licht van Zijn Geest die waarheden doet kennen, dan wordt de ziel wel eens gebracht als aan Sinaï's berg, waar zij God op de rechterstoel geplaatst ziet, zodat zij moet uitroepen: "Met het gehoor van de oren heb ik u gehoord. Maar nu ziet U mijn oog, daarom verfoei ik mij en heb berouw in stof en as", Job 42 : 5-6. En dat is de grond van het ontzag en de vrees voor God, omdat de ziel God kent in Zijn hoogheid en majesteit, alle liefde en vreze waardig zijnde. Dan is het: "Wie zou U niet vrezen, u Koning van de heidenen? Want het komt U toe."

- Wat de kennis van *zichzelf* betreft: Och, zegt een waar gelovige, ik weet dat ik ellendig, jammerlijk, arm en naakt ben; niet alleen omdat God het getuigt, maar omdat ik het ondervind, want God heeft mij aan mijzelf ontdekt. Ik weet niet alleen dat mijn daden zondig zijn, maar mijn hart is een onreine modderpoel, die al mijn daden bezoedelt en walgelijk voor God maakt.
  Een tijdgelovige daarentegen gelooft wel, dat hij een zondaar is, maar hij kan wel eens pleiten voor de zonden. Hij is de ergste nog niet; er zijn er slimmer dan hij. Hij meent het zo kwaad niet en niemand leeft er zonder zonden; er zijn er nog veel erger. Evenals de Farizeeër in Lukas 11. Maar een oprechte, met een tollenaarsgestalte, moet uitroepen: "O God, wees mij zondaar genadig", Lukas 11 : 13.
- Zien we op de kennis ten opzichte van *de Heere Jezus,* daar schiet een waangelovige ook ver in tekort. Hij kent Hem wel in Zijn namen, ambten, naturen en staten; hij zou Hem in al Zijn graveerselen kunnen beschrijven en voor anderen beminnelijk maken; ja, hij verwondert zich wel eens, dat er zo'n Middelaar is. Maar omdat hij nooit recht aan zichzelf ontdekt is, gaat zijn hart er ook niet naar uit. Hij ziet er voor zichzelf zoveel dierbaarheid niet in; hij gelooft niet, dat hij Hem zo nodig heeft. Het is als wanneer iemand, die gezond is, hoort zeggen, dat er een medicijnmeester is, die doven horende en blinden ziende maken kan en alle ellenden genezen; die verwondert zich wel over de bekwaamheid van zulk één.
  Maar laat dit eens gezegd worden aan één, die met zo'n kwaal bezet is, het ontsteekt in zijn hart een blijdschap en begeerte. Och, zegt hij, breng me daarheen om geholpen te worden. En hij rust niet, zo het maar mogelijk is, voor hij daar is. En dat is de kennis van één, die waarlijk gelooft. O, zegt hij, ik had voor deze ook wel wat met Jezus op, maar sedert God mij aan mijzelf heeft ontdekt, en dat ik zie hoe nodig ik Jezus heb om behouden te worden, kan ik niet uitdrukken hoe dierbaar Hij nu voor mijn ziel is. Hij is mij dierbaar in alle opzichten; in Zijn ganse Persoon, in Zijn namen, in Zijn ambten, zowel als Koning, om Zijn troon in mijn hart op te richten, om over mijn lusten te heersen en mij geheel te regeren, als om mij als Hogepriester met God te verzoenen en als Profeet te leren. Hij is mij dierbaar in Zijn staten van vernedering en verhoging, in Zijn naturen als God en mens. Ja alles wat aan Hem is, is gans begeerlijk. En ten blijke daarvan gaat mijn hart naar Hem in liefde en begeerte gedurig uit.

(2) Nog eens, een tijdgelovige kent iets van *de natuur van het geloof.* Hij weet dat het bestaat in een dadelijk heenvlieden naar en een aannemen van Christus. Maar dat weet hij niet omdat hij het oefent, omdat hij met opzegging van de dienst van de zonde tot Jezus de toevlucht genomen en zich aan Hem overgegeven heeft.
Terwijl een ware gelovige, al zou hij geen juiste beschrijving van de aard van het geloof kunnen geven, het kent bij ondervinding. O, zegt hij, ik weet wat hongeren en dorsten is, omdat ik mijn hart menigmaal in onlesbare begeerten ontstoken gevoelde. Ik weet wat het is, uit mijzelf tot Jezus heen te lopen, omdat ik het zo menigmaal heb geoefend.

(3) Ten opzichte van de heiligmaking, daar heeft een tijdgelovige wel enige bevatting van. Hij weet, dat ze bestaat in het afsterven van de oude en de opstanding van de nieuwe mens, hetwelk in de bekering begonnen en het ganse leven door moet voortgezet worden. Maar in de betrachting heeft hij weinig lust. Hij zou wel zoveel willen laten als noodzakelijk is om in de hemel te komen. Of zo hij al zonden bestrijdt,

het zijn alleen uitwendige; hij daalt niet af in de grond van het hart om aan de wortel te komen. Daar is hij onkundig in. Oefent hij deugden, het zijn maar, zoals wij tevoren reeds opnoemden, uitwendig. Maar de verborgen gemeenschapsoefening met God in het eenzame, het gebruik maken van Christus tot geestelijke vruchtbaarheid, het leven nabij zijn hart in een gedurige waakzaamheid, het zijn allemaal dingen, waarvan hij diep onkundig is.
Een ware gelovige daarentegen weet, dat hij heilig moet zijn omdat God, Die hem geroepen heeft, heilig is. Hij weet dat men om zonden te doden, moet beginnen bij het hart en dat daar veel arbeid aan verbonden is. Niets is hem tot meer smart en droefheid dan dat er nog zoveel onreins en zondigs in hem is. Hij weet, dat de betrachting van de deugd moet voortvloeien uit een gereinigd hart, en dat het anders Gode niet aangenaam is. Daarom kent hij het door bevinding wat het is met God om te gaan en Jezus' kracht in te roepen om tot alles bekwaam gemaakt te worden.

(4) Eindelijk, zo onderscheiden is ook de kennis ten opzichte van de hemel. Een tijdgelovige beeldt zich een hemel in, waar het genoeglijk en aangenaam zal zijn, waar men eeuwig van de straf verlost zal zijn; en daarom begeert hij deze ook. Maar niet een hemel, waar men volmaakt heilig zal zijn en die bestaan zal in God volmaakt te kennen en te genieten. Maar elke ware gelovige weet, dat er in de hemel niets is dan heiligheid, en daarom verlangt hij er naar, opdat hij eens volmaakt zonder zonde God mag dienen, en van al het gebrekkige en onreine, dat hem nog aankleeft, bevrijd worden.

B. De tweede daad van het geloof is de *toestemming.* Hierin zijn de tijdgelovigen van de oprechten ook zeer onderscheiden. De één stemt al de waarheden, die God in het Woord ontdekt, toe, omdat ze aannemelijk zijn, omdat er zo'n nette orde en samenhang in is en hij de ene waarheid uit de andere kan afleiden. Ja, hij stemt bevindelijke waarheden toe omdat het zo moet zijn, maar het is alles maar een uitwendige zonder bevinding.
Maar de andere geeft een dubbele toestemming. Hij stemt het eerst wel toe omdat God het getuigt, en dus verzegelt hij, *dat God waarachtig is,* Joh. 3 : 33, maar dan ook omdat het in zijn hart waarheid is. Het is eveneens als bij een zieke, die de geneesmeester zo'n juiste beschrijving hoort maken van zijn kwaal, alsof deze het zelf ondervond, omdat hij de gesteldheid van het lichaam kent. Maar de lijder, al kan hij het zo niet omschrijven, moet zeggen: 'Ja, zo is het, ik ondervind het zo. O, zegt een oprechte, al wat God van Zichzelf ontdekt, al wat Hij ontdekt van de Heere Jezus en van de ellende des zondaars, daar zeg ik van harte *amen* op. Want dat is mijn toestand, zo'n Middelaar heb ik nodig. En zó getuigt de Geest in mijn hart, dat de Geest, Die in het Woord spreekt, de waarheid is.'

B. Ten derde, zij zijn onderscheiden in het toevlucht nemen tot de Heere Jezus. De tijdgelovige verloochent de zonde, de wereld en de satan oppervlakkig. Maar omdat zijn hart niet is gereinigd van de liefde tot de zonde, zo jammert en hunkert hij nog zijn oude boelen, zijn boezemzonden achterna; hij is in het heimelijke in onderhandeling met de begeerlijkheden, terwijl hij het hart aan Jezus schijnt te geven. Hij neemt Jezus aan tot Zaligmaker, maar niet geheel; wel opdat Hij de zonden wegneme, maar niet opdat hij Koning in het hart zijn zou.
Maar een ware gelovige neemt de gehele Jezus aan met zijn ganse hart, vrijwillig, voor nu, voor altijd en voor eeuwig. Hij verloochent vrijwillig alles wat buiten Jezus

is; niet één zonde wil hij aan de hand houden. Hij roept Jezus wel duizendmaal tot Koning over zijn ziel uit; en omdat hij dikwijls geschud wordt, of zijn overgang wel oprecht is, hervat hij het bij alle gelegenheden en vernieuwt zijn keuze.

d. Is het tijdgeloof zo onderscheiden in de *grondslag,* in de *wijze,* waarop het verkregen wordt, en in de *daden*, waarin het werkzaam is; niet minder blijkt het wezenlijk onderscheid in *de vruchten.*
Een tijdgelovige draagt niet alleen vruchten, maar veel en grote vruchten, waardoor hij niet 'alleen zichzelf bedriegt, maar waardoor ook anderen bedrogen worden. Hij kan, om geëerd en voor Godzalig aangezien te worden, zo'n gedaante vertonen alsof hij een groot christen is, en ondertussen verloochent hij de kracht er van. Hij doet een schoon aangezicht voor, maar het hart van binnen is verrot. Hij is uitwendig nederig in woorden en gewaad, en zijn hart is zó hoogmoedig, dat hij het oor wel eens leent om te vernemen wat anderen van hem zeggen. En wordt hij geprezen, hij heeft er behagen in. Zonden als zonden haat hij niet, want al doet hij iets, dat strijdt tegen de oprechtheid, zo het maar verborgen kan blijven, zijn hart klopt er niet eens over. Doet hij enige goede daden, hij wenste wel dat iedereen het wist en zou ze wel met emmers uit willen meten, zoals de Farizeeërs als ze aalmoezen gaven.
Een ware gelovige daarentegen draagt goede vruchten, voortkomende uit een hart, dat door de Goddelijke genade gezuiverd is van de zondige eigenliefde, niet alleen met het oogmerk of zo zeer om de mensen, als wel om God en Christus te behagen. Hij haat de zonden omdat God ze haat. Doet hij iets, dat tegen de oprechtheid zou ingaan, hij is er bedroefd en beschaamd over en zou er zijn staat wel om verwerpen. Of doet hij iets, dat strijdt met de liefde tot de naaste, al weet de naaste het zelf niet, hij kan geen vrijmoedigheid in zijn toenadering tot God hebben zo het niet is weggenomen. In de betrachting van de deugd hoort men hem doorgaans klagen, dat hij ver tekort schiet. Vordert hij ergens in, al weet niemand het, het is hem genoeg als God het weet en als hij maar waardig den Heere mag wandelen. Hij weet wel dat hij ook uitwendige vruchten moet dragen en zijn licht laten schijnen voor de mensen, maar daar kan hij niet in berusten indien het hart er aan ontbreekt, omdat hij weet, dat God niet aanziet wat voor ogen is, maar het hart, 1 Sam. 16 : 7 Daarom verkleint hij zijn daden bij anderen. Oefen hij werken van liefde, het is zoveel hij kan in het verborgene. Hij laat zijn linkerhand niet weten wat de rechter doet, Matth. 6 : 3, en wenst alles te doen uit een recht beginsel en met een goed oogmerk.

e. En ten laatste, het één en ander is zeer onderscheiden in zijn blijdschap. Een tijdgelovige, zegt Christus, neemt het Woord terstond met blijdschap aan, Matth. 13 : 20. Hij kan zó ingenomen zijn met de waarheden en met zó veel genoegen daarin bezig zijn, dat hij zijn tijd en kracht daarin verliest. Ja hij past de waarheden op zichzelf toe en zegent zich in de beloften. Hij gelooft dat Jezus voor hem gestorven is en hij daarom van een eeuwig verderf verlost is, en dat baart blijdschap in hem.
Maar een ware gelovige, al heeft hij in het beschouwen van de waarheden zoveel vergenoeging, dat hij kan zeggen: "Bij deze dingen leef ik, en in alle deze is het leven van mijn geest", hij durft ze evenwel zich niet met blijdschap toepassen voor dat God het hem Zelf doet zien. Hij wordt menigmaal geschud en beroerd, of hij maar niet de waarheden kent door een blote beschouwing. Of als God hem doet zien, dat hij deel aan Jezus heeft en recht tot de beloften, dat maakt hem zo nederig, zo ootmoedig en klein, dat hij met Maria wel blij, maar evenwel nederig zegt: "Zie de dienstmaagd des Heeren, mij geschiede naar uw woord", Lukas 1 : 38; en: "Hij heeft de nederigheid

Zijner dienstmaagd aangezien", vers 48. Ja het is een blijdschap, die het hart in de liefde tot God en Christus als wegrukt, zodat de ziel uitroept: "Hartelijk heb ik U lief, Heere, mijn Sterkte!" Psalm 18 : 2. De liefde van een Drie-enig God dringt het hart tot weerliefde en om dat te vertonen in een heilige wandel, 2 Kor. 5 : 14-15.

Ziedaar, zoveel wezenlijk onderscheid is er tussen een waan- en ingebeeld geloof en tussen het ware zaligmakende geloof. Maar om dit nog nader te kennen, moet ik tot ontdekking van de één en tot aanmoediging van de oprechten nog deze klare kentekenen er bijvoegen.

1. Een tijdgelovige is afkerig van zelfonderzoek, als men hem eens wil doen neerdalen in zijn hart om het aan de onbedrieglijke kentekenen van Gods Woord te toetsen. Daar is hij schuw van; en waarom? Omdat hij wel weet, dat hij de proef niet zou doorstaan, maar dat het onklaar zou uitkomen. Hij legt nooit zijn staat eens open voor een leraar of Godvruchtige; hij brengt zijn hart niet voor God, opdat Hij het beproeve en onderzoeke. Maar zoals hij eens zijn staat vastgesteld heeft, zo blijft hij hem vasthouden.

Ware gelovigen daarentegen, - hoewel zij wel eens schuw kunnen zijn voor zelfonderzoek wanneer zij in verval zijn, en dan handelen als een koopman, die zijn boeken niet in durft zien omdat ze zo verward zijn - zijn doorgaans zeer genegen tot zelfonderzoek, omdat ze altijd hun hart wantrouwen en er een afschrik van hebben om zichzelf te bedriegen. Daarom leggen zij hun hart wel eens open voor beproefde christenen, ja, zij leggen het met David voor God neer, zeggende: "Doorgrond mij, o God, en ken mijn hart; beproef mij, en ken mijn gedachten. En zie of bij mij een schadelijke weg zij; en leid mij op de eeuwige weg", Psalm 139 : 23-24.

2. Een tijdgelovige kan niets minder verdragen dan dat hij ontdekt zou worden. Daarom, is hij eens onder een predikatie of in een Godvruchtig gezelschap, waar de schijngronden van de huichelaar ontdekt worden - al wordt er niet eens aan hem gedacht - omdat hij een getrouwe waarschuwer van binnen heeft, die tegen hem getuigt, zegt hij: Dat is op mij. Hij wordt heimelijk kwaad en gemelijk, al durft hij het niet te vertonen.

Een ware gelovige daarentegen zoekt zulke predikanten en zulke gezelschappen, waar hij ontdekt kan worden. Hij gaat er met dat oogmerk wel al biddende naar toe en zegt: "De rechtvaardige sla mij, en het zal weldadigheid zijn; hij bestraffe mij, en het zal olie op mijn hoofd zijn", Psalm 141: 5.

3. Wordt een tijdgelovige eens berispt wegens zijn gedrag en wandel, dat kan hij niet verdragen, al geschiedt het uit liefde en op een bescheiden wijze. Hij weet zich met het één of ander te verschonen en uiteindelijk tracht hij zulken te schuwen.

Een ware gelovige heeft niets liever dan dat hem zijn gebreken, die hij zelf niet ziet, worden onder het oog gebracht. Niet dat zijn hart er nooit tegen opkomt, maar dat is dan wanneer het geschiedt op een schimpende of heerszuchtige wijze, of in tegenwoordigheid van anderen - waarvoor christenen zich wel te wachten hebben. Maar indien het geschiedt in het verborgene, met veel liefde en bescheidenheid, alleen met het oogmerk om zulk één te verbeteren, dan neemt een oprechte het in dank aan en is blij als hij gewaarschuwd wordt.

4. Een tijdgelovige ziet zijn deugden door een vergroot-, en zijn zonden door een verkleinglas. Geringe deugden acht hij hoog, maar spreekt men van de zonden, dat zijn maar zwakheden, die alle mensen, zelfs de besten, hebben.
Maar een oprechte denkt heel nederig van zijn deugden. Hij durft ze niet eens noemen, veel minder dat ze tot een grond zouden zijn om op te rusten. En wat zijn zonden betreft, al ziet een ander ze niet, hij zegt menigmaal: Er is niemand zondiger dan ik.

5. Een tijdgelovige zal zich niet licht laten overtuigen, dat zijn gronden niet goed zijn. Al toont men hem veel daden, die er tegen strijden, en hij kan er maar één opnoemen, die wat schijn heeft, hij blijft zijn staat vasthouden.
Een ware gelovige daarentegen laat zich licht schudden. Al vindt hij veel goede dingen en maar één zonde daartegen, die hij niet overwinnen kan, dan vraagt hij: Kan dat met genade bestaan? en hij bekommert er zich over.

6. Een tijdgelovige blijft altijd dezelfde en in dezelfde gestalte; hij weet van geen duister of licht. Of hij zonden doet of deugden oefent, zijn staat ligt vast.
Een ware gelovige daarentegen heeft veel en verscheidene gestalten. Hij weet wel wanneer hij in het duister, of wanneer hij in het licht wandelt; wanneer God Zijn aangezicht verbergt of laat lichten; wanneer hij dor, dodig en harteloos is, of opgewekt en levendig. En het één is hem tot droefheid, en het andere tot blijdschap.
Dus heb ik, zo klaar ik immer kon, dit grote stuk, dat van een eeuwig gewicht is, u voorgesteld.

4. Laat ik nu tot ons vierde stuk nog iets zeggen, namelijk **om zulke ongelukkigen en ellendigen, die met een ingebeeld geloof daarheen gaan** en, onder dit voorstel tegenwoordig zijnde, mochten verlegen en bekommerd geworden zijn - en och of het zo ware! - nog **enige raad en besturing te geven, hoe zij zich moeten gedragen.**
Vooraf moet ik zeggen - arme ellendige mensen, u bent voorwerpen van medelijden - dat uw ogen zó verduisterd zijn, dat u geen waarheid van valsheid kunt onderscheiden en dat u uzelf pijnigt met het aannemen van een gedaante, waar u geen ander voordeel van hebt dan dat u een naam hebt van Godzalig te zijn, en waardoor uw toestand allergevaarlijkst is en u hoe langer hoe ellendiger wordt.
Is evenwel de één of ander hier, die verlegen is en vraagt: *Wat moet ik doen?* Ik zou hen raden:

1. Uit hetgeen we gezegd hebben te leren zien hoe ver iemand komen kan in schijn, zonder nochtans ware genade te bezitten in het hart; of het een middel mocht zijn om ontdekt te worden.
2. Denkt dan eens in hoe rampzalig zo'n toestand is. Er is niets, dat walgelijker is in de ogen van God, dan geveinsdheid. Daarom heeft de Heere Jezus deze zo menigmaal veroordeeld in de Farizeeën. En dezulken zullen het het allerzwaarst in de hel hebben, want als de grootste zondaren met hun eeuwig verderf bedreigd worden, dan wordt er gezegd, "dat hun deel zal zijn in de poel des vuurs bij de geveinsden", Matth. 24 : 51. En al zou ge u nog zo kunnen verbergen voor de mensen, de Heere doorgrondt en ziet uw hart.
3. Schuwt toch nooit zulke middelen, die tot uw ontdekking zouden kunnen zijn; maar integendeel, zoekt ze. Voegt u het meest onder zulke genademiddelen, waar men niet pleistert met loze kalk, en laat uw hart er niet tegenop komen, maar bedenkt liever, dat het geschiedt om u op de rechte weg te brengen tot uw behoudenis. Ja, gaat met die zucht onder de middelen en zegt: *Heere, laat het nu*

eens de tijd zijn, dat mijn hart geraakt wordt; ontdek u de schadelijke wegen, die nog in mij zijn.

4. Wanneer u geraakt wordt dat u zou beginnen te denken: *zou dat mijn toestand zijn?* Dooft toch dat licht niet uit en zoekt geen uitvluchten, maar gaat met die overtuigingen naar God en doet belijdenis van uw dwaasheid. Zegt: "Heere, ik heb lang genoeg in zo'n staat geleefd en zo bedriegelijk met mijzelf en U gehandeld; ik verfoei mijn dwaasheid. Breng mij toch terecht eer het te laat is; laat ik niet in schijn, maar in waarheid tot Christus lopen en Hem aannemen om door Hem behouden te worden! Wie weet, als u zo handelde, of de Heere u niet in gunst zou aanzien, want Hij is een ontfermend en goedertieren God.

5. Ons laatste stuk was, **dat wij Gods volk, dat zo bekommerd en verlegen is, vooral tegen de tijd van het Avondmaal, zouden opwekken en bemoedigen.**

Hier zal een bekommerde, die deze dingen met aandacht gehoord heeft, zeggen*: Is dat nu een stof tot opbeuring? Het is veel meer geschikt om mij te ontroeren en neer te slaan, want dat is mijn gedurige bekommering, dat ik nog maar een tijdgelovige ben.*

Ik antwoord u: Indien u uw hart hebt neergelegd bij hetgeen wij gezegd hebben, zult u moeten erkennen, dat het onderscheid tussen het één en het ander zó groot is, dat er gronden genoeg in zijn om u gerust te kunnen stellen, want:

1. Zou u uzelf wel graag onder het getal van hen, die maar in schijn het geloof hebben, willen tellen? Kan het uitwendige u wel vergenoegen? Smaakt u wel iets als het hart er aan ontbreekt? Is het u genoeg als u mensen behaagt? Ondervindt u niet het tegendeel?
2. Onderzoekt u uzelf niet gaarne, en wordt u niet graag onderzocht? Ja, brengt u uw hart niet menigmaal ter beproeving voor de Heere?
3. Jezus is u immers dierbaar omdat u weet hoe nodig u Hem in alle opzichten hebt? U bent ontworteld uit de grond van eigengerechtigheid, en overgegaan tot God. U hebt Christus niet in schijn, maar in waarheid aangenomen.

Ja, zegt u, dat is mijn bekommering, *of het wel in waarheid is*. Maar verlegene:

(1) Wilt u God en de Heere Jezus niet hebben zoals Hij Zich aanbiedt? Wilt ge Jezus niet zoals Hij is, in alles en tot alles? Wilt ge wel iets uitzonderen? Is niet al wat aan Hem is u even begeerlijk en dierbaar?
(2) Wenst u ook niet uw ganse hart aan Hem op te dragen, opdat Hij het geheel en al bezitten, beheersen en regeren zal?
(3) Wanneer u ziet, dat u nog zo weinig vruchten draagt, bent u daarin tevreden, of is het u tot droefheid en smart? Zou het niet uw blijdschap zijn, dat de zonden meer in u gedood mochten worden en dat het beeld van God meer doorstraalde in uw wandel?
(4) Loopt u daarom niet gedurig naar Jezus, om in en door Hem vruchtbaar gemaakt te worden? Neemt u Hem niet aan tot heiligmaking?
(5) Verlangt u daarom niet naar het Avondmaal, om daar de dierbare en volle Jezus te vinden, Die onder de tekenen van brood en wijn wordt voorgesteld? En hebt u aan uw zijde geen lust om u weer opnieuw aan Hem te verbinden? Kunt u niet betuigen: "Ik wil graag alles wat ik heb en ben aan Jezus geven; en al was het nog nooit oprecht geweest, ik wil het dan nu nog doen. En dat is het bewijs er van, dat ik lust heb tot heiligheid, om tederder voor God te leven, en dat doet mij verlangen naar de hemel, om volmaakt heilig te zijn."

Welnu, vindt u dit in u, laat u dan niet beroeren, maar ga met vrijmoedigheid ten Avondmaal. Gebruik het tot uw vertroosting en tot versterking van het begonnen leven van de genade. Werp u weer opnieuw in Jezus' armen neer; Hij zal Zich uwer zekerlijk ontfermen en in Zijn liefde weer omhelzen.
De Heere, Die machtig is alle genade te doen overvloedig zijn, zegene dit woord tot ontdekking van onbekeerden en tot bemoediging van Zijn volk. Amen.

HET SCHIJNGELOOF EN HET WARE GELOOF

Wijze: Psalm 118

Het zaad, gestrooid in rots'ge aarde,
Groeit welig op, maar ach, 't verkwijnt
Met al het schoon, dat 't ijlings baarde,
Zodra de middagzon 't beschijnt!
't Moog' voor een tijd met luister pralen,
Als 't veld, dat bloem en vruchten geeft;
Maar 't kan de oogsttijd nimmer halen,
Daar 't diepte, grond, noch wortel heeft.

Het schijngeloof toont veel vruchten,
Maar, niet gerijpt door hemelgloed,
Verkwijnen zij voor de ongenuchten
Van aardse zorg en tegenspoed.
Die 't schijngeloof voor zich wil kiezen,
Moog' zonde, wereld, duivel, dood
En bange vrees uit 't oog verliezen,
't Is niets dan ongevoel van nood.

Zulk één weet niets van schuld betreuren;
't Is altoos wel; - en zijn gemoed
Tracht hij ten hemel op te beuren
Bij 't dobb'ren in een zondenvloed.
Hij blijft hier Jezus wel begeren,
Maar niet als Koning van zijn hart,
Daar hij niet wil de scepter eren,
Die hem geleidt door ramp en smart.

Hij praalt door schijngeloof in luister;
De glans van de waarheid is zijn kleed.
Hij treedt in 't licht, maar 't hart is duister,
Daar 't van geen reine godsvrucht weet.
Hij dingt naar roem en gloriepalmen,
Maar niet door strijd en bange nood;
Zijn hart juicht vrolijk blijde psalmen
Als elk hem noemt: Gods gunstgenoot!

Het waar geloof geeft vrucht ten leven,

Dus spreekt de ziel, daardoor geleid:
'k Verlies mijzelf, 'k wil alles geven
En off'ren voor de zaligheid!
Het waar geloof deed mij beseffen
Hoe Jezus heeft gezegevierd
Door met een pijl mijn hart te treffen,
En dus mijn God, mijn Koning wierd.

Ik val voor Hem, mijn Jezus, neer,
Als arm, ellendig, blind en naakt;
't Is 't waar geloof, dat mij zo teder,
Zo need'rig voor mijn Goël maakt.
Nu wil ik waken, bidden, strijden,
Met Paulus voor mijn Heer' en God.
'k Erken voor mij het zwaarste lijden
In Jezus' dienst een gunstgenot.

Door 't waar geloof hoor ik de zangen
Van 't eng'lenkoor in Efratha;
't Doet steeds mijn oor de juichtoon vangen:
"Het is volbracht!" op Golgotha.
Nu wil, nu zal ik vruchten dragen,
Het hemels Eden toegewijd;
Nu zal ik van Gods gunst gewagen,
De wereld, zond' en hel ten spijt.

Stort ik op aard' een vloed van tranen,
't Zijn d' offers van 't bevlekt gemoed,
Die door 't geloof de heilweg banen
Naar Jezus' kruis en Midd'laarsbloed.
Hoe afgemat door helse strikken,
De heilfontein in 't Avondmaal
Zal mijn vermoeide ziel verkwikken,
Tot eeuw'ge rust en zegepraal.

Derde Verhandeling

Over de verzekering, als een vrucht van het zaligmakende geloof.

Nadat we over de natuur van het geloof en het grote onderscheid, dat er is tussen het ware en het valse geloof, in het voorgaande spraken, gaan wij er voor het tegenwoordige toe over om te handelen van de verzekering van het geloof, en om hierin onze gedachten met orde te leiden, zullen wij het langs deze stukken doen:

1. Zal ik aantonen, dat de natuur van het geloof, niet bestaat in de verzekering, maar dat de verzekering een vrucht is, die uit het geloof wordt geboren.
2. Dat iemand kan, mag, ja moet staan naar verzekerd te zijn van het geloof.
3. De natuur van de verzekering, waarin die eigenlijk bestaat, aanwijzen.
4. Zal ik Gods kinderen opwekken om er naar te staan.
5. Zal ik aanwijzen waar het vandaan komt, dat er zo weinig bemoedigde en verzekerde christenen zijn.
6. Zal ik hulpmiddelen aan de hand geven om tot verzekering te komen.
7. Het één en ander zal ik dan weer, èn tot nut van nog onbekeerden, en voor ware gelovigen, zoeken aan te leggen.

1. Wat het eerste belangt, **dat het wezen van het geloof niet bestaat in de verzekering, maar dat deze behoort tot het welwezen van het geloof,** het is noodzakelijk, dat dit bewezen wordt, niet alleen tegen de remonstranten, Antinomianen en libertijnen, die, om een mens in zijn zorgeloosheid te stijven, geen ander geloof erkennen dan dat men zich maar toepast: *Jezus is mijn Zaligmaker;* maar ook tot bemoediging en opwekking van bekommerden, die, dit niet recht begrijpende, daardoor menigmaal geschud worden.

De gronden, waarmede wij dit bewijzen, zijn de volgende:

1. Gods Woord leert nergens, dat de verzekering voor het geloof gaat, maar wel, dat ze er op volgt, Efeze 3 : 12: "In Dewelke wij hebben de vrijmoedigheid en de toegang door het geloof." Dus is het geloof het middel, waardoor men die vrijmoedigheid verkrijgt. En in 2 Tim. 1 : 12 zegt Paulus: "Ik weet in Wie ik geloofd heb." Hij had dus eerst geloofd, en daarvan was hij zich bewust. In Rom. 1 : 17 wordt gezegd, dat men moet gaan van geloof tot geloof, namelijk van een zwak tot een meer bevestigd geloof. Johannes zegt: "Deze dingen heb ik u geschreven, die gelooft, opdat u weet, dat u het eeuwige leven hebt en dat u gelooft"; alwaar het weten van het geloven weer onderscheiden wordt, 1 Joh. 5 : 13. En Paulus wekt de Hebreeën op "om te komen tot de volle verzekerdheid des geloofs", Hebr. 10 : 22, ten bewijze, dat men kan geloven en nochtans de verzekering missen.
2. Het blijkt ook uit de natuur van de zaak zelf, want het toevlucht nemen tot Jezus is het middel om tot het vertrouwen te komen. zoals nu het middel van het einde is onderscheiden, zo is het wezen des geloofs van het vertrouwen onderscheiden. Ik kan het geloof oefenen, maar dan kan er enige tijd tussenbeide komen om te weten of die oefening wel verricht is.
3. Nergens wordt de zaligheid vastgehecht aan de verzekering, als een meerder en hoger daad van het geloof, maar aan mindere daden, als hongeren, dorsten, lopen, vlieden, toevlucht nemen tot Christus, Psalm 2 : 12: "Welgelukzalig zijn allen, die

tot Hem de toevlucht nemen." Aan het zoeken, Psalm 69 : 33: "Gij die God zoekt, ulieder hart zal leven." Nu is hongeren en dorsten nog geen verzadiging, toevlucht nemen nog niet gerust zich verlaten, en zoeken nog geen vinden.

4. De voorbeelden van heiligen, die hoewel ze gelovig waren, nochtans de verzekering misten, bevestigen dit. Heman zeide: "Ik draag uw vervaarnissen, ik ben twijfelmoedig." David bad om de verzekering van zijn zaligheid, ten bewijze, dat hij die toen miste, hoewel de Heilige Geest nog niet van hem geweken was, Psalm 51 : 10-14.
5. Gods Geest gebruikt doorgaans zulke spreekwijzen van het geloof, die wel het oprechte, maar zwakke geloof uitdrukken, als het zien op Christus, Joh. 6 : 40: "die de Zoon aanschouwt en in Hem gelooft"; daar wordt het aanschouwen en het geloven onder elkaar verwisseld. Het is een gekrookt riet en rokende vlaswiek, Matth. 12 : 21, 22. Het zijn lammeren, die Jezus in Zijn armen wil vergaderen en in Zijn schoot dragen, Jesaja 40 : 11.
6. Indien het geloof bestond in verzekering en vertrouwen, dat men deel aan Jezus heeft, dan zouden waan- en ingebeeld gelovigen het geloof hebben. Die durven zich doorgaans met veel vrijmoedigheid de genade Gods toe-eigenen en oprechten, die God in waarheid vrezen, maar gedurig mindere geloofsdaden oefenen en aan gedurige schuddingen onderworpen zijn, zouden van de genade zijn verstoken; hetgeen de uiterste ongerijmdheid is en alle troost voor bekommerden wegneemt. Ja, dan zou men vandaag in de staat van de genade zijn, en morgen daar weer van verstoken, terwijl Gods Woord nochtans overal de waarheid van de vastheid in de staat van de genade bevestigt.

Zegt men evenwel, om dit wangevoelen staande te houden, *dat Paulus en andere heiligen zo verzekerd zijn geweest, en zo wat in één onderwerp waarheid is, dat het dan in allen waarheid moet zijn;* dan antwoord ik hierop, dat Paulus een held was in de genade, maar dat sluit niet uit, dat er ook zwakken en kleinen zijn. Daarom spreekt Johannes van kinderen en vaders in Christus, 1 Joh. 2. En dat argument dat omdat Paulus zo was, iedere gelovige het moet zijn, gaat al zo weinig op als wanneer ik zei: Simson is een sterke man geweest, en daarom moeten alle mensen sterk zijn.
Dat onze onderwijzer het oprecht geloof beschrijft te bestaan in *een verzekerd vertrouwen,* is geen bewijs, want:

(1) Wanneer we die beschrijving wel inzien, dan vooronderstelt zij het toevluchtnemend vertrouwen. Want het geloof wordt in al zijn delen daar beschreven, zowel wat er vooraf gaat, als waar het in bestaat en wat gevolg het heeft.
(2) Dat het geloof op die wijze in die tijd, toen de Catechismus opgesteld is, beschreven werd, had zijn wijze redenen. Want het pausdom betwist die troostelijke leer van de verzekering van de zaligheid, en daarom hebben die geloofshelden zich daartegen verzet en getoond, dat men verzekerd kan zijn.

Het blijkt dan uit dit alles, dat het geloof niet bestaat in verzekering.

Ons tweede stuk, dat wij zouden uitbreiden, is, dat ik moet aanwijzen, **dat iemand kan, mag, ja moet staan naar verzekerd te worden.**

1. Men kan van zijn genadestaat verzekerd zijn, want:

a. De voorbeelden van de heiligen bevestigen dat allerwege. Paulus wist in wie hij geloofd had, 2 Tim. 1 : 12; David bad om de vreugde van Gods heil weerom te ontvangen, Psalm 51 : 14, ten bewijze, dat hij die voorheen genoten had.

b. Tevergeefs zou Gods Geest ons dan opwekken om naar de verzekering te staan, indien men er niet toe kan komen. Maar nu zegt Paulus, 2 Kor. 13 : 5: "Onderzoekt uzelf, of u in het geloof zijt"; en Petrus, 2 Petrus 1 : 19: "Benaarstigt u, broeders, om uw roeping en verkiezing vast te maken"; en meer andere plaatsen. c. De gelovigen worden gedurig opgewekt tot dankbaarheid. Maar waarvoor en hoe kunnen zij recht danken, zo zij niet weten, dat zij de genadegoederen door Christus deelachtig zijn?
c. De redelijke geest des mensen kan op een redelijke wijze een sluitreden opmaken om de kentekens van Gods Woord te vergelijken met de bevindingen van het hart, om daaruit of het goede, of het kwade te kunnen besluiten, en op die wijze moet men tot verzekering komen. God zegt niet: u en u bent een gelovige; maar hij stelt de karakters in Zijn Woord voor, om een ieder, die lust heeft om getroost te leven, op te wekken tot een nauwkeurig zelfonderzoek.
d. Indien men niet tot verzekering kon komen, zo was al de troost, verkwikking en zoetigheid voor een christen weggenomen, doordat er geen rechte blijdschap zijn kan zonder bewustheid van het deelgenootschap aan Christus.

2. Kan men dan verzekerd zijn van de genade, dan moet men het ook zijn; en het is zonde, dat men er niet meer naar staat.
a. Daar is geen groter zonde dan het ongeloof, dat men God op Zijn Woord niet gelooft en geen staat maakt op Zijn toezeggingen. Daarom heeft de Heere Jezus het ongeloof in Zijn discipelen zo menigmaal afgekeurd en hen berispt als tragen van hart om te geloven, Lukas 24 : 25.
b. De twijfelmoedigheid komt dikwijls uit onkunde, zoals zij doorgaans daaruit voortkwam in de discipelen. Is het dan geen zonde, dat men zich niet meer oefent in de kennis van die nodige waarheden, wat het geloof uitmaakt en wat er al in het hart omgaat?
c. Onverzekerd te zijn weerhoudt de ziel in de oefening van veel deugden. Het beneemt haar de vrijmoedigheid in de verborgen gemeenschapsoefening met God, om met Hem gemeenzaam als met een Vader om te gaan en alle noden in Zijn schoot uit te storten. Het stuit de voortgang in de heiligmaking, omdat een ziel door ongeloof niet durft gebruik te maken van de beloften en van de Heere Jezus, omdat zij niet weet of zij er wel deel aan heeft. Het beneemt al de troost, blijdschap en zoetigheid van het leven, omdat de ziel door gedurige kommer wordt neergedrukt. Men kan God de roem van ontvangen genade niet toebrengen, hetwelk nochtans zo betamelijk is, tenzij men weet, dat men de genade 'heeft ontvangen.
d. Onverzekerd te zijn is zeer nadelig, omdat het veel ongestalten in de ziel verwekt. Want de liefde tot God en Christus verflauwt menigmaal; er komt wel eens een mismoedigheid, om te zeggen: "Mijn hoop is vergaan en mijn sterkte van de Heere"; dan weer een murmureren tegen Gods handelingen. Men wordt gedurig weerhouden om vrijmoedig voor God uit te komen bij anderen; de mond wordt gesloten uit vrees voor onoprechtheid. e. Het geeft aanstoot aan anderen, alsof er geen vermaak ware in God en Zijn dienst. De wereld wordt er door gestijfd in de gedachte, dat het is een in het zwart gaan voor het aangezicht des Heeren; en dus belet het de naaste te winnen.

3. Laten we nu ten derde eens **zien waarin de natuur van de verzekering bestaat.**
Hier moet ik tonen:

1. Hoe velerlei verzekering er is.
2. Waarin de middellijke verzekering, waarvan we eigenlijk spreken, bestaat.
3. Hoe en langs welke weg men heeft te handelen om er toe te komen.
4. Hoe Gods Geest tot alles moet medewerken en zulks ook dadelijk doet.

1. Er is meer dan één verzekering, namelijk:

a. Er is een verzekering in het *Voorwerp,* dat is, dat ik staat maak met volle gerustheid op alles wat God in Zijn Woord van Zichzelf, van de Heere Jezus en van de ganse weg van de zaligheid geopenbaard heeft. Dit noemt Johannes *het aannemen van Gods getuigenis, waardoor men verzegelt, dat God waarachtig is*, Joh. 3 : 33. Dit gaat dus meest omtrent God als het Voorwerp en wordt in de verzekering noodzakelijk voorondersteld.
b. Maar dan is er nog een verzekering in het *onderwerp*, dat gelooft. Want het is wat anders, of ik weet en geloof, dat er een God en Zaligmaker is, of dat ik geloof, dat Hij mijn God is en dat Hij mijn Zaligmaker is. En dit is weerom tweezins.
   - Of middellijk, dat ik uit Gods Woord zie wat er getuigd wordt van een erfgenaam van de zaligheid, en mijn hart daarbij leggende, besluit: *zo bevind ik het, dus moet ik dan tot het getal van die behoren.* En dat wil ik noemen een rechtuitgaande daad van de ziel tot God in de oefening van het geloof, hetgeen met veel bedaardheid en stilheid kan geschieden op een verstandige wijze.
   - Of er is een onmiddellijke verzekering, wanneer God het geloof en de liefde van Zijn volk goedkeurt, Zijn genoegen toont en met weerliefde beantwoordt. En dat is de weeromstuitende daad, waardoor God de liefhebbende ziel in liefde omhelst.

Laat ik deze tweeërlei verzekering tot recht begrip eens met een gelijkenis ophelderen. Een kind, dat enige tijd van de vader afwezig geweest is, wanneer het de vader ziet, zal het naar hem toelopen, en het weet aan zijn kant, dat het hem hartelijk liefheeft. Maar omdat de vader het aanstonds omhelst en in zijn armen drukt, ja iets geeft tot bewijs van zijn liefde, zo wordt het van 's vaders liefde ook verzekerd. Dus liefde oefenen, en in liefde omhelsd te worden, zijn twee onderscheiden zaken. Het eerste kan een ziel jaren achter elkaar bezitten door het oefenen van een gezet en teer christendom; het andere geniet ze nu en dan eens, en soms wel niet vóór ze op het doodbed komt, daar ze dan de voorproeven van die zaligheid, die ze haast volop genieten zal, smaakt.

2. Maar waarin bestaat nu de natuur van de verzekering zelf? Deze bestaat daarin, dat een ziel, uit vergelijking van haar hart met de wezenlijke kentekenen van Gods Woord, het besluit durft op te maken, dat zij een kind van God en dus een erfgenaam van de zaligheid is.
Daar behoren dan drie dingen toe.

- Vooreerst onfeilbare kentekenen uit Gods Woord;
- ten tweede een vergelijking van het hart met die kentekenen;
- en dan volgt een wettig besluit, dat men daaruit opmaakt.

Zal dan een ziel op goede gronden zich verzekeren van haar gemeenschap aan God, zij moet allereerst nagaan die kentekenen, die behoren tot het wezen van de genadestaat, die in alle gelovigen te allen tijde moeten gevonden worden, en waarvan de Heere zelf verklaart: die dat ondervindt, is zalig.
Bij voorbeeld:

a. God verklaart in Zijn Woord, dat een ieder, die gemeenschap aan Hem heeft, de Geest moet ontvangen hebben, 1 Joh. 4 : 13, waarbij hij, door het ontdekkend en bestralend licht, heeft leren zien, dat hij jammerlijk, arm, blind en naakt is en alles dings gebrek heeft, en zo hij in zo'n staat blijft, dat hij zeker eeuwig moet verloren gaan.
b. God verklaart, dat men om zalig te worden, deel moet hebben aan de Heere Jezus en Zijn teweeggebracht zoenoffer, want er is geen andere naam onder de hemel om zalig te worden, Hand. 4 : 12. Derhalve moet men erkennen, dat men niets in zichzelf heeft om daarmede voor God te bestaan, maar dat al het heil alleen in Jezus is gelegen.
c. God zegt hoe een ziel moet gesteld zijn, die deel aan Jezus heeft. Ze moet Hem in Zijn noodzakelijkheid, beminnelijkheid en algenoegzaamheid hebben leren kennen, dat al wat aan Hem is, gans begeerlijk is, Hooglied 5 : 16. Uit die kennis moet geboren worden een hoogachting, 1 Petrus 2 : 7: "U, die gelooft, is Hij dierbaar." Uit die hoogachting een hartelijke honger en dorst, Matth. 5 : 6: "Zalig zijn die hongeren en dorsten"; en een oprecht aannemen van Hem, Joh. 1 : 20: "Zo velen Hem aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijn Naam geloven."
d. God verklaart in Zijn Woord, dat die deel aan Jezus heeft, de slechtigheden moet verlaten en treden op de weg des verstands", Spreuken 9 : 6; dat is, dat men de oude zondeweg, waarop men wandelde, moet vaarwel zeggen, zich aller zonden vijand verklarende, en de weg van heiligmaking, die nauwe weg van Gods geboden, verkiezen, met een ernstig voornemen des harten om daarop te wandelen.
e. God zegt in Zijn Woord, dat al wie uit de dood in het leven is overgegaan, de broeders moet liefhebben, 1 Joh. 3 : 14. Dat wil zeggen, dat hij allen, die God vrezen, van wat rang of staat zij zijn, moet hoogachten, omdat zij het beeld van God dragen.

Al deze dingen nu, als onfeilbare merktekenen door God Zelf terneergesteld, moet men recht kennen, en aan de waarheid daarvan niet twijfelen, omdat de God van de waarheid het getuigt. Maar dat is niet genoeg.

Daar moet ten tweede bijkomen een vergelijken van zijn hart met die merktekenen. En hoe dat geschiedt, zal ik straks nader tonen, als wij zien door wat wegen men tot een besluit komt.

En dan volgt ten derde na gedaan onderzoek het besluit zelf, dat ik dus beredeneer: Wanneer ik mijn hart bij dit alles leg, ik zou niet durven of kunnen ontkennen, dat ik niet slechts door bevatting iets ken van die genadegestalten, maar dat ik het ook heb bij bevinding; ik mag dan in nederigheid besluiten, dat ik een kind van God ben.
Alhoewel het ook wel gebeurt, dat hoewel een ziel niet durft ontkennen, dat zij die dingen ondervindt, zij evenwel tot die hoogte niet durft te komen om het genadewerk in zich te erkennen. Dit kan veroorzaakt worden door:

a. De listen van de satan, die op allerlei wijze de ziel zoekt te beroeren en te schudden.
b. Door onopmerkzaamheid omtrent zichzelf en de Goddelijke waarheden. Men onderscheidt dan niet genoeg het wezen van de genade van het welwezen, en geraakt daardoor in verwarring.

c. Omdat, niettegenstaande er wel goede dingen in het hart zijn, evenwel nog zó veel boosheid en zonde er in is, dat de ziel denkt: dat kan niet met genade bestaan! En daarom durft ze het goede niet te besluiten.
d. Eindelijk vooral omdat Gods Geest geen genoegzaam licht geeft om het wezenlijke van de genade in zich te ontdekken.
Anders maakt ze nederig en gelovig het besluit op.

3. Door welke weg en op welke wijze handelt nu een ziel om zich op vaste gronden te verzekeren? Het geschiedt op deze wijze.
Zij zondert zich in het eenzame af, onder de indruk, dat zij onder Gods alziend oog is, en slat een goed of een kwaad besluit te maken, van een alleruiterst belang is, want de zaligheid of de rampzaligheid hangt er van af. Hierom zet ze zich in bedaardheid neer onder gebed en opzien naar Gods licht en invloed. In die werkzaamheden gaat zij:
a. Al de kentekenen eens voor zich leggen. Zij beschouwt ze van nabij met nauwkeurigheid.
b. Dan vraagt ze zich in consciëntie met bedaardheid af, of dat in haar wordt gevonden. Hier handelt een ziel gemeenzaam en getrouw met zichzelf, zeggende: Kom, mijn geweten, beschouwde ik u als mijn vijand als je mij waarschuwde, maar nu ben je mijn grootste vriend als je getrouw je plicht doet. Ik heb geen lust om mijzelf te bedriegen; getuig nu eens onder het alziend oog van God, wat er in mij is omgegaan. Kunt u mij tegenwerpen, dat ik nog nooit aan mijzelf ontdekt ben? Heb ik niet mijn ellendige, walgelijke en doodschuldige toestand gezien? Maakte dat gezicht mij niet diep verlegen, bedroefd en beschaamd? Ben je geen getuige van mijn tranen, worstelen, klagen en smeken om genade bij God? Heeft God mij niet doen zien, dat in Jezus, ja in Jezus alleen, al het heil en de zaligheid te vinden is? Is Hij mij niet beminnelijk en dierbaar geworden? Heeft dat mijn liefde naar Hem niet uitgelokt? Ja ondervond ik niet die onverzadigbare, sterke en driftige begeerten, dat ik Jezus moest hebben, het kostte wat het kostte? Dreef die begeerte mij niet uit mijzelf zo menigmaal in het eenzame op de knieën om Hem met tranen te zoeken? ja, als Jezus mij Zijn geopende armen van liefde liet zien en mij toeriep "Kom, wend u naar Mij!" Heb ik mij daar niet in neergeworpen? Heb ik Hem niet aangenomen in alles en tot alles, met een voornemen des harten om de slechtigheden te verlaten en de weg des levens te willen bewandelen? En heb ik niet nog lust om de Heere welbehaaglijk te willen zijn? Is mijn hart ook niet in liefde verenigd met allen, die God vrezen, omdat God er met Zijn Geest in woont en werkt? ja met die het meest, waar het beeld Gods het meest in doorstraalt? Al waren zij gering en veracht naar de wereld, kan ik niet zeggen: " Ik ben een gezel dergenen, die de Heere vrezen"? Wanneer nu de ziel zichzelf zo onderzoekt, zo geeft het geweten getuigenis naar waarheid, en het moge in sommige dingen beschuldigen van tekortkomingen, evenwel wat het wezen der zaak aangaat, veroordeelt het haar niet. En dus heeft de ziel vrijmoedigheid voor God.
c. Maar omdat zij zichzelf wantrouwt en bekommerd is of die bevindingen wel de rechte zijn, gaat zij haar werkzaamheden eens vergelijken met die van beproefde en ervaren christenen en vraagt zich wel eens af wat zij ondervinden. Zij legt haar hart onbeschroomd voor die open, en vindt ze een overeenkomst des harten met hen, dan zegt ze: Het moet immers dezelfde Geest zijn, die in ons werkt, omdat het dezelfde weg is. En dat dient tot veel bevestiging en opbeuring.
d. Maar om ten volle zeker te gaan, is er nog een weg open. De ziel, die een diepe indruk heeft van het schadelijke zelfbedrog, legt haar bekommerd en verlegen hart

voor de alwetende God neer en zegt: Heere, U bent Getuige van alles wat ooit in mij is omgegaan. Is er nog een schadelijke weg bij mij, ontdek het mij en leid mij op de eeuwige weg. En is het ook waarheid, erken dan, is dat Uw staf, snoer en zegelring niet? Getuig dan met mijn geest, .dat ik een kind van God ben.

4. Maar hoe werkt nu Gods Geest in dit alles mede? Want hoewel het hart niet veroordeelt, zo moet nochtans de Geest met onze geest samen getuigen. De Geest is werkzaam omtrent al die stukken, waarin de verzekering bestaat.

(1) Omtrent de kentekenen uit Gods Woord geeft Hij de ziel onderscheiden en klare bevattingen, en doet haar zien, dat zulke dingen in minder of meerder mate moeten ondervonden worden, zal men gelukkig zijn. Daarbij doet Hij zien wat dingen het eigenlijk zijn, die .een christen uitmaken, opdat men niet te groot, noch te klein van het christendom denke; om door het één niet beroerd, en door het ander niet zorgeloos te worden.

(2) Omtrent de bevindingen van het hart is de Geest aldus werkzaam, dat Hij niet alleen al die genaden in het hart werkt, maar Hij wekt ze op die tijd op, Hij maakt ze levendig en werkzaam. Hij leidt de ziel in haar ellende van nature in; Hij ontsteekt op die tijd het hart in honger en dorst naar de Heere Jezus. Hij wekt de vrijmoedigheid op om tot Hem de toevlucht te nemen; Hij maakt de liefde brandende in een ernstige begeerte en lust om voor God te leven.

(3) Dan doet de Geest haar het besluit opmaken: *ik ondervind die dingen, welke Gods Woord zegt, dat ik ondervinden moet. Dus ben ik een erfgenaam des levens.* Maar dit gaat nog altijd zo gemakkelijk niet.

- Soms wordt het besluit opgemaakt met beroering, met ontzetting. Het is alsof de ziel tot die hoogte niet komen kan om het goede over zich te besluiten. Hoewel ze het niet durft ontkennen, is het nog al gedurig: *och, als ik mij eens bedroog; hoe naar zou het zijn bedrogen uit te komen!*
- Soms doet ze het met veel bezadigdheid en stilheid, zonder veel levendige en werkzame aandoeningen, maar gelovig. De ziel maakt staat op Gods Woord, en daar zichzelf bij neerleggende, zegt ze: *Ik durf, ik kan of mag niet ontkennen, dat ik het ondervind. Ik zou ontrouw zijn aan God, indien ik het aan de werkingen van de natuur toeschreef.*
- Soms geschiedt het met veel aandoeningen des geestes en van de gemoedsbewegingen, met een innige vergenoeging, een hartelijke blijdschap en diepe verwondering, dat God op zó één zien wil; samen gaande met liefdetranen, met een vernieuwde opdracht van zichzelf aan de Heere en Zijn dienst.
- Soms gaat het ook wel eens samen met het onmiddellijk getuigenis van de Geest, waardoor de ziel als overstelpt wordt van het gevoel van de Goddelijke liefde. Dat is die weeromstuitende (reflextie) daad, waardoor God de ziel in liefde omhelst en kust en Zijn genoegen toont in haar liefdesuitgangen tot Hem. Dan krijgt ze een zegel en onderpand, dat zij een kind van God is. Dat noemt Gods Geest: *te eten van het manna, dat verborgen is; dat is de witte keursteen te ontvangen, waar de nieuwe naam op staat, die niemand kent dan die hem ontvangt,* Openb. 2 : 17. Dat is dronken te worden van de vettigheden van Gods huis en gedrenkt te worden uit de beken van Zijn wellusten.
  Dan geeft de Geest wel eens zo'n opgeklaarde kennis, dat de ziel met ongedekt aangezicht de heerlijkheid des Heeren aanschouwt, en door die glans als verslonden wordt. Zij wordt in het volle licht gesteld, om te zien al de deugden

> Gods, die in het werk van de verlossing uitblinken. Ja, dan opent de Geest wel eens de gordijnen, om in de hemel zelf te zien, waar de ziel eens zal worden ingeleid, en krijgt ze een eersteling en voorproef er van, hoe zalig dat genot zijn zal. En de ziel, dat smakende, moet uitroepen: "Zijn dat maar de eerstelingen? Zijn die zo goed en verkwikkend? Wat zal dan het volle genot eens zijn, wanneer ik zal verzwolgen zijn in de oneindige zee van de Goddelijke liefde en algenoegzaamheid, als ik God van nabij zal zien en volmaakt genieten; als ik volkomen heilig zal zijn! Nu weet ik nog maar wat het is te wandelen door geloof en door enige bevinding en gevoel, maar dan zal ik wandelen in aanschouwen".

Ziedaar zo kort en klaar het mij mogelijk is iets van de verzekering zelf gezegd, hoe en op welke wijze die geschiedt.

Nu moet ik, volgens ons vierde stuk, **Gods kinderen opwekken om naar deze zo heugelijke verzekering te staan.**
Niet zo zeer naar de onmiddellijke, want dat hangt alleen van Gods vrijmacht af, maar naar de middellijke, die zo begeerlijk en dierbaar is, dat er nauwelijks opwekkingen toe nodig moeten zijn. Maar omdat veel oprechten het als gewoon worden in bekommering en twijfelmoedigheid te leven, moet ik het volgende tot uw opwekking zeggen.

1. Ieder mens heeft lust tot wetenschap en om tot kennis van zaken te komen, inzonderheid zo het dingen zijn, waar zijn tijdelijk geluk of voordeel aan vast zit. Wanneer hij een twijfelachtige hoop heeft, dat hij van een groot goed erfgenaam zal zijn, wat moeite wendt hij al aan, hoe verlangt hij om te weten of zijn naam in het testament staat. Handelt men zo in het tijdelijke, zal dan deze wetenschap voor uw ziel niet lieflijk zijn, waar uw geestelijk heil, voordeel en vergenoeging aan vast is? Bedenkt, dat het raakt uw eeuwige staat, zaligheid of rampzaligheid, uw geluk of ongeluk. Het is waar, indien u maar waarlijk gelooft, u zult evenwel in de hemel komen, al waart u nooit verzekerd; maar als u altijd met zoveel kommer treurig heengaat, kan de hemel u hier op aarde dan wel tot veel blijdschap zijn? Kan het uw verlangen daarnaar wel zo opwekken?
2. Ieder mens is genegen om vergenoegd, vertroost en met blijdschap te leven. Wel, hebt u daar ook lust toe? Dit is de weg, want wat kan meer tot troost zijn dan te mogen denken: Ik heb deel aan een algenoegzaam God hier reeds op aarde? Ik mag met blijdschap denken aan de dood, want stervende zal mijn geluk volmaakt worden. Maar door nu gedurig zo te twijfelen, neemt u al het vermaak van uw leven weg en leeft ge in gedurige bekommering: Wat zal het nog eens met mij zijn? Wie weet of het wel ooit waarheid is geweest!
3. De satan, die een vijand van uw geluk is en u dat benijdt, zoekt u gedurig van God af te leiden. Maar nooit kunt u edelmoediger zijn pijlen uitblussen dan wanneer u verzekerd zijt, want dan kunt u staan in het geloof, mannelijk en sterk zijn, 1 Kor. 16 : 13.
4. Hebt u lust om in heiligheid toe te nemen? Hier is het allerbeste middel, want als u verzekerd zijt, kunt u God eerst recht danken voor de genade, die in Christus aan u bewezen is. Het is waar, u kunt God danken, dat Hij u een Middelaar besteld en de weg van de verzoening geopenbaard heeft. Maar zal het de dankzegging niet hartelijker maken, wanneer u het woordeke "mij" daarbij kunt doen en zeggen: Ik dank U, Vader, Die mij bekwaam gemaakt hebt om deel te hebben in de erve van

de heiligen in het licht? Kol. 1 : 12. "Gezegend zij de God en Vader van onze Heere Jezus Christus, Die mij gezegend heeft met alle geestelijke zegeningen in Christus", Efeze 1 : 3. Kan het uw liefde tot God niet meer opwekken, als u denken kunt: Op mij van eeuwigheid te zien, mij een voorwerp van de liefde van een Drie-enig God te maken? Wat moet dat mij in weerliefde doen ontvlammen, om alles weer aan zo'n God op te dragen! En zo zou u recht in staat zijn om God te verheerlijken.

5. Het zal u de genademiddelen met meer voordeel doen gebruiken, want nu verwerpt u door ongeloof en twijfelmoedigheid dikwijls die opwekkingen en vermaningen, die u gedaan worden. Het is altoos: Wie weet, of ik wel tot het getal van Gods volk behoor? U zou de bondszegels, en vooral het Avondmaal, met veel meer verkwikking gebruiken, want dan zou ge die aanmerken als panden van de Goddelijke liefde. In het verkeren met mensen zou u nuttiger kunnen zijn om anderen te besturen en te raden. Maar omdat u altijd zo in de laagte zit, vordert u niet voor uzelf en bent u niet recht nuttig voor anderen.
6. U brengt een kwaad gerucht over de weg naar de hemel. Het is alsof de dienst van God meebracht altoos treurig te zijn; dat men in het zwart moest gaan voor het aangezicht des Heeren. En dus stijft u de wereld in dat vooroordeel, terwijl u door een blijmoedige wandel zou tonen, dat God te dienen blijdschap is. En daardoor zou u anderen uitlokken.
7. Het zal u in alle gevallen van dit tijdelijke leven zeer nuttig zijn.
    a. In voorspoed, als Gods verborgenheid over uw tent is en u uw gangen in boter wast, dan zult u die zegeningen kunnen aanmerken als een aangenaam toewerpsel bij betere goederen, u geschonken door een verzoend God en Vader in het recht, dat Christus voor u verworven heeft; en dus zal het u recht dankbaar maken. Maar omdat ge u een beter goed kunt toeleggen, moet uw hart er zich van losmaken, om "niet aan te merken de dingen, die men ziet, maar de dingen, die men niet ziet, omdat ze eeuwig zijn", 2 Kor. 4 : 18.
    b. In tegenspoed zal het u geduldig en onderworpen maken onder de hand van God, denkende: Het is mijn hoogste goed niet; ik heb een beter en blijvend goed in de hemelen. U zult alle zwarigheden in de hand van God kunnen overgeven, denkende: Mijn Vader weet wat nuttig is; mogelijk is deze weg nuttiger voor mij dan een andere; ik vertrouw het aan Hem toe.
    c. In plotselinge en onverwachte toevallen zal het u bedaard maken en doen zeggen: "Al veranderde de aarde haar plaats, en al werden de bergen verzet in het hart van de zee, ik zal niet wankelen, want de Heere is met mij", Psalm 46:3.
    d. Het zal u alle hoon en smaad van de wereld doen verachten en door alles gemoedigd doen heenstappen, omdat u roemen kunt in God.
    e. De geestelijke dingen en werkzaamheden krijgen dan eerst hun rechte zoetheid en smaak. Dan kan Jezus u eerst recht dierbaar zijn; dan kunt ge u, hoewel Hem niet ziende, maar gelovende, verheugen met een onuitsprekelijke en heerlijke vreugde, 1 Petrus 1 : 8.
    f. U zult in uw leven niet vrezen voor de dood, noch voor het oordeel, maar die wel eens met blijdschap kunnen tegemoet zien, want omdat u deel aan Christus hebt, zult u de dood aanmerken als zijn prikkel verloren hebbende. En die Jezus, die in de laatste oordeelsdag de Rechter zal zijn, zult u mogen aanmerken als uw Borg, Vriend, Bruidegom en Man. Ja, over de hel zult u

zegepralende mogen uitroepen: "Heli waar is uw overwinning?" 1 Corinthe 15:55.

g. Het zal in u een vruchtbare baarmoeder van veel deugden zijn. Het zal u zo ootmoedig en nederig maken voor God, om met David te zeggen: "Wie ben ik, Heere Heere?" 2 Sam. 7 : 18, en met Jacob: "Ik ben geringer dan al deze weldadigheden en dan al deze trouw", Genesis 32 : 10. Het zal u verloochend doen zijn aan de dingen van de aarde, en uw verlangen naar de hemel opwekken. Het zal u getrouw maken omtrent de naaste, om die, zoveel in u is, ook tot dat geluk te brengen. Het zal u bedachtzaam en voorzichtig in uw wandel maken om uw vrijmoedigheid niet te verliezen. En door dit alles zult u beantwoorden aan het einde van uw roeping, die is tot heerlijkheid en deugd.

5. **Is er nu zoveel zoetheid in een welgegronde verzekering, hoe is het dan en waar komt het vandaan, dat er zo weinig bemoedigde en verzekerde christenen in onze dagen gevonden worden?** Dat is ons vijfde stuk, dat we nu moeten onderzoeken.
En hiervan kunnen redenen gegeven worden en aan de zijde van God, en aan de zijde van de gelovigen zelf.
1. Aan de zijde van God:

a. Het behaagt de Heere om Zijn vrijmacht te tonen in het bedelen van de genade. Het behaagt Hem deze met veel licht en blijdschap te leiden, en een ander door veel duisterheid en naarheid, zonder dat Hij reden geeft voor al Zijn daden. En hier moet men Zijn weg aanbidden, zonder daarover te twisten.
b. God wil Zijn volk hierdoor nederig en klein houden, opdat het zich niet op de ontvangen genade zal verheffen. Want hoewel de verzekering in haar eigen aard de hoogmoed niet werkt, maar het tegendeel, zo gebeurt het nochtans door de inwonende zonden en listen van de satan, dat ze een verkeerde uitwerking heeft. Omdat God nu lust heeft tot nederigheid, wil Hij die door de weg van duisterheid in hen bevorderen.
c. De Heere doet het om van de goddelozen wil, om te tonen, dat men zo gemakkelijk niet zalig wordt, dat de poort eng en de weg nauw is, die ten leven leidt; opdat zij zullen denken: Hebben zulken het zo bang, die naar de hemel gaan, wat heb ik dan te wachten? Worden de rechtvaardigen maar nauwelijks zalig, waar zal dan de goddeloze en de zondaar verschijnen?

2. Maar heeft God zulke wijze en heilige redenen, daar zijn er ook aan de zijde van Gods volk. Zij zijn dikwijls zelf de oorzaak van hun twijfelmoedigheid.

a. Omdat zij zich niet genoeg oefenen in de kennis van de waarheden, waardoor ze geen rechte bevatting hebben van het geloof, van de natuur van de verzekering en andere waarheden. En daardoor geraken zij in slingeringen, terwijl zij zichzelf uit veel zwarigheden zouden kunnen redden indien zij meer kennis hadden.
b. Velen geven zich er in toe; die worden het klagen gewoon. Zij houden zich bijna met niets anders op, alsof het tot het wezen van het christendom behoort. Ontneemt men hun een zwarigheid, zij hebben er weer veel andere; en in zulken is het als een ziekte geworden.
c. Velen leven niet ernstig, niet teder, noch nauwgezet genoeg in het eenzame voor God. Zij houden zich niet genoeg bezig in heilige meditatiën en ernstige gebeden. Men bidt wel, maar niet met die aanklacht, met die ernst, met inspanning van alle krachten. Men berust dikwijls in de gedane plicht, en dan is er die heilige

ontevredenheid niet als men de Heere niet vindt. Daarom komt er dan een verwijdering tussen hen en de Heere, daar Deze Zijn licht intrekt.

d. Velen leven niet zorgvuldig, niet waakzaam en teer genoeg omtrent de wereld, om met wijsheid en voorzichtigheid te verkeren in het midden van een krom en verdraaid geslacht. Men maakt zich de wereld te veel gelijkvormig in woorden en daden, men komt niet vrijmoedig, noch hartelijk genoeg voor God en Zijn zaak uit. Wanneer zulken dan bedaard tot zichzelf komen, worden zij bekommerd. Dan is het: Waarin ben ik onderscheiden van de wereld? Waar blijkt het uit, dat in mij iets anders is dan in de wereld? Dan verwerpt men zijn staat en blijft in bekommering en duisterheid leven. En o, hier moet ik zeggen: Kinderen van God, schaamt u er over voor de Heere; vernedert u, dat gij door uw gedrag de wereld niet alleen tot aanstoot zijt, maar dat u uzelf de zoetheid en troost van het christendom beneemt. Want de heiligheid is de weg om tot zekerheid te komen. Als men teer omtrent 'God is, beantwoordt God zulks door Zijn genoegen aan de ziel weer te tonen. En hoewel uw wangedrag u niet buiten de hemel zal houden, het maakt evenwel de weg voor u nauw.

6. **Vraagt u dan welke de middelen zijn om tot een gegronde en bestendige verzekering te komen?** Die zal ik nu ten zesde aanwijzen.

1. Is uw onkunde een oorzaak van uw twijfelmoedigheid, sta dan daarnaar, dat u een klare, rechte en onderscheiden bevatting krijgt van de waarheden, vooral van de natuur van het geloof en de verzekering. U oefent menigmaal het geloof en u weet het niet, omdat u niet weet waarin de natuur en wezenlijke daad bestaat. Indien u begreep, dat geloven is een hartelijk lopen en vlieden tot Christus, en u vergeleek uw hart bij Gods Woord, u zou moeten erkennen, dat u het waarlijk bezit.
2. Vergelijk uzelf niet met grote en meer gevorderde christenen, dat u dan zou denken: Omdat ik zo niet ben, heb ik geen genade. Nee, bedenk: er zijn eikenbomen en er zijn gekrookte rietjes; er is een klein, een zwak en een sterk geloof, en het zwakke is Gode even aangenaam als het sterke.
3. Leer onderscheid maken tussen uw staat en uw gestalte. Uw staat is altoos vast, als die eens oprecht is begonnen, maar uw gestalte verwisselt menigmaal. Wanneer nu uw hart opgewekt en de gestalte levendig is, dan zou ge u wel eens verzekeren, maar als het dor en dodig is, dan ligt aanstonds de moed in de as; en dus leeft u in een gedurige twijfelmoedigheid. Maar beter deed u met te denken: Hoewel ik eens dodig ben en niet zo gezet werkzaam omtrent God, evenwel is God Dezelfde en Zijn hand zal wel eens ten goede veranderen.
4. Onderzoek uzelf menigmaal getrouw voor de Heere aan die kenmerken, die wij hiervoor aanwezen. Vraag uzelf af: zou ik durven ontkennen, dat ik dat ondervind? Breng het voor de Heere in het gebed en zeg: *Heere, ik zou niet graag mijzelf bedriegen; ik zou ook niet graag de dag van de kleine dingen verachten en het genadewerk des Geestes benadelen, alsof het een werk van de natuur was. Immers dat en dat kon ik mijzelf niet geven, dat kon geen leraar mij geven. Is dat dan niet het werk van Uw almachtige genade? Doe het mij toch geloven!*
5. Leg uw hart voor verstandige Godvruchtigen open, die ervaring en bekwaamheid hebben om u te besturen. Maar aan allen, al zijn het Godvruchtigen, moet het niet geschieden. Dat zou nadelig kunnen zijn. Men moet niet ieder tot zijn hartvriend maken. Velen zijn meer bekwaam om u verder in de put te helpen dan om u op te beuren, of door onwetendheid, of door onvoorzichtigheid, óf door een meesterachtig oordeel en liefdeloosheid. Maar zoekt zulken, die in staat zijn om u

de weg Gods bescheiden uit te leggen en die met liefde en getrouwheid u behandelen.

6. Houd de oefening van uw geloof gedurig levendig. Wek uw honger en dorst naar Christus gedurig op; en vlied, loop tot Hem dagelijks met al uw noden. Als u gezondigd hebt, neem toevlucht tot Zijn bloed ter verzoening. Langs die weg zou ge u van uw gelovig uitgaan bewust worden, en dat het u om Jezus te doen is.
7. Vernieuw dagelijks uw keuze voor de Heere, dat u de Zijne wilt zijn, en dat u het, met verlating van de zonde en de wereld, met Hem wilt houden.
8. Tracht vooral toch zeer gezet en teer voor de Heere te leven. Wacht u toch voor een wereldgelijkvormige wandel. Toon, dat u niet van de wereld zijt, maar dat u tot het getal van Gods volk behoort. Als men zich niet teer genoeg gedraagt, dan trekt God Zijn licht en liefde in.
9. Erken toch de allerminste vonkjes van genade, want die hebben zowel het bloed van Jezus gekost als grote genade. Zij zijn zowel het almachtige werk van de Geest als de troost en de blijdschap. Bedenk, dat u God oneer aandoet door het niet te erkennen. Nee, roep liever met de vader van het kind met tranen: "Ik geloof, Heere, kom mijn ongelovigheid te hulp!"
10. Wees toch nooit er op gezet om verzekerd te zijn, of laat het met bewustheid en betuiging voor God zijn, dat u heiliger wenst te zijn; dat het u niet alleen te doen is om troost en blijdschap, maar om tot eer van God te zijn en om de genade te beantwoorden door een heilig gedrag. Dan zal de Heere Zich niet onbetuigd laten.
11. Eindelijk, als God u eens enig licht geeft, bewaar het getrouw, schat het hoog, wees er dankbaar voor en blijf toch altijd nederig en ootmoedig. Want in zo'n gestalte heeft de Heere een welbehagen.

Ziedaar wat we te zeggen hadden van de verzekering. Nu moet ik dit nog tot ons nut wat nader **toepassen;** vooral eerst tot overtuiging van natuurlijke mensen, en dan nog met een woord tot Gods volk.

Misschien vraagt iemand: *wat hebben natuurlijke mensen toch voor nut van dit gesprokene? Zij begrijpen toch niet de dingen, die des Geestes Gods zijn?*

Ik antwoord:

Het kan ten eerste dienen om hen op het christendom te doen verliefd worden, om ook naar zo'n staat begerig te zijn, waarin men getroost kan leven en sterven.

Ten andere kan het hen er van overtuigen, dat zij, als ze gerust zijn, op valse gronden bouwen. Want is er zoveel aan gelegen om verzekerd te worden voor een kind van God, dan hebben zij reden om zich op het nauwkeurigst te beproeven, vooral nu zij weer ten Avondmaal zouden gaan, om zich geen oordeel te eten en te drinken.

Kom dan, verdwaasde zondaar, die zo stil en gerust heengaat ik heb u niet zo zeer op het oog, die openbaar in de zonden leeft en evenwel zorgeloos zegt: "Vrede, vrede, en geen gevaar." terwijl het verderf u boven het hoofd hangt; maar ik zie vooral op zulken, die burgerlijk in hun wandel en uiterlijk godsdienstig zijn, en die de satan zoekt in slaap te wiegen om hen op gronden, die de proef van Gods Woord niet kunnen doorstaan, te doen storten in het verderf - wij moeten uw gronden eens ophalen, of het de Heere behagen mocht u aan uzelf te ontdekken eer het te laat is. Wat is het toch, dat u zo verzekerd doet zijn?

(1) *Is het omdat u kennis van de waarheden hebt, ja zelfs een klare en uitgebreide kennis?*

O, dat is geen grond om op te bouwen. Al was iemand een leraar, die de waarheden net, in haar samenhang en onderscheiden kon voorstellen, dat maakt hem niet tot een christen. Paulus zegt: "Al ware het, dat ik al de kennis had, en ik had de liefde niet, zo ware ik niets", 1 Kor. 13 : 2. Wie weet hoe ver Judas in de kennis gevorderd was, want hij was een apostel en genoot het onderwijs uit Jezus' mond; en evenwel was hij een zoon des verderfs. De waarheid moet voor de ziel waarheid worden, anders is er de minste grond niet om er op te bouwen.

(2) *Of is het omdat u burgerlijk in uw wandel zijt, niemand tekort doet, ja godsdienstig, verkerende met Godvruchtigen?*
Het is wel goed en het kon de weg zijn om u tot God te brengen, maar het is niet genoeg. We hebben in de voorgaande verhandeling getoond hoe ver iemand het kan brengen, en evenwel nog kan verloren gaan.

(3) *Of denkt gij, dat u genade hebt omdat God u naar de wereld zegent met tijdelijke goederen, alsof u Hem daarom aangenamer was?* Of een ander omdat hij geslagen en met tegenspoeden bezocht wordt, misbruikende daartoe het zeggen van Paulus: "Die de Heere liefheeft, die kastijdt Hij" Hebr. 12 : 6?
O ellendige gronden! enerlei weervaart immers de rechtvaardigen en de goddelozen; die, die God vreest, en die, die Hem niet vreest. Geeft God u zegeningen, het is uw deel in dit leven; en zo u niet anders hebt, u bent arm genoeg. Of zendt Hij u tegenspoeden, het zijn beginselen en voorboden van eeuwige smarten, zo u niet bekeerd wordt.

(4) Of denkt u: *ik ben van Godvruchtige ouders geboren en opgevoed, en van jongsaf zijn die indrukken reeds in mij gelegd. Mijn ouders hebben menigmaal met en voor mij gebeden; mag ik daar niet op bouwen?*
O nee, het is wel heugelijk en wenselijk, het heeft u voor veel zonden bewaard, waar u anders mogelijk toe zou gekomen zijn, maar uw ouders kunnen uw hart niet veranderen; de genade is geen erfgoed. Ismaël was ook een zoon van Abraham, de vader aller gelovigen, en we lezen evenwel nergens, coat hij bekeerd is geweest. Ezau had een Godvruchtige vader, Izak, en evenwel was hij verworpen. Cham, die vervloekt was, had een Godvruchtige vader, Noach.

(5) Of denkt u: *ik bouw op nog vaster gronden, die Gods Woord opgeeft.* Ik heb liefde tot de Godvruchtigen, en Johannes zegt, dat hij, die uit God geboren is, de broeders liefheeft.
O ja, ik hoor graag en liefst ernstige en getrouwe leraars. Maar dit is ook geen grond om zorgeloos op te zijn, want dat u liefde hebt tot de Godvruchtigen, is mogelijk omdat u er voordeel van of door geniet, omdat zij met uw humeur overeenkomen en vriendelijk en bescheiden zijn. Maar is het wel omdat zij Gods beeld dragen? Hebt u hen evenzo lief als zij u getrouw waarschuwen, als wanneer zij u weldoen en naar uw hart spreken? En wat de liefde tot ernstige leraars betreft, Herodes hoorde Johannes ook graag en hield hem in waarde, en evenwel bleef hij goddeloos.

(6) Of denkt gij: *ik mag mij wel verzekeren, want ik ben door leraars zelf wel verzekerd als ik eens op een ziekbed lag, en ik zou er op naar de eeuwigheid gegaan zijn. En die weten immers wel wat er toe behoort om zalig te worden?*
Ik beken: dit kan wel een grond zijn voor uw zorgeloosheid, wanneer men hierin niet getrouw is om zielen te behandelen. O, het is wat te zeggen, bij mensen op hun doodsbed te komen, die dikwijls zo nabij komen en die, naar troost begerig zijnde, het minste woord tot hun voordeel opvatten. Maar het kan u evenwel niet helpen, al had men u eens verzekerd. Leraren kunnen niet anders oordelen dan

naar hetgeen u zegt. Nu kunt u misschien te breed van uzelf hebben opgegeven, en op die gronden, die u voorgaaft, konden zij maar bouwen. Wij zijn geen hartenkenners, en geloof het, die waarlijk God vrezen, kunnen noch willen zich ooit tevreden stellen op het zeggen van een ander. Het is: "Heere, zeg u tot mijn ziel: Ik ben uw heil."

(7) *Of bouwt u misschien uw staat op voorgaande overtuigingen, en dat die overtuigingen enige veranderingen in u hebben teweeggebracht?*
Maar dat is ook een zandgrond, want misschien waart u tevoren goddeloos of u had een grove zonde gedaan, waardoor uw geweten beroerd werd, en toen nam u voornemens; u wilde anders gaan leven. Maar toen die overtuiging weer gestild was, bent u weerom dezelfde, ja erger geworden; en het zal u daarom te zwaarder zijn.

Zijn dan al deze dingen maar zandgronden, waar u op bouwt, wat is uw staat rampzalig en ellendig. Dan hebt u geen recht tot het Avondmaal. Wij waarschuwen u toch niet toe te naderen. Blijf liever terug, belijd uw ellendige toestand voor God en bid Hem, dat Hij u terecht wil brengen eer het te laat is.

Maar volk van God, die nog onverzekerd leeft, deze stof is vooral tot u gericht, om was het mogelijk, u tot licht te brengen. Staat nu vooral naar bewustheid van uw staat, nu ge u weer toebereidt om ten Avondmaal te gaan. Laat u toch nu niet beroeren. Wij hebben de gronden, waaraan ge u beproeven moet, uit Gods Woord voorgesteld. Legt uw hart daarbij neer, en al vindt u zo klaar alle kentekenen niet, ziet maar of u de wezenlijkste niet ondervindt. Wordt u omtrent uw vorige werkzaamheden geschud, ziet of u nu voor tegenwoordig niet hebt een hartelijke begeerte naar de Heere Jezus, en een ernstig voornemen des harten om voor God te leven met verlating van de dienst van de zonden. En kunt u dat in oprechtheid betuigen, al bent u dan niet verzekerd, gaat evenwel aan het Avondmaal. Misschien zal God u daar eens ontmoeten en met het uitwendig zegel het zegel van Zijn Geest aan uw hart geven.

En u, die van uw deel aan God verzekerd bent, o, wat is uw staat onwaardeerbaar! Niet alleen genade te hebben, maar te zien dat u die hebt; dat is een dubbele genade! Wat is het heilzaam, in het licht te wandelen, daar er zo velen duister heengaan. Dankt er God toch voor en zoekt die genade teer te bewaren. De middelen hiertoe zullen wij in de volgende verhandeling aan de hand geven. Weest voor bekommerden tot besturing en opwekking. Gaat nu vrijmoedig en blijmoedig ten Avondmaal, verlangt er naar, omdat u daar weer gelegenheid zult hebben om u plechtig aan de Heere te verbinden. En verlangt ondertussen naar het Avondmaal van de bruiloft des Lams, waar uw verzekering nooit meer zal worden afgebroken, maar waar u eeuwig met blijdschap God zult dienen voor Zijn troon.
Amen.

DE VERZEKERDE CHRISTEN IN ZIJN GELOOF

Wijze: Psalm 68

't Geloof is mij een vaste grond,
De troost van 't hart, om 't allen stond,
Door duizend moeilijkheden,
En schokken van het aards gewoel,
Blijmoedig, naar het God'lijk doel,
De hemel in te treden.
O heilgeloof! o bron van vreugd!
Gij leert mij d' onbevlekte Deugd
In 't reinste licht aanschouwen.
Door u noem ik Gods eigen Zoon
Mijn Broeder en mijn Gloriekroon,
De Rots van mijn vertrouwen.

Gij geeft verzeek'ring in mijn stand,
Hoe 'k eens in 't hemels vaderland
Door u niet meer zal leven;
Maar Jezus zien zoals Hij is,
Die mij in 's werelds wildernis
Met u doet heenstreven.
Hoe zwaar gedrukt door tegenspoed,
Gij doet met lust en kracht en moed
Mij 's vijands macht bestrijden.
Met u leg ik geen wapens neer,
Voor 'k lauw'ren pluk van eeuw'ge eer,
Ten troost in al mijn lijden.

Ontboeid van 't stof reis ik nu voort,
Ik zie van ver de hemelpoort,
De haven van verlangen.
Hoe ook mijn hulkje dobb'ren moog',
't Is in 't bereik van 't alziend oog,
Schoon angst en noden prangen.
't Geloof is mijn kompas op zee;
Gods Geest wijst mij de hemelreê,
Waar 'k veilig aan zal landen.
Gods eigen Zoon, Die mij verwacht,
Zorgt door Zijn albestuur en kracht,
Dat niets mij zal doen stranden.

'k Ben voor 't geloei van de stormen doof;
De baren van mijn ongeloof
Zal d' Opperstuurman temmen.
Al dekt een floers van donkerheid
De noordster, die mijn ziel geleidt,

Of wat mijn tocht moog' stremmen;
AL schijnt geen zon, al licht geen maan,
't Geloof voert mij toch voorwaarts aan,
Door duizend slingeringen;
't Verzelt mij tot ik 't anker vat
En uitwerp voor de hemelstad,
Om daar triomf te zingen.

Reis ik aan 's wereld vaste kust
Langs beekjes van de zoetste rust,
Zie 'k geur'ge roosjes groeien,
Die mij verkwikken op mijn paän,
't Geloof doet mij een dankb're traan
Voor God uit d' ogen vloeien.
Of moet ik in een rampwoestijn
Op doornen treên, die smart'lijk zijn,
Daar zond' in mij blijft woelen;
't Geloof verzelt mij waar ik ga,
Van Bethlehem tot Golgotha
Doet 't mij Gods liefde voelen.

Zo ruim, zo blij, zo welgemoed,
Wijst mij 't geloof op Jezus' bloed,
Die zee, waarin mijn zonden
Versmoren als in 't eeuwig niet,
Terwijl mijn oog mijn Goël ziet
Gekroond met al Zijn wonden.
Ik reis naar Hem, Die mij bemint,
In Wie mijn ziel haar sterkte vindt,
Hoe d' aardse stormen woeden;
Hoe donker 't zij, Zijn glansrijk licht
Straalt van Zijn vriend'lijk aangezicht;
Dat licht zal mij behoeden.

Nu stap ik naar de heil'ge dis,
Waar Jezus Zelf mijn Gastheer is
Om brood en wijn te geven;
Daar zie 'k hoe Hij Zijn vlees en bloed
Aan 't kruis voor mijn bevlekt gemoed
Geschonken heeft ten leven.
'k Hoor daar Zijn stem, die mij verblijdt:
"Komt allen, die vermoeiden zijt,
Beladen met uw zonden;
Brengt alles aan de voet van 't kruis,
De rustplaats is Mijns Vaders huis,
Uw zaligheid Mijn wonden!"

Vierde Verhandeling

Waarin aangetoond wordt waar het vandaan komt, dat velen van. Gods kinderen zo bekommerd en twijfelmoedig heengaan op de weg naar de hemel, en waarin zij in. die zwarigheden worden bemoedigd en opgebeurd.

Nadat we in de voorgaande verhandeling spraken over de natuur van de verzekering, en Gods volk opwekten om daarnaar te staan, dacht ik het nu nodig te zijn, de voorname redenen van bekommering, die hen beletten om tot een bestendige verzekering te komen, eens voor te stellen en zoveel het mogelijk is weg te nemen, opdat ik langs deze weg een medewerker hunner blijdschap mocht zijn.
Om dan dit oogmerk te bereiken, zal ik:

1. Bewijzen, dat zulke twijfelingen en bekommeringen kunnen plaats hebben in ware begenadigden, ja maar al te veel gevonden worden.
2. De voorname gronden, waaruit die bekommeringen voort komen, opgeven.
3. Dan zal ik trachten geneesmiddelen aan de hand te geven om zulke verlegen en klagende zielen terecht te brengen.
4. En eindelijk enige raad en besturing, hoe zij moeten han delen om ten Avondmaal te gaan, tot hun nut daarbij voegen.

Vooreerst, dat er in Gods kinderen, die waarlijk in de staat van de genade zijn, veel bekommeringen plaats kunnen hebben en waarlijk maar al te veel gevonden worden, bewijs ik:

(1) In het algemeen uit Gods Woord, dat ons leert, dat de weg naar de hemel een nauwe weg is, en de poort eng, Matth. 7:13-14; dat de rechtvaardige nauwelijks zalig wordt, 1 Petrus 4 : 18; dat men strijden moet om in te gaan, Lukas 13 : 24.

(2) In het bijzonder leert het ons, dat er een zwak en een sterk geloof is. Er zijn zowel gekrookte rieten als eikenbomen, waaruit volgt, dat de één met meer schudding en twijfelmoedigheid leeft dan de ander.

(3) De voorbeelden van voorname heiligen, die zo getwijfeld hebben, bevestigen het. David zelfs bad om de vrijmoedige geest en om de vreugde van Gods heil, ten bewijze dat hij die miste, Psalm 51 : 14, en Psalm 30 : 8: "Als Gij Uw aangezicht verbergdet, werd ik verschrikt." Dus klaagde Asaf in Psalm 77 : 8-10: "Dacht ik aan God, zo maakte ik misbaar; peinsde ik, zo werd mijn ziel overstelpt. Zal dan de Heere in eeuwigheid verstoten en voortaan niet meer goedgunstig zijn? Houdt Zijn goedertierenheid in eeuwigheid op? Heeft God vergeten genadig te zijn? Heeft Hij Zijn barmhartigheden door toorn toegesloten? Dit krenkt mij." Hoe klaagde Heman, Psalm 88 : 16: "Van der jeugd aan ben ik bedrukt en doodbrakende; ik draag Uw vervaarnissen; ik ben twijfelmoedig." En dat blijkt uit zo veel klachten van de heiligen over verberging van Gods aangezicht en daaruit voortkomende duisterheden, als Psalm 13 : 2; en in de kerk, Psalm 102:4-9, en dergelijke.

(4) De ervaring van alle tijden leert het mede.

- Velen van Gods kinderen wandelen in hun eerste overgang wel eens in het licht en met veel vertroosting en blijdschap, vooral zo zij op een aangename en beminnelijke wijze geleid worden. Maar komen zij eens wat verder, als God de invloeden van Zijn genade wat intrekt, als de satan begint te tonen, dat hij een vijand is, en de verdorvenheden, welke in die eerste ijver scheen tenonder

gebracht te zijn, weer levendig worden, dan worden zij duister; dan beginnen zij te denken: wie weet of het nog wel ooit oprecht geweest is? Want zij hebben nog niet geleerd door geloof te leven, maar wel door gevoel.

- Anderen leven van het begin af in veel duisterheid. Zij durven niet geloven, dat hun overtuiging waarheid is; zoals de dagelijkse ervaring ons leert.

Het blijkt dan, dat het waar is, dat er bekommeringen in Gods kinderen plaats hebben, en dezen onderscheiden wij tweezins:

- Of hen, die nog maar eerst beginnen en waar men de gegronde hoop van heeft, dat God met Zijn Geest in hen werkt, maar die gedurig geschud worden, of het wel waarheid is.
- Of hen, die langer op de weg zijn geweest en voorheen wel eens in het licht hebben gewandeld, maar nu in veel duisterheid en naarheid heengaan.
  In dezen kunnen de twijfelingen aangemerkt worden als een onverwachtse inval, dat hen, hoewel teer en hartelijk voor God levende in de oefening van geloof en liefde, op het onverwachtst door de satan als een pijl in het hart wordt geworpen: wie weet, of u wel oprecht zijt, of uw geloof wel het rechte is? Maar door het licht, dat hen bestraalt, en gewoon zijnde door het geloof te leven, wijzen zij dat van de hand. En hoewel het hen voor die tijd wel eens beroert en in verwarring brengt, werkt het nochtans daarna ten goede om hen meer te bevestigen.
  Dit ondervond David wel eens. Als bij hem 's avonds het geween vernachtte, was er 's morgens gejuich, Psalm 30 : 6; waarom hij in datzelfde vers zegt: "Een ogenblik is er in Zijn toorn; maar een leven in Zijn goedgunstigheid."

Dan zijn er ook anderen, die doorgaans zeer duister leven en waarbij het klagen een kwijnende ziekte is geworden; dikwijls drukt hen zoveel, dat zij het hoofd nauwelijks boven water kunnen houden. En op dezen hebben wij voornamelijk het oog.

2. Laat ik nu, ten tweede, **de voornaamste gronden van twijfeling eens voorstellen naar de verscheidene onderwerpen, in welke die plaats hebben, en wel:**

A. In eerstbeginnende christenen, die eerst op de weg komen en nog nooit verzekerd zijn geweest, zijn de gronden van twijfeling de volgende.

a. Zij vrezen, dat hun overtuiging de rechte niet is, omdat het niet met die naarheid en beroering is, die zij zien en horen van anderen, wie de zonden als een slagorde onder het oog worden gebracht, die God zien in Zijn heiligheid en rechtvaardigheid en die de hel voor zich als geopend zien. Zo, denken zij, moest het met hen ook geweest zijn, en dat zoveel te meer als zij zien op hun zonden, die in hun natuurstaat zeer groot, ja boven die van anderen zijn geweest. Zij hebben volop de wereld gediend en zij zijn vijanden geweest van God en Zijn dienst, ja, zij hebben zich misschien wel aan buitensporigheden schuldig gemaakt. O, denkt zulk één, hoe zou het mogelijk zijn, dat ik zo gemakkelijk zou bekeerd worden, terwijl burgerlijke, godsdienstige mensen dikwijls als langs de rand van de hel geleid worden. En dus willen zij wel een evenredigheid hebben tussen hun zonden en hun overtuigingen, eer zij durven geloven dat het waarheid is.
b. Anderen zijn bekommerd omdat zij de tijd en plaats van hun verandering niet kunnen noemen, zoals velen, die dag, uur en ogenblik, bij welke gelegenheid, of ziekte, of onder een predikatie of aanspraak, noemen kunnen, wanneer God hen in het hart heeft getroffen. Maar dit weten zij niet. Zij leefden van jongsaf met een ontwaakt geweten; zij werden burgerlijk, ja godsdienstig opgevoed; zij hadden

nooit gelegenheid om diep in de wereld ingewikkeld te worden, maar voegden zich al van jongsaf bij de Godvruchtigen, zonder dat nochtans het hart waarlijk veranderd was. Wanneer God nu daarna in het hart door Zijn Geest werkt, durven zij niet besluiten, dat het ware genade is; vooral als het werk stilletjes en bedaard is toegegaan, zonder veel naarheid, dat het allengskens werd overgehaald tot God en Zijn dienst. Dan vrezen zij, dat het maar vruchten van een beschaafde opvoeding zijn, van een zacht humeur, van een natuurlijke afkeer van de wereld, in hen begon. En ik erken, dat zulken het goede over zichzelf niet altijd zo gemakkelijk kunnen besluiten, en dat zij, als het hun bestreden wordt, al klare kentekens nodig hebben om er zich mede gerust te stellen.

c. De bekommering van anderen komt daaruit voort, dat zij, hoewel in de wereld levende, niet plotseling en ineens zijn bekeerd, maar dikwijls zeer langzaam. Niet aan de zijde Gods, want de eerste levendmaking geschiedt in één ogenblik, maar aan hun zijde. Zij kregen onder de godsdienst al menige slag op het geweten, die lang afgekeerd, verzet en tegengegaan werd. Bij elke gelegenheid klopte God al weer eens aan het hart, maar dit werd niet opgevolgd. Er was wel een voornemen, dat men anders zou gaan leven, maar dat werd opnieuw gestuit en niet gevolgd door een dadelijk overgeven van zichzelf aan God en Christus. Totdat God hen eindelijk te machtig werd en het hart geheel en al overhaalde om Hem te dienen. Nu zullen dezen er zeer over bekommerd zijn of hun werk wel waarheid is. Want, zeggen ze, ik was voor deze óók zo nabij overtuigd en al nader dan ik nu geweest ben; en het is weer overgegaan. Wie weet of het nu beter is? Misschien als dezelfde gelegenheid tot zondigen mij andermaal voorkwam, dat ik opnieuw dezelfde zou zijn.
d. Anderen zijn bekommerd, dat zij de zonde tegen de Heilige Geest gedaan hebben; en dan, denken zij, is er toch geen vergeving. Of men al berouw heeft, of men bidt, smeekt en worstelt om genade, het is alles vruchteloos. Want Christus zegt: "die zonde zal niet vergeven worden", Matth. 12 : 32. En hier gaat al dikwijls een list van de duivel mede gepaard, om zo'n bekommerde te doen stilzwijgen, dat hij dit aan niemand zal openbaren. Och, zegt hij, dat is te gruwelijk, dan dat iemand het weten zou! En met die gedachten kan een ziel lang worstelen en bezwaard gaan, terwijl zij, indien ze die bezwaren aan anderen bekend maakte, er van ontheven zou kunnen worden.
e. Sommigen vrezen, dat zij niet uitverkoren zijn, en zo zij niet uitverkoren zijn, zullen zij toch niet zalig worden. En die kommer maakt hen niet alleen moedeloos, maar ook werkeloos, zodat zij de handen slap laten hangen, want alles is dan toch vergeefs.
f. Anderen - en dat heeft nog meer plaats in meer volwassenen - vrezen, dat het voor hen te laat is, dat zij te lang hebben gewacht en hun beste tijd en krachten hebben versleten in de dienst van de zonde en van de wereld, en dat God hen nu niet aannemen zal. En dat toch is de list van de duivel. Als de mensen nog jong zijn, dan zegt hij: het is nog tijd genoeg; wilt ge uw beste leeftijd zo treurig leven? Men moet ook wat van de vreugd van de wereld hebben. Als u tot wat meer jaren komt, dan is het tijd om aan de dood en de eeuwigheid te denken! En als zij dan oud worden, is het: *nu is het te laat;* om hen dan te beroeren.

Dit zijn de voornaamste gronden van bekommering, die zich opdoen in eerst overtuigden, waarvan men hoopt, dat hun overtuiging hen op de rechte weg zal brengen.

B. Nu zijn er ook nog veel twijfelingen in zulken, die langer op de weg naar de hemel geweest zijn, waarvan sommigen voorheen wel in het licht wandelden, maar nu in het duister zijn. Of ook wel sommigen, die nog nooit tot zekerheid van hun staat hebben kunnen komen.

De voornaamste redenen van hun bekommering zijn:

(1) Omdat zij de kracht van de verdorvenheden nog zo levendig gevoelen, en zij zo onmachtig zijn om tegenstand te bieden. Och zegt zo'n ziel - hoe zou het kunnen zijn, dat zo'n hart als ik heb, een woonstede voor de heilige God zou zijn, daar er nog zo veel onreine zonden en begeerlijkheden in zijn? Ik word gedurig van God afgeleid, mijn hart wordt vervoerd eer ik het weet; hier door de ijdelheid van mijn humeur, dán door haastigheid, dan door gezetheid op mijn zin en lust; en hoe zou dat kunnen zijn? Indien ik ware genade had, werd de zonde gedood; want Paulus zegt: "De zonde zal over u niet heersen", Rom. 6 : 14. En welke voornemens ik ook menigmaal heb, ik word door de zonde overrompeld.

(2) Sommigen laten zich schudden omdat zij zo onwetend zijn, omdat zij geen klaardere, uitgebreidere en nettere kennis van de waarheden hebben, maar verwarde begrippen. Hoe zou ik denken ze - met zo'n geringe kennis in de hemel kunnen komen? En dat zoveel te meer als zij anderen zien, die in de kennis van de waarheid ver gevorderd zijn en het vermogen hebben om er van te kunnen spreken en anderen tot nut te zijn.

(3) Anderen zijn bekommerd omdat zij zich met die blijdschap en ruimte aan de Heere in hun eerste overgang niet hebben kunnen overgeven als wel anderen. Het was zo bedwelmd, en al bevende, met zoveel vrees, dat het niet oprecht was; terwijl anderen zo hartelijk en blijmoedig konden handelen.

(4) Of omdat zij, hoewel zij zich aan God en Zijn dienst hebben opgedragen - zoals zij zeggen niet beter te weten of zij deden het oprecht - niet meer groeien in de genade. Zij zien anderen, die nog maar korte tijd op de weg zijn geweest, hen ver voorbij lopen. Die zijn zo ijverig en ernstig, zo vrijmoedig om voor God en Zijn zaak uit te komen; hun toenemen wordt voor allen openbaar. Maar zien ze dan op zichzelf, dat zij, hoewel reeds lang op de weg geweest zijnde, evenwel maar dezelfden blijven, ja dikwijls stil blijven staan, terwijl dezen doorbreken, dan worden zij beroerd. Dan denken zij: Indien ik ware genade had, zou ik daarin ook zo toenemen, want die in het huis des Heeren geplant zijn, die wordt gegeven te groeien in de voorhoven onzes Gods, Psalm 92 : 14. En daarom vrees ik of ik nog wel in Gods huis geplant ben.

(5) Nog een grond van twijfeling in velen is, dat zij voor deze wel eens verzekerd waren, maar nu zo duister zijn; en evenwel zijn zij zich niet bewust, dat er aanmerkelijke zonden tussenbeide zijn geweest. Daarom vrezen zij, dat het maar inbeelding was, want als het waarheid was geweest, zouden zij nu zo duister niet zijn; God zou het licht van Zijn aangezicht wel eens laten schijnen.

(6) Anderen weten, als zij de wegen, door God met hen gehouden, eens nagaan, niets te zeggen van verandering, van wedergeboorte, van overgaan uit de dood in het leven, omdat ze al van jongsaf bekeerd zijn. Daar waren in hun kindsheid reeds zoete bewegingen van liefde tot de Heere Jezus, van haat en afkeer van de zonden, van lust tot het horen van Gods Woord. Maar kwamen zij tot meer jaren, als de begeerlijkheden wat sterker begonnen te woelen, dan verslapten die bewegingen wel eens. Evenwel, God hield er de hand aan, het werd al weer eens opgewekt. De haat tegen en de afkeer van de zonde en de wereld, de liefde tot God en de Heere

Jezus, tot de dienst van God en tot de Godvruchtigen, nam al meer toe; en zo wandelden zij al stilletjes voort op de weg. Wanneer nu zo'n mens anderen hoort spreken van wezenlijke verandering, dan begint hij alles verdacht te houden en denkt, dat al wat hij ondervonden heeft maar kinderlijke bewegingen waren en de vruchten van een Godvruchtige opvoeding, want hij heeft nooit zo'n verandering ondervonden.

(7) Velen worden wel eens geschud en twijfelmoedig wanneer zij zien op de voorspoed van de goddelozen, die het aan alle kanten voor de wind gaat en die geen banden hebben tot hun dood. Zij daarentegen zwoegen onder zo veel tegenheden; de één onder armoede en schaarsheid in zijn tijdelijk bestaan, levende vol zorg en kommer; een ander met langdurige zwakheden, pijnen en ellenden; anderen met veel verdriet en tegenheden in de hunnen. Dit ziende, gaan dezen wel eens een verkeerd besluit opmaken en zeggen met Gideon: "Zo de Heere met mij is, waarom is mij dit 'alles weervaren?" Richt. 6 : 13. En het behoeft niet te verwonderen, dat het de ziel wel eens kan beroeren, want het wil wat zeggen, van alles ontbloot zijnde, met Job op de mesthoop, dan nog te zeggen: "De Heere heeft gegeven, de Heere heeft genomen, de Naam des Heeren zij geloofd", Job 1 : 21.

(8) Nog weer zijn er sommigen, die aan hun staat twijfelen, omdat zij met zo veel zondige, ja gruwelijke en Godonterende gedachten te worstelen hebben. Zijn ze onder de godsdienst, in hun eenzaamheid, zelfs onder het bidden, het hart wordt ginds en herwaarts heen verstrooid. Ja er komen wel op het onverwachtst gedachten in hen op, waar men voor schrikt en beeft; men zou het tot geen prijs aan anderen durven zeggen. Dat nu, denken ze, kan niet met genade bestaan; daarom veroordelen zij zichzelf.

(9) Nog weer een ander zegt: "Ik durf althans niet hopen, dat mijn werk goed is. Want het leven van de genade is een verborgen leven, dat meest in het eenzame wordt geoefend; maar ik ondervind dikwijls het tegendeel. Want als ik bij mensen ben, dan zoals ik nog wel op een christen; ben ik in een Godvruchtig gezelschap, dan kan ik nog wel mee spreken, ja wel eens hartelijk mee bidden; en in mijn wandel zie ik wel, dat ik van de wereld onderscheiden ben. Maar nauwelijks kom ik in de eenzaamheid, of mijn ijver en aandacht zijn weg. Dan kan ik met geen gezetheid aan God of Goddelijke waarheden denken; mijn bidden is flauw en slechts als een plichtwerk. Ik ben doorgaans in mijn eenzaamheid dor en dodig, en dat is immers de rechte aard van geveinsden, die voor anderen wat schijnen en een gedaante van Godzaligheid vertonen, maar de kracht er van verloochenen? O, ik vrees, dat ik maar op zijn best genomen één dergenen ben, die anderen de weg wijzen en die zelf niet bewandelen.

(10) Eindelijk - want wie kan alle zwarigheden opnoemen? - zegt nog iemand: "Ik vrees, dat ik in alles wat ik doe geen goed oogmerk heb, dat ik niet de ere Gods, maar mijzelf bedoel. Ga ik naar de vromen, het is meer om te stichten dan om gesticht te worden; doe ik iets dat waarlijk goed is, ik behaag er mijzelf dikwijls in; ik voel veel vonken van hoogmoed in mijn hart. Dat is immers iets, dat in Gods kinderen niet kan vallen, en daarom verwerp ik wel mijn staat."

Ziedaar de zwarigheden, die Gods kinderen hebben, waarom zij zo twijfelmoedig op de weg naar de hemel heengaan.

3. Nu moet ik ten derde ***tegen al deze kwalen gepaste geneesmiddelen aan de hand geven,*** om zulke klagende, bekommerde en door onweder voortgedreven zielen

terecht te helpen, opdat zij meer bemoedigd hun weg mogen bewandelen. Ik zal elk dezer zwarigheden in het bijzonder beschouwen.
A. *In eerstbeginnende christenen ontstond hun bekommering*:

(1) *Omdat hun overtuiging met niet meer naarheid en beroering is vergezeld geweest, zoals het in anderen wel gebeurt.*

Maar ik zeg:

a. Leer toch onderscheiden acht geven op de wegen Gods. God leidt al Zijn kinderen niet op dezelfde wijze. De één wordt door een bitter Mara, en de ander door een lieflijk Elim naar Kanaän geleid. Ja, soms zal God wel zulken, die het meest buitensporig in de zonden geweest zijn, op het lieflijkst lokken en nodigen tot Zijn gemeenschap, en hun niet meer gezicht van hun zonden en overtuiging geven, dan zij nodig hebben om hen tot Jezus te brengen; ja van het begin hunner overtuiging af het oog op Jezus en Zijn algenoegzaamheid doen vestigen, waardoor alle naarheid wordt weggenomen. En anderen, die burgerlijk hebben geleefd, ja godsdienstigen zedig waren, worden wel eens door zo'n nare weg geleid, dat ze als het ware de spranken van de hel in hun consciëntie gevoelen. Waardoor de Heere hun wil leren, dat het steunen op eigen gerechtigheid even verfoeilijk voor Hem is als openbaar in de zonde te leven. Leert dan tot uw bemoediging de verscheidene wegen Gods kennen.
b. Meet uzelf nooit aan anderen, denkende: die zijn zo en zo naar geweest, en daarom moet ik zo zijn; want de bevinding van een ander is onze regel niet, maar het Woord van God. Nu leert Gods Woord nergens hoe groot en hoe naar de overtuigingen moeten zijn, maar als iemand verlegen is, wordt hij gewezen naar Christus. Dat is de enige weg, het geloof in Hem. Blijf dan niet staan op de grootheid van uw overtuiging, maar op de waarheid daarvan.
   U zult zeggen: *dat is wel gezegd, op de waarheid; maar hoe weet ik dat het waarheid is? Dat is al mijn kommer!*
   Wel, zou u durven ontkennen, dat uw overtuigingen u hebben gebracht tot Christus? Zag u niet zóveel in uw zonden, dat u geloofde dat u Jezus nodig had en zonder Hem voor God niet kon bestaan? Ja dreef, het gezicht van uw zonden u niet als een ellendige tot Hem, om het leven van uw ziel bij Hem te zoeken?
   Zegt u: *ja, dat durf ik niet ontkennen, dat Jezus mij dierbaar en geheel dierbaar is?*
   Wel, dan verzeker ik u, dat uw overtuiging groot genoeg is. Want dat is het doel er van, als ze een mens als een ellendige naar Jezus drijft. En als het dat ook niet is, al was iemand nóg zo naar, het zal hem eer wanhopende met Judas doen lopen naar de strop, dan dat het hem zou brengen in de hemel; want niet de grootheid van de overtuigingen, maar Jezus en het geloof in Hem is de grond van de zaligheid. En heeft God u op een zachte wijze tot Jezus geleid, dank Hem er voor. Het is immers veel aangenamer, zo lieflijk gelokt te worden, dan met zoveel naarheid en beroering?
c. Ik raad u: wees nooit zo dwaas om te wensen, dat u de zonde in haar grootheid zo mocht zien als ze is; want geen mens op aarde was daartoe in staat. Men zou onder dat gezicht in wanhoop moeten versmachten. Velen zijn er, die dat wel eens gewenst hebben, en als God hun er maar iets van deed zien, moesten zij bidden, dat het toch weer werd weggenomen, want dat ze het niet konden dragen. Ik moet

hier zeggen, zoals de Heere Jezus tot de discipelen: "Gij weet niet wat gij begeert", Matth. 20 : 22.

(2) Of gaat uw bekommering daarover, *dat u de tijd en plaats van uw verandering niet weet, maar dikwijls met een ontwaakt gemoed wel zijt heengegaan, en dat u daarom niet weet waar u het werk beginnen moet?*
Ik antwoord:

a. Dank er God voor, dat Hij u al uw leven met een ontwaakt geweten heeft doen heengaan. Het is een bewijs, dat Zijn oog ten goede over u was, om u daardoor te bewaren voor veel zonden.
b. Was uw opvoeding stil en zedig? Werd u niet veel ingewikkeld in de wereld? U kon uzelf dan te gemakkelijker daarvan aftrekken, daar anderen dikwijls lang tussenbeide staan.
c. Bedenk, dat het niets tot het wezen van de zaak doet, of u de tijd van uw verandering kunt noemen; even weinig als het doet tot het wezen van een mens, of hij het ogenblik van zijn geboorte weet of niet; als hij maar weet, dat hij een mens is.
d. Zie eens enige tijd terug en vraag uzelf eens af: ben ik nu niet anders dan ik toen was? Zie ik de waarheden niet in een ander licht? Voel ik geen andere begeerten? Heb ik nu geen andere pogingen en werkzaamheden? Kan ik wel berusten in het uitwendige, zoals ik toen kon doen? Is het mij niet tot blijdschap als ik gevoel, dat de overtuigingen aanhouden, dat ze meer doorzetten, als ze mij naar Jezus drijven? Kunt u op dit alles hartelijk *ja* zeggen? Welnu, werp dan uw staat niet weg omdat u de tijd niet weet, wanneer God Zijn werk in u begon, maar zeg met de blindgeborene: "Een ding weet ik, dat ik blind was en nu zie; maar hoe Hij mij de ogen geopend heeft, weet ik niet", Joh. 9 : 25.

(3) Bent u bekommerd *omdat God u niet zo plotseling en als op éénmaal, maar van tijd tot tijd uit de wereld getrokken heeft, en daarom in vrees, dat het nu ook wellicht weer zal overgaan, zoals het tevoren wel gebeurd is?*
Ik antwoord:

a. Mogelijk is het vóór deze, toen de overtuiging eerst begon, ook ware genade geweest, maar omdat God het zo krachtdadig niet liet doorwerken, zijn die eerste vonkjes wat uitgedoofd. En door zulke wegen werd uw hart stilletjes van de liefde van de wereld afgetrokken en als gereed gemaakt en toebereid tot een volkomen overgang naar God en Zijn dienst. Want de overtuigingen mogen weer zijn overgegaan, maar gingen ze wel zo geheel over, dat ze niet nalieten een ontwaakt geweten, dat u voor veel dingen bewaarde, die u met die ruimte niet durfde of kon doen als voor deze? Bleef er niet altijd vreze en ontzag voor God in u over?
b. Onderzoek eens of uw vorige overtuigingen niet meer voortkwamen uit schrik en vrees voor de rechtvaardigheid van God en de straf, die op de zonden volgt, dan wel uit liefde en hoogachting voor God. Ziet u nu niet meer het verfoeilijke van de zonde zelf, omdat ze u zo ongelijkvormig aan God maakt? Ziet u nu niet meer waardigheid en beminnelijkheid in de dienst van God dan tevoren?
c. Heeft het nu niet al veel verandering in u teweeggebracht? Terwijl uw hart tevoren nog zo hunkerde naar de wereld, gaat het nu niet naar God en Christus uit? Daar u van de wereld en haar vermaken en gezelschappen niet kon afstappen, wilt u die nu niet verlaten en u voegen bij degenen, die de Heere vrezen? Waar uw

eenzaamheid u tot een last was, is deze nu niet uw grootste vermaak en blijdschap? Ondervindt u dit? Dan moogt u hoop scheppen, dat God de hand aan u gelegd heeft.

d. Bent u bekommerd, dat, als u dezelfde gelegenheid tot zondigen kreeg, het weer over zou gaan? Die bekommering is goed; het is een bewijs, dat uw onmacht u ontdekt is, en het zal u te meer bij God doen aanhouden, dat het werk toch waarheid zijn moge.
e. En hier moet ik in het algemeen tot waarschuwing zeggen: wie u bent, wacht u toch zorgvuldig, dat u nooit de eerste overtuiging in iemand tegengaat, opdat u geen oorzaak wordt van het naar en troosteloos leven van een ziel, die bij God dierbaar is. En gij, overtuigden, stuit het nooit in uzelf; laat de bewegingen, die in uw hart zijn, toch nooit door iets zondigs verzetten. Daar legt de duivel het maar op toe, om u in zijn strik te houden. Nee, kweekt het aan, wekt het op door alle middelen, totdat het tot een volkomen overgave aan de Heere komt.

(4) *Vreest u, dat u de zonde tegen de Heilige Geest gedaan hebt, en geeft u daarom alle hoop van zaligheid op?*

a. Geloof, dat het een list van de duivel is om u moedeloos te maken, om u hierdoor als met een pak bezwaard te doen heengaan.
b. U zegt: *ik heb die zonde gedaan.* Maar ik geloof niet, dat u zelf weet wat die zonde is. Want indien u het wist, zou u overreed moeten zijn, dat ge u daaraan niet hebt schuldig gemaakt. Want de zonde tegen de Heilige Geest kan niet gedaan worden dan door verstandigen, die wel overreed zijn van de waarheden, maar die dezelve zonder noodzaak, om tijdelijk voordeel, uit haat tegen God, verloochenen, zonder ooit berouw te hebben. Want indien iemand, die deze zonde doet, zo'n berouw kon hebben, dat hem naar God toe dreef, er zou voor hem zowel vergeving zijn als voor anderen; maar God geeft zulken over aan de verharding van hun hart. Leg uw hart nu eens hier bij neer en vraag uzelf af, of u ooit zo'n zonde begaan hebt. Ik weet, dat u met *nee* moet antwoorden, want dan zou u geen berouw hebben. Het zou uw gemoed niet zo bezwaren, uw zonden zouden u niet naar God heen drijven om verzoening. Laat u dan daardoor niet ophouden.

(5) *Of denkt gij, dat u niet bent uitverkoren en daarom niet zult zalig worden?*

Maar welke grond hebt u om dat te denken? Hebt u in Gods raad ingezien? Dat zijn immers verborgen dingen, die voor de Heere zijn? Zolang als iemand leeft, zijn er geen volstrekte bewijzen, dat hij verworpen is, dan alleen de zonde tegen de Heilige Geest. Maar daar zou ik evenwel nog niet absoluut over durven oordelen, omdat de bevinding ons al geleerd heeft tot welke hoogte iemands zonden kunnen komen, die evenwel nog bekeerd wordt. Wij kunnen de rijkdom van Gods genade geen palen zetten. Integendeel, de bewijzen, dat men niet verworpen, maar verkoren is, geeft Gods Woord overvloedig op. En dit is er één van: of men lust heeft om God te verkiezen en heilig te leven. Vraag dat uw hart af; en ondervindt u dat, dan moogt ge u hierdoor niet laten beroeren.

(6) Bent u bekommerd omdat u vreest, dat het voor u te laat is, dat u te lang hebt gewacht? Dat is niet anders dan een list van de duivel. Het kan immers nooit te laat zijn om genade bij God te zoeken? Een overtuigend voorbeeld daarvan heeft God gegeven in de moordenaar, opdat niemand zou wanhopen; hoewel het ook geen grond van zorgeloosheid mag zijn voor anderen. Er werden er zowel ter elfder ure als ter

negender ure geroepen, Matth. 20 : 5-6. En hebt u lang gewacht, te eerder is het tijd om u te haasten. God breidt Zijn handen de ganse dag ook voor u nog uit, en hij nodigt u tot Zijn gemeenschap.

B. Maar hebben we dus de zwarigheden van eerstbeginnenden zoeken weg te nemen en hen op te beuren, *laat ik nu dezulken, die wat langer op de weg geweest zijn, maar nu twijfelmoedig zijn,* ook een woord naar het hart spreken.

(1) Is de oorzaak van uw bekommering, *dat u nog zo veel verdorvenheden in u gevoelt, die bij de minste gelegenheid aan de gang raken, en vreest u, dat zulks niet met genade kan bestaan?*

a. Weet, dat de genade de verdorvenheden niet uitsluit. Het heeft God behaagd die in Zijn kinderen over te laten, opdat ze zich niet verheffen op de ontvangen genade; opdat ze Jezus en Zijn bloed zouden dierbaar achten en daarvan gebruik maken en opdat hun verlangen naar de volmaaktheid zou worden opgewekt. Grote heiligen - zelfs Paulus - klaagden daarover, Romeinen 7.
b. Het moet ook tot uw beschaming en verootmoediging zijn, dat u niet ernstiger strijdt tegen de zonden, vooral tegen uw humeur- en boezemzonden; dat u niet meer waakt over uw hart en daardoor zo licht door dezelve overvallen wordt.
c. Maar onderzoek tot uw bemoediging eens hoe uw hart omtrent de zonden is aangedaan. Wordt u door de zonden tegen uw wil en opzet niet menigmaal overrompeld? En als u de zonde doet, klopt uw hart er niet over? Is het u niet tot innige smart? Kunt u niet aan de Heere betuigen, dat u niets liever wenst dan om maar heiliger te zijn, dat de zonden in u mochten gedood worden? Gaat u met uw zondig hart niet menigmaal naar de Heere Jezus, niet alleen om verzoening in Zijn bloed, maar ook om kracht door Zijn Geest om de zonden tegen te gaan*? Moet u niet wel eens zeggen: O mijn God, ik kan het niet langer dragen; de zonden zijn mij als een zware last te zwaar geworden!*
   Is dat geen bewijs, dat de zonde in u haar heerschappij ontnomen is en dat er een beginsel van genade in het hart is?

(2) *Bent u zo bekommerd omdat u zo onwetend zijt, dat u over de waarheden heel weinig kunt spreken?*

a. Dat mag u wel tot beschaming, maar niet tot ongeloof brengen. U moest er naar staan om meer in de kennis te vorderen.
b. Maar tot uw bemoediging moet ik zeggen: u hebt misschien in uw jeugd niet veel gelegenheid gehad om u te oefenen. En toen God u aan uzelf ontdekt heeft, was u misschien in omstandigheden in de wereld, dat u zich zo niet kon oefenen; en dat weet de Heere.
c. Men kan met weinig kennis ook zalig worden; de maat heeft God niet bepaald. Als u maar de waarheden weet, die tot zaligheid nodig zijn; en dat durft u niet ontkennen.
d. U ondervindt mogelijk meer van de zoetigheid en kracht der waarheden dan anderen, die veel kennis hebben; en u kunt er meer van zeggen bij bevinding, dan er over redeneren met het verstand. En daar komt het vooral op aan.
e. En kunt u hier voor anderen niet tot zoveel nut zijn als u wel wenst, weet, er is verscheidenheid van gaven. Doe maar wat u kunt, dat is Gode aangenaam.
f. Troost u daarmede, dat de verandering voor u zoveel te groter zal zijn, als u eens in de hemel komt, waar uw gebrekkige kennis zal veranderen in volmaaktheid, wanneer u zult kennen zoals u gekend zijt.

(3) *Wordt u geschud omdat u uzelf met die blijdschap en ruimte aan God niet hebt kunnen opdragen als anderen wel doen?*
Wel, wat zwarigheid? Het is waar, het is wel heugelijker als men zich dat herinneren kan, maar het maakt de waarheid van de zaak niet uit. Een bevende hand en een betraand oog zijn de Heere wonderlijk aangenaam. Men komt wel eens bevende tot de Heere en Zijn goedheid. Al kwam Esther met schroom tot de koning, met die gedachten in het hart: "Kom ik om, zo kom ik om", de scepter werd haar evenwel toegereikt en zij vond genade in 's konings ogen, Esther 4 : 16. In zo'n gestalte tot God naderende, is het geloof dikwijls reeds sterker dan wanneer men zo blijmoedig durft toegaan. Naderhand toont God wel eens Zijn genoegen, zoals u zelf mogelijk wel hebt ondervonden.

(4) *Bekommert het u, dat u niet meer groeit in de genade, en dat anderen, die nog zo kort op de weg zijn geweest, u voorbij lopen?*

a. Dit mag en moet zeker wel tot uw vernedering zijn, en het is geen wonder, dat het u wel eens doet stilstaan en denken: ben ik wel op de weg? Of: waarom is het, dat ik niet meer toeneem, daar er immers voor mij zowel als voor anderen een volheid is tot geestelijke vruchtbaarheid? Onderzoek dan of de oorzaak niet aan uw kant ligt en schaam er u over voor God.
b. Maar het gebeurt ook wel, door het vrijmachtig bestel van God, dat de één meer groeit in de genade dan de ander. Het gaat in de genade als in de natuur: de ene mens is veel eerder volwassen dan de ander; jongeren lopen menigmaal ouderen van jaren voorbij. Het is ook zo in het geestelijke. U moet mogelijk - om heilige redenen - als kwijnende heengaan, onder veel zwarigheden en duisterheden; en anderen wandelen hun weg met blijdschap en maken daardoor spoediger voortgang.
c. U groeit mogelijk al meer dan u zelf weet, al is het zo ogenschijnlijk en zichtbaar niet in u als in anderen. En de vruchten, die u draagt, zijn misschien wel zo veel bewijzen van genade, indien u het kon zien, als in anderen. O, dat nederig en ootmoedig hart, dat aankleven aan de Heere, dat dierbaar achten van de Heere Jezus, die uitgangen van liefde, dat afzien van al het eigene, dat leven op de vrije genade. Zijn dat geen verborgen vruchten? Is dat geen toenemen? Maar God verbergt het voor u om u nederig te houden.
d. Anderen, die nu zulke grote stappen doen en toenemen, zullen mogelijk ook nog wel eens een tijd beleven, dat het zo voorspoedig niet zal gaan. U bent in het eerst wellicht meer gevorderd dan nu. Zolang als het eerste vuur nog brandt en de eerste ijver en ernst nog gaande is, breekt men door alles heen en verwint alle tegenstand; maar als dat wat verflauwt dan schijnt het werk stil te staan. Maar dit zeg ik niet om eerstbeginnenden terneer te slaan en hen moedeloos te maken. Och nee, maar om hen te waarschuwen, dat zij aan de ene kant toch waakzaam over zichzelf zijn, dat ze in geen verachtering komen, maar blijven voortgaan op hun weg. En aan de andere kant, dat zij niet liefdeloos of lichtvaardig over anderen oordelen en hen nog verder neer slaan. *Die staat, zie toe, dat hij niet valle; zijt niet hooggevoelende, maar vreest.*

(5) Of zegt u: *ik was voor deze wel eens verzekerd, maar nu leef ik doorgaans zo duister, en daarom vrees ik, dat het toen maar inbeelding was. Want anders zou God zich nog wel eens aan mijn ziel openbaren.*

Dit is een zwarigheid, die in u voortkomt uit onkunde, want er is niets gewoner dan dat de hand des Heeren dikwijls verandert. Lees het ganse Woord van God door, het is hier dan eens duister, dan eens licht. God wil, dat men door het geloof zal leven en niet door gevoel. Gebeurt het eens, dat Hij het hart gevoelig aandoet, het is een toeworp en tot aanmoediging op de weg. Maar het zijn de gronden niet om op te bouwen. En heeft de Heere het u wel eens in voorgaande tijden doen ondervinden en geloofde u, dat uw werk toen waarheid was? Dan is het immers nog waarheid, want God is getrouw. Maar u hebt dat licht mogelijk niet genoeg bewaard en niet zorgvuldig op uw wandel gelet, en daarom heeft de Heere Zijn aangezicht voor u verborgen. Verneder u dan deswege wel, maar werp uw vrijmoedigheid niet weg. Als u niet ziet, moet u nochtans geloven.

6. *Bent u bekommerd omdat u van geen wezenlijke verandering weet te spreken, maar al van jongsaf met veel indrukken waart aangedaan?* Ik antwoord:

a. Dat men van jongsaf kan bekeerd zijn, zoals Gods Woord ons leert in Obadja, Jeremia en Timotheüs; en buiten Gods Woord zijn er veel voorbeelden van. Het is dan niet ongewoon als God u daar ook toe verwaardigd heeft.
b. U moet uw staat niet beproeven aan zulke kentekenen, die behoren tot de wedergeboorte en het eerste beginsel van genade, maar aan zulke, die Gods kinderen ondervinden zolang zij op de weg naar de hemel zijn. Kom, sta dan niet op het beginsel van genade, maar onderzoek eens hoe ge u tegenwoordig bevindt. Kent u uzelf niet als geheel zondig, walgelijk en onrein? Is er wel iets in u, waar u op zou durven bouwen om er mede voor God te bestaan? Integendeel, moet u niet zeggen: Het is of ik hoe langer hoe zondiger word? Dat is een bewijs, dat u een ontdekkend licht hebt om uw zondig hart te kennen. Nog eens, gevoelt u niet, dat uw hart in geloofs- en liefdesuitgangen naar God en Christus werkzaam is? Hebt u geen hoogachting voor de Heere Jezus? Is Hij u niet dierbaar, ja boven alles dierbaar? Draagt u uw hart niet menigmaal aan Hem op? En ten bewijze dat het ernst is, hebt u niet een hartelijke lust en gezindheid om voor Hem te leven en uw leven in Zijn dienst te besteden?
   Moet u zeggen: *dat durf ik niet te ontkennen?*
   Wel, dan hebt u ook geen. reden om uw staat te verwerpen of moedeloos te worden. Geef er God de eer van, dat Hij u van jongsaf hiertoe verwaardigd heeft.

(7) *Anderen worden geschud wanneer zij zien op de voorspoed van de goddelozen, en dat hun weg in zoveel tegenspoeden is, zoals Asaf, Psalm 73.*

Er is even weinig grond voor u om u daarover zo te bekommeren, als er voor Asaf was, want:

a. Er is geen waarheid zo zeker, dan dat de tegenspoeden des rechtvaardigen veel zijn, en dat God kastijdt die Hij liefheeft, Hebr. 12 : 6. Ja, zelfs Zijn liefste kinderen moeten wel eens onder de zwaarste tegenspoeden worstelen. Daardoor wil God hen spenen van de wereld en veel deugden in hen bevorderen. En hebben de goddelozen voorspoed, het is al dikwijls in Gods toorn en op zijn best maar hun deel in dit leven. Zo merkte Asaf het aan toen hij in het heiligdom geleid was, Psalm 73 : 18. Houd u dan niet vreemd als u ook met tegenspoeden bezocht wordt.
b. Ondervindt u niet menigmaal in het midden van al uw tegenheden, dat God toont met u te wezen, dat Hij u uit veel benauwdheden redt, en dat wel meest als u geen raad of uitkomst ziet? Wel, leer daaruit, dat God voor u zorgt, dat Zijn Vaderlijk

oog op u is, dat Hij u niet begeeft of verlaat. En als u dit opmerkte, zou het meer tot bevestiging van uw staat zijn dan om die te verwerpen.

c. Onderzoekt u eens, of u de gezegende vruchten van de verdrukkingen ook niet wel ondervindt. Maakt het uw hart niet wel eens los van de aarde, om uw deel in dit leven niet te zoeken? Wekt het uw verlangen niet op naar de hemel? Leert u niet al te dikwijls uw vertrouwen van het schepsel af te trekken, als ongenoegzaam, en op de Heere alleen te stellen? Dat zijn immers bewijzen, dat de verdrukkingen voor u medewerken ten goede.

(8) Zegt een bekommerde: *Ik heb wel reden om aan mijn staat te twijfelen, want ik durf niet te zeggen welke gruwelijke gedachten er al in mijn hart opkomen, en dikwijls als ik in de heilige plichten bezig ben.*
Tot uw bemoediging zeg ik:

a. Dit is niet ongewoon voor Gods volk. veel voorname heiligen hebben daarover geklaagd en het ondervonden. Houd u dan niet vreemd zo u het ook ondervindt.
b. Leer onderscheid maken tussen gedachten, die uit uw eigen hart voortkomen, of die door de satan als vurige pijlen in u worden geworpen. Het is waar, ons hart is boos genoeg om veel zondige gedachten op te werpen, en daarom is het moeilijk om het te onderscheiden. Evenwel denk ik, dat men het hieraan het beste kan kennen: wanneer zulke gedachten onverwacht, als men met heel iets anders bezig is, in de ziel komen, en aanstonds een schrik en beven verwekken, en zij er tegen worstelt, bidt en strijdt. Ondervindt u dat, denk dat het van de satan is, en het in u meer een lijden is, dan dat het als zonde moet aangemerkt worden.
   Of zegt u: *Het zijn niet alleen zulke verschrikkelijke gedachten, maar nietige, ijdele en aardsgezinde, waar mijn hart zo mede vervuld is, dat het mij onbekwaam maakt tot heilige plichten?*
   Dit is wel een bewijs van de inwonende verdorvenheid, waarover ge u hebt te vernederen. Maar niet om uw staat te veroordelen, want dat u het ziet, dat u er over bezwaard zijt en er onder zucht, is een kenteken van genade.

(9) *Vreest u, dat u niet oprecht bent omdat u in uw eenzaamheid zo dor en dodig bent, en bij mensen nog wel opgewekt?*
Ik erken, dat dit het hart wel eens kan beroeren en dat er veel geveinsden zijn, die van het christendom wel spreken, maar het in waarheid niet ondervinden; maar van zulken spreek ik niet, want die zullen doorgaans weinig bekommering daarover hebben. Maar tot u, die hierover klaagt en uw gehele staat daarom wel omver werpt, moet ik tot uw bemoediging zeggen:

a. Dat de satan het nergens meer op toelegt dan om de ziel in haar eenzaamheid onbekwaam te maken, naardien hij wel weet, dat van een betamelijke werkzaamheid veel troost en blijdschap afhangt.
b. Ik vraag u voorts: kan het u wel vergenoegen, als u zo geesteloos en dor in uw eenzaamheid zift? Is dat niet de stof van uw klacht voor de Heere? En als uw hart eens opgewekt is, is dat niet het leven van uw ziel? Is een hele wereld bij u wel zo dierbaar? Wel, is dat niet een bewijs van oprechtheid?

(10) Eindelijk is er nog een ander, die aan zijn staat twijfelt *omdat hij soms nog wel iets goeds verricht, maar daarin dikwijls verkeerde doeleinden ontdekt, dat hij er zichzelf en niet Gods eer in bedoelt.*
Ik antwoord:

Het is waar, en het was te wensen, dat dit niet zoveel ondervonden werd. Maar het is wat anders, wat iemands opzettelijke toeleg is, of wat er als een zondig bijoogmerk zich in vermengt. Grote christenen, die al ver gevorderd zijn, ondervinden het maar al te veel. Neem eens, om dit klaar te maken, een leraar die zich toebereidt tot de openbare prediking. Hij zal, uit zijn kamer komende, het zuiverste en heiligste oogmerk hebben om het Koninkrijk van Jezus uit te breiden, om zondaars te lokken tot de dienst van God; met die betuigingen gaat hij heen. Gebeurt het nu, dat God onder het voorstel zijn hart aanraakt, dat hij wordt opgewekt om ijverig aan te dringen, dan zal de satan na het gedane werk wel eens vonken van hoogmoed in het hart werpen en zeggen: dat zal die en die wel behagen! Maar geeft God genade om over zijn hart te waken, dan werpt hij aanstonds die vonken vuur van zich en tracht die gedachten geen ogenblik te laten huisvesten, wetende, dat niet hem, maar Gode alleen de eer toekomt, en dat al zijn bekwaamheid uit God is.
Zo ziet u, dat het oogmerk zuiver kan zijn, maar dat er zondige einden bij kunnen komen, die het verderven, zo God niet een wakend hart geeft. Maar dat is geen grond waarom u uw staat verwerpen moet, indien u dit ondervond.
Vraagt u dan evenwel: *Wat moet ik doen, want het houdt mij terug van veel dingen, die ik anders doen zou?*

- Laat hierom niet één plicht na, waar u van overreed zijt. Want zo u zou wachten tot er niets zondigs bij kwam, zou u nooit iets doen. God wil, dat al uw daden bevlekt zullen zijn, opdat u nederig zou blijven en tot Jezus' zoenbloed gedurig heenvlieden.
- Als u voelt dat uw hart u tot hoogmoed aanprikkelt, sta dan veel stil bij uw gebrek, bij het boze en zondige, dat in uw hart is; om nederig te houden.
- Verneder u met Hiskia over de verheffing uws harten voor de Heere. O, er is niets dat onbetamelijker is voor arme aardwormen, dan hoogmoedig te zijn.
- Ondertussen, troost u daarmede, dat uw klacht hierover een bewijs is van uw oprechtheid. Want om hartzonden te zien, is geestelijk licht van node; en ze te betreuren en te bestrijden, dat is een teken, dat hun heerschappij reeds is verbroken.

Zo heb ik dan kort als doenlijk was de reden van uw twijfeling zoeken weg te nemen.

4. Nu gaan we over tot ons vierde en laatste stuk, **om aan zulke twijfelende en sukkelende zielen raad en besturing te geven, hoe zij nu omtrent het Avondmaal handelen zullen om dat te hun nut te gebruiken.**
Ik zal nu, omdat ik reeds uw zwarigheden heb zoeken weg te nemen, enige gewone middelen voor de één en de ander aan de hand geven.
1. Zoekt uw hart te zetten in een stille en bedaarde gestalte, om langs die weg:
a. Rechte bevattingen te maken van de aard van de overtuigingen. U meent, dat er geen overtuigingen zijn, dan die met veel beroeringen en schuddingen, met veel naarheid en vrees samen gaan; dat men de zonden in hun grootheid en gruwelijkheid moet zien. Maar dit is een kwade bevatting. Gelooft maar altijd -gelijk we tevoren reeds hebben aangemerkt - dat de overtuigingen alleen dienen om een mens te leren afzien van al het eigene, en hem naar Jezus te drijven, om als een ellendige het leven bij Hem te zoeken.
b. Wenst dan nooit een meerder en naarder gezicht van zonden te hebben. O, als God de zonden deed zien zoals zij zijn, u zou onder dat gezicht versmachten, want geen mens op aarde is daartoe in staat.

c. Leert ook goede bevattingen te maken van de natuur van het geloof. Dat zal u nu vooral te pas komen als u ten Avondmaal zult gaan.
   Het geloof schijnt u een veel zwaarder werk te zijn. U kunt niet begrijpen, dat hongeren en dorsten, lopen en vlieden tot Jezus, het aannemen van Hem, het werpen van zichzelf op Hem, daden zijn, waardoor men waarlijk met Christus verenigd wordt en waardoor men de zaligheid deelachtig zal worden; omdat het u zo gemakkelijk valt en u gedurig in die werkzaamheden bezig bent.
   Maar ik bid u: zie het ganse Woord van God door, of niet aan het hongeren en dorsten, aan het hartelijk en oprecht willen, aan het wenden naar Jezus, de zaligheid vastgemaakt wordt.
   Of denkt gij, dat er een evenredigheid tussen het geloof en de zaligheid moet zijn? Dan zou u van het spoor van de waarheid afwijken. Nee, erkent toch, dat het alles en alleen vrije genade is. O, kon ik u eens doen geloven, dat die hartelijke, sterke, oprechte en bestendige begeerte naar de Heere Jezus, dat werpen van uzelf aan Zijn voeten om als de alleronwaardigste, ja doodwaardigste, gezaligd te worden, geloven is. U zou moeten erkennen: dan heb ik het geloof, want dat is bij dagen en nachten en bij alle gelegenheid mijn gedurige werkzaamheid. Nu, ik verzeker u, dat er velen met geen ander geloof naar de hemel zijn gegaan.
d. Leert ook de aard van de verzekering wel kennen; dat er is een *middellijke* en een *onmiddellijke.*

- U meent, dat men dan maar verzekerd is, als God de ziel liefelijk omhelst, als ze in Gods schoot liefelijk getroeteld en naar het hart gesproken wordt. Maar dit is de *onmiddellijke* verzekering, wanneer God het geloof en de liefde van Zijn volk goedkeurt en gevoelig Zijn genoegen daarin toont.
- Maar de middellijke verzekering is wat anders. Die kan men hebben door een verstandige redenering - althans zo het hart enigszins bedaard is - wanneer men zijn hart bij de kentekenen van Gods Woord neerlegt en zich afvraagt: durf ik ontkennen, dat ik dat in minder of meerder mate heb ondervonden, wat God zegt, dat men ondervinden moet? Ben ik niet arm van geest? Niet bedroefd over mijn zonden? Honger en dorst ik niet naar Jezus? Heb ik geen lust om heilig voor God te leven? Als dat waar is, dan ben ik zalig, want aan al die dingen heeft Jezus de zaligheid vastgemaakt.

2. Ik raad u, nu ge u weer tot het genieten van het Avondmaal bereidt: gaat eens uzelf in het eenzame neerzetten en denkt eens aan uw voorgaande dagen, of ge u niet een tijd kunt herinneren, dat uw hart in liefde tot God, in brandende begeerten naar de Heere Jezus werkzaam was; dat u begeerte op begeerte naar hem opzond; ja, dat ge u hartelijk aan Hem kon opdragen.
Zegt u: ja, maar dat was zo voor een ogenblik; het werd mij aanstonds weer bestreden en alles is mij tegenwoordig zo duister, dat ik niet weet wat ik er van moet oordelen; ik vrees, dat het allemaal maar gemene gaven van de Geest zijn geweest, waarvan Paulus spreekt in Hebreeën 6.

3. Dan raad ik u verder: Laat eens al uw vorige werk daar, zonder te oordelen of het ooit waarheid was of niet, en overdenkt eens deze vier dingen:
a. De uitnemende en onbegrijpelijke liefde van een Drie-enig God, die Hij in het zaligen van zondaars betoont.
b. De algenoegzaamheid, noodzakelijkheid en dierbaarheid, die er in de Heere Jezus is tot heil van zondaren.

c. De volle, ruime, gulle en welmenende aanbiedingen van leven en zaligheid, die God laat doen in het Evangelie.
d. En dat dit geschiedt aan allen, die onder het Evangelie leven, zonder iemand uit te sluiten, hoe langdurig, hoe zwaar en groot hij gezondigd heeft. Dat de Heere Jezus betuigt: *Al wie maar tot Mij wil komen, die maar erkent, dat hij ellendig is en het leven van zijn ziel bij Mij zoekt, wie hij ook zij, Ik zal hem geenszins, om geen enkele reden, uitwerpen; nee, Ik stel er Mijn eer in om de grootste zondaren te zaligen en die tot voorwerpen van Mijn liefde te maken*.

Wat dunkt u, als u deze dingen eens overdenkt met bedaardheid, al was het nog nooit waarheid geweest, zou dat uw vrijmoedigheid niet moeten opwekken om het op dit ogenblik te beginnen? Wel, kom:

4. Neem dan eens in uw verlegenheid en kommer een hartelijk besluit; loop naar de Heere Jezus, waag het eens met de koningin Esther, en zeg: *kom ik om, dan kom ik om*. U moet toch van twee één kiezen: sterven of naar Jezus gaan. Er is geen andere weg. Doe als iemand, die schipbreuk lijdt en die zich nog op een plank neerzet, denkende: wie weet of ik niet nog aan een oever zal aanlanden; want doe ik dat niet, er is niets dan een zekere dood te wachten. Werp u ook in de nood en benauwdheid, waarin ge u nu bevindt, op Jezus, die Ark van de behoudenis. Denk: Hij mocht Zich nog eens over mij ontfermen. En ik verzeker u, Hij zal het doen, u zult niet omkomen, ga maar vrijmoedig toe. O, werp u in Jezus' geopende liefdearmen. Zijn Naam is Ontfermer; Hij heeft een innig medelijden met ellendigen. Zo het u maar om Hem te doen is, Hij zal u aanzien in gunst.

5. Ja, ga nog een stap verder: neem de Heere Jezus hartelijk aan en zeg: *Lieve Heere Jezus, al had ik het nog nooit oprecht gedaan, dan doe ik het nu. U bent mij dierbaar en alleen dierbaar. En ik zal er ook op ten Avondmaal gaan, om te tonen, dat het mij ernst is. Och, of het U behagen mocht, onder de tekenen U aan mij te openbaren.*
O, wie weet, als ge zo eens handelde, of de Heere Zich aan u niet zou openbaren; of Hij uw duisterheden niet zou opklaren en u in gunst zou ontmoeten en naar het hart spreken! Althans zou u aan uw kant beter doen dan altijd zo ongelovig van ver te staan en u door zo veel zwarigheden te laten terughouden.

Toepassing

Maar eer ik eindig, moet ik nog een woord van toepassing voor ons en elk hier bijvoegen.
Vooreerst, *natuurlijke mensen,* denkt u onder dit voorstel wel: *moet men zo zalig worden, wat is de weg naar de hemel dan nauw!*
Och ja, hij is nauw, en dat moest u tot nadenken brengen, omdat u nog nooit zijt bekommerd geweest, dat u ook nog nooit op die weg zijt gekomen en daarom nog rampzalig. Maar is het niet beter, langs een nauwe en treurige weg zalig te worden, dan op een ruime verloren te gaan?
Maar anderen zijn er, die niet graag bekommerd zijn. Zij stellen zich gerust, zij zijn verzekerd van hun zaligheid; want zij geloven, dat Jezus hun Zaligmaker is, en daarop vertrouwen zij.

Maar laat ik u eens voorstellen het grote onderscheid tussen een waan- en ingebeelde verzekering, en tussen een ware, of het mocht dienen tot uw ontdekking. Deze zijn

onderscheiden in de *gronden,* waarop zij rusten, en in de *vruchten,* die er uit voortvloeien.

1. In de *gronden,* want een ingebeelde verzekerde:

a. Heeft geen grond; hij kan niets wezenlijks noemen, waarop hij bouwt. Of heeft hij een grond, hij kan de proef niet uithouden, want hij heeft nog nooit God, noch zichzelf leren kennen.
   Maar een ware verzekerde heeft, bij het licht van de Geest, God en zichzelf leren kennen, en hij weet wat de Heere aan zijn ziel gedaan heeft.
b. De grond van de één is de kracht van een zondige eigenliefde, waardoor hij gereed is om het minste, dat maar goed schijnt, aan te nemen. Zonden kent hij voor geen zonden, althans maar voor kleine zonden, zo ze niet uitbrekende zijn. Zijn deugden, die waarlijk geen deugden zijn, schat hij hoog, zoals de Farizeeër, Lukas 18.
   Maar een ware verzekerde ziet in de minste zonde zoveel afschuwelijkheid, dat hij zich voor God verfoeit; en zijn beste werken, in zichzelf beschouwd, weet hij een wegwerpelijk kleed te zijn.
c. Een ingebeelde verzekerde zet alleen zijn grond op een vals vertrouwen op eigen gerechtigheid, zonder afzien en verlaten van de weg van de zonden.
   Maar een ware gelovige heeft geen grond, dan de gerechtigheid van de Heere Jezus, waarop hij zich neerlegt. Hij is naakt uitgeschud bij zichzelf. Hij neemt de toevlucht tot Christus, met verlating van zijn oude zondeweg. Hij zegt tot de zonden: *heen uit!*

2. Zij zijn ook onderscheiden in de *vruchten.*

a. Een ware verzekering heeft tot haar vrucht een ernstige opzet om tederder en heiliger voor God te leven. Want omdat het hart is gereinigd door het geloof van de liefde tot de zonden, wordt het ook werkzaam in de betrachting van alle deugden. O, zegt een oprechte, zouden zulke grote beloften aan mij gedaan zijn, en zou ik mijn heiligmaking niet bevorderen in Gods vreze?
   Maar een waanverzekerde, zoals hij zorgeloos is, is ook doorgaans slordig in zijn wandel. Mag hij maar in de hemel komen, dan is het wel; maar hij heeft geen lust tot de nauwe weg.
b. De ware verzekering wekt het hart op in liefde tot God, in verwondering, aanbidding en dankzegging, dat God tot zulk één het oog heeft willen wenden.
   Maar daar weet de andere niet van. Hij kan wel eens van de liefde Gods tot zondaren spreken, maar zijn hart blijft ijskoud, het wordt nooit in weerliefde gaande.
c. De ware verzekering maakt iemand zeer ootmoedig en nederig voor God. Hij zou wel in het stof willen kruipen en uitroepen: *wat is Uw knecht! wat is Uw dienstmaagd! Ik ben veel geringer dan al deze weldadigheden en trouw!*
   Maar een waanverzekerde is hoogmoedig; hij beroept zich op zijn deugden, hij is vol van inbeeldingen.
d. Een ware verzekerde wil wel onderzocht worden. Hij schaamt zich niet om zijn hart open te leggen voor een ander. Ja, hij brengt het menigmaal ter toetsing voor de Heere, omdat hij nog altijd bang is voor zijn hart, om zich toch niet te bedriegen.
   Maar een waanverzekerde schuwt alle ontdekkingen, omdat hij niet graag in zijn stille rust zou gestoord worden.

e. Een oprechte, al is hij al eens verzekerd, hij is het niet altijd. Komen er eens zonden tussenbeide en wordt zijn wandel eens minder ernstig, dan wordt hij geschud en beroerd; en zoals hij het zo gemakkelijk niet verkreeg, heeft hij ook opnieuw veel werk om het weer te krijgen. Dat bleek in David in Psalm 51. Maar een ingebeelde verzekerde, zoals hij niet veel werk had om het te verkrijgen, kost het hem ook niet veel moeite om het te bewaren. Hij blijft altijd dezelfde.

Legt nu uw hart hier eens bij neer, stil geruste en zorgeloze zondaren, en vraagt het u eens af, of de gronden, waarop u bouwt, de proef wel kunnen doorstaan; of het niet maar een stille gerustheid is, die u zal brengen in een eeuwig verderf. O, zou men zoveel werk hebben om bekommerde zielen te troosten en te bemoedigen, en zou u het zo gemakkelijk krijgen? Denkt veel aan Petrus woorden: "Indien de rechtvaardige nauwelijks zalig wordt, waar zal dan de goddeloze en de zondaar verschijnen?" 1 Petrus 4 : 18.

Maar gij, Godvruchtigen, die verwaardigd zijt om met meer vrijmoedigheid te geloven, dat God op u gezien heeft, wat is uw verplichting groot om aan de liefde, die God u bewezen heeft, te beantwoorden)
Wandelt u nu in het licht, bewaart het toch zorgvuldig, opdat u Gode geen oorzaak geeft, dat Hij het weer intrekt. Vraagt ge hoe u het het beste zult bewaren?
1. Door zeer omzichtig, gezet en teer met en voor de Heere te wandelen. Laat de bedachtzaamheid over u de wacht houden, om niets te doen, dat uw vrijmoedigheid voor God zou wegnemen.
2. Wanneer u ergens in afdwaalt en in zonden valt, staat aanstonds op, keert met schaamte en verootmoediging weer tot de Heere; belijdt Hem uw dwaasheid. Daar zal de Heere genoegen in nemen, want Hij weet, dat wij zondige mensen zijn.
3. Vernieuwt dagelijks uw verbond met God, draagt u aan Hem op. Doet dat plechtig bij alle gelegenheden, vooral nu, bij gelegenheid van het Avondmaal. Dat zal weer een nieuw zegel zijn van uw trouw; en dan zal God Zijn liefde ook aan u verzegelen.
4. Onderwerpt u in vrijwillige gehoorzaamheid aan het beleid van uw Vader, in al de wegen, die Hij met u houdt. Men wordt dikwijls daarom zo geschud, omdat men des Heeren weg zo bedilt en tegenspreekt. Nee, denkt: is God mijn Vader, Hij weet dan ook wat voor mij het beste is, en ik geef het in stilheid in Zijn handen over.
Maar heeft God u verwaardigd om met bewustheid te geloven, dat u een kind Gods zijt, hebt dan ook een innig medelijden met bekommerden en twijfelmoedigen; behandelt hen nooit hard, maar bescheiden en vriendelijk. Komt hen in hun zwarigheden voor; het is uw plicht, die weet dat u bekeerd zijt, uw broeder te versterken. U weet uit eigen bevinding welk een werk er aan vast was eer u tot die bewustheid kwam.
Ondertussen, gaat maar bemoedigd op uw weg voort, en wordt het licht weer eens afgewisseld door duisternis, het is hier een tijd van strijd. De tijd nadert, dat u eens zult wandelen in het volle licht, wanneer u God van aangezicht tot aangezicht zult kennen en eeuwig zonder stoornis genieten. Amen.

TROOSTLIED VOOR EEN TWIJFELMOEDIGE ZIEL

Wijze: Psalm 42

Zou u twijfelmoedig vragen,
Wie u 't goede zal doen zien?
Ziel, geloof, en 't licht zal dagen,
Al de neev'len zullen vliên!
't Ongeloof, dat kluisters smeedt,
En uw Jezus' bloed vertreedt,
Weert u van die liefdebronnen,
Waar uw heilstaat is begonnen.

't Ongeloof baart twijfelingen,
Donkerheid en bang verdriet;
Zorgen, angst en folteringen
Tonen u uw Jezus niet.
Ziel, ontsluit ter goeder uur
D' Evangelie voorraadschuur;
Neem daaruit die spijs ten leven,
Die u Jezus heeft gegeven.

Zit niet peinzend neergebogen,
Hebt u eens geloof gevoed?
Jezus zal uw tranen drogen,
Hij keurt soms ook doornen goed.
Ziet u op de hemelbaan
Nooit een geurig roosje staan?
Laat u dit geen twijf'ling baren;
Blijf op Jezus' voetspoor staren.

Ziel, wilt u een God vereren,
Die aan zondaars Zich verpandt;
Die het met een eed wil zweren:
"Zondaars, 'k bied aan u Mijn hand"?
Spring dan op vol vreugd' en moed,
Vlucht naar Jezus' offerbloed;
Drink daarvan met volle teugen,
Zo zult g' u in Hem verheugen.

Wilt u Jezus' trouw verdenken,
Zijne liefde, wil en macht?
Dit zal steeds de invloed krenken,
Die Hij u heeft aangebracht.
Schoon uw oog geen lichtstraal ziet,
Twijf'ling baart u bang verdriet.
Waartoe dan zo neergebogen?
Jezus wil uw tranen drogenl

Kom, deez' volle bron van zegen,
Als Bethesda's waterbad,
Laat geen kranke ziel verlegen,
Maar ontspringt van 't edelst nat.
Vraag niet in vertwijfeling:
"Wie werpt - daar 'k geen kracht ontving
Mij in die genadestromen?"
Jezus Zelf wil tot u komen.

Ziel, klink al uw twijfelingen
Aan het kruis van Jezus vast.
Laat u door Zijn liefde dringen;
Kom tot Hem, vermoeid, belast.
Geef Hem dankend eer en lof,
Hef u op uit 't nietig stof.
Waarom zou u kwijnend sterven,
Daar u 't leven kunt verwerven?

Wilt u voor de hemel leven?
Volg dan Jezus' zalig spoor.
Nooit moet u Hem tegenstreven,
Hij gaat u in alles voor.
Zweer Hem trouwl Hij zal in nood,
Zelfs bij 't naad'ren van de dood,
Tranen kussen van uw wangen
En u in Zijn schoot ontvangen.

Vijfde Verhandeling

Over het zalig en heilrijk gevolg van een, welgegronde verzekering in het leven door het geloof.

Nadat we in de twee voorgaande verhandelingen spraken over *de verzekering,* en die zwarigheden, die Gods volk beletten om tot een bestendige verzekering te komen, hebben zoeken uit de weg te ruimen, zo was ik nu voornemens om de verzekerden op te wekken tot een gemoedigde geloofswandel.
Om dit te doen, zal ik uw en mijn gedachten langs deze drie stukken leiden:

1. Zal ik aantonen waarin het leven door het geloof bestaat en in welke daden het wordt geoefend.
2. Zal ik Gods volk zoeken op te wekken om met ernst er naar te staan, dat zij meer gelovig werkzaam zijn.
3. Die er lust toe hebben, zal ik de bekwame middelen aan de hand geven, die hun daarin kunnen bevorderlijk zijn.

1. Beginnen wij dan van het eerste, *om van het leven door het geloof te handelen, waarin dit is gelegen.*
A. Doch eer ik tot het stuk zelf kom, moet ik enige aanmerkingen vooraf laten gaan, namelijk:
1. Vraagt mogelijk iemand, *of een gelovige, in welke toestand hij ook is, hoe dor, hoe dodig, ja in welk een zondige en verachterde gestalte, evenwel moet worden aangemerkt te leven door het geloof?*
Hierop antwoord ik:
Volstrekt ja, want indien dat niet waar was, dan was hij in zo'n staat van de genade vervallen, en dat is onmogelijk. Dat houden we vast tegen de Roomsgezinden en Luthersen. Waar God eens het leven gegeven heeft, daar blijft het tot in eeuwigheid, dat is het zaad Gods, dat in het hart blijft, 1 Joh. 3 : 9. Geen verdorvenheid inwendig is zó sterk, geen satan zó listig en machtig, geen wereld zó verleidende, geen tegenheden zijn zo hooggaande, die dat zaad uit het hart kunnen rukken. God bewaart Zijn volk door een almachtige kracht; zij zijn gebouwd op een onbewegelijke rotssteen, die geen poorten van de hel kunnen overweldigen. Het bloed, waardoor ze gekocht zijn, is van eeuwige kracht; de band van vereniging tussen hen en Christus is te nauw en te vast, dan dat hij ooit zou worden verbroken. De Heilige Geest, Die hun eens is gegeven, blijft tot in eeuwigheid bij hen, ja, Hij is hun tot een fontein van leven, die hen gedurig met nieuwe genade voorziet. Hierom is Hij hun ook tot een zegel en onderpand van de hemelse erfenis. Zo onmogelijk als het dan is dat zij uit de handen van een Drie-enig God ooit zouden gerukt worden, zo onmogelijk is het ook, dat zij ooit kunnen zijn zonder geloof in het hart. Daarom zegt Christus, Joh. 10 : 28-29: "Mijn schapen zullen niet verloren gaan in van de eeuwigheid; niemand zal ze uit Mijn hand rukken. Mijn Vader, Die ze Mij gegeven heeft, is meerder dan allen, en niemand kan ze rukken uit de hand Mijns Vaders." Het verbond, waarin zij staan, is een eeuwig zoutverbond, dat niet zal wankelen. Met één woord: *God zal nooit laten varen het werk van Zijn handen,* Psalm 138 : 8. *Hij zal in eeuwigheid niet toelaten, dat de rechtvaardige wankele,* Psalm 55 : 23.
Het is waar, iemand kan in zware zonden vallen, dat men wel zou vragen: waar blijft het geloof? Zoals bij Petrus, die tot driemaal toe zijn Meester verloochende; maar

omdat Jezus voor hem had gebeden, hield evenwel zijn geloof niet op, Lukas 22 : 32. Augustinus zegt dan ook: *toen de belijdenis op zijn lippen bezweek, gloeide zijn hart in liefde van binnen.*
Al worden er dan op die tijd geen geloofsdaden naar buiten vertoond, het is evenwel in het hart. Al was het maar dat het zich eens vertoonde in begeerten, in een honger en dorst, in wensen om uit die staat van dodigheid gered te worden. Zo'n christen is als een boom in het midden van de winter: men kan hem niet onderkennen, al staat hij in het midden van dode bomen; maar omdat de wortel goed is, toont hij zijn leven zodra de aarde vruchtbaar wordt door de regen en de verwarmende zonnestralen. Of als een doodziek mens, waar men geen leven meer in bespeurt, alleen nu en dan een benauwde ademhaling; maar naderhand - wanneer hij hersteld wordt - blijkt het dat hij waarlijk leefde. Zo kan het ook zijn in het geestelijke leven. Het is wel eens zóver, dat men twijfelt of er ooit leven was, maar als God het naderhand weer eens opwekt, dan wordt het wel zoveel te zichtbaarder.

2. Een ander vraagt wellicht, *of er tot een leven door het geloof, verzekering wordt vereist. Dat is, of een kind van God, geen bewustheid hebbende van zijn geloof, evenwel daardoor kan leven en werkzaam zijn.*
Hierop antwoord ik, dat het zeker is, wanneer iemand bewust is van zijn gemeenschap en zalig deel aan God en Christus, dat hij dan ook beter in staat is om in het geloof recht werkzaam te zijn. Dan kan hij beter gebruik maken van de Heere Jezus, en omdat hij God als zijn Verbondsgod kan aanmerken, kan hij ook beter gebruik maken van de beloften tot zijn geestelijke sterkte en voortgang op de weg des levens. Maar niettemin kunnen anderen, die van hun geloof niet verzekerd zijn, evenwel in de oefening daarvan in veel daden hartelijk werkzaam zijn. Hoewel zij niet durven geloven, dat God hun Vader en Bondsgod is, en Jezus hun Heiland en Borg, vertoont hun geloof zich in deze daden.

a. Zij oefenen het geloof, wanneer zij enerzijds heengaan in een diep gezicht en levendig gevoel van hun ellendige, zondige, dood- en doemwaardige toestand, en anderzijds in een overtuigend gezicht van de volle algenoegzaamheid, dierbaarheid en noodzakelijkheid van de Heere Jezus, met stille, hartelijke en aanhoudende begeerten en uitgangen van het hart naar Hem.
b. Als het er eens op aankomt, in deze of gene ongelegenheid, in noden, in gevaren, in plotselinge en onverwachte toevallen, dan lopen en vlieden zij dadelijk uit zichzelf naar God in Christus, en nemen hun toevlucht tot Hem. Zij werpen zich op Hem, zonder te vragen: *durf ik wel; heb ik wel geloof?*
c. Komen zij eens op een ziek- en sterfbed, en vraagt men hen: gelooft u dat God uw God is? Dat u deel aan Jezus hebt?
   Och nee, zeggen ze, *dat is mij zo duister, ik durf het niet geloven.*
   Vraagt men dan verder: Hoe zult ge het dan maken als u naar de eeuwigheid gaat?
   Het antwoord is gereed: *Ik weet evenwel geen andere weg; ik zal het op Jezus en op de weg van vrije genade wagen.* En hierop gaan zij naar de eeuwigheid.
d. Ja het gaat wel zóver, dat onverzekerden dikwijls al groter geloofsdaden oefenen dan verzekerden. Want de laatsten, omdat zij in het licht wandelen, is het gemakkelijker te geloven. Maar hoe menigeen gaat er duister en bekommerd heen, die evenwel blijft aankleven, vasthouden, geloven op en tegen hoop. Was het geen sterker geloof in de Kanaänese vrouw, die, toen Jezus één en andermaal haar verzoek afsloeg, evenwel bleef aanhouden, dan van de blinde, tot wie aanstonds

gezegd werd: *Heb goede moed, de Meester roept u,* Matth. 15 : 28 en Markus 10 : 49?

Dit moesten we vooraf aanmerken tot bemoediging en opwekking van de treurigen Sions, die van zichzelf niet durven denken, dat zij het geloof hebben, en het evenwel in veel daden vertonen; om hun te doen zien dat het ook hun plicht is om meer door het geloof te leven en werkzaam te zijn.

B. Dit vooraf gezegd zijnde, kom ik nu tot het stuk zelf, **om te spreken van het leven door het geloof.**

Zo wordt de wandel van Gods volle op de weg naar de hemel genoemd, Hab. 2 : 4: "De rechtvaardige zal door zijn geloof leven." En Paulus zegt, Kol. 2 : 6: "Gelijk gij Jezus Christus, den Heere, hebt aangenomen, wandelt alzo in Hem." Dat wil zeggen, op die wijze als toen u Christus aannam, dat door het geloof was. In Gal. 2 : 20 zegt dezelfde apostel van zichzelf: "Het leven, dat ik in het vlees leef, dat leef ik door het geloof des Zoons Gods"; en in 2 Kor. 5 : 7: "Wij wandelen door geloof, en niet door aanschouwen." Ik zal deze wandel des geloofs eerst in het kort beschrijven en dan die beschrijving bij de stukken nader uitbreiden.

Ik versta door het leven des geloofs: *die heilige werkzaamheid van een weergeboren en aanvankelijk gelovig christen, waardoor hij uit een bijblijvend gezicht en indruk van zijn gedurige afwijkingen en zonden en diepe onmacht ten goede, het oog en hart gevestigd houdende op de Verbondsmiddelaar, van Hem in en tot alles gebruik maakt, en uit aanmerking van de macht, goedheid, waarheid en trouw van de onveranderlijke God, met verloochening van alles, zich aan de wil Gods moedig maakt in de strijd tegen alle vijanden, en in de oefening van deugd en Godzaligheid zó doet werkzaam zijn, dat hij in alle verrichtingen, zelfs van natuurlijke dingen, het hart naar boven verheft, om door het lichamelijke en zienlijke tot het geestelijke en onzienlijke op te klimmen.*

Hier wordt dan iets voorondersteld, en verscheiden zaken worden er door te kennen gegeven.

1. Er wordt voorondersteld, dat een ziel altoos moet hebben en blijven behouden een levendige en gevoelige bewustheid van haar diepe ellende, dood- en doemwaardigheid in zichzelf; dat zij niets heeft om daarmede voor God te bestaan. Maar zoals ze in de eerste bekering het bloed van Jezus nodig had tot verzoening, dat ze het niet minder alle ogenblikken nodig heeft tot wegneming van dagelijkse struikelingen, ja tot verzoening van de zonden van de heilige dingen. Dit gezicht is nodig om Christus niet uit het oog te verliezen, en om altoos nederig, klein en ootmoedig voor God te wandelen. Dit gezicht had Abraham, welk een gelovige hij ook was, en het deed hem belijden dat hij maar stof en as was, Gen. 18 : 27. En David, Psalm 19 : 13: "Wie zou de afdwalingen verstaan? Reinig mij van de verborgene afdwalingen."
2. Daarbij moet komen een bijblijvend gezicht en een gedurige erkentenis van de diepte van de onmacht. Want hoewel God aan Zijn volk de hebbelijke genade in de wedergeboorte mededeelt, welke zij verplicht zijn werkstellig te maken, zo blijft het nochtans waarheid, en de ondervinding leert het gedurig, dat zij zonder Jezus niets doen kunnen. Dit erkende Paulus, welk een groot apostel hij ook was: "Niet dat we van onszelf bekwaam zijn om iets goeds te denken als uit onszelf; al onze bekwaamheid is alleen uit God", 2 Kor. 3 : 5. Niet één plicht kan er recht betracht, niet één zonde overwonnen, niet één verzoeking tegenstand geboden

worden, zonder de invloed en kracht van God. En hoe meer deze indruk in de ziel levendig blijft, hoe beter zij in staat is tot oefening van het geloof. Want zo haast iemand begint te denken dat hij iets door eigen kracht vermag, dan vermindert de oefening van het geloof. Dan raken God en Jezus uit het oog, alsof men die zo noodzakelijk niet van doen had; dan is hij in gevaar van vallen. Dat is gebleken in Petrus, die, te veel op eigen kracht steunende, zijn Meester verloochende.

3. Hierbij moet de ziel de Heere Jezus altijd in het oog houden in Zijn volle algenoegzaamheid, macht en gewilligheid om Zijn volk in al hun noden te helpen. Zij moeten erkennen, dat Hij is de Fontein des levens; dat Hij genade voor genade wil mededelen; dat Hij volheid genoeg heeft om alle ledigen, alle ellendigen en armen te verrijken; dat Hij kan geven boven hetgeen men kan bidden of denken; dat hij door Zijn lijden en dood alles heeft verworven en een eeuwige gerechtigheid tot verzoening van alle zonden aangebracht; dat Hij nog als Hogepriester en Koning voor de troon leeft en voor Zijn volk bidt, opdat zij uit kracht van die voorbede alles ontvangen zullen wat zij naar ziel en lichaam nodig hebben; terwijl Hij als de barmhartige en getrouwe Hogepriester, Die medelijden heeft met de gebreken en zwakheden van Zijn volk, hun ook dat alles dadelijk schenken zal.
4. De ziel moet ook hebben en blijven hebben een overtuigend gezicht van Gods waarheid en trouw om dat alles te vervullen wat Hij beloofd heeft. Want de beloften Gods en Zijn trouw in het volbrengen van dezelve zijn de twee vaste zuilen, waarop het geloof zich neerzet. Dat deed Abraham op en tegen hoop geloven, overmits hij God getrouw achtte, Die het beloofd had, Rom. 4 : 21.

Dit voorondersteld zijnde, oefent nu een ziel dagelijks haar geloof, of leeft door het geloof, hetwelk in de volgende stukken gelegen is:

(1) *In een gedurig gebruik maken van de Heere Jezus in alles, waartoe Hij van de Vader is gegeven en waartoe een ziel Hein alle ogenblikken nodig heeft.* Want het gedurig gevoel van de inwonende zonden en dagelijkse struikelingen drijft haar naar Jezus' volwichtig zoenbloed, om daar verzoening te zoeken. Het gevoel van de onmacht ten goede drijft haar naar Jezus' Geest, Die Hij verworven heeft tot heiligmaking. Dat doet haar pleiten op Zijn toezeggingen, dat Hij Zijn Geest zou geven in het hart, Welke maken zou, dat ze in Zijn wegen zou wandelen, Ezech. 36 : 27. De kracht en het geweld van de vijanden doet haar gedurig Jezus als Koning inroepen, dat Hij Zijn troon in het hart oprichte, dat Hij de macht van de vijanden beteugele en dadelijk kracht, om daaraan tegenstand te bieden, geven wil.

Ja in elke daad, hetzij in geestelijke of lichamelijke verrichtingen, wenst zij het oog op Jezus te vestigen, wetende, dat zij zonder Hem niet alleen niets doen kan, maar ook niets doen wil.

Doch daar wij in het vervolg voornemens zijn in het brede te handelen van het gelovig gebruik maken van de grote Verbondsmiddelaar, zullen wij dit nu niet nader uitbreiden.

(2) De tweede daad van het leven door het geloof bestaat *in een heilige, nederige, eerbiedige en gehoorzame onderwerping aan de wil Gods, met verloochening van eigen wil en zin zowel aan Gods gebiedende, als aan Zijn besluitende wil.*

a. De gelovige ziel onderwerpt en gedraagt zich in alle gehoorzaamheid aan Gods besluitende wil; zij wil blindelings Gods raad dienen. Is het duister of licht, is het

voor- of tegenspoed, blijdschap of droefheid, zij aanbidt des Heeren weg als wijs, heilig en goed en zegt met Job: "De Heere zal over mij brengen dat over mij bescheiden is", Job 23 : 14. God zal om mijnentwil Zijn raad niet veranderen, en daarom wens ik die maar in getrouwheid te dienen; de wil des Heeren geschiede. Wil ondertussen het zondig vlees murmureren en tegenspreken, omdat het menigmaal wegen van naarheid en duisternis zijn, het geloof zoekt dat tegen te gaan en roept de ziel toe: Zwijg Gode! Psalm 62 : 6. Het dringt door om te zien op het einde van des Heeren weg, die, hoe zwaar ook voor het vlees, nochtans altoos is vol majesteit en heerlijkheid, en bij de uitkomst tot nut voor de ziel. Door het geloof zegt zij met David: "Zo de Heere lust aan mij heeft, zal Hij mij weder brengen; maar indien niet, ziet, hier ben ik, Hij doe met mij wat goed is in Zijn ogen", 2 Sam. 25:25-26. Ja door het geloof kan zij, alles uitdagende, in triomf uitroepen: "Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus? Noch verdrukking, noch benauwdheid, noch gevaar, noch zwaard. Maar in deze alle zijn wij meer dan overwinnaars door Hem, Die ons heeft liefgehad!" Rom. 8 : 35 en 37.

b. Het geloof onderwerpt zich aan Gods gebiedende wil, met verloochening van de wil des vleses en van de gedachten. En om dit te doen is de ziel werkzaam om te kennen met het verstand en te beproeven met het oordeel welke Gods goede, volmaakte en welbehaaglijke wil zij. Daarom gaat zij niet te rade met vlees en bloed. Zij is niet gerust op het zeggen van een ander; zij wil geen kwade voorbeelden volgen. Maar een gelovige ziel is een groot liefhebster van het Woord van God. Ze wendt zich tot de wet en de getuigenis en onderzoekt welke plichten God van haar eist. Zij weet dat de wil van God is haar heiligmaking, bestaande in de betrachting van alle christelijke deugden en in de strijd tegen alles wat daaraan hinderlijk is. Zij leert uit dat Woord, dat de hoofdplicht van het christendom is zichzelf te verloochenen, zijn kruis op te nemen en Jezus na te wandelen, en dat God wil, dat men dat alles met alle nauwkeurigheid, met alle naarstigheid en standvastigheid betracht; om niet traag te zijn in het benaarstigen, maar altijd standvastig, onbewegehjk en overvloedig in het werk des Heeren, 1 Kor. 15 : 58. Maar het geloof berust niet in het kennen, maar wetende, dat die niet zalig is, die de wil des Heeren weet, maar die dezelve doet, en dat het geen geloof is, dat Gode behaagt, indien het niet samen gaat met de gehoorzaamheid aan Gods geboden, wil het ook dadelijk de hand aan het werk slaan. Dan zegt de ziel met oprechtheid wat Israël eens zeide, Exod. 24 : 7: "Al wat de Heere gesproken heeft, zullen wij doen." Zij heeft een opzettelijk voornemen des harten om aan de ene kant niets te doen dat God verboden heeft. O, zegt de ziel, zoals ik mijzelf door het geloof vrijwillig aan God heb opgedragen, zo ben ik mijns zelfs niet meer, maar des Heeren, en daarom moet en wil ik Hem in alles wat Hij verbiedt, gehoorzaam zijn; of ik zou mij Zijn dienst onttrekken.

   Aan de andere zijde wil ze ook alles doen dat God geboden heeft, niettegenstaande zulks het vlees onaangenaam is en dit wel anders zou willen. zoals nu het geloof in de eerste bekering geen uitzondering maakt, zo wil het dit ook in de verdere oefening niet doen. Zijn de geboden des Heeren wel eens zwaar, zijn ze duister, kan de ziel er de reden en het waarom niet in doorgronden, zij wil het ook niet onderzoeken, als zij maar ziet dat het Gods wil is. Zij doet als Abraham, van wie Paulus getuigt, dat hij door het geloof gehoorzaam was om op de roeping Gods uit te gaan naar de plaats, die hij tot een erfdeel ontvangen zou, niet wetende waar hij komen zoude, Hebr. 11 : 8.

Hierdoor geraakt ze in die gestalte, dat zij om lief noch om leed, en beloften noch bedreigingen, ja om de gehele wereld niet, iets zou doen dat strijdig is tegen het gebod Gods; maar als het er op aan zou komen, dan zegt ze met de apostelen: "Oordeelt zelf, wie men meest moet gehoorzaam zijn: Gode of de mensen", Hand. 4 : 19.

O, zegt de ziel, zoals een onderdaan zijn koning, een knecht zijn heer, een leerling zijn meester, en een kind zijn vader gehoorzaamt, zonder dat het hun past te vragen: waarom doet mijn koning en meester alzo? Dan past het mij ook mijn verstand gevangen te leiden en Gods geboden in alles altijd voor recht te houden.

Maar in dit te doen, is het geloof op de rechte wijze werkzaam. Want om door geen bijgeloof of geboden, die inzettingen van de mensen zijn, misleid en afgetrokken te worden, blijft het Woord van God altijd de regelmaat en het richtsnoer van alle daden. Gods gebod is hier een lamp, en Zijn wet een licht, Spr. 6 : 23, en dat doet de ziel haar pad zuiver houden, omdat het is naar Gods Woord, Psalm 119 : 9.

(3) Te leven door het geloof bestaat ook *in een werkzaam en gegrond vertrouwen van de ziel op God in alles wat haar naar ziel of lichaam, in het geestelijke of lichamelijke, ontmoet.*

Dit vertrouwen oefent een ziel in alle geestelijke ongelegenheden, als:

a. Onder het gezicht en gevoel van haar afwijkingen en de kracht van de nog inwonende verdorvenheden. Het ongeloof zegt wel: 'Dat kan niet met genade bestaan; indien God uw Vader, en Jezus uw Heiland en Borg was, zou de zonde ook zo haar kracht niet betonen; als Jezus in het hart woonde, zou het meer gereinigd worden.'

   Maar dan toont zich het vertrouwen werkzaam. De ziel ziet wel haar zonden, zij belijdt ze en is wel ootmoedig, maar daarom niet onvrijmoedig. Daar ze God heeft leren kennen als genadig, barmhartig, groot van goedertierenheid, en de kracht van Jezus' bloed tot aanvankelijke reiniging heeft ondervonden, zo doet ze als David, die na een ootmoedige belijdenis gedaan te hebben, bidt om genade, Psalm 51 : 3: "Wees mij genadig, o God, naar Uw goedertierenheid; delg mijn overtredingen uit naar de grootheid Uwer barmhartigheden; ontzondig mij met hysop."

   Dan pleit ze op Gods Naam, als een ontfermend God, Die de zonden wil vergeven, Die Zich wil ontfermen als een vader over zijn kinderen, omdat Hij weet wat maaksel ze zijn, gedachtig zijnde dat ze maar stof zijn, Psalm 103 : 13 en 14.

   En dan legt ze God Zijn beloften voor, daar Hij gezegd heeft: "Ik, Ik ben het, Die uw overtredingen uitdelg; Ik gedenk uw zonden niet", Jes. 43 : 25. En zij maant Hem daarop, dat Hij, de God van de waarheid, die vervullen wil.

   Zij pleit op Jezus' zoenoffer, op Zijn uitgestorte bloed, op Zijn gerechtigheden en voorbede. Dat toont ze aan de Vader, en in gelovig vertrouwen daarop weet ze, dat God haar niet zal afwijzen.

b. Dit vertrouwen ontdekt en oefent de gelovige ziel in geestelijke verlatingen, in verbergingen van Gods aangezicht, wanneer de Heere haar Zijn licht onttrekt, als de Heere Jezus staat achter de muur, en het klein geloof wel eens zou zeggen: "Mijn hoop is vergaan en mijn sterkte van de Heere", Klaagl. 3 : 18; en met Sion: "De Heere heeft mij vergeten, de Heere heeft mij verlaten", Jes. 49 : 14.

   Dan grijpt de ziel in vertrouwen de beloften Gods aan, Die gezegd heeft: "Ik zal niet eeuwig twisten, noch de toorn behouden; voor een klein ogenblik heb Ik u verlaten, maar met grote ontfermingen zal Ik u vergaderen; in een kleine toorn heb

Ik Mijn aangezicht een ogenblik verborgen, maar met eeuwige goedertierenheid zal Ik Mij uwer ontfermen", Jes. 54 : 7, 8. Op die beloften legt zij zich neer, en omdat ze gelooft, dat God de God van de waarheid is, maakt ze staat, dat Hij die ook waarachtig zal maken en trouwe houden tot in eeuwigheid.

c. Tegen aanvallen van de satan en zijn vurige pijlen is dit geloofsvertrouwen een schild. De ziel weet, dat de Heere Jezus de satan onder Zijn voeten heeft en hem de kop heeft vermorzeld. En omdat zijn macht hem is ontnomen, zal hij ook niemand dergenen, die Christus toebehoren, benadelen, want de God des vredes zal eens de satan onder de voeten verpletteren en alle gelovigen eens met Christus doen zegepralen.

d. Dit vertrouwen vertoont zich ook in lichamelijke ongelegenheden. Stelt God Zijn volk eens op de proef, komen ze voor zichzelf in narigheden door ziekten, armoede, bekrompen omstandigheden; wordt het aan alle kanten duister, zien ze geen uitkomst of redding, noch waar die vandaan zal komen, en worden die wegen, waardoor zij het verwachten, verijdeld en nog uitgesteld, ja dikwijls nog duisterder; zij geven evenwel de moed niet op, maar zij vertrouwen op de Naam des Heeren en steunen op hun God. En zulks op deze wijze:

- Zij zien af van zichzelf, van alle schepselen en van alle middelen, waar zij wel eens op gesteund hebben. En ziende dat alles ijdel en ongenoegzaam is, nemen zij toevlucht tot God. Zij werpen zichzelf met al hun noden en zwarigheden voor Zijn voeten en erkennen, dat bij de Heere alleen raad, hulp en uitkomst is; dat Hij uit de duisternis het licht kan voortbrengen; dat er niets te wonderlijk is voor de Heere. En hierom wentelen zij hun weg op Hem, opdat Hij het zal maken. Dan is het: "Gij aanschouwt de moeite en het verdriet, opdat men het in Uw hand geve." Maar ook Psalm 10 : 14. En dat gaat wel zó ver, dat hoe duisterder het wordt, hoe meer de ziel vertrouwt dat God nabij is om te helpen en te redden. Daar zij in voorgaande tijden dat wel ondervond, en in de wegen, die God met anderen gehouden heeft, gezien heeft, doet zulks haar op diezelfde macht van God staat maken en geloven en vertrouwen op en tegen hoop, dat Hij niet alleen zal redden.
- Dit gelovig vertrouwen vertoont zich door alle zwarigheden heen in het vestigen van het oog op de geestelijke, hemelse en onzienlijke dingen. 'O, denkt de ziel, moet ik een duistere weg bewandelen? Loopt het mij overal tegen? Heb ik weinig van de tijdelijke goederen? Ik heb een beter en blijvend goed in de hemelen; ik wacht op een eeuwige zaligheid, op hemelse goederen, die voor mij bewaard zijn, waar al het aardse niet bij is te vergelijken. En daarom merk ik niet aan de dingen, die men ziet, omdat ze tijdelijk, vergankelijk en onbestendig zijn, maar de dingen, die men niet ziet, omdat ze eeuwig en zielverzadigend zijn. Ik ben maar een vreemdeling op aarde; mijn vaderland is boven. En hoewel ik nu nog uitwoon van de Heere, is reeds daar mijn oog, mijn hart en wandel. En ik verwacht in geloof, dat God mij op Zijn tijd ook daar zal brengen, waar de volle erfenis voor mij bewaard is.'
- Dit vertrouwen vertoont zich in het oefenen van een taaie lijdzaamheid, door het gelovig inwachten van de vervulling van Gods beloften, hoewel het nog wordt uitgesteld en de Heere Zijn komst tot redding schijnt te vertragen. Dat is gelovende niet te haasten, maar God getrouw te achten, Die het beloofd heeft. Met de kerk in Micha 7 : 7: "Ik zal uitzien naar de Heere, Ik zal wachten op de God mijns heils; mijn God zal mij horen." Zo lijdzaam en vertrouwend wachtte Abraham Gods beloften in. Want toen hij vijf-en-zeventig jaar oud

was, deed God hem de toezegging, dat hij een zoon zou hebben uit Sara. Dit werd in de vervulling uitgesteld tot zijn honderdste jaar; evenwel bleef hij die beloften Gods, hoe onwaarschijnlijk het scheen, inwachten. Want hij heeft aan de beloften Gods niet getwijfeld door ongeloof, maar is gesterkt geweest in het geloof, gevende God de eer, en te volle verzekerd zijnde, dat hetgeen beloofd was, Hij ook machtig was te doen, Rom. 4 : 20 en 21. En Paulus zegt van de gelovige aartsvaders, dat zij, hoewel zij de belofte van de bezitting van het land Kanaän niet hadden verkregen, de vervulling van verre gezien, geloofd en omhelsd hebben, en in die gelovige verwachting waren gestorven, Hebr. 11 : 13. En het is opmerkelijk, als Paulus hiervan spreekt, zo bewijst hij hun lijdzame verwachting. Want zij zouden tijd gehad hebben, zegt hij, om weer te keren naar hun vaderland; maar nu zijn zij zeer begerig naar een beter, dat is naar het hemelse, vers 35 en 36.

Ondertussen wachtten ze met lijdzaamheid en in een gelovig vertrouwen op de Heere. Evenzo handelt een ziel, die op de Heere vertrouwt. Al ziet ze het niet, zij wacht het met lijdzaamheid. Dat doet haar alle zwarigheden, die het ongeloof inwerpt, te boven komen. Al verminderen de waarschijnlijkheden, al stelt God het nog al uit, zij geeft de moed niet op, maar wacht lankmoedig, zoals de landman op de vrucht des lands. Dat doet haar niet te veel of te ver vooruit lopen door angstvallige bekommeringen: hoe zal dit en hoe zal dat zijn? Maar zij geeft het in Gods handen, zeggende: u zult het wel maken. En het is niet te zeggen welk een aangenaam en troostelijk leven het is, zo de Heere achterna te wandelen, Hem te volgen zoals een kind zijn vader. Al is het dan zuurheid, al is het dan zoetheid, het is altijd goedheid omdat God het doet. En dit is dat heilig zorgeloos zijn.

(4) Het leven des geloofs vertoont zich ook *in die heilige werkzaamheid van de ziel, waardoor ze zich moedig en heldhaftig in de mogendheden des Heeren zet tegen al haar vijanden, om die tegen te gaan en te overwinnen.* En niettegenstaande zij ten volle overtuigd is van haar onmacht, weet ze, dat God beloofd heeft dat de vijanden haar niet zullen overwinnen. Maar zij blijft niet werkeloos of zorgeloos, maar oefent de wonderlijke kunst van het geloof - die niemand kent dan die ze ondervindt - om, onder inwachting van des Heeren licht en sterkte, de strijd aan te vangen tegen de zonden, de wereld en satan, om die tegenstand te bieden. Onder verzoekingen en aanvechtingen het oog op Jezus vestigende, als de grote Heirvorst, Die voor haar aangezicht wil heengaan en aan de spits zijn. Al komt er dan een helse Goliath, met zwaard en spies gewapend, de ziel zegt met David: "Ik kom tot u in de Naam van de Heere van de heerscharen", 1 Sam. 17 : 45. En uit vorige bevindingen van des Heeren hulp maakt het geloof staat voor het tegenwoordige. Dan is het: Die God, Die mij voorheen Zijn hulp niet weigerde, is nog Dezelfde; Hij zal ook nu Zijn hulp aan mij niet onttrekken. Als de zonde komt om de ziel te overmeesteren, ziet deze door het geloof dat Christus door Zijn dood de dood van de zonden verdiend heeft; dat zij derhalve met een overwonnen vijand heeft te strijden, welke het nooit zal .gelukken de ziel te overmeesteren. Woelt de zonde evenwel nog, het geloof brengt ze voor de voeten van Jezus. Het roept Zijn Geest en kracht in, het pleit op de kracht van Zijn verdiensten, op de belofte: "De zonde zal over u niet heersen." En ondertussen zuigt en haalt het kracht uit Jezus om tegenstand te kunnen bieden; en dan wordt het wel eens overwinnaar.

Komt de wereld met verdrukkingen, vervolgingen, hoon, smaad en laster, of met velerlei verleidingen, dan wordt de wereld door het geloof overwonnen. Daardoor staroogt de ziel op Jezus' toezeggingen, Joh. 16 : 32: "In de wereld zult u verdrukking hebben; maar hebt goede moed, Ik heb de wereld overwonnen." Door het geloof wil ze met Mozes de versmaadheid van Christus meerdere rijkdom achten dan alle schatten van Egypte, ziende op de vergelding des loons, Hebr. 11 : 26. Het geloof erkent, dat de wereld tijdelijke, maar Jezus eeuwige goederen aanbiedt. Het erkent, dat de eerste ongenoegzaam zijn en de ziel ledig laten, en de andere alle schatkamers vervullen kunnen. En daarom veracht het grootsheid, wellust en rijkdom voor de wellusten, eer en goederen, die in de gemeenschap van God worden genoten.

(5) Die door het geloof leeft, vertoont zich ook *werkzaam in de dadelijke betrachting van deugd en Godzaligheid, om alles, hetzij in het geestelijke, hetzij in het burgerlijke, te doen op de rechte wijze en tot het rechte einde.*

A. Ik zeg: het maakt de ziel werkzaam in de oefening van de deugd, want het geloof is de wortel, waaruit de Godzaligheid voortspruit en zich in alles ontdekt.

a. Het vertoont zich werkzaam om meer te vorderen in een gegronde en uitgebreide kennis van de Goddelijke waarheden. Want terwijl het geloof steunt op het getuigenis van God, zo moet dat getuigenis wel gekend worden, zal het geloof zijn vastigheid niet verliezen. De ziel is dan niet tevreden met de eerste beginselen, maar jaagt naar meer volmaaktheid, met het oog gevestigd op die belofte: "Zij zullen kennen, ja zullen vervolgen de Heere te kennen", Hoséa 6:3. Zij berust echter niet in een blote bevatting en uitwendige letterkennis, maar het geloof dringt door om de waarheid van de waarheid, dat is de kracht, de zoetigheid en nuttigheid van de waarheid te kennen door ondervinding daarvan aan het hart, en de uitdrukking daarvan in de ganse wandel.
b. Het geloof vertoont zich ook werkzaam in de liefde. Daarom spreekt de apostel van een geloof, dat door de liefde werkende is, Gal. 5 : 6. En daaruit blijkt de echtheid en oprechtheid er van. En hoe kan het anders zijn, als een ziel geloven durft, dat zij een voorwerp van de liefde van een Drie-enig God is geworden, dat God van eeuwigheid en in de tijd aan haar in liefde gedacht heeft, of het hart wordt ontvonkt in een brandende weerliefde? Dan smelt de ziel wel eens weg in liefdetranen en berst uit in die liefdewoorden: "Hartelijk lief heb ik U, Heere, mijn Sterkte", Psalm 18 : 2.
c. De oefening van het geloof brengt vruchten van ware dankbaarheid voort, zowel voor *geestelijke* als voor lichamelijke zegeningen, zeggende, Kol. 1:12: "Dankende de Vader, Die mij bekwaam gemaakt heeft om deel te hebben in de erve van de heiligen in het licht"; en Efeze 1 : 3: "Gezegend zij de God en Vader van onze Heere Jezus Christus, Die ons gezegend heeft met alle geestelijke zegeningen in de hemel in Christus." De ziel, gelovende dat zij verrijkt is met de goederen van Gods Koninkrijk, roept in verwondering uit: "Wat zal ik de Heere vergelden voor al Zijn weldaden, aan mij bewezen? Ik zal de beker van de dankzegging opnemen!" Psalm 116 : 12 en 13; en Psalm 103 : 1 en 2: "Loof de Heere, mijn ziel, en al wat binnen in mij is Zijn heilige Naam. Loof de Heere, mijn ziel, en vergeet geen van Zijn weldaden!" De verheffingen Gods zijn onder haar tong en in haar keel, om haar Weldoener te verheerlijken.
   Of geniet ze *tijdelijke* weldaden, omdat het geloof ze aanmerkt als haar toekomende uit de handen van een verzoend God en Vader, in het recht dat Jezus verworven heeft, zo brengt het ook dat alles weer tot God, om er Hem voor te

verheerlijken en ziel en lichaam Gode te stellen tot een levende, heilige en Gode welbehaaglijke offerande, Rom. 12 : 5.

d. Het geloof is een vruchtbare baarmoeder van de Godvruchtigheid, om met een heilige vreze en diep ontzag voor God te wandelen. Want hoewel het geloof vrijmoedig en gemeenzaam met God verkeert als met een verzoend Vader en Bondsgod, echter omdat het God heeft leren kennen in Zijn ontzaggelijke hoogheid en verheven majesteit, Die een ontoegankelijk licht bewoont, Die heilig, rechtvaardig en alwetend is, een Koning van de koningen en Heere van de heren, oneindig boven alles verheven, blijft zij daar altoos een diepe indruk van behouden. En die indruk doet de ziel met een heilige omzichtigheid wandelen, om enerzijds niet te doen wat God mishaagt, en anderzijds alles te doen wat Hem behaagt. Dat doet de ziel met Job zeggen: "Het verderf is mij tot een schrik, en ik vermag niet wegens Zijn hoogheid", Job 31 : 23; en met Jozef, Gen. 39 : 9: "Zou ik zo'n kwaad doen en zondigen tegen God?" Dat is de Heere te dienen, maar met vreze; zich in Hem te verheugen, maar met beving, Psalm 2 : 11, en bevende te komen tot de Heere en tot Zijn goedheid, Hoséa 3 : 5.

e. Het geloof brengt voort vruchten van liefde tot de naasten, om, was het mogelijk, die ook te brengen tot de gemeenschap met God. *Och,* zegt de gelovige ziel, *mochten mijn vrienden en bekenden, die nog leven buiten God, ook eens dat zelfde geloof deelachtig worden!* En die wens brengt zij menigmaal voor God, om het biddende Hem voor te dragen en om bekering aan te houden. Ja, die liefde tot de naasten vertoont zich in de oefening van alle liefdeplichten omtrent hen, in barmhartigheid, vreedzaamheid, lankmoedigheid, vriendelijkheid, bescheidenheid en wat dies meer zij.

f. Het levendig en werkzaam geloof brengt ook voort een hemelsgezinde wandel, om verloochend aan de aarde, in het onzienlijke te leven. Want het geloof dringt tot boven de wolken. Daar beschouwt de gelovige ziel de hemel zelf als haar vaderland, God als haar Vader, Jezus als haar Hoofd en Borg, als de verheerlijkte Hogepriester en Koning op Zijn troon; de gezaligden als haar maagschap, de engelen als haar dienaars. Want nu is alles tot één vergaderd, beide dat in de hemel en dat op de aarde is.

   Daar ziet ze de zalige goederen, die voor haar zijn weggelegd. En dit geloofsgezicht maakt de ziel in alle gevaren moedig. Dat :doet haar alles klein achten wat beneden is, met Mozes zich door het geloof vasthoudende, ziende de Onzienlijke, Hebr. 11 : 27, met Abraham en de andere aartsvaders verwachtende de stad, die fundamenten heeft, waar God de Kunstenaar en Bouwmeester van is, Hebr. 11 : 10.

g. Het geloof doet een ziel ook zeer nederig en ootmoedig voor God wandelen, want omdat de ziel zichzelf heeft leren kennen in haar zonden en onwaardigheid, en de dagelijkse struikelingen nog ondervindt, zo roept ze met Job uit, Job 42 : 5: "Ik verfoei mij en ik heb berouw in stof en as!" Hierom is het, dat zij haar deugden niet durft achten, maar erkent, dat het beste zelfs walgelijk is en onrein voor God, indien het door het reinigend bloed van Jezus niet besproeid wordt. En zo er iets goeds in is, dat het alleen door de genade Gods is. *Hierdoor,* zegt ze*, ben ik dat ik ben.*

h. Het geloof heeft ook zijn invloed op de tijdelijke verrichtingen in het burgerlijke, om in alles wat men doet in zijn beroep en omstandigheden naar de wereld, het oog op God te hebben. Niets te beginnen dan met God, onder inwachting van Zijn zegen. Niet te murmureren als het tegen gaat, dankbaar te zijn onder voorspoed, en

in twijfelachtige zaken de veiligste weg te kiezen en liever wat na te laten dat geoorloofd is, dan de vrijheid, die men heeft, te ver uit te strekken, tot ontstichting van andere. Naar het voorbeeld van Paulus, die, hoewel hij vrijheid had om vlees te eten, het liever wilde nalaten dan zijn broeder ergeren, 1 Kor. 8 : 13.

B. Maar brengt het geloof zo veel deugden voort, het leert de ziel deze ook oefenen op de rechte wijze en tot het rechte einde.

a. Op de rechte wijze, naar de regelmaat van Gods Woord, dat altoos het richtsnoer moet zijn van alle daden. Het geloof leert, dat men het nodige voor de ziel altijd eerst en meest, en het lichamelijk het laatst en minst moet bezorgen. En dat men het moet doen op de rechte tijd, om zich zoveel bezigheid niet te geven in de dingen van de tijd, dat er voor de oefening van geestelijke dingen geen tijd over zou zijn.
b. En tot het rechte einde, om God in alles te verheerlijken. Om, hetzij men eet, of drinkt, of iets anders doet, het te doen tot heerlijkheid van God, naar Paulus' vermaning, 1 Kor. 10 : 31. Dat doet de ziel van het eigen afzien, geen verkeerde oogmerken hebben om zichzelf of om mensen te behagen, maar alleen de Heere. Ja zó ver, dat al leed zij er smaad en verachting door, en God kan er door verheerlijkt worden, zij dan getrouw wil blijven en zich van geen plichten laten aftrekken. En integendeel, al kon ze voordeel, eer en achting bij mensen verkrijgen, en Gods Naam zou er door gesmaad worden, zij wil het dan liever laten.

(6) Ontdekt die geloofswerkzaamheid zich *in de gedurige oefening van hartelijke en Godvruchtige gebeden, waardoor de ziel aan God, aan Christus en aan de hemel als vast verkleefd wordt, zoals de gordel kleeft aan de lendenen van een man.* In het gebed gaan de begeerten van de ziel naar God en Christus uit; daar betuigt ze haar liefde en hoogachting, daar verbindt ze zich aan des Heeren dienst en biedt zich gulhartig aan de Heere aan, waartoe en waarin Hij van haar zal willen gebruik maken. Daar zegt ze: 'Zie, hier ben ik, tot Uw dienst gewillig en bereid, als bewust dat u mij nergens toe zult roepen, of U zult mij ook dadelijke kracht geven om het te volbrengen.' Bijzonder oefent het geloof zich in die heilige en hartelijk uitschietende gebeden, in die uitgangen van het hart, die men in alle gelegenheden en bezigheden naar boven zendt. Deze zijn ook van een wonderlijke kracht, zoals het in Mozes, in Nehemia, Daniël en anderen gebleken is.

(7) Eindelijk, het leven door het geloof vertoont zich werkzaam *door onder de tijdelijke verrichtingen met een geestelijk hart tot geestelijke dingen op te klimmen.* Bij voorbeeld, in het aanschouwen van de zon zich Christus, de Zon van de gerechtigheid; voor te stellen. In het zien van planten, kruiden en bloemen in hun schoonheid en luister, met het geloofsoog te zien op de oorsprong van dat alles en zich de geestelijke groei en vruchtbaarheid in herinnering te brengen. In het aanschouwen van de hemel, de plaats van eeuwige blijdschap en zaligheid in gedachten te brengen. Met één woord, door alles wat men doet, of wat men ziet, het hart hoger op te beuren tot het onzienlijke en geestelijke.

Ziedaar wat het is door het geloof te leven! Wij hebben dit stuk, daar de ganse wandel van de Godzaligheid in bestaat, slechts in een korte schets en als in beginsel u voorgesteld, om er een ieder op verliefd te maken.

2. N**u moet ik ten tweede Gods volk opwekken om met ernst er naar te staan, dat zij in zo'n geloofswandel op de weg naar de hemel toch ijverig mogen voortgaan.** Want hoewel deze weg zo beminnelijk, zo noodzakelijk en heugelijk is, zo zijn er echter velen van Gods kinderen, die op deze weg traag en zonder ijver zijn.
O volk van God, hier moet ik een woord tot uw beschaming zeggen. U leeft, het is waar, door het geloof, want anders leefde u buiten de gemeenschap met Christus, daar het geloof alleen de band van vereniging maakt. Maar waar is die werkzame oefening van dat geloof?
(1) Velen van u zijn al lange jaren op de weg geweest, maar maken geen voortgang, omdat ze door gedurige twijfelingen geschud worden. Zij blijven altijd arbeiden aan de gronden. Het is altijd: *ik vrees, dat het met mij niet recht is*. Zij willen leven door gevoel, maar niet door geloof, en daarom blijven zij altijd dezelfde, in plaats van staat te maken op het getuigenis van Christus. En als men eens de gronden van vrijmoedigheid heeft durven opmaken, ontbreekt het om die vast te houden tegen alle inwerpingen van het ongeloof. En dus is uw geloof in veel stukken als werkeloos en oefent het zich maar in de zwakste daden, als begeren, hongeren, dorsten en lopen naar Jezus. Maar dat heilig en gegrond vertrouwen, dat vasthouden aan God en aan de beloften, daar kent u weinig van bij bevinding. En hoewel het waar is, dat een zwak geloof genoeg is om zalig te worden, zo is het toch niet genoeg om getroost en bemoedigd uw weg te wandelen.
Staat dan toch naar meer gegronde verzekering van uw staat en laat u door het minste niet beroeren. U hebt met een getrouwe God te doen, Die de kleinste vonkjes van genade in u zal bewaren en voortzetten. Geeft het Hem maar in handen.

(2) Maar anderen zijn er, die, hoewel ze hun staat nog al veelszins vasthouden, evenwel niet zo leven door het geloof als het betaamt. U leeft niet genoeg met diepe indrukken van uw ellendige, doodwaardige en onmachtige toestand. Want hoewel u genade hebt, maakt ge u gedurig schuldig voor God door duizenderlei afdwalingen, en die wegen dikwijls niet genoeg op uw hart. En daarom is het dat u niet hartelijker tot Jezus en Zijn bloed de toevlucht neemt om verzoening daarin te zoeken. U erkent wel, dat u onmachtig zijt en zonder Jezus niets doen kunt, maar om alle ogenblikken, in elke daad, bij iedere gelegenheid, in het geestelijke en in het lichamelijke, het geloofsoog op Christus te vestigen en door de mond des geloofs kracht, voedsel en sap uit Jezus te zuigen, daar kent u nog zo weinig van. Hoe dikwijls onderneemt u iets in eigen kracht, zonder dat afhankelijk opzien om licht, invloed en sterkte. Daar komt het door, als u denkt tot het oefenen van deze of gene plicht in staat te zijn, dat u wel eens beschaamd wordt. En integendeel, als u dacht het alleronbekwaamst te zijn en maar weerloos op kon zien naar boven, en in Gods kracht het ondernam, dat u dan wel eens moest erkennen, dat Gods kracht in uw zwakheid werd volbracht, opdat u langs die weg zou leren van het eigen af te zien en door het geloof te leven.
Ja, waar is dat gelovig en stil onderworpen zijn aan de wil Gods? Het gaat gemakkelijk als het alles voorspoedig is, 'als men zijn gangen in boter wast'. Maar is er eens tegenspoed, wat is het hart dan vlug genegen tot murmureren en tegenspreken. Roept Gods eens tot verloochening van hetgeen ons dierbaar is, wij zijn aanstonds niet zo gewillig als Abraham, toen God hem dat zware gebod gaf om zijn zoon te slachten. Al hebben we er lust toe, we hebben zoveel werk om het hart te buigen onder Gods wil.
En waar blijft de oefening van het heilig geloofsvertrouwen in ongelegenheden, zowel in het geestelijke als in het lichamelijke? Verbergt God eens Zijn aangezicht, wandelt

men in het duister, men is spoedig moedeloos, men wordt ongelovig, men durft zich op de beloften niet verlaten, noch God als een Vader aan te merken. Schiet de satan dan zijn vurige pijlen, men zet er het geloofsschild niet voor om ze aanstonds af te weren, maar wordt versaagd en kleinmoedig. En daarom treffen deze pijlen zo spoedig in het hart, want nooit is de vijand meer op zijn hoede dan wanneer wij ontwapend zijn.
Of zijn er duistere omstandigheden in het tijdelijke leven, men durft het dikwijls zo weinig aan God toevertrouwen. Als men enige hoop op uitkomst ziet, dan gaat het wel. Maar is het zo duister, dat er geen licht is, dan ligt de moed neer, alsof God niet machtig is om het licht uit de duisternis te voorschijn te brengen.
Hoe weinig is het geloof ook werkzaam in het oefenen van al die deugden, die wij hebben opgeteld. O, wie onzer is er, die niet beschaamd en schaamrood zijn tekortkomen moet erkennen maar dat te zien en te erkennen is niet genoeg, als het gebrek niet verbeterd wordt in de mogendheid des Heeren.

Komt, laat u dan opwekken om in deze geloofswandel standvastiger, onbewegelijker en altijd overvloedig te zijn.

1. U kunt u niet bestendig verzekeren van de oprechtheid van uw geloof, zo het niet werkzaam is door de liefde in de betrachting van de plichten van de Godzaligheid. Want als het geloof zijn werkzaamheid mist, dan gelijkt het meer op een dood geloof dan op een levend geloof, zoals Jacobus leert in Jac. 2 : 17. Hoewel het nu waar is, dat het nooit geheel zijn werkzaamheid kan missen, verzwakt het echter wanneer het niet gedurig geoefend wordt. Het is hier evenals bij iemand, die enige kunsten en wetenschappen geleerd heeft. Als hij zich daarin niet gedurig oefent, raakt hij de hebbelijke kunst kwijt, maar door de oefening wordt hij er hoe langer hoe meer ervaren in. Zo is het ook met het geloof. Wanneer het gedurig wordt geoefend en levendig gehouden, dan kan de ziel daaruit opmaken, dat zij geleerd heeft wat geloven is, en dan zouden de bestrijdingen en schuddingen betreffende de eerste geloofsdaad, of die wel oprecht is, zoveel vat niet hebben, omdat het gedurig weer hervat wordt door het opnieuw opdragen van zichzelf aan de Heere Jezus.
2. Er is geen gezegender middel om in de heiligmaking toe te nemen dan de weg des geloofs. Want zoals het geloof het hart reinigt van de liefde tot de zonde, zo maakt het ook de ziel werkzaam in de betrachting van .de deugd. Het leert gedurig, in erkentenis van eigen onmacht, het oog op Jezus te vestigen; het is de hand, die Jezus en Zijn sterkte aangrijpt; de voet, die tot Hem loopt. Hierdoor brengt men het ledig vat van zijn hart voor een algenoegzaam God en Zaligmaker om gevuld te worden. Hebt dan lust om heilig te zijn, oefent veel uw geloof, dat is het beste en gezegendste middel.
3. Door de oefening van het geloof zullen we ook manmoedig, heldhaftig en moedig in de Naam en kracht des Heeren staan kunnen tegen alles wat enige tegenstand biedt. Komen de zonde, de wereld en de satan zich tegen ons in strijd begeven, door het geloof waagt men het om tegenstand te bieden. Daardoor slaat men de hand aan Gods beloften, eed en trouw; daar maant men God op, daar houdt men zich aan vast. Door het geloof ziet men op Christus als de overste Leidsman, en, door Zijn kracht gesterkt, kan de ziel midden in de strijd wel eens juichende zeggen: "In alle deze ben ik meer dan overwinnaar, door Hem, Die mij heeft liefgehad", Rom. 8 : 37.
4. Langs de weg des geloofs kan men recht getroost en blijmoedig leven, want:

a. Omdat de ziel, gelovende, zo licht niet geschud wordt omtrent haar staat, kan ze zich zegenen in de gemeenschap aan een Drie-enig God en al die zalige voorrechten, die daaruit voortvloeien, ja zich verblijden in de hoop van de heerlijkheid.
b. In voorspoed en het genot van tijdelijke zegeningen maakt het geloof de ziel recht dankbaar, om in erkentenis van eigen onwaardigheid te zeggen: Ik ben geringer dan al deze weldadigheden en trouw. Ja, door het geloof heeft men het geheiligd recht tot alles, omdat Christus, met Wie het geloof de ziel verenigt, dat heeft verworven.
c. In tegenspoed, kommer en zwarigheden maakt het geloof de ziel heilig zorgeloos, om het alles in de handen van een getrouwe God over te geven, Die altijd voor Zijn volk zorgt. Dan werpt men Zijn zorg op de Heere, Die het wel zal maken; dan maakt men staat op Gods beloften, Die gezegd heeft: Ik zal u niet begeven, noch verlaten.

5. Op de weg des geloofs is niet alleen een blijmoedig leven, maar het baant de weg tot een gemoedigd, getroost en zalig sterven. Men kan hier reeds met blijdschap aan de dood denken, als het middel om in de onmiddellijke gemeenschap met God over te gaan, alwaar men niet wandelt door geloof, maar door aanschouwen. Op het doodbed kan men de stervende Jacob nazeggen: "Op Uw zaligheid wacht ik, o Heere", Gen. 49 : 18. En met Paulus: "Ik heb het ‚geloof behouden", 2 Tim. 4 : 7. Het is waar, God kan nog wel eens Zijn licht intrekken, maar dan is het om het geloof voor het laatst op de proef te stellen. En dan blijft er nog een stil wachten op de Heere, want de rechtvaardige vertrouwt zelfs in de dood.
6. Ja, zou u niet staan naar zo'n gezette geloofswandel? Het zal u zeer bedaard maken in plotselinge en onverwachte toevallen, hetzij omtrent uzelf of de uwen, of in oordelen, die het land treffen. Wanneer een onbekeerde zondaar moet sidderen en beven en dan met Benhadad van kamer in kamer vliedt, en kleingelovigen met Petrus en de andere apostelen vreesachtig roepen: "Heere, wij vergaan", Matth. 8 : 25, dan zult u, die gewoon bent door het geloof u op God te verlaten, ook een vrijmoedigheid hebben om tot Hem als een veilige Rotssteen te vlieden, om daarin te wonen, om gedurig daarin te gaan, Psalm 71 : 3. Dan zult ge u in de handen van uw Vader kunnen aanmerken, en staat makende op Zijn trouw in het vervullen van Zijn beloften, zeggen: *Ik zal vertrouwen en niet vrezen, want de Heere is met mij als een verschrikkelijk Held.* Ja, u zult moedig zijn als een jonge leeuw.
7. Zo'n wandel is ook Gode verheerlijkend, want dan maakt men staat op God als op een algenoegzaam, zalig, getrouw en goedertieren God. Dan leert men afzien van alles wat buiten Hem is, en afhankelijk van Hem leven. Dan wordt men zo nederig en klein bij zichzelf, doordat men erkent alles uit vrije genade te ontvangen; en men roept met Paulus uit: Door de genade Gods ben ik wat ik ben. Dan durft men van zichzelf of van zijn deugden niet groot denken. Doet men iets goeds voor God en Zijn zaak, het is: *niet ik, maar de genade, die in mij woont; en zoals ik het heb van God, zo breng ik het weer tot God. Hem zij de heerlijkheid.*
8. O, volk van God, zou u op zo'n geloofswandel niet verliefd worden? Het is de weg, waardoor u alles kunt krijgen. Door het geloof hebt u toegang tot de genadetroon, om uw noden in Gods schoot uit te storten. Door het geloof opent men zijn mond om uit Jezus' volheid alle genade te ontvangen. Door het geloof hebt u recht op alle tijdelijke dingen, al waart u arm en veracht naar de wereld. En de geestelijke en eeuwige goederen moogt ge u ook toeleggen. Ja, door het geloof woont Jezus in uw hart, en uw hart in de hemel, terwijl u nog op aarde leeft.

9. Eindelijk, leeft u hier door het geloof, u zult na uw dood de eer hebben, dat u onder het getal van de wolk van de getuigen zult aangetekend staan, waarvan Paulus zegt: "Zij zijn in het geloof gestorven", Hebr. 11 : 13. Na uw dood zullen de vruchten van uw geloof nog geroemd worden, zoals van Habel staat geschreven: "Hij spreekt nog nadat hij gestorven is", Hebr. 11 : 4, dat is door zijn rechtvaardige geloofsdaden. Die hier het verst gekomen is in de wandel des geloofs, wordt het meest gedacht na zijn dood.

Vraagt u wellicht: *Is er dan zoveel heil en zaligheid aan vast om te leven door het geloof? Langs welke weg kom ik daartoe?*

3. Dit was ons derde en laatste stuk, **om bekwame middelen aan de hand te geven, die hierin voor u bevorderlijk kunnen zijn.**

Ik zal hier eerst algemene besturingen geven, en dan aanwijzen hoe vooral het Avondmaal hiertoe een gezegend middel is.

De algemene middelen, die ik u aan de hand geef, zijn deze volgende.

1. Staat naar een vaste, bestendige en op Gods Woord gegronde verzekering van uw staat. Wanneer u eens, volgens echte kent tekenen uit het Woord, met vergelijking van uw hart daarbij, vrijmoedigheid vond om te durven geloven dat u het eigendom van God bent; … houdt het dan daarbij. Geeft niet toe in ongeloof en twijfelingen, maar zegt: is het eens waarheid geweest, God is getrouw, het zal altoos waarheid blijven. Zolang die grond niet vast ligt, kunt u niet voortgaan. Daarom zeg ik met Petrus: "Benaarstigt u om uw roeping en verkiezing vast te maken, want dat doende, zult u nimmermeer struikelen", 2 Petrus 1 : 10.
2. Wees niet al te zeer gezet op gevoelige genaden en bewerkingen van Gods Geest tot vertroosting en blijdschap. Behaagt het God het u te schenken, wees dankbaar, acht het groot en bewaart het getrouw. Maar mist u het, denkt: het is hier de tijd niet van gevoelen, maar van geloven. Het ene gaat en komt, maar het geloof blijft als het gevoel weer overgaat. Het één maakt een gezette, bezadigde en tere levenswandel, maar het andere is zeer ongedurig. Zolang men het gevoel heeft van Gods liefde, zou men bergen verzetten en zeggen: ik zal niet wankelen. Maar houdt dat op, dan staat men in het minste verlegen en wordt spoedig moedeloos. Maar het geloof blijft in de grootste duisternis. Dan houdt men God vast op Zijn Woord en toezeggingen, en dan hebben alle verzoekingen minder kracht.
3. Houdt u veel bezig in het onderzoek van Gods Woord en de Goddelijke waarheden. Oefent u in de kennis, want die is de grondslag, waarop het geloof rust. De onkunde is de moeder van het ongeloof, want dan staat men voor de minste tegenwerping verlegen, die men anders door een gegronde kennis zou kunnen oplossen. Beproeft ook in het Woord welke Gods goede, volmaakte en welbehaaglijke wil is, om die te houden tot de regel van uw wandel.
4. Weest toch gezet op een tedere, gezette en nauwkeurige wandel in de heiligmaking. Nergens wordt de vrijmoedigheid meer door verloren dan door de zonden. Dan verbergt God Zijn aangezicht; dan durft men van de beloften geen gebruik te maken; dan wordt de toegang tot de genadetroon wel eens gesloten. Daarom wordt in Gods Woord doorgaans het geloof met de heiligheid samen verbonden. En die de grootste helden waren in het geloof, waren ook het verst gevorderd in de heiligheid, ziet Hebr. 11.
5. Gaat dagelijks, ja alle ogenblikken door het geloof tot Christus; Zoekt in Zijn bloed gedurig verzoening over uw afwijkingen. Als u uw onmacht ondervindt, gaat bij Hem om sterkte, maant Hem op dat woord, dat Hij Zelf gezegd heeft:

"Zonder Mij kunt u niets doen", Joh. 15 : 5. En vertrouwt dan ook op die kracht, waardoor men alles vermag. Dat is het rechte geloofsleven, hetwelk niemand kent, dan die het ondervindt.

6. Maakt dagelijks in alle gelegenheden veel gebruik van de beloften. Daar is niet één ongeval, waarin u kunt komen, niet één plicht, die u moet betrachten, of daar zijn beloften van hulp, ondersteuning en redding. Legt u daarop neer, maant er de Heere op. Zegt met David: "Gedenk het woord, tot Uw knecht gesproken, op hetwelk u mij hebt doen hopen. Uw toezegging heeft mij levend gemaakt", Psalm 119 : 49, 50.
7. Stelt u veel de geloofshelden voor ogen, die u op dezelfde weg zijn voorgegaan, tot uw aanmoediging en opbeuring. *Volgt hun geloof na, aanschouwende de uitkomst hunner wandeling.* Men zegt van de loopbanen van de Grieken, dat de beeltenissen van voorname helden en standvastige lopers daarbij stonden om anderen in hun loop aan te sporen. En zulke voorbeelden zijn er veel in Gods Woord bekend, en ook nog daarbuiten. Gaat dan ook op de voetstappen van de schapen; zoekt die in uw wandel te drukken, naar Paulus' vermaning: "Alzo wij zo groot een wolk van getuigen rondom ons hebben liggende, laat ons met lijdzaamheid lopen de loopbaan, die ons is voorgesteld", Hebr. 12 : 1.

Maar zoals deze middelen in het algemeen nuttig zijn, zo is het **Avondmaal** in het bijzonder heilzaam en gezegend om in het leven des geloofs toe te nemen, wanneer het op een rechte wijze wordt gebruikt. Want zoals het bondszegel des Doops aan u betekende en verzegelde de inlijving in Christus door het geloof, zo is het Avondmaal tot versterking en verdere opwassing en toeneming daarin. Een kind, dat door de geboorte het leven heeft ontvangen, heeft gedurig voedsel nodig om daarin op te wassen en tot sterkte te komen. Zo is het Avondmaal geschikt om het geestelijk genadeleven, het leven des geloofs, tot meerdere sterkte te brengen, en dat voor een ieder, in welke gestalte men zich ook bevindt.

1. Zegt u: *ik heb nog maar eerst mijn voet op de weg des geloofs gezet, ik ben nog maar een kindeke in Christus, mijn werkzaamheden zijn maar begeerten, uitzien, verlangen en wensen om genade, om deel aan Jezus te hebben.*
Antwoord. O kom tot de bondstafel met zo'n gestalte. Daar staat de Heere in Zijn volle algenoegzaamheid om uw begeerten te vervullen. Ga met die gestalte naar Hem toe. zoals een teer kind snakt, reikhalst en hunkert naar de borst van zijn moeder of voedster, om daaruit verzadigd te worden, loop, snak en begeer ook zo naar de El-Schaddai, de algenoegzame God. En het is opmerkelijk, dat het woord Schaddai afkomt van een woord, dat *een volle borst* betekent, om te kennen te geven, dat er bij God een volle en onledigbare volheid is, en een gewilligheid om die volheid mede te delen. Kom dan en open uw mond maar in hartelijke begeerten; loop naar die redelijke en onvervalste melk. Ik verzeker u, dat geen teerlievende moeder zo genegen is om haar hongerig kind met haar melk te voeden, als de algenoegzame Jezus is om een ziel, die het om Hem te doen is, te vervullen met Zijn genade. En dat verzegelt Hij in het Avondmaal. Hoe dorstiger en hongeriger u zijt, hoe uitgeledigder bij uzelf, hoe gepaster voorwerp u bent om verzadigd te worden.

2. *Durft u niet ontkennen, dat u het geloof bij aanvang zijt deelachtig geworden, maar moet u klagen, dat u er zo zwak en flauw in zijt, dat het zo menigmaal aan het bezwijken is; ja dat u een kranke en gewonde ziel hebt?*

Antwoord. Kom met uw krankheid tot deze maaltijd. Jezus is de Heelmeester, die de gebrokenen van harte verbindt. Hij heeft medicijnen voor alle kwalen. Is uw hart gewond door het gezicht en gevoel van zoveel aanklevende zonden? Hier is Jezus' bloed een genezende balsem tot reiniging van alle zonden. Zijt ge in de wereld in veel omstandigheden gewikkeld en zijt ge machteloos om u er uit te redden? Jezus verzegelt aan het Avondmaal, dat Hij Zijn Geest verworven heeft om u te heiligen, en Hij belooft, dat Hij tot dat alles kracht zal geven. Leg uw hand maar op de beloften; grijp ze door het geloof aan; maan Jezus er op; Hij zal ze vervullen. O, daar is geen gebrek, hoe groot ook, al waart u van het hoofd tot de voeten melaats, en dat u moet uitroepen: Onrein! Onrein! Of Jezus heeft olie en wijn tot genezing, en Hij wil, als de barmhartige en ontfermende Hogepriester, het op uw wonden leggen. En dat alles verzegelt Hij in het Avondmaal.

3. *Zijn er die hartelijk werkzaam zijn in het leven des geloofs, maar die begerig zijn om vrolijk en gemoedigd te leven?* Die wel eens willen proeven en smaken hoe goed God is, om daardoor in hun geloofswandel nog meer versterkt en bevestigd te worden?
In deze heilmaaltijd wordt brood tot versterking van het geestelijke leven, en wijn tot vervrolijking aangeboden. Jezus roept u toe: "Komt, eet van Mijn brood en drinkt van de wijn, die Ik gemengd heb." Hier moogt ge u verlustigen in de goederen van Gods huis, en drinken uit de beken van Zijn wellusten. Maar met het oogmerk om door de kracht van die spijze en drank door de woestijn van deze wereld heen te gaan, totdat u aanlandt aan de berg Gods, de hemel. zoals Elia, die veertig dagen door de spijze, die God hem bezorgde, gesterkt heenging totdat hij kwam aan Horeb. Zo moet u niet slechts één dag, maar van het ene Avondmaal tot het andere trachten gesterkt te zijn.

4. Maar mogelijk zegt u: *ja, dat zou wel zijn, indien ik in die vertroostende gestalte bleef, die ik nog wel eens aan de tafel ondervind. Maar ik ben er dikwijls nauwelijks af, of ik mis die vertroosting en aangename bevinding van Gods liefde, en raak daardoor dan in het duister.*
Antwoord. Maar weet, dat dit zeer wel kan zijn. Want God wil u hierdoor leren, dat u niet moet leven op het gevoel, maar door het geloof. Heeft God opnieuw Zijn beloften aan u verzegeld? Leef daar dan ook op en denk: ik wandel op een weg des geloofs; het genieten is voor de hemel bewaard. God wil u door de bevindingen van Zijn liefde weer nieuwe moed en kracht geven in de strijd tegen de vijanden. Want u zult ondervinden, dat de satan het er nooit méér op toelegt om u óf tot zonden te vervoeren, óf uw werkzaamheid te bestrijden, dan wanneer God u heeft verkwikt. En is het dan alsof al de vrucht van het Avondmaal aanstonds weg is? Nee, dan komt het te pas: *Waakt, staat in het geloof, houdt u mannelijk, zijt sterk.* En daartoe geeft God u gedurig nieuwe panden van Zijn liefde, om uw geloof te versterken en Zijn trouw omtrent u te bevestigen.

Toepassing
Maar eer ik eindig, moet ik nog een kort woord bij wijze van toepassing hierbij voegen.
Vooreerst tot u, *natuurlijke mensen,* die nog dood zijt in zonden en misdaden. Voor u is al het verhandelde een onverstaanbare taal; u kent er door bevinding niets van. Al wat u er van weet, is maar door een uitwendige letterkennis, want u begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn. Want u bent nog nooit het eerste beginsel des

geloofs deelachtig geworden, hoe zou ik u dan kunnen opwekken om door het geloof te leven? O, dat u nog eens zag de ellendige toestand, waarin u leeft. Want leeft u hier niet door het geloof, zo zult u ook niet eeuwig leven. Wel léven, ja, maar uw leven zal erger zijn dan de dood, want het zal zijn tot versmaadheid en eeuwige afgrijzing!
Och, werd u nog eens verliefd op zo'n geloofswandel, als wij hebben beschreven. Dat u eens vragen mocht welke de goede weg is, om daarin te wandelen. Want zolang u hier nog omzwerft en wandelt op de weg des verderfs, hebt u geen deel aan de voorrechten van Gods volk. Dan heb ik ook geen vrijheid om u te nodigen aan de bondstafel, want alles wat daar verricht en genoten wordt, is alleen door het geloof. Legt u dan voor Jezus' voeten neer; bidt Hem, dat Hij het werk des geloofs met kracht in u wil werken, en dat Hij Zijn machtige arm eens wil ontbloten tot Zijn heerlijkheid en uw eeuwig heil.

Maar ten tweede, *bekommerde en kleingelovige,* mij dunkt, ik hoor u klagen: *Ik heb daar zoveel gehoord wat het is door het geloof te leven, maar in plaats dat het mij zou opwekken, slaat het mij terneer. Ik vrees, dat ik het geloof nog mis, want ik ken nog zo weinig van al die dingen.* Wat zouden wel de bewijzen zijn van een geestelijk leven?
Ik antwoord:

1. De gevoeligheid en de aandoening, die u in u ondervindt, is een bewijs van leven. Want een dode is ongevoelig. Tast hem aan, snijd en kerf hem, hij is en blijft zonder beweging; en zo is een dode zondaar. Al wordt hij nog zo ernstig aangesproken en al worden de oordelen Gods over hem uitgedonderd, hij is zorgeloos. Nu, ik vraag u: is uw hart niet week, niet beroerd en aangedaan als u de ellende van de zondaar hoort voorstellen, de volheid van Jezus en het grote voorrecht van allen, die God vrezen? Dat is immers een bewijs van leven?
2. Maar ik wil hiermede niet zeggen, dat allen, die nu en dan eens beroerd worden onder een predikatie, het geestelijke leven hebben. Nee, dat zij verre, maar die gevoeligheid moet samen gaan met zulke werkzaamheden, die een bewijs van leven zijn. Men moet er door gedreven worden op de knieën voor God, om dat beroerde hart voor Hem neer te leggen, om genade bij Hem te zoeken. Hebt u dit ondervonden? Weet u wat het is, om genade te worstelen aan de genadetroon?
3. Leeft hij niet, die dagelijks hongert, dorst, roept, schreeuwt, loopt en vliedt naar Jezus, om in Hem gevonden te worden? En is dit ook uw werkzaamheid niet? Gaat uw hart niet naar Jezus uit? Zou wel iets u zo dierbaar zijn als enige kruimkens van de genade te mogen smaken? Kunt u niet zeggen: Ja, de Heere weet het en Hij is er getuige van, dat het mijn wens is om met verloochening van alles mij aan Hem op te dragen en in mijn ganse wandel dat te vertonen en mijn licht te laten schijnen voor de mensen?

Ondervindt u dit? Dan durf ik volgens het Woord van God u te verzekeren, dat u reeds bij aanvang het geloof zijt deelachtig geworden. Tracht dan daardoor te leven en op die geloofsweg, waarop u gezet bent, verder te gaan. En troost u ondertussen met die hoop, dat u, die hier wandelt door geloof, eens zult wandelen in aanschouwen. De wandelstaf des geloofs zal u brengen tot aan, ja tot óver de Jordaan des doods, maar dan zult u deze neerzetten. En die goederen, waar u hier gelovende op hebt gehoopt, zult u dan eeuwig genieten tot uw blijdschap en zaligheid. Amen.

GELOOFSWANDEL IN JEZUS
Wijze: Psalm 65

'k Leef door 't geloof als vreemd op aarde
Schoon nog aan 't stof geboeid;
Maar Jezus blijft mijn hoogste Waarde,
Voor Wie mijn boezem gloeit.
Doet mij 't geloof mijn zwakt' ervaren,
Daar 'k mij als zondaar ken,
Mijn oog blijft op mijn Goël staren,
Bij Wie ik veilig ben.

'k Wil heilig voor mijn Jezus leven,
Daar 'k Hem ben ingelijfd,
Gelijk een rank haar vrucht moet geven,
Die in haar wijnstok blijft.
Hij blijft toch vrucht van mij verwachten,
En is 't maar kwijnend ooft,
Hij weet hoe klein ik ben van krachten,
Hoe zwak mijn ziel gelooft.

Gehoorzaam, onderworpen tevens,
Ga ik gemoedigd voort,
Hoe vaak men op de weg des levens
Al mijn genoegens stoort.
Word ik zoals een riet bewogen,
Door ongeloof geschokt,
Of als een strohalm neergebogen,
't Is Jezus, Die mij lokt.

't Is Jezus, Die mijn weg berekent
In voor- en tegenspoed;
Hij heeft de paadjes afgetekend,
Die ik bewand'len moet.
Hoe dus de satan met zijn eng'len
Zich listig om mij schaart,
'k Blijf mij aan Jezus' liefde streng'len,
Die mij getrouw bewaart.

Zie 'k mij omringd door 't aak'lig duister,
Bij 't oef'nen van mijn plicht,
Gehuld in 't kleed van Jezus' luister,
Voert mij 't geloof in 't licht.
Dan zie 'k mijn zwakt', al mijn gebreken,
Dan wordt mijn hart geroerd,
En, aangevuurd tot biddend smeken,
Naar Jezus heengevoerd.

Dan vloeien tranen van mijn wangen,
'k Verfoei mij, waar ik ga;
Bedroefd, maar niet met vrees bevangen,
Volg ik mijn Jezus na.
Ik weet: Hij wil meedogend wezen;
Ik schrei Hem achteraan.
Zijn oog kan in mijn hart toch lezen
Mijn stroef en zwak bestaan.

Dan blijf 'k op Zijn volmaaktheid staren,
Zijn onschuld en Zijn leed;
Want Hij verdroeg van lasteraren,
Toen Hij mijn schuld voldeed.
Hoe afgemat en neergeslagen,
Hoe weerloos 'k mij beschouw,
'k Mag al mijn last naar Jezus dragen,
En steunen op Zijn trouw.

Hoe zeer komt mij 't Geloof te stade,
In 't wand'len naar Gods doel.
Al zijn 't maar kruimpjes van genade,
Die 'k in mijn ziel gevoel,
't Is kracht genoeg voor mijne schreden,
Om door Gods Geest geleid,
Eens hoogst volmaakt in 't licht te treden
Van Jezus' heerlijkheid!

Zesde Verhandeling

Over de vrede, blijdschap en roem des geloofs, als vruchten die uit de wandel des geloofs voortvloeien.

Nadat we de laatste maal gesproken hebben over de edelmoedige geloofswandel van een christen op de weg naar de hemel, ben ik nu voornemens om te tonen de zalige en heugelijke vruchten, die uit zo'n wandel voortvloeien, namelijk *vrede, blijdschap en roem*. Of het mocht dienen, aan de ene kant, om Gods volk, die reeds hun voet op de weg des geloofs gezet hebben, op te wekken om daarop ijverig voort te gaan, doordat er zulke zalige vruchten op te genieten zijn; en aan de andere kant natuurlijke mensen uit te lokken tot het verkiezen van zo'n weg, waarop men met vrede en blijdschap kan leven en sterven.

Ik zal dan, om aan dit oogmerk te voldoen, deze drie stukken verhandelen.
1. Elk dezer genoemde geloofsvruchten, de vrede, blijdschap en roem, op zichzelf kort bezien, en aantonen hoe ze uit het geloof voortvloeien.
2. Onderzoeken of die in alle gelovigen en te allen tijde gevonden worden, tot bemoediging van zwakgelovigen en bekommerden.
3. Dan zal ik het één en ander bij wijze van toepassing voor ons en een ieder zoeken aan te leggen.

Doch eer ik tot het stuk zelf kom, merk ik aan, dat iemand mij misschien zal vragen, *waarom ik maar alleen deze drie stukken noem, de vrede, blijdschap en roem, als heilvruchten van een geloofswandel daar er veel meer toe kunnen gebracht worden.*
Ik antwoord:
1. Omdat we in de voorgaande verhandelingen alreeds veel voordelen, die uit het geloof voortvloeien, hebben aangewezen.
2. Omdat ik in deze laatste verhandeling, waarin ik het stuk over het geloof sluiten zal, de hoogste trap, waartoe het kan stijgen, wil voorstellen, hebbende in het voorgaande de laagste trappen aangewezen.
3. Omdat in deze drie stukken alle andere, die men er nog toe brengen kan, begrepen zijn.

1. Dit vooraf gezegd zijnde, spreek ik nu van **elke geloofsvrucht in het bijzonder, hetwelk ons eerste stuk was.**
Het eerste, dat ik noemde, was de *vrede,* waardoor ik versta *die genadige werking van God. in de ziel van een gelovige en gerechtvaardigde bondgenoot, waardoor de vorige vijandschap met God zijnde weggenomen, God met de ziel, en de ziel weerom met God, in onderlinge vriendschap verkeert. Waaruit voortvloeit een stille kalmte en rust des gemoeds in alle gevallen dezes levens, en vrede met alle schepselen buiten God.*
Volgens deze beschrijving moeten we:
1. eerst zien wat deze vrede vooronderstelt,
2. en dan waarin deze eigenlijk bestaat,
3. en eindelijk welke gevolgen zij heeft.

1. Het vooronderstelt, dat een mens van nature een vijand van God is - want als er geen vijandschap is, behoeft er geen vrede gemaakt te worden - en dus, dat die vorige vijandschap is weggenomen.

De mens, in het begin van God geschapen naar Zijn beeld, ging gemeenzaam met God om. Maar door de tussenkomende zonden zijn die banden van vriendschap verbroken en is de mens een vijand van God geworden. Hij heeft de wapens tegen zijn Maker opgevat want hij loopt tegen de Almachtige geweldelijk aan met zijn hals en dikke, hoog verheven schilden, en zegt tot Hem: "Wijk van ons, want aan de kennis Uwer wegen hebben wij geen lust", Job 15 : 25, 26.
En God, Die een Hater van de zonden is, en Wiens heiligheid en rechtvaardigheid door de zonden ten hoogste benadeeld is, is ook een Vijand van de mens geworden; want de bozen kunnen bij Hem niet verkeren, noch voor Zijn aangezicht bestaan. Hij haat alle werkers van de ongerechtigheid, Psalm 5 : 5, 6. En in zo'n staat van vijandschap komt ieder mens in de wereld, en in zo'n staat leeft hij, want het bedenken des vleses is vijandschap tegen God, Rom. 8 : 7. En in zo'n staat zou hij moeten sterven, indien God Zelf niet van eeuwigheid gedachten des vredes gehad had, om hem uit die rampzalige toestand te redden, waartoe Zijn eeuwige wijsheid het middel uitvond, om de Zoon Zijner liefde af te zonderen tot een Middelaar en Borg. Zijn onnaspeurlijke goedheid en almacht brachten dat uitgevonden middel ten uitvoer, toen Hij in de volheid des tijds Hem in de wereld zond, toen Hij de menselijke natuur aannam, om daarin aan de gerechtigheid Gods te voldoen door alles te doen, dat er te doen, en te lijden, dat er te lijden was. Hierdoor werd God in staat gesteld om vrede met de zondaar te kunnen maken, want .de straf, die ons de vrede aanbracht, was op Hem, Jes. 53 : 5. Paulus zegt*, dat God was in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende,* 2 Kor. 5 : 19.
Die vrede, zo uitgevonden en door Christus verworven, laat God aanbieden aan ieder mens, die onder het licht des Evangelies leeft, als Hij het woord van de verzoening legt in de mond van Zijn gezanten, die hun bidden van Christus' wege: *laat u met God verzoenen!* 2 Kor. 5:20.
Maar dit alles zou nog niet genoeg zijn, indien God de Heilige Geest niet door een almachtige en zieloverredende kracht het vijandige en van nature afkerige hart van de zondaar bewerkte, om die vijandschap te zien, die met schaamte en verlegenheid te erkennen, en de wapens van vijandschap tegen God neer te werpen, met verloochening van eigen gerechtigheid, de gerechtigheid van Christus door het geloof aan te nemen, en daardoor vrede, ja vrede met God te maken, Jes. 27:5.

2. Waar dit nu is voorafgegaan, kan God met zo'n ziel, en de ziel weer met God, in vriendschap en vrede verkeren. En die vrede is het eigenlijk, waarvan wij hier spreken.

a. De Veroorzaker van deze vrede is, in algemene zin gesproken, God, Die daarom genoemd wordt *de God des vredes,* 1 Thess. 5 : 25. En de vrede zelf heet *een vrede Gods,* Fil. 4 : 7, want Hij heeft deze uitgevonden en verordineerd. In bijzondere zin is het de Heere Jezus Christus, Die daarom *een Vredevorst* genoemd wordt, Jes. 9 : 5, de Silo, *de Vredemaker,* Gen. 49 : 10. En Hij noemt de vrede *Zijn vrede,* Joh. 14 : 27: "Mijn vrede laat Ik u." Want Hij heeft die vrede verworven en door het bloed des kruises de vijandschap weggenomen, Kol. 1 : 20. Maar in de allerbijzonderste zin is het *de Heilige Geest,* Die deze verworven vrede aan de ziel toepast, waarom de vrede onder Zijn vruchten wordt geteld, Gal. 5 : 22: "De vrucht des Geestes is vrede"; en de goederen van Gods Koninkrijk, die de Geest aan de gelovigen toepast, zijn niet alleen gerechtigheid, maar ook vrede, Rom. 14 : 17.

b. Het onderwerp waarin deze vrede wordt gevonden, is in algemene zin het hart, want het is een vrede Gods, die harten en zinnen bewaart, Fil. 4 : 7; maar het is het hart van een gelovige en door het geloof gerechtvaardigde bondgenoot, die, met neerwerping van de wapens van vijandschap, door het geloof toevlucht genomen heeft tot de Vorst des vredes, en door dat geloof voor God rechtvaardig is. Zo merkt Paulus de rechtvaardiging aan als de grond van de vrede, Rom. 5 : 1: "Wij dan gerechtvaardigd zijnde door het geloof, hebben vrede met God."
c. De vrede zelf bestaat in een innige, verborgen en gemeenzame vriendschapsoefening en omgang met God. God, aan de ene kant, ontdekt Zich als een verzoend en bevredigd God in Zijn liefde aan de ziel, wanneer Hij haar Zijn verborgenheden bekend maakt. *Want de verborgenheid des Heeren is voor die Hem vrezen*, Psalm 25 : 14. Als Hij Zijn troon gedurig open zet en de ziel vrijmoedigheid geeft om tot Hem in het binnenste heiligdom te naderen en als geestelijke priesters gemeenzaam te verkeren; wanneer Hij haar gebed niet versmaadt, maar het oor neigt tot haar geroep en dadelijk de vervulling geeft van al de begeerten. Ja, als Hij haar toeroept: *"Ik ben de Uwe, vreest niet!"* En haar hierdoor bemoedigt, verkwikt en versterkt.
d. De ziel, aan haar kant, oefent die vrede en vriendschap met God door gedurig tot Hem te naderen in het gebed, om vrijmoedig alle noden, bekommeringen, klachten en verborgen gestalten des harten in Zijn schoot uit te storten, als aan haar verzoende Vader en Bondsgod. Door Hem in alle verlegenheden raad te vragen, in afwijkingen weer om Zijn gunst te smeken en zich opnieuw aan Hem op te dragen, ja vrijmoedig om de vervulling van al het gebrek aan te houden, de Heere manende op Zijn toezegging.

3. Deze vrede- en vriendschapsoefening met God heeft ook heugelijke gevolgen.
a. Want daaruit vloeit de vrede met de *consciëntie* voort. Want als de ziel met God is verzoend, gaat zij zo gemeenzaam met Hem om. Dan beschuldigt of veroordeelt de consciëntie niet, maar deze, als de stedehouderes Gods, roept uit Gods Naam vrede toe. Dat is die vrede Gods, die alle verstand te boven gaat, Fil. 4 : 7. Dat is *die vraag van een goede consciëntie tot God,* 1 Petrus 3 : 21. En wanneer die vrede des gemoeds wordt ondervonden, dan is ook niets machtig om deze te verstoren, maar in alle gevallen kan de ziel het hoofd vrijmoedig opheffen. In beschuldigingen van de satan kan ze met Paulus zeggen: "Wie zal beschuldiging inbrengen? God is het, Die rechtvaardigt, wie is het, die verdoemt? Christus is het, Die gestorven is; Die ter rechterhand Gods is; Die ook voor ons bidt", Rom. 8 : 33, 34. Onder het gevoel van de inwonende zonde loopt ze tot Jezus' gerechtigheid, om daarin alleen gevonden te worden. Geniet ze voorspoed naar de wereld, het is dubbel aangenaam, omdat het bevredigd gemoed getuigt, dat het in de gunst van God is, en dit aanmerkt als een pand van Zijn Vaderlijke liefde, hetgeen het hart zoveel nauwer aan God verbindt. In tegenspoeden, rampen en weerwaardigheden maakt deze vrede het hart bedaard. Deze is het plechtanker, waarop de ziel zich neerzet; geen stormwinden of woedende baren kunnen het zieleschip van die grond afdrijven. Wordt de vrede eens gestoord, de ziel heeft geen rust, maar roept zichzelf toe: "Mijn ziel, keer weer tot uw rust, want de Heere heeft aan u welgedaan." Ja met één woord, in alle aanvallen van vijanden, in noden en gevaren, bezit deze vrede als een garnizoen het hart, zoals het woord eigenlijk te kennen geeft, Fil. 4 : 7.

b. Uit de vrede Gods komt niet alleen voort vrede met de consciëntie, maar ook vrede met *de engelen,* die Gods dienstknechten zijn, uitgezonden tot dienst dergenen, die de zaligheid beërven, Hebr. 1 : 14. Dezen dienen tot bewaring van de gelovigen, want de engel des Heeren legert zich rondom degenen, die Hem vrezen, Psalm 34 : 8. Zij zijn als de vurige wagens en paarden, die Eliza zag tot zijn bescherming, 2 Kon. 6 : 17. Ja, zij zijn gereed om bij hun verscheiden van hier hen te vergezelschappen, om de ziel van de aarde op te voeren in de hemelse heerlijkheid, in Abrahams schoot, waar ze eeuwig veilig bewaard zal zijn.
c. Al *Gods vrienden zijn* met hen bevredigd, zowel die in de hemel, als die op de aarde zijn. Zij zijn tot één hoofdsom vergaderd, als medeburgers van de heiligen en huisgenoten Gods. Zij hebben één en dezelfde Middelaar, Die hen met God verzoent; één en dezelfde Geest, Die hen bewerkt; zij bewandelen één weg, hebben hetzelfde einde in het oog en zullen eens dezelfde heerlijkheid deelachtig worden.
d. Zij hebben vrede met *alle schepselen,* want niets of niemand kan hen beschadigen. Alle dingen moeten hun medewerken ten goede. Het ligt alles aan de band van Gods voorzienigheid. Alles is hunne, omdat zij van Christus zijn. De vloek, die om van de zonde wil op het schepsel lag, is er uit weggenomen. Ja hemel en aarde, zelfs de sterren in hun loopplaatsen, strijden, als het nodig is, voor hen. Met de stenen des velds is hun verbond, Richt. 5 : 20, Job 5 : 28.
e. Ja, zij zijn zelfs bevredigd met *de dood,* die de grootste vijand van de natuur is, en waarvoor een onbekeerde zondaar, die nog in vijandschap met God staat, vreest en beeft wanneer hij er maar aan denkt. De dood is zelfs voor ware begenadigden een koning van verschrikking, voor zover hij de nauwe band, die de ziel met het lichaam verenigt, verbreekt en het lichaam overgeeft aan het graf. Maar omdat de gelovige, die met God bevredigd is, deel heeft aan Christus, Die de prikkel des doods heeft weggenomen, merkt hij die aan als een vriend, als een doorgang tot het eeuwige leven in Gods gemeenschap. Daarom kan hij met blijdschap menigmaal daaraan denken en die met verlangen tegemoet zien.
   O dierbare en allerwenselijkste vrucht van het geloof, een zodanige vrede met God te hebben!

2. *De tweede vrucht, die we noemden, is de blijdschap, waarvan we nu nader moeten aantonen waarin deze bestaat.*

Van deze blijdschap van Gods volk wordt in het Woord dikwijls gesproken. Zij behoort tot de goederen van Gods Koninkrijk, die niet alleen zijn gerechtigheid en vrede, maar ook blijdschap, Rom. 14:17. Daarom worden zij er dikwijls toe opgewekt, Psalm 32 : 11: "Verblijdt u in de Heere en verheugt u, u rechtvaardigen, en zingt vrolijk, alle u oprechten van hart." En Paulus in Fil. 4 : 4: "Verblijdt u in de Heere te allen tijd; weerom zeg ik: verblijdt u." En Petrus beschrijft deze als een onuitsprekelijke en heerlijke vreugde, 1 Petrus 1 : 8.

Door deze blijdschap versta ik *die aangename kalmte en stille, vergenoegde zielsgestalte, door Gods Geest in het hart van een gelovige en met God bevredigde bondgenoot gewerkt; ontstaande uit een klare bevatting en levendige en gevoelige genieting van Gods gunst tot zich, en het gelovig aandeel aan alle heilgoederen, door Christus verworven, welke hij hier reeds in aanvang bezit, of nog in hoop verwacht; en welke kalmte van de ziel zich naar buiten vertoont in woorden en daden.*

(1) De Werkmeester van deze blijdschap is alleen God, want het is een geestelijke, een Goddelijke en hemelse blijdschap, die niemand dan alleen God kan werken.

Daarom wordt God genoemd *de God der blijdschap en van verheuging,* Psalm 43 : 4. en de blijdschap wordt geteld onder de vruchten van de Geest, Gal. 5 : 22. Deze werkt de Geest wanneer Hij door het Woord, en ook wel onder het gebruik van het Avondmaal, inwendig, door een Goddelijk licht, de ziel inleidt om die zalige goederen en voorrechten, die de stof van blijdschap zijn, te kennen in hun dierbaarheid, en bij die kennis haar gelovig aandeel daaraan, waaruit die stille kalmte en vergenoeging geboren wordt.

(2) De zetel van deze blijdschap is het hart van een gerechtvaardigde en met God bevredigde bondgenoot. Het is het hart, want daarom zegt de dichter, Psalm 4 : 8: "Gij hebt vreugde in mijn hart gegeven." En weerom: "Het hart dergenen, die de Heere zoeken, verblijde zich", Psalm 105 : 3. Het kan zijn, dat er uitwendig veel stof tot droefheid is, en dat nochtans het hart inwendig in God van vreugde opspringt, want als vlees en hart bezwijkt, dan is God nog de Rotssteen van het hart en deszelfs Deel in eeuwigheid", Psalm 73 : 26. Maar het is het hart van een met God bevredigde bondgenoot, want zoals de goddelozen geen vrede hebben, zo hebben zij ook geen blijdschap. En als zij zich al uitwendig verblijden, dan heeft het hart inwendig onder het lachen smart, omdat zij nog leven buiten God.

(3) De stof van deze blijdschap is God Zelf en al de zalige en heerlijke goederen, die in Zijn gemeenschap worden genoten, zowel hier reeds in de tijd, als die nog tegemoet gezien worden in de heerlijkheid hiernamaals. De goddelozen mogen juichen wanneer hun koren en most vermenigvuldigd wordt, als zij alles naar de wereld tot hun genoegen genieten en alle dagen vrolijk en prachtig zijn; maar een Godvruchtige verblijdt zich in God Zelf als het hoogste Goed, dat meer waard is dan duizend werelden. De ziel verblijdt zich in een eeuwige verkiezing, dat God tot haar het oog heeft willen wenden in ontferming, met voorbijgaan van zo veel duizenden anderen. Zij staat stil bij de weg, langs welke God dat heil, dat van eeuwigheid was besteld, toepast en hoe alles rust op de dadelijk aangebrachte van Christus.

(4) Vooral zijn al de zalige goederen, door Christus verworven en in het verbond beloofd, de stof van blijdschap. Dat God de zonden vergeven wil, die anders het gemoed het meest bezwaren, door de genadige rechtvaardiging. Dat Hij van nature snode zondaars wil aannemen tot Zijn kinderen en ondertrouwen met Zijn Zoon, waardoor ze deel krijgen aan al Zijn schatten en rijkdommen. Dat hij hun alles wil schenken, wat zij hier in de tijd nodig hebben, en daarbij nog belooft een gans zeer uitnemend, eeuwig gewicht van heerlijkheid hiernamaals, 2 Kor. 4 : 17. 4.

(5) De blijdschap zelf is een aangename kalmte, een stil en heilig genoegen van de ziel.

a. Dit vertoont zich in een levendige aandoening, die de ziel ondervindt onder de beschouwing bij het Goddelijk licht van de zalige, algenoegzame Verbondsgod in Zijn deugden en volmaaktheden, vooral zoals Hij die in het genadewerk ontdekt; *waardoor zij met ongedekt aangezicht de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwt, en naar dat beeld in gedaante veranderd wordt van heerlijkheid tot heerlijkheid, als door des Heeren Geest,* 2 Kor. 3 : 18. Dit vertoont zich ook in een levendig gezicht en aandoening vanwege al de heilgoederen des verbonds; dat is de zalving van de Heilige te ontvangen, waardoor men alles weet, 1 Joh. 2 : 20.

b. Dit alles is niet alleen het voorwerp van beschouwing, maar het gaat nog hoger, wanneer God door het inwendige getuigenis van de Geest aan het hart de ziel

verzekert van haar zalig aandeel aan al die goederen. Dat Hij haar God is en dat zij het voorwerp van Zijn eeuwige liefde is; dat al haar zonden vergeven zijn; dat een volle en algenoegzame Jezus met al Zijn schatten en goederen voor haar is. Wanneer de ziel dit ondervindt, o, het is niet te zeggen welk een genoegen, welk een aandoening en kalmte het geeft.

c. Maar het gaat nog hoger als God door een weeromstuitende daad de ziel gevoelig en levendig doet proeven en smaken hoe goed Hij is. Dat zij niet alleen zeggen kan: "Ik weet in Wie ik geloofd heb, en ik ben verzekerd, dat Hij machtig is mijn pand, bij Hem weggelegd, te bewaren tot die dag"; maar wanneer de Heere van Zijn zijde dat geloof beantwoordt en de ziel liefelijk omhelst, als Hij haar naar het hart spreekt en toeroept: "Zoon (of dochter), zijt goedsmoeds, uw zonden zijn u vergeven! Ik ben uw heil; vrees niet, Ik ben uw God!" En deze stem kent de ziel, zo wel als Maria, toen Jezus tot haar riep: "Maria!" Zij antwoordde met blijdschap: "Rabbouni, mijn Meester!" Dat is te eten van het Manna, dat verborgen is! Dat is dronken te worden van de vettigheid van Gods huis, en te drinken uit de beken Zijner wellusten. Dat is de witte keursteen te ontvangen, waar een nieuwe naam op staat, die niemand kent, dan die hem ontvangt. En wat is die nieuwe naam anders dan de naam van kinderen Gods?

d. Deze inwendige aandoening van blijdschap wordt vreugde, wanneer die verruiming des harten zich naar buiten vertoont door woorden en daden.
   - Met woorden spreekt ze uit de eer van de heerlijkheid van Gods majesteit en wonderlijke daden. Dit koren maakt de jongelingen, en deze most de jonkvrouwen sprekende, Zach. 9 : 17. De blijdschap des harten ontbindt de tong in de lof van God.
   - Door daden. zoals de blijdschap in het natuurlijke een mens vaardig en bekwaam maakt tot zijn werk, zo doet deze geestelijke blijdschap de ziel lopen zonder moede, wandelen zonder mat te worden, Jes. 40 : 31. Daarom zegt David: "Ik zal de weg Uwer geboden lopen, als u mijn hart verwijd zult hebben", Psalm 119 : 32.

(6) De eigenschappen van deze vreugde zijn, naar Petrus' verklaring, onuitsprekelijk en heerlijk, 1 Petrus 1 : 8.

a. Het is een onuitsprekelijke vreugde, want het kan beter ondervonden dan met woorden uitgedrukt worden. Daarom heet het een verborgen Manna. Paulus zegt, dat het alle verstand te boven gaat, Fil. 4 : 17. Men moet er van uitroepen: "Geen oog heeft het gezien, en geen oor heeft het gehoord!" Niet alleen kent een natuurlijk mens het niet, maar zelfs een ziel, die het ondervindt, is niet bij machte om het uit te drukken zoals het gevoel daarvan is.

b. Het is ook een heerlijke vreugde; niet alleen omdat ze door de Geest van de heerlijkheid in het hart wordt gewerkt, maar omdat ze in zichzelf heerlijk is. Want zij overtreft alle ijdele vreugde van de wereld, die maar schijn is, omdat ze over dingen gaat, die maar lichamelijk en tijdelijk zijn en die het hart niet verzadigen kunnen, waarom het hart zelfs in het lachen wel smart heeft. Maar deze blijdschap, omdat tot haar voorwerp heeft, is wezenlijk; zij vervult het hart met een innig genoegen in Goddelijke zaken. Zodat ze met Maria kan zeggen: "Mijn ziel verheugt zich in God, mijn Zaligmaker," Lukas 1 : 47.

c. Het is een heerlijke vreugde, omdat ze bestendig is, want Jezus belooft, Joh. 16 : 22: "Niemand zal die blijdschap van u wegnemen." Zij blijft als alles ons begeeft en verlaat. Dan nog kan de ziel met Habakuk zeggen, Hab. 3 : 17, 18. "Alhoewel

de wijnstok niet meer bloeit, en er geen rund meer in de stal is, zal ik nochtans in de Heere van vreugde opspringen; ik zal mij verheugen in de God mijns heils." Ja, in de grootste rampen wordt ze wel het allermeest genoten. Al zat de gelovige Job op de ashoop, van alles ontbloot, al zag hij zich beroofd van goederen, hij kon het met blijdschap wel aanzien; hij kon dan nog juichen in God en in een beter goed, dat hij had in de hemelen. In schaarsheid en armoede kan het gevoel van deze blijdschap het brood wel met tranen besproeien, omdat de ziel smaakt hoe goed God is, en zich daarin verheugt, dat zij een rijke en volle Jezus heeft, Die meer is dan alles wat op de wereld is. Ja in alle rampen en weerwaardigheden kan het haar met de kerk doen zeggen, Psalm 46 : 3, 4: "Al veranderde de aarde haar plaats, en al werden de bergen verzet in het hart van de zee, de beekjes van de rivieren zullen verblijden de stad Gods."

d. Het is een heerlijke vreugde, omdat ze de ziel heilig maakt. O, hoe meer deze blijdschap ondervonden wordt, hoe nederiger en tederder zij voor God wandelt!

3. *Bij deze vrede en blijdschap voegen we nog een derde vrucht van het geloof, namelijk een heilige geloofsroem, welke uit zo'n vrede met en blijdschap in God voortvloeit.*

Hiervan vinden wij in Gods Woord dikwijls gewag gemaakt. Zo wordt er beloofd in Jes. 45 : 25: "In de Heere zullen zich beroemen het ganse zaad van Israël." En Paulus spreekt in Rom. 5 : 2 en 3 van te roemen in God, in verdrukkingen en in de hoop van de heerlijkheid.

Door deze roem versta ik *die levendige en grootmoedige werkzaamheid van een verzekerd, maar nederig christen, die uit aanmerking van zijn gemeenschap aan een Drie-enig God en alle zalige verbondsgoederen, die hij zowel in bezitting als in verwachting heeft, zich gelukkig en heerlijk acht, met afzien en verachting van alles wat daar buiten is.*

Deze roem sluit dan uit alle eigen roem in zichzelf, in eigen wijsheid, eigen kracht of eigen waardigheid. *Want een wijze mag zich niet beroemen in zijn wijsheid, noch een sterke in zijn sterkheid, noch een rijke in zijn rijkdom, maar daarin, dat hij de Heere kent,* Jer. 9 : 24, 25. Hierom heb ik deze roemende gelovige beschreven als een nederig christen, die met de vader aller gelovigen belijdt stof en as te zijn. Als één, die niets heeft in zichzelf, waarom de grond van roem alleen is het gelovig aandeel van God en Christus, en het heil, daaruit voortvloeiende; hetgeen we zoëven zagen de stof van blijdschap te zijn.

1. De roem zelf bestaat in die grootmoedige werkzaamheid, waardoor de ziel zich gelukkig en heerlijk acht in haar verheven staat.

- Dus acht zij zich gelukkig en roemt in God, dat Jehovah, de Vader, haar Vader is; dat zij uit God geboren is, en zij, die van nature een kind des toorns was en het eigendom van satan, tot een kind Gods is aangenomen; dat God haar Verbondsgod is. O, welk een stof van roem heeft hij niet, die de God van hemel en van aarde tot zijn God heeft, die het voorwerp is van Zijn tederste liefde en die als een beminde en vriend met Hem mag verkeren. Kan de gunst van een koning, die maar een sterfelijk mens is, iemand grootmoedig maken, hoeveel te meer dan een aardworm, een zondig stof, als hij met de Koning des hemels gemeenzaam verkeren mag!
- Zij roemt in Christus en Zijn verdiensten, als haar Borg, Grond en Hoeksteen, waarop zij zó vast gebouwd is, dat geen poorten van de hel haar ooit zullen

overweldigen. Zij roemt in al Zijn schatten, goederen en rijkdommen. O, zegt de ziel, *daar ik niets was, word ik in Jezus alles; daar ik arm was, word ik in Hem rijk gemaakt; daar ik dwaas ben, is Hij mij tot wijsheid; daar ik schuldig ben, is Hij mij tot gerechtigheid; daar ik machteloos ben, is Hij mij tot sterkte; en daarom begeer of wens ik niets boven of nevens Hem.*

- Zij roemt in de Geest van de heerlijkheid, Die op haar rust. Die haar door de geloofsvereniging met Jezus in de bezitting van al Zijn goederen overzet; Die in haar woont; Die haar gedurig bedauwt, verzegelt, verzekert en vertroost door de invloed van Zijn genadewerking tot blijdschap.

2. Omdat de gelovige ziel roemt in God, roemt ze ook in de verdrukking, Rom. 5 : 3. Niet in de verdrukking als verdrukking en zoals deze een gevolg van de zonde is, en het vlees pijnen en smarten aandoet. Want dan is het waarheid wat Paulus zegt, dat de kastijdingen, als zij tegenwoordig zijn, geen oorzaak zijn van vreugde, maar van droefheid, Hebr. 12 : 11, maar omdat zij die aanmerkt als haar toekomende van een verzoend God en Vader, uit liefde, tot een bewijs dat zij een kind is. Want die de Heere liefheeft, die kastijdt Hij, en Hij tuchtigt een iegelijk zoon, die Hij aanneemt, Hebr. 12 : 6. En terwijl ze de dierbaarste genietingen van Gods goedertierenheid daaronder wel eens ondervindt, wordt zij verzekerd, dat al het lijden dezes tegenwoordigen tijds niet is te waarderen tegen de heerlijkheid, die aan ons zal geopenbaard worden, Rom. 8 : 18. Ja zij roemt in de verdrukkingen, omdat die haar nader tot God brengen, meer gespeend doen zijn aan de dingen van de aarde, en het verlangen opwekken naar de hemel. Dan zegt ze met David: "Eer ik verdrukt werd, dwaalde ik, maar nu onderhoud ik Uw woord", Psalm 119 : 67.

3. Zij roemt tegen al de vijanden. Hier kan de ziel vrijmoedig het hoofd opheffen tegen alle vijandelijke aanvallen.

- Dondert de wet haar vloeken uit wegens menigvuldige overtredingen, zij roept roemende uit: Er is geen verdoemenis meer voor degenen, die in Christus Jezus zijn! Hij heeft het recht der wet vervuld en de zonden veroordeeld in het vlees! Omdat ik met de mantel van de gerechtigheid omhangen ben, mag ik mij verheugen in de Heere, Jes. 61 : 10.
- Beschuldigt de consciëntie over dagelijkse struikelingen en afdwalingen, de ziel roemt en acht zich gelukkig, dat zij zo'n Borg heeft, Die volkomen kan en wil zalig maken, Die haar Voorspraak is bij de Vader en verzoening voor alle zonden heeft teweeggebracht, en Wiens bloed van een oneindige kracht en altijd even vers is.
- Beschuldigt de satan, die aanklager van de broederen, zoekt hij de ziel te beroeren, te schudden en het geloof te doen wankelen, dan kan de ziel roemende zeggen: *Ga achter mij, satan, de Heere schelde u, ja de Heere schelde u,* Zach. 3 : 2. "Ik ben uw geweld als een vuurbrand ontrukt, ik heb voor u niet meer te vrezen. Mijn Borg, met Wie ik door het geloof eeuwig verenigd ben, heeft mij in Zijn handpalmen gegraveerd. Ik weet, dat niets mij zal scheiden van Zijn liefde, maar dat ik meer dan overwinnaar zal zijn." En zo kan ze juichen en de vaandels opsteken in de Naam des Heeren, Psalm 20 : 6.
- Wil de wereld haar deel klein achten en door hoon, smaad, verachting en bespotting verguizen, of wil ze door verleidingen, als Délila, haar van God aftrekken, dan roemt zij tegen de wereld, dat ze het evenwel met God wil houden, omdat haar Rotssteen niet is als die van de wereld. Roemt de wereld op

grootsheid, rijkdom en wellust, zij in Jezus' kruis, waardoor de wereld haar gekruisigd is en zij aan de wereld. Jezus' kruis is haar kroon, Jezus' smaad haar eer, Jezus' wonden haar toevlucht en verberging.

4. Zij roemt tegen de dood en het naderend oordeel. En omdat zij door het geloof met Jezus, de Vorst des levens, verenigd is, kan ze met een verhevener gemoed en op vaster grond dan Agag zulks deed, uitroepen: "De bitterheid des doods is geweken!" Want de angel heeft Christus door Zijn dood er uit weggenomen. De dood is nu maar een doorgang tot het eeuwig en zalig leven. Ze vreest niet om voor Gods rechterstoel te verschijnen, want Die haar Rechter zal zijn, is haar Vriend, haar Borg en Voorspraak, waarom zij niet anders dan een vonnis van vrijspraak heeft te verwachten. Dies durft zij vrijmoedig alle vijanden, ja alles wat enige schrik zou aanjagen, verachten en met Paulus zeggen: "Niets zal mij scheiden van de liefde van Christus", Rom. 8 : 35.

5. Deze geloofsroem strekt zich uit tot de aanstaande heerlijkheid. Want de gelovigen roemen, zegt Paulus, in de hoop van de heerlijkheid, Rom. 5 : 2. Want het einde des geloofs is de zaligheid van de zielen, 1 Petrus 1 : 9. Deze roem in de hoop van de heerlijkheid bestaat in die volle en vrolijke bewustheid, die een gelovige ziel heeft, dat zij eens, aan het einde van haar loop, als de strijd zal volstreden zijn, de kroon des levens zal ontvangen. Welke bewustheid gegrond is in de zalige eerstelingen en voorproeven, die zij reeds heeft van de hemel, en welke de ziel opwekken tot een hemelsgezinde wandel in heiligheid en Godzaligheid.

A. Deze roem vooronderstelt dan de volle en vrolijke verzekering van de ziel, dat zij weet, dat zij voor de hemel, en de hemel voor haar bewaard wordt, omdat zij alreeds de eerstelingen en voorsmaken daarvan op aarde deelachtig is geworden.

(1) Deze eerstelingen bestaan in een verlichtende, klare en onderscheiden kennis van de heerlijkheid van het toekomende leven. Dat de hemel als in de ziel daalt, of de ziel in de hemel wordt ingeleid, alwaar ze zich God en Jezus en de zalige geesten voor de troon zó voor ogen stelt, dat zij met aanbidding en verwondering moet uitroepen: "Geen oog heeft het gezien, geen oor heeft het gehoord!" 1 Kor. 2 : 9.

(2) In een allerlevendigste en allerhartelijkste liefdesuitlating, zowel van de ziel tot God in brandende begeerten, in heilig genoegen en berusten in God, als van God tot de ziel, Die door een weeromstuitende daad haar weerom in liefde omhelst, zodat de ziel aan haar kant betuigt: "Ik heb U hartelijk lief, Heere, mijn Sterkte!" En God aan Zijn kant beantwoordt die liefdestem: "Ja Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde, en daarom trok Ik u met goedertierenheid." Dan stort God Zijn liefde in het hart uit door de Heilige Geest, Rom. 5 : 5.

(3) Deze eerstelingen van de hemel bestaan in die heerlijke en onuitsprekelijke vreugde, waarvan wij zoëven spraken.
Al deze dingen, wanneer die in een hoge mate, of al is het in een mindere trap, worden ondervonden, zijn voorsmaken van de hemel. En daaruit besluit de ziel, omdat zij dat ondervindt, dat ze ook eens in de hemel zelf zal worden ingeleid, want op de eerstelingen volgt de oogst.

B. De roem zelf bestaat daarin, dat de ziel zich gelukkig acht en zegent in haar verwachting, dat ze eens in volkomenheid die zaligheid genieten zal, die ze reeds in de beginselen bezit.

"O, zegt ze, is het hier zo goed en zoet om God te kennen in een spiegel en als bij het maan- en sterrenlicht, wat zal het dan zijn als ik zal ingaan in des Konings paleis en Hem zal zien van aangezicht tot aangezicht; wanneer er nooit enige duisterheid meer plaats zal hebben en waar nooit nacht zal zijn, maar waar de heerlijkheid Gods die stad zal verlichten en het Lam haar Kaars zal zijn? Openb. 21 : 23. Is het hier zo goed, enige vonkjes van liefde tot God en Gods liefde tot mij te ondervinden, wat zal het dan zijn als die liefde zonder enige verflauwing in volle vlam zal branden! Is hier de blijdschap zo aangenaam, dat ze alle ellenden van dit leven klein kan doen achten, wat zal het dan zijn als ik zal genieten verzadiging van vreugde voor Gods aangezicht en eeuwige liefelijkheden aan Zijn rechterhand! Als eeuwige blijdschap op mijn hoofd zal zijn, en droefheid en treurigheid zullen wegvlieden!"

C. De uitwerkingen of gevolgen van deze roem zijn, dat ze de ziel opwekken en aansporen tot een hemelsgezinde wandel.

(1) Deze vertoont zich in het gedurig zoeken van de dingen, die boven zijn, waar Christus is, zittende aan de rechterhand Gods. Dat men zich dikwijls door het geloof de hemel voor ogen stelt en in alle lichamelijke bezigheden veel omtrent de hemel werkzaam is. Want waar de schat is, daar is ook het hart. Dat is zijn wandel te hebben in de hemel, en aan te merken de dingen, die men niet ziet, 1 Kor. 4 : 18.

(2) In een klein achten van de dingen van de aarde, als beneden de waardigheid van een christen, omdat het hart met zo'n goed vervuld is, dat al de schatkamers van de ziel kan vervullen. Zijn de wereldlingen zo verzot op het zienlijke? Hebben zij er zoveel mee op? O, denkt de hemelsgezinde ziel, het is mijn liefde niet waardig. Hierom is het, dat ze in voorspoed zich niet te zeer verblijdt, en in tegenspoed tevreden is, omdat ze een beter en blijvend goed in de hemel heeft, dat voor haar bewaard wordt.

(3) Die hemelsgezindheid ontdekt zich in een levendige en werkzame hoop en hartelijk verlangen naar de hemel, met een stil en lijdzaam wachten naar die tijd, die God er toe bepaald heeft. Wetende dat die God, Die door Zijn almachtige kracht haar op de weg gezet heeft, haar ook zeker in de hemel zelf zal brengen, wanneer zij het einde van haar geloof, de zaligheid van de ziel, zal verkrijgen. Want Hij laat nooit varen het werk van Zijn handen, het begonnen genadeleven zal Hij volmaken.

Ziedaar kort voorgesteld waarin de vrede, blijdschap en roem bestaat, en ieder op zichzelf .beschouwd. Hoe dit alles nu voortvloeit uit het geloof, is duidelijk, want het geloof verenigt de ziel met Jezus, het grijpt Zijn gerechtigheid aan, door welke gerechtigheid de ziel voor God gerechtvaardigd wordt*, en gerechtvaardigd zijnde, heeft ze daardoor vrede met God.* Zo redeneert Paulus in Rom. 5 : 1, en die bewustheid, dat zij, die van nature een vijand en hater Gods was, nu met Hem in vriendschap leeft, kan niet anders dan een heerlijke blijdschap verwekken, die, wanneer ze ondervonden wordt, zo'n roem des geloofs voortbrengt. Daarom worden de blijdschap en roem tezamen gevoegd, Psalm 34 : 3: "Mijn ziel zal zich beroemen in de Heere; de zachtmoedigen zullen het horen en verblijd zijn."
O recht dierbaar geloof, waar zulke dierbare vruchten uit voortvloeien!

2. Nu moeten we tot ons tweede stuk overgaan, om te onderzoeken of deze vruchten in alle gelovigen en te allen tijde worden gevonden.

Het is zeker, dat de grond hiervan in alle ware gelovigen is. Want hoe klein en zwak ook het geloof is, het verenigt evenwel de ziel op het nauwst met Jezus, en daarom heeft ze deel aan de heilvruchten, die daaruit voortspruiten. Maar alle gelovigen hebben er niet altijd het levendig gevoel en die zalige bevinding van in die mate als wij het hebben voorgesteld. De Heere handelt hierin naar Zijn aanbiddelijke wijsheid en vrijmacht. De één moet soms zijn ganse leven tot zijn dood toe klagende en duister heengaan met een aanklevend geloof. Een ander proeft wel eens enige druppels uit die beker van de vertroosting tot zijn aanmoediging en opwekking. Hij ziet nu en dan wel eens het licht, maar het is slechts als door een reet en spleet en voor weinige ogenblikken. Anderen wandelen in het licht van Gods aangezicht en verheugen zich de ganse dag in Zijn Naam. Die wandelen met de kamerling hun weg met blijdschap. En God weet wat ieder van Zijn kinderen nodig heeft. Soms brengt Zijn voorzienigheid hen in zulke duistere omstandigheden en roept Hij ze tot zulke posten, waarin zij bezwijken zouden zonder de bevinding van zo'n Goddelijke vrede en blijdschap. Daarom zag men dat martelaren, die banden, gevangenissen en wrede doden moesten ondergaan, die heugelijke gestalten het meest ondervonden tot hun aanmoediging. Daarom hoorde men hen zo menigmaal roemen in verdrukkingen. En zo handelt de Heere nog met Zijn volk. Dat Manna wordt maar aan weinigen geschonken; en die het nog al genieten, hebben het niet altijd. De Heere weet het best wanneer Zijn kinderen het nodig hebben, en wil ons hierdoor leren:

(1) Dat zulke heugelijke bevindingen niet volstrekt nodig zijn tot de zaligheid. Ze zijn wel zoet en aangenaam en maken de weg naar de hemel beminnelijk, maar het is hier de tijd om door het geloof te leven op het Woord en de beloften, als onfeilbare wegwijzers naar de hemel. Het is verkwikkelijk in het zonlicht te wandelen, maar bij het maan- en sterrenlicht kan men ook zijn reis voortspoeden. *Wij wandelen .door geloof, en niet door aanschouwen*, 2 Kor. 5 : 7, want dat is voor de hemel bewaard.

(2) Ja, de Heere leert ons hierdoor, dat de troostrijke bevindingen van zijn liefde geen bewijs zijn van grotere en meer gevorderde genaden dan in anderen, die dat missen. Het tegendeel is dikwijls waarheid. Want anders zouden eerstbeginnenden dat niet moeten ondervinden, die nog maar even hun voet op de weg gezet hebben; en anderen, die er lang op geweest zijn, het niet missen. Een schipper, die tussen klippen en banken in het donker heen zeilt, toont meer zijn ervarenheid dan een ander, die bij het daglicht in aangenaam weer vaart. Het is veel groter genade te geloven als men niet gevoelt en te vertrouwen als men niet ziet, dan in het licht te wandelen. En hierom moet het niemand hoogmoedig maken, die het ondervond, maar altoos nederig en dankbaar.

(3) Het is ook geen bewijs, dat zulk één dierbaarder dan anderen is in Gods ogen. Want de grond, waarom God een welgevallen in Zijn volk heeft, is alleen de gerechtigheid van Jezus, waarmede zij bekleed en versierd zijn. En of dat nu met minder of meer gevoel is, is even aangenaam bij God. En alle beloften worden niet vastgemaakt aan het gevoelen van Gods liefde, maar aan het geloof en vertrouwen.

(4) En hierom moeten bekommerden en zwakgelovigen onder Gods kinderen, die in het duister wandelen niet kleinmoedig zijn, alsof hun werk geen waarheid was omdat zij die verkwikkingen niet hebben.

Och nee, laat dat u niet beroeren. Al was het dat u niet anders ondervond dan maar een stil aankleven, vasthouden, uitzien en wachten op de Heere, we hebben in de voorgaande verhandelingen aangewezen, dat zulks ook geloven is en derhalve ware genade.

Toepassing

3. Maar laat ik nu ten derde het één en ander, dat we gezegd hebben, bij wijze van toepassing voor ons en een ieder tot nut aanleggen.

En allereerst heb ik een woord tot u, arme en dwaze wereldlingen. O, is de staat van Gods volk zo heerlijk, is er in de dienst van God zoveel vrede, blijdschap en roem voor de ziel. Hoe komt het dan, dat u op zo'n dienst niet meer verliefd wordt? Dat u er nog zulke lage en geringe gedachten van hebt en het leven van Gods kinderen voor zo naar en melancholiek uitmaakt, alsof men alle vreugde moest verloochenen zodra men een christen wordt? Want dat is doorgaans uw taal: zou ik zo naar en droefgeestig leven? Dan zou ik geen genoegen hebben in de dingen van de wereld.

Maar zo oordeelt u omdat u nooit bij ondervinding gesmaakt hebt hoe heugelijk het is God te dienen Och, had u ondervonden wat het te zeggen is: een vijand van God te zijn en welke nare gevolgen dat zal hebben. Hoe dierbaar zou de vrede met God u zijn, en hoe ernstig zou u begerig zijn om met Hem verzoend te worden. Maar nu leeft u nog gerust en zorgeloos in zonden. Had u ooit iets gesmaakt van die blijdschap in God, en dat een druppel daarvan te proeven meer wezenlijke blijdschap geeft dan al de vreugde, die u ooit in de wereld hebt ondervonden; ja wist ge wat het is, in een heilige roem het hoofd vrijmoedig in alle zwarigheden te kunnen opheffen, hoe haast zou ge van oordeel veranderen. Maar omdat u nog geen genoegen kent dan dat het vlees voldoet en uw wellusten streelt, oordeelt u zo dwaas. Het is waar, u leeft wel in vrede en vrolijk in de wereld, maar het is geen vrede, die Jezus geeft, maar een stille zorgeloosheid en ongevoeligheid, die zo oneindig onderscheiden is van die vrede, waarvan we gesproken hebben, als het leven is van de dood, en de hemel van de aarde. En wilt u het onderscheid weten? Het is hierin gelegen:

(1) U spreekt uzelf de vrede toe zonder enige grond, door een dwaze inbeelding. Want u hebt nooit uw staat en vijandschap recht betreurd, u hebt nog nooit tot Christus, de Vredevorst, de toevlucht genomen, met neerwerping van alle wapenen en vijandschap; terwijl Gods kinderen nooit tot die vrede kwamen zonder voorafgaande beroering in mindere of meerdere mate. Hun staat van vijandschap, waarin zij van nature leefden, bracht God hun op het hart. Dat maakte hen verlegen en bekommerd; dat deed hen roepen om verzoening en heenlopen tot de Vorst des vredes, om door Hem met God vrede te maken.

(2) U wilt in uw vrede niet gestoord zijn; u wordt kwaad als iemand u wil ontrusten. Wordt uw consciëntie eens beroerd, u zou met Felix wel zeggen: "Voor ditmaal ga heen, totdat ik gelegener tijd zal hebben." En u doet alle moeite om u weer gerust te stellen, terwijl één, die waarlijk de vrede met God heeft, nog menigmaal bekommerd is omdat hij zijn hart wantrouwt. Daarom wil hij graag ontdekt en eens ontrust worden, en hij legt zich menigmaal voor God neer met die bede: "Onderzoek mij, o God, en beproef mij", Psalm 139 : 23.

(3) Uw vrede doet u gerust leven in de zonde en de wereld. U zegt in uw hart: "Ik zal vrede hebben, hoewel ik naar het goeddunken van mijn hart wandel." Daarentegen, hoe meer een kind van God de vrede Gods ondervindt, hoe meer hij er op gezet is om teer en heilig voor God te leven. Hij weet dat de minste zonde de vriendschap met God stoort, en daarom wandelt hij in vrees en werkt zijns zelfs zaligheid met vrezen en beven.

Wanneer u uw hart hierbij neerlegt, zult u moeten erkennen, dat u deze vrede nog mist. En is dat waar, dan mist u ook de ware en wezenlijke blijdschap en roem. U

verblijdt u wel tot opspringens toe, maar het is een ijdele en zondige wereld-vreugde, daar geen bestendigheid in is; ja, daar naar het zeggen van Salomo in het lachen zelfs smart is. Want wanneer in uw grootste vreugde maar eens de gedachten van de dood en de eeuwigheid u te binnen komen, kan het al de blijdschap wegnemen. Daarentegen blijft de blijdschap in God in alle nood en dood, ja wordt dan wel het meest ondervonden.
En wat is toch *de stof* van uw roem? Niet anders dan wat de wereld heeft en geeft. De één op grootheid en rijkdom, de ander op gaven en bekwaamheden. Maar te roemen in God, in verdrukkingen, in de hoop van de heerlijkheid, daar kent u in het geheel niets van.
Och zondaars, dat God het u nog eens deed zien; dat u nog eens aan uzelf ontdekt werd; dat uw staat van vijandschap u nog eens op uw hart woog. Nu wordt de vrede met God u nog aangeboden, hoewel u nog leeft als rebellen en vijanden van God. Ik heb de pardonbrief van de God des hemels, Die betuigt, dat Hij vrede met u wil maken, zo u vrede met Hem wilt maken. Ach, legt dan de wapens van vijandschap neer, brengt uw vijandig hart voor God, met gebeden en smekingen, dat God Zelf alle hoogten wil neerwerpen. Zoekt de vrede alleen in Jezus' bloed, en dat zal de weg zijn tot ware blijdschap. Och gelooft het toch, dat de vreugde van de wereld maar ijdelheid en haast voorbijgaande is, snaar de blijdschap van Gods volk wezenlijk en bestendig; ja, dat zij zelfs in de tranen, die zij in het verborgen voor God uitstorten om hun zonden, meer blijdschap hebben dan u ooit ondervond in al wat van de wereld is. Bidt dan met David: *O Heere, gedenk mijner naar het welbehagen tot Uw volk; laat ik mij ook verblijden met de blijdschap van Uw volk, en roemen met Uw erfdeel,* Psalm 106 : 4, 5.

Maar ten tweede *heb ik vooral nog een woord tot Gods volk, tot hun bemoediging en besturing.*
A. Hier zal een kleinmoedige en bekommerde mogelijk weer geschud zijn en zeggen: ja, ik durf wel niet ontkennen, als ik mij onderzoek aan de laagste trappen van het geloof, als hongeren, dorsten, begeren en uitzien, dat ik dat ondervind. Maar als ik hoor welke vruchten het geloof heeft, dan vrees ik evenwel, dat het nog geen waarheid is, want dan zou ik het nu of dan ook wel eens ondervonden hebben. Maar ik vraag u:

1. Acht u hen niet gelukkig en zalig, die verwaardigd worden om zo in vriendschap met God te leven, dat ze die hartelijke blijdschap mogen ondervinden? Is het niet dikwijls uw wens: *Och, of ik het ondervond?* Waar anders komt die hoogachting en begeerte vandaan dan omdat u die goederen in hun dierbaarheid hebt leren kennen?
2. Kan iets, dat in de wereld is, u wel enige wezenlijke blijdschap en vergenoeging geven? Is het alles in uw oog niet schade en drek, als u het beschouwt bij dat goed, dat in de gemeenschap met God wordt genoten? zou u uw twijfelachtig en bestreden deel aan God en al de zalige goederen, die Hij in Zijn gemeenschap schenkt, wel willen verwisselen met alles wat op aarde is? Is God u niet dierbaarder dan alles?
3. Hebt u wel enige roem in uzelf? Zou u wel met enige van uw deugden voor God durven komen? Is al uw roem niet alleen in de Heere, in de gerechtigheid van Jezus? Hebt u niet leren afzien van eigen gerechtigheid, eigen wijsheid en eigen kracht? Verfoeit u het niet, zo het ooit in uw hart op zou komen om u te beroemen op iets, dat in u is? Maar integendeel, moet u niet erkennen, dat u maar zondig stof en as zijt, een onwaardig schepsel, in uzelf walgelijk voor God?

4. Bent u niet vast gezind om het evenwel bij de Heere te houden, al was het dat Hij u niet verkwikte, al moest u uw wegen in veel duisterheid bewandelen? Als de Heere Jezus u eens vroeg, zoals Hij aan Zijn discipelen .deed: wilt gij niet weggaan? Zou u niet antwoorden met Petrus: "Heere, tot wie zou ik gaan? Gij hebt alleen de woorden des eeuwigen levens", Joh. 6 : 68? Het ga dan hoe het ga, de Heere make het hoe Hij het make, is dan niet uw betuiging: *liever wil ik aan Jezus voeten sterven, dan leven in de zonden en de wereld?* Wel, is dat geen bewijs, dat het u om God te doen is, dat Zijn gunst u boven alles dierbaar is?
5. Hoewel u zo klaagt, dat u die heugelijke geloofsvruchten nog nooit gesmaakt hebt, zou u evenwel, zonder ontrouw aan God te zijn, wel durven ontkennen, dat u er bij bevinding iets van kent, al is het dan niet in die hoogste mate? Heugen u niet wel zulke stonden, dat u onderscheiden kon of God met Zijn licht en invloed ver van of nabij uw hart was? Wanneer u al eens in uw eenzame binnenkamer met God worstelde in gebeden en tranen, als uw hart in zoveel liefde naar God uitging; als ál wat in de wereld is zo laag en klein in uw oog werd, ondervond u toen een stille kalmte en aangename vergenoeging in uw ziel? Waren die tranen van zondenbelijdenis, van liefde-uitgangen, u niet tot meer blijdschap dan al de vreugd, die u ooit in enige dingen op aarde hebt ondervonden? Moest alle wereldvreugde daar niet voor wijken? En als God u eens tot zware posten riep, daar u in uzelf onmachtig toe waart, hebt u niet wel eens kunnen roemen op Zijn kracht? Werd die niet in uw zwakheid volbracht, zodat u kon heengaan in de mogendheid des Heeren? Hebt u nooit enige eerstelingen van de hemel ondervonden in een heersende, onverdeelde en hartelijke liefde tot God en de Heere Jezus? En is het uw tederste lust niet om in een hemelsgezinde wandel het voorbeeld van de hemelingen na te volgen? Ondervindt u deze dingen, al hebt u dan die gevoelige bevinding van die vrede, blijdschap en roem niet in die mate, gelooft evenwel dat u er de beginselen van bezit, en stelt de Heere geen perk om een meerder mate van genade. Bedenkt dat God vrijmachtig is en dat Zijn hoogste wijsheid weet wat u nodig hebt. En als u het nodig hebt, zal Hij het u ook niet onthouden. Veracht de dag van de kleine dingen maar niet, maar wees dankbaar voor het minste, dat u moogt genieten. Acht het uw voorrecht door het geloof te leven in een stil aankleven, uitzien en wachten op de God van uw heil, al was het uw ganse leven, tot uw dood toe. Dan zal God u mogelijk nog verkwikken. O, hoe menigmaal gebeurt het, dat veel klagenden in bekommering en duisterheid heengaan, hun ganse leven door, maar dat God hun op het laatst, op hun doodbed, nog zó veel bevinding van Zijn liefde geeft, dat de hemel al in de ziel daalt eer de ziel nog in de hemel is, en zij overstelpt worden met hemelse, heerlijke en onuitsprekelijke vreugde, waardoor zij kunnen roemen in de dood en uitroepen: "Al ging ik ook door een dal van de schaduw des doods, ik vrees niet, want God is met mij, en Zijn stok en staf vertroosten mij!" Psalm 23 : 4.

B. Maar daar zijn anderen van Gods kinderen, die voorheen wel eens in het licht wandelden, maar nu moeten klagen dat het zo duister is, dat de Trooster, Die hun ziel placht te verkwikken, verre van hen geweken is. Die met Job zeggen: "Ga ik voorwaarts, zo is Hij er niet; en ga ik achterwaarts, zo aanschouw ik Hem niet", Job 23 : 8, en voor wie het zoveel te ondragelijker valt omdat zij voorheen ondervonden hoe goed het hun was nabij God te zijn.

Tot u, kinderen Gods, moet ik zeggen, dat het zeker niet ongewoon is, dat de hand des Heeren verwisselt. Het zou een ongewone weg zijn, altoos in het licht te wandelen. De

zon wordt menigmaal met een wolk bedekt. En hiertoe heeft God wijze en heilige redenen, waarom Hij zo handelt, zowel aan Zijn kant als aan uw kant.
Aan Zijn kant wil God u daardoor leren:
(1) In het duister vertrouwen, staat maken op Zijn toezeggingen en op die bevindingen, die u weleer genoot, nu te leven. Men kan niet recht door bevinding leren wat vertrouwen is, als er niet eens duistere wegen komen, waarin het moet geoefend worden.
(2) God wil uw geloof, liefde, standvastigheid en lijdzaamheid beproeven. Het is gemakkelijk bij God te blijven als God nabij is; maar het is een standvastiger geloof met Job te zeggen: "Al doodde mij de Heere, evenwel zal ik op Hem hopen, en Hij zal mij tot zaligheid zijn." O, de Heere hoort zo graag de kirrende stem van Zijn tortelduif, en dat het Zijn volk om Hem te doen is.
(3) God wil u door ondervinding leren hoe smartelijk het de Heere Jezus viel, Die altijd gewoon was in het liefelijk licht van Zijns Vaders aangezicht te wandelen, onder verbergingen te moeten worstelen, toen Hij moest uitroepen: "Mijn God, Mijn God, waarom hebt u Mij verlaten?" Opdat uw liefde tot Hem nog meer zou worden gaande gemaakt, en u ook hierin Zijn beeld gelijkvormig worden.
(4) De Heere wil u hierdoor nederig houden en opdat ge u op de ontvangen genade niet zou verheffen. Och, wij zijn zulke hoogmoedige schepselen. Als men eens wat geniet boven anderen, het komt zo heimelijk in het hart op, alsof men wat meer was dan een ander. En God wil tonen, dat het alleen vrije genade is.
(5) Eindelijk, om de genadebevindingen van Gods goedertierenheid, als u die eens weer genieten zult, hoger te schatten en tederder te bewaren. Want nooit wordt een zaak dierbaarder geschat dan wanneer men ze eens genoten hebbend, weer moet missen.

Doch heeft God aan Zijn kant zo veel wijze redenen, aan uw kant zijn mogelijk de grootste. Want de Heere verwisselt Zijn hand doorgaans dan, als men de genade niet teer genoeg behandelt; als men niet nauwkeurig, niet gezet en ootmoedig voor Hem wandelt; als men verzuimachtig en traag wordt in het benaarstigen. O, daar liggen zulke grote verplichtingen op een ziel, die God veel doet proeven en smaken hoe goed Hij is. Daar wordt zoveel voorzichtigheid en heilige bedachtzaamheid vereist om de vrede met God in het gemoed te bewaren. Daar moet een gespeendheid en verloochening zijn aan de dingen van de aarde. Maar in dit alles hebt ge u misschien niet getrouw genoeg gedragen; en daarom toont God Zijn ongenoegen en doet u voor een tijd in het duister wandelen.
Moet u erkennen, dat het waarheid is, dat u de Heere reden hebt gegeven?
(1) Blijft evenwel niet moedeloos bij uzelf neerzitten in het gezicht van uw nalatigheid, maar verootmoedigt en vernedert u voor God; loopt naar Jezus en Zijn bloed om verzoening. Hij is de Voorspraak bij de Vader, 1 Joh. 2 : 1.
(2) Betuigt aan God dat u uw omzwerven buiten Hem moede zijt; dat u het zonder Hem niet kunt stellen; dat u geen vrede, noch vergenoeging in het schepsel buiten Hem voor uw ziel kunt vinden, maar dat het u om Hem, en om Hem alleen te doen is!
(3) Geeft u door vernieuwde geloofsoefeningen weer hartelijk aan de Heere over. O, werpt u opnieuw in de eeuwige liefdearmen van uw Bondsgod en Middelaar; draagt u opnieuw in het verbond aan Hem op!
(4) Bidt ernstig en aanhoudende met David, Psalm 51 : 14: "O Heere, geef mij weer de vreugde van Uw heil; Uw vrijmoedige Geest ondersteune mij. Doe mij vreugde

en blijdschap horen; dat de beenderen zich verheugen, die u verbrijzeld hebt." De Heere is een Ontfermer, Hij zal niet altoos twisten, noch eeuwig de toorn behouden. Heeft Hij u voor een ogenblik verlaten, Hij zal Zich met eeuwige goedertierenheden weer ontfermen. Want een ogenblik is er in Zijn toorn; maar een leven in Zijn goedgunstigheid.

(5) En als God Zich weer aan uw ziel openbaart, doet dan als de bruid, die, wanneer zij haar Bruidegom weer gevonden had, Hem vast hield en niet liet gaan. Houdt ook de Heere vast door uw tranen en gebeden, door een betamelijk gedrag, de genade waardig. Spreekt God tot u weer van vrede, ziet toch toe, dat u niet weer tot dwaasheid keert, Psalm 85 : 9.

C. Maar ik heb ook nog een woord tot u, *bemoedigde christenen,* die deze vrede, blijdschap en roem als vruchten van het geloof dadelijk ondervindt.

O, wat is uw geluk en voorrecht groot, daar u boven anderen van uw medegelovigen toe verwaardigd wordt: niet alleen genade te hebben, maar te zien dat u genade hebt; niet alleen met God verzoend en bevredigd te zijn, maar in vriendschap gemeenzaam met hem te mogen verkeren; niet alleen te geloven, maar te zien en te smaken hoe goed dat God is. Dat is dubbele genade! U geniet al de voorsmaken van de hemel op aarde. Maar weet evenwel:

- Dat zo gevoelig en levendig ingeleid te worden, zo gemoedigd te wandelen, geen dagelijks brood is en doorgaans van geen lange duur. De hand des Heeren zou wel eens kunnen veranderen; het gaat niet altijd zo voorspoedig. David en andere heiligen hebben het zo ondervonden. En daarom: geniet het goede ten dage des voorspoeds, maar ten dage des tegenspoeds, ziet toe; laat het u dan niet bevreemden als God het eens weer van u wegneemt.
- Tracht die blijmoedige gestalte nog meer in u op te wekken en levendig te houden door een dagelijkse vriendschapsoefening met God, vooral in het eenzame. Door ernstige gebeden tot God, raad vragende aan God en gelovig vertrouwende op God; vooral door gedurig gebruik te maken van de Heere Jezus, O loopt naar deze Boom des levens; daar alleen plukt men zulke vruchten.
- Gedraagt u toch voorzichtig door een recht gebruik te maken van deze voorspoed. Zet onder dat zonlicht uw reis naar de hemel voort door een tedere, gezette en heilige wandel voor de Heere. Want is uw voorrecht zo groot, uw verplichting om er aan te beantwoorden is ook groot. O wacht u dan zorgvuldig voor zorgeloosheid, traagheid en ongeregeldheid in uw wandel. Bedenkt, dat de duivel het er nooit meer op toelegt om u tot zonde te brengen dan wanneer u veel van God geniet. En daarom moet u ook nooit meer op uw hoede zijn als dan. Waakt dan tegen de allereerste beginselen van verslapping en lauwheid in het waarnemen van uw plicht. Blijdschap en heiligheid moeten altijd samengaan.
- Laat uw mond en hart dikwijls ontsloten zijn in de lof van God. Geeft God u de verzekering, dat Hij u geroepen heeft uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht, verkondigt dan Zijn deugden. Hebt u deel aan de erve van de heiligen in het licht, dankt dan de Vader, Die u er toe bekwaam gemaakt heeft. En zingt met de kerk, Jes. 61 : 10: "Ik ben zeer vrolijk in de Heere, mijn ziel verheugt zich in mijn God; want Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils, en de mantel van de gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan." En met David: "Mijn hart zal zich verheugen in Uw heil, Ik zal de Heeren zingen omdat Hij aan mij welgedaan heeft." Laten de verheffingen Gods onder uw tong en in uw keel zijn.

- Toont altijd aan de wereld, dat God te dienen blijdschap is. Geniet ge inwendig de vreugde van Gods heil, toont het uitwendig en beneemt haar dat vooroordeel, dat het een naargeestig en melancholiek leven is. Integendeel, toont altijd met woorden en daden, dat er nergens meer wezenlijke blijdschap genoten wordt dan wanneer men God dient, opdat zij er ook toe mogen uitgelokt worden en zeggen: Ik zal met u gaan, want ik heb gehoord, dat God met u is.
- Is de vrucht uit het geloof ook een blijmoedige roem in God in verdrukkingen en in de hoop van de heerlijkheid, toont dan dat u tot zo'n hoge staat verheven zijt, door kleinachting en verloochening van alles wat beneden is. O verheft uw hart met Hiskia in de wegen des Heeren. Zoekt de dingen, die boven zijn, niet die beneden zijn. Stelt u door het geloof de hemel veel voor, denkende: *Ik zal eens verkrijgen het einde van mijn geloof, de zaligheid mijner ziel.*
- En is het hier zo goed en zoet in de woestijn de voorsmaken van het beloofde land te proeven en te smaken? Zijn de eerstelingen zo aangenaam? O, wat zal dan het volle genot zelf zijn! Kan de blijdschap in God, die hier op aarde zó afgebroken is, u nochtans gemoedigd maken in alle weerwaardigheden dezes levens? Wat zal het dan eens zijn wanneer u genieten zult verzadiging van de vreugde voor Gods aangezicht en liefelijkheden aan Zijn rechterhand, eeuwig en altoos. Als eeuwige blijdschap op uw hoofd zal zijn en treurigheid en zuchtingen zullen wegvlieden! Mag u hier roemen op uw eerstaat, waartoe u verheven zijt? Daar u op de aarde zo dikwijls arm en veracht naar het uitwendige bent? Wat zal er dan voor u stof tot roem zijn wanneer u zult ingaan in des Konings paleis, en met Christus zult zitten op Zijn troon! Als u zult verkrijgen het einde van uw geloof, de zaligheid van de zielen! Amen, ja amen.

DE VRUCHTEN DES GELOOFS

Wijze: Psalm 91

t Geloof, voor u, mijn ziel, zo waard',
Schenkt de eêlste vrucht ten leven.
't Heeft u de vree' met God gebaard,
Zijn vriendschap weergegeven,
Die vriendschap, in de ochtendstond
De wereld snood verbroken,
Zie 'k nu hersteld; Gods vreêverbond
Heeft mij dit heil besproken.

't Geloof nam mij de wapens af,
Die 't hemelhof bestreden,
Daar 't mij Gods doel te kennen gaf,
Bij al Zijn mogendheden.
Nu wijst 't geloof verzoening aan,
Een vrijspraak voor mijn zonden;
't Leert mij het heilgeheim verstaan
Van Jezus' kruis en wonden.

O zoete vrucht! 't Geloof doet mij
Op eng'len grootheid roemen;
En, in de zaligst' eerwaardij,
Mijn Schepper Vader noemen!
O Vadernaam! zo waard' geschat,
Reeds in mijn ziel geheiligd!
O Vadernaam! die 't al bevat,
Wat mij op aard beveiligt!

Is God mijn Vader? ik Zijn kind?
'k Heb dan een Albehoeder,
Die mij verzorgt en teer bemint;
En Jezus is mijn Broeder,
Die 's Vaders wil aan mij verklaart,
Ten richtsnoer van mijn leven;
Die 't heil, mij toegezegd, bewaart,
Om 't eenmaal mij te geven.

In nood en dood, in druk en smart,
Biedt 't heilgeloof mij vruchten.
't Stort eng'lenvreugd in 't treurig hart
En staakt het angstig zuchten.
O zaal'ge vrucht: in armoe' rijk,
In droefheid blij te wezen!
Een Koningsschat in 't huis van slijk,
En geen gevaar te vrezenl

Wie kent dit heil, dan hij alleen,
Die door 't geloof blijft staren
Op Jezus' kruis; in tegenheên
Mag hemelvreugd ervaren!
O heilgeloof! ja u verspreidt
De reinste balsemgeuren,
Daar u de ziel, door u geleid,
Ten hemel op kunt beuren!

De wereld roem' op ijd'le waan,
Op glanzen, die verdoven;
Mijn vreugd en roem streeft zon en maan
En sterrenglans te boven!
Mijn Vader, Die mij trouw behoedt,
Is aller Heer' en Koning.
Laat wiss'len al wat wiss'len moet,
De hemel blijft mijn woning.

Moerassig slijk en aard' en zand
Doen mij hier struik'ling vrezen,
Maar in mijn hemels vaderland
Zal 't alles effen wezen.

Die stad van edel fijn gesteent',
Gegrondvest op saffieren,
In Jezus' bloed tezaam vereend,
Daar zal ik zegevieren.

Dit al bracht Jezus' kruis mij aan,
't Geloof deed mij 't beseffen.
'k Lees op dat kruis: mijn schuld voldaan;
Nu kan geen pijl mij treffen.
God is mijn Vader, ik Zijn kind,
Mijn Rechter is Verzoener!
Die 't vonnis spreekt, mijn Boezemvrind, j
Ja zelfs mijn Schuldvoldoener.

De Godsrivier ruist kabb'lend voort,
Zij blijft mijn ziel bevloeien;
'k Zie langs haar lachend groene boord
Steeds nieuwe roosjes groeien.
O zaal'ge vrucht van mijn geloof.
Niets kan mij hier bekoren;
'k Ben voor de stem van de wereld doof,
Daar 'k Jezus' stem mag horen.

Zevende Verhandeling

Over de verachtering van Gods volk in de oefening van het geestelijke leven

Nadat we de werkzaamheden van het geloof, en de zalige vruchten, die daaruit voortvloeien, hebben voorgesteld, dacht ik het niet ondienstig te zijn, doordat we zulke tijden beleven, waarin het christendom veel van zijn glans verloren heeft, om het ook eens aan die kant te beschouwen. En dan aan te wijzen hoe een waar bondgenoot, die weleer hartelijk en ernstig voor God leefde, kan komen in een staat van verachtering in de genade en de oefening van het geestelijke leven, dat de vorige glans en luister, die op hem lag, verdoofd en ontsierd wordt. Of het mocht dienen om dezulken, die óf alreeds in zo'n toestand zijn, terecht te brengen, óf anderen, die, hoewel ze nog tot die laagte niet zijn gekomen, echter aan het afwijken zijn, nog staande te houden en hen te waarschuwen, dat zij toch terugkeren tot de Heere. En mocht het ook dienen om zulken, die nog teer en hartelijk zijn, op te wekken, dat zij zich toch zorgvuldig bewaren en wakende blijven om nooit tot zo'n staat van verval te geraken.

Om dan dit stuk met orde te verhandelen, zal ik uw en mijn gedachten langs deze stukken leiden:

1. Zal ik bewijzen dat er zo'n verachtering en verslapping in de genade kan plaats hebben in Gods volk, ja maar al te veel gevonden wordt.
2. Dan zal ik bij de stukken aanwijzen waarin die al gelegen is en in welke daden het zich ontdekt.
3. Zal ik de oorzaken hiervan aanwijzen, en langs welke trappen iemand tot zo'n droevige toestand geraakt.
4. Aan zulke verachterde gelovigen zal ik middelen aan de hand geven om uit die staat des vervals op te staan en weer te keren tot de Heere.
5. En eindelijk zal ik aanwijzen welk gebruik wij elk voor zichzelf van deze stof hebben te maken, om er ons voordeel mede te doen.

Ik maak dan een aanvang met het eerste stuk, om te bewijzen, dat er een verachtering in Gods volk kan plaats hebben en waarlijk plaats heeft.

1. Dit leert ons het Woord van God op veel plaatsen. We lezen van een slapende bruid, die haar Bruidegom liet heengaan terwijl zij op het bed van zorgeloosheid was neergezeten, met de liefdeloze taal: "Ik heb mijn rok uitgetogen, hoe zal ik hem weer aantrekken? Ik heb mijn voeten gewassen, hoe zal ik ze weerom bezoedelen?" Hooglied 5 : 2, 3. De wijze maagden waren zowel als de dwaze in slaap gevallen, omdat de bruidegom in zijn komst vertoefde, Matth. 25 : 5. De gemeente van Efeze had haar eerste liefde verlaten, Openb. 2 : 4. De bekeerde Joden in het laatst der dagen komen ons dus klagende voor, Jes. 63 : 17: "Heere, waarom doet u ons van Uw wegen dwalen? Waarom verstokt u ons hart, dat wij U niet vrezen?" De kostelijke kinderen Sions, bij fijn goud geschat, worden wel eens de aarden flessen gelijk, Klaagl. 4 : 2. Hierom is het dat de Heere tot beschaming van Zijn volk zegt, Jer. 2 : 2: "Ik gedenk de weldadigheid uwer jeugd, de liefde uwer ondertrouw, toen gij Mij nawandeldet in de woestijn."
2. Hiertoe zijn al die ernstige vermaningen en opwekkingen, door de Heere Jezus en de apostelen tot de gelovigen gedaan, tot een heilige wachthouding om staande te

blijven. Hoe dikwijls riep Christus de Zijnen toe: "Waakt!" En ook de apostelen in navolging van Hem. Paulus roept de Corinthiërs toe, 1 Cor. 16 : 13: "Waakt, staat in het geloof, houdt u mannelijk, zijt sterk!" En in Hebr. 12 : 15: "Ziet toe, dat niet iemand verachtere van de genade." In 2 Kor. 4 : l: "Wij bidden u, dat u de genade Gods niet tevergeefs moogt ontvangen hebben. En hij vermaant de gelovige Romeinen, dat zij deze wereld niet zouden gelijkvormig worden", Rom. 12 : 2. Al deze opwekkingen en waarschuwingen zouden tevergeefs zijn, indien Gods volk door de kracht van de nog inwonende zonde, naar Gods aanbiddelijke wil, in zo'n staat niet kon geraken.

3. De voorbeelden van voorname heiligen in het Woord bevestigen dit. David, een man naar Gods hart, was niet alleen in zo'n zware zonde van overspel en doodslag gevallen, maar hij bleef daar zolang in liggen totdat God hem door Nathan liet waarschuwen en tot boetvaardigheid bracht, 2 Sam. 12 : 7-10. Salomo, die de Heere liefhad, week zó ver af, dat hij zich liet vervoeren tot afgoderij, 1 Kon. 11 : 4, 5. En de dagelijkse ervaring bevestigt het maar al te zeer van velen, tot wie men met Paulus zeggen moet: "Gij liept wel, wie heeft u verhinderd?" En die met Demas de tegenwoordige wereld liefkrijgen. Hetgeen we zo aanstonds nader bij de stukken zullen tonen.

Doch eer we tot dit stuk zelf overgaan, moet ik nu nog vooraf aanmerken, dat zoals het niet al genade is, dat voor genade wordt gehouden, het ook alles geen verachteren is, dat men daarvoor houdt.

(1) Ik zeg: het is niet al genade, dat men wel voor genade houdt. Men vindt dikwijls mensen, die óf door een godsdienstige opvoeding, óf door algemene overtuigingen, die zij kregen onder het ernstig voorstellen van de waarheden, zó ver komen, dat zij de uitwendige besmettingen van de wereld ontvloden zijn, zich voegen bij de Godzaligen en veel lust schijnen te hebben om de weg des levens te bewandelen. Want het is niet te zeggen waartoe een krachtige overtuiging, als het geweten eens gaande wordt, een mens al kan brengen. Dan schijnen zij te beginnen met de Geest, maar omdat het hart nooit van de liefde van de zonden gezuiverd was, voleindigen zij met het vlees. Wanneer dezen tot de wereld terugkeren, is dat geen verachteren, want zij hebben nog nooit ware genade gehad. Al wat zij deden, was maar iets uitwendigs; het hart was in de grond nog nooit veranderd en overgebogen geweest tot God en Zijn dienst, en daarom konden zij het niet uithouden. Dat zijn ranken, die in Christus geen vruchten dragen en daarom uiteindelijk verdorren, Joh. 15 : 2.

(2) Het is ook al geen verachteren in de genade, dat soms door veel oprechten, maar zwakgelovigen, daarvoor wordt gehouden. Het gebeurt menigmaal, als God een ziel tot Zijn gemeenschap krachtdadig overbrengt, dat de verandering zeer groot en zichtbaar is, vooral wanneer zij tevoren in de wereld en de zonde leefde. Men stapt op eenmaal van alles af, men breekt door alle banden heen en, de wereld een scheidbrief gevende, verklaart men zich voor God en Zijn dienst. Daarbij leidt God zo'n ziel wel eens op een aangename, zoete en evangelische wijze. Het hart ontvlamt van het begin af in hartelijke liefde tot God en de Heere Jezus, en God geeft zodanigen ook veel aangename bevindingen van Zijn liefde. Maar er is dikwijls nog weinig ontdekking aan zichzelf. Wanneer nu naderhand die ziel meer wordt ingeleid in zichzelf, om te zien in de poel van het zondig hart, en God Zijn licht wat intrekt; als die aangename zomer afwisselt met een winter en God de vijanden wel eens loslaat, en die verdorvenheden, die scheen tenondergebracht te

zijn, weer aan de gang raken en daardoor die vrijmoedigheid, die hartelijkheid en ernst verminderen; dan begint zo'n mens te denken, dat hij verachtert. Maar het is een verkeerd besluit. Ja het is wel geheel het tegendeel, want aan zichzelf meer ontdekt te worden ootmoedig, nederig en klein voor God te worden, door geloof vast te houden als men niet ziet en smaakt, dat is al groter genade dan in het licht te wandelen. Maar dit ziet zo'n ziel niet en daarom vreest ze, dat ze verachtert.

(3) Dan moet ik nog aanmerken, dat het vooral in Gods kinderen in tweeërlei opzicht kan plaats hebben.

a. Het kan zijn dat iemand onverhoeds, door onwaakzaamheid en onbedachtzaamheid, in een zonde valt, maar daarin niet blijft liggen. Zo ras hij het gewaar wordt, staat hij weer op, het is maar voor een korte tijd en hij keert met schaamte weer tot de Heere. En dan is het geen geheel verval, maar alleen in enige daden van het geestelijke leven. Zo was het in koning Hiskia, wiens hart zich verhief op zijn rijkdom, maar hij vernederde zich over die verheffing van zijn hart, 2 Kron. 32 : 26. En in Petrus, die in de zware val kwam, dat hij zijn Meester verloochende, maar zo haast Jezus hem aanzag, weende hij bitterlijk en keerde terug tot de Heere, Lukas 22 : 26, en was naderhand zoveel te ernstiger.

b. Er kan ook een verval komen in alle delen van het geestelijke leven, een gehele slaperigheid en verflauwing, die zelfs een hebbelijkheid wordt, die lang duurt eer men weerkeert.

Het eerste is wel een vallen in de zonde, maar geen verachteren in de genade, omdat de gevallen ziel aanstonds weer op staat. Maar het laatste is het stuk, waarop wij nu het oog hebben.

En dit moeten wij, hetwelk ons tweede stuk is, bij de stukken wat nader tonen, waarin dit al gelegen is.

En om dit te doen, zal ik aanwijzen:

1. Hoe Gods kinderen kunnen verachteren in de kennis,
2. in de wezenlijke daden van het geestelijke leven,
3. in de heiligheid en teerheid in de wandel, zowel in het doden van de zonden als in de oefening van de deugd en Godzaligheid;
4. en eindelijk in de troost en de heugelijke bevindingen van Gods liefde.

1. Ik zeg: een gelovige kan verachteren in *de kennis van de Goddelijke waarheden,* waar de ziel, toen God haar voor het eerst met genade voorkwam, wonderlijk in toenam en in een korte tijd meer vorderde dan anderen door langdurige oefeningen. Ja zij hield zich met zó veel naarstigheid en ijver daarin bezig, dat geen moeite te zwaar, of tijd te kostbaar was om die van de tijdelijke bezigheden af te breken en uit te kopen, al was het met verbreking van lichaamskrachten. Men vond er zó veel smaak en zoetigheid in, dat men met Jeremia betuigen kon: "Heere, als ik Uw Woord gevonden heb, heb ik het opgegeten, en Uw Woord is mij geweest tot vreugde en tot blijdschap mijns harten", Jer. 15 : 16. Daartoe maakte men gebruik van alle middelen, waardoor men zowel in de kennis als in de liefde van de waarheden kon toenemen. Maar in dit alles komt een verslapping en verachtering.

a. Men wordt lui en traag in het onderzoek. Door het minste beletsel laat men zich aftrekken; men begint de moeite te ontzien. Want men kan tot geen gegronde kennis komen dan door naarstigheid, en in plaats van tot de volmaaktheid voort te varen en te vorderen tot leraars vanwege de tijd en gelegenheid, wordt men weer

als de kinderen, die de melk nodig hebben, waarover Paulus de Hebreeën bestraft, Hebr. 5 : 12.

b. Men wordt door die traagheid ook nalatig; men begint zich wijs te maken, dat de kennis zo noodzakelijk niet is, en spreekt die wel in anderen tegen, omdat in velen een letterkennis gevonden wordt, waar nochtans geen genade in het hart is. En daarom willen ze ook geen moeite meer doen om in de kennis toe te nemen.

2. Men kan ook verachteren in *de wezenlijke daden en oefeningen van het geestelijke leven,* hetwelk zich in de volgende stukken ontdekt.

a. *In de verborgen gemeenschap met God in het eenzame.* Dat hartelijke en gemeenzame verkeer met de Heere, die vrijmoedige toegang tot de troon van de genade om zo openhartig alle noden in Gods schoot uit te storten, waar men voorheen zo op gezet was, toen men de Heere nawandelde en niet dragen kon dat er iets tussenbeide was, waardoor de nabijheid met God gestoord werd. Of, zo er enige verwijdering was, dat men niet rusten kon vóór die weer was weggenomen. Zoals de liefde tussen twee hartevrienden niet kan dragen dat er enige verkoeling komt, was het ook voor de ziel ondragelijk, als zij die toegang, dat verkeer en die omgang met God zo hartelijk niet kon oefenen. Maar gaat daarentegen de traag geworden en in de verachtering gekomen ziel in haar eenzaamheid, daar heft zij trage handen op, is het hart geesteloos en dor, vol verstrooide en aardsgezinde gedachten. Er is dan weinig indruk van de hoogheid van God en van eigen zielsnoden. Hierdoor komt het, dat ze zich niet zetten kan tot heilige overdenkingen van God of Goddelijke waarheden. Denkt men aan God, het is wel eens met beroering en vrees, zodat men met Asaf moet zeggen: "Denk ik aan God, ik maak misbaar, peins ik, zo wordt mijn ziel overstelpt", Psalm 77 : 4. Dan is men in het bidden harteloos en dodig, men kan nauwelijks het hart naar boven verheffen om de noden aan God voor te dragen, nog veel minder zo hartelijk en aanhoudend worstelen met de Heere. En hoewel de troon der genade gesloten is en de Heere Zich verbergt, men kan het zo gemakkelijk dragen, men is op Zijn nabijheid niet zo hartelijk gezet. Ja, daar komt zo'n verwijdering, dat men nauwelijks meer weet wat het is, zo hartelijk gemeenzaam met God te verkeren. Men komt dan tot Hem als een vreemde, met een gesloten hart en mond; dies mag de Heere met recht klagen: "Mijn volk heeft Mijner vergeten, dagen zonder getal!"

b. Gods kinderen kunnen ook verachteren *in de oefening des geloofs omtrent de Heere Jezus.* O, wat hadden zij in hun eerste tijd veel op met Christus! Wat was Hij hun zielen dierbaar; en zó dierbaar, dat alles buiten Hem gerekend werd als schade en drek. Men zond begeerte op begeerte naar Hem op, in elke daad, bij iedere gelegenheid; men nam tot Hem de toevlucht. Hoe hartelijk kon men zich in Zijn armen neerwerpen, zich aan Hem opdragen. Men kon noch wilde zonder Hem iets doen, maar deed alles in afhankelijkheid van Hem.

   Maar nu is het geloof zo werkzaam niet; het is alsof er zoveel dierbaarheid in Jezus niet is, of men minder belang in Hem heeft; ja men wordt wel eens hoog-moedig en steunt op eigen kracht. En hierdoor komt men tot die verkeerde bevatting, alsof Jezus nu zo noodzakelijk niet zou zijn als in het begin, en dat de ziel zelf nu moet gaan werken. En dat laatste is wel waar, maar het moet niet zijn in eigen kracht, maar met opzien naar en met gebruikmaking van Jezus, zonder Wie men niets kan doen. Maar die geloofswerkzaamheid verflauwt en het blijft op zijn best maar een gekrookt riet, dat door ongeloof en twijfelmoedigheid wordt heen en weer geslingerd.

En tenslotte weet men nauwelijks meer wat men van zichzelf moet oordelen.
En het ergste van alles is als er een ongevoeligheid en slaperigheid bij komt, zoals zulks bij de bruidskerk was in Hooglied 5 : 3, 4, die, op het bed van vleselijk gemak neerliggende, weigerachtig was om de Bruidegom van haar ziel in te laten; waarom zij ook Zijn heilig ongenoegen moest ondervinden.

c. Er kan ook een verachteren plaats hebben ten opzichte van *de Geest en Zijn werkingen, die men kan uitblussen,* 1 Thess. 5 : 19, en bedroeven, Efeze 4 : 30. Dat wil zeggen: zich zó omtrent de Geest te gedragen, dat, indien er droefheid in Hem vallen kon, Hij daardoor zou bedroefd worden, en waardoor de Geest Zich zo gedraagt als iemand, die bedroefd is, namelijk door inhouding van Zijn werkingen tot vertroostingen en blijdschap. En waardoor blust men de Geest uit?

- Als men Zijn leidingen, raadgevingen en opwekkingen niet opvolgt. Wanneer het hart tot eenzame afzonderingen, tot bidden, tot vernieuwing van het verbond eens wordt opgewekt, dat is van de Geest. Wanneer dat nu niet zorgvuldig wordt waargenomen, maar één- en andermaal tegengegaan, ja weggedrongen door het vermaak met aardse dingen, waar men zich mee ophoudt, dan bedroeft men de Geest.
- Of als Hij waarschuwt voor zonden en inwendig zegt: "Dit is de weg, wandel in dezelve", en dit wordt niet opgevolgd. Of als men zich begeeft op zulke plaatsen, waar men in gevaar van te vallen is, en dan tot zonden wordt vervoerd, dat is zich onbetamelijk omtrent de Geest te gedragen, omdat Zijn licht niet wordt opgevolgd.
- Men blust de Geest uit wanneer Zijn vertroostende werkingen niet teer en omzichtig genoeg worden behandeld. Wanneer het de ziel hoogmoedig maakt of zorgeloos, om niet door een gezette en ootmoedige wandel daaraan te beantwoorden.

Wordt de ziel nu zó bedroefd en uitgeblust, dan onttrekt Hij Zich ook aan de ziel. Hij wekt haar niet meer zo op, maar geeft haar als aan zichzelf over. En werkt Hij nog in het hart, het is meer tot verschrikking en naarheid, zodat Hij wel bittere dingen tegen haar schrijft en haar daardoor doet ondervinden. hoe kwaad en bitter het is de Heere, haar getrouwe Bondsgod, te verlaten; en om haar hierdoor weer terecht te brengen. Want is men zo van God afgeweken, men komt zelden anders dan door een weg van naarheid weer terecht. Zoals het Petrus bittere tranen kostte eer hij weer van zijn zware val hersteld was.

d. Waar Gods kinderen zo verachterd zijn omtrent de Drie-enige Verbondsgod, daar komt *een verslapping en verflauwing in de wederzijdse liefde.*
God de Heere aan Zijn zijde ontdekt Zich zo niet meer in gunst en goedertierenheid aan het hart van Zijn trouweloze bondgenoot. Nadert de ziel tot Hem in het gebed, de troon is gesloten en de Heere bedekt Zich met een wolk, dat er geen gebed door kan. Hij antwoordt niet op het bidden, maar houdt Zich als doof. En daar is ook een verkoeling in de liefde aan de kant van de ziel. Eertijds was het hart brandende in een liefde tot Jezus, sterk als de dood, in een ijver, hard als het graf, welker kolen vurige kolen waren, vlammen des Heeren, die veel wateren niet konden uitblussen. Ja al had iemand al het goed van zijn huis daarvoor willen geven, de ziel zou hem veracht hebben, Hoogl. 8 : 6, 7. Door die liefde gedrongen, kon men alles voor Jezus doen en was men gewillig alles voor Hem te dragen. Door die liefde gaf men zich onbepaald aan Hem over, met de betuiging: *mocht men maar deel aan Hem hebben, dan was niets te hoog of te zwaar.* Door die liefde zoekt men ook anderen tot Jezus te brengen. Maar nu is het: de eerste liefde is verlaten, de begeerte naar Jezus en Zijn gemeenschap is

dodig en harteloos; het is of men het buiten Hem zou kunnen stellen. Men wordt ook onvrijmoedig om voor Hem uit te komen, want omdat het hart koud is, wordt de mond gesloten.

En de Heere Jezus gedraagt Zich ook zo liefderijk niet meer omtrent haar. Want hoewel Hij die, die Hij eens heeft liefgehad, tot het einde toe liefheeft, houdt Hij nochtans de zoete bevindingen daarvan in. Hij verbergt Zich voor hen, omdat ze zich Zijn liefde onwaardig hebben gemaakt. Dit ondervond de bruid, wanneer ze klaagde: "Mijn liefste was geweken. Hij trok Zijn hand van het gat van de deur, en mijn ingewand werd ontroerd om Zijnentwil", Hoogl. 5 : 4.

e. Gods kinderen kunnen verachteren *in hun levendige hoop op de hemel en de eeuwige zaligheid.* Omdat het geloof verzwakt en de liefde verflauwd is, wordt de hoop wankelende. De ziel wordt geschud en beroerd, of de hemel wel haar deel zal zijn; of zij de haven van de eeuwige zaligheid wel ooit zal bereiken en binnen raken. Daardoor komt het, dat ze niet dan met schrik aan de dood en de eeuwigheid kan denken, omdat ze onzeker is wat nog het einde met haar zal zijn. Er is ook weinig werkzaamheid omtrent de hemel; het geloof stelt zich de onzienlijke dingen niet zo voor ogen. Want omdat men op de innige gemeenschap met God niet hartelijker gezet is, is er ook geen vurig verlangen naar de onmiddellijke genieting van Hem in de heerlijkheid. Het is menigmaal of men altijd op aarde zou blijven, en zo raakt de hemel uit het oog en uit het hart.

3. Maar zoals een Godvruchtige kan verachteren in de kennis, in de wezenlijke daden van het geestelijke leven, in de verborgen gemeenschap met God; kan zij dat ook *in de heiligmaking en tederheid in de wandel, zowel in het doden van de zonden als in de oefening van deugd en Godzaligheid.*

A. Ten opzichte van de zonden. Terwijl men voorheen, in de eerste liefde, zo omzichtig en waakzaam was over zijn hart, om toch niet door de zonden overvallen te worden; terwijl men een wacht zette voor zijn mond, en de deur zijner lippen behoedde, en wanneer er maar de minste zonde was, waardoor men werd overrompeld, dat het hart sloeg, dat men geen rust had voor men in Jezus' bloed weer verzoening had gevonden; daar kan men nu wel eens ongevoelig in de zonden blijven liggen. Ziet het in David. Toen hij, door tegenheden gedrukt, ernstig voor God leefde, sloeg hem zijn hart omdat hij de slip van Sauls mantel had afgesneden. En naderhand, toen hij op zijn troon bevestigd was, kon hij maanden lang in zo'n zware zonde van overspel en doodslag ongevoelig blijven liggen, 2 Sam. 11.

Hetgeen tevoren ondragelijk was, wordt nu een krankheid, die men wel kan dragen. En is er zo weinig ernst om de zonden tegenstand te doen, de duivel, die een listige vijand is, verlokt de afdwalende ziel van de ene zonde tot de andere,

a. Want omdat de liefde tot God vermindert, komt er meer liefde tot de wereld. Wanneer de gedachten niet tot goede voorwerpen bepaald zijn - zij moeten evenwel werkzaam zijn - dan malen ze omtrent wereldse, ja wel zondige dingen. Men begint zijn vermaak en genoegen te zoeken in zienlijke dingen, waarin de ziel toch nooit rust kan of zal vinden.
b. Omdat men niet zo gezet is op het eenzaam en verborgen leven met God, begint men de eenzaamheid te schuwen; men wordt verwilderd en afgeleid door wereldse gezelschappen. Men kan zo gemakkelijk met alle mensen gaan verkeren, avonden, ja dagen doorbrengen met nietswaardige dingen. Is het al niet direct zondig, het is ook niet tot stichting en opwekking. Natuurlijke mensen moeten dan wel eens zeggen: *waarin is het onderscheid van die mensen, die God vrezen, te ontdekken?*

c. Ja, men wordt de wereld opnieuw in veel stukken gelijkvormig, die men voor eeuwig de dienst had opgezegd toen men het hart aan Jezus gaf. Men laat zich door die verleidende Délila aftrekken en volgt haar zondige zeden en gewoonten na. Dat kan wel zó ver gaan, dat men nauwelijks meer voor Godvruchtig gekend wordt. Ja, o diep verval, dat men zich toegeeft in werken des vleses, tot aanstoot van de wereld, tot ontering van God, tot droefheid van de Godvruchtigen, en tot schade van zijn eigen ziel! Het voorbeeld hiervan zien wij in David, toen hij tot overspel vervoerd werd, waarom de Heere hem liet zeggen: "Gij hebt de vijanden des Heeren grotelijks doen lasteren", 2 Sam. 12 : 12.

B. Geeft men zich zo toe in de zonden, er komt dan ook een nalatigheid in de oefening van deugd en Godzaligheid.

a. Want men wordt traag in het horen, lezen en onderzoeken van Gods Woord en waarheid. Men zoekt zijn vermaak niet meer in de godsdienst, waarvan men voorheen moest zeggen: "Waarlijk, bij deze dingen leef ik, en in alle deze is het leven van mijn geest." Het hart is nu dor, dodig en zonder aandoening.
b. Het bidden, dat men weleer een voorrecht rekende, waar men zoveel mee op had, begint een sleurwerk te worden. Er is nog wel te veel licht en indruk in het hart voor God om het geheel na te laten, maar het geschiedt meer uit gewoonte en om het gemoed tevreden te stellen, dat van de noodzakelijkheid van de plicht overtuigd is, dan met opgewektheid en lust. Men is heimelijk tevreden als men eens gehinderd wordt, of men is blijde als het werk gedaan is.
c. Men vermijdt tere Godvruchtigen, om daarmede te verkeren, doordat men schuw wordt om daarmede te spreken en het hart daarvoor open te leggen, omdat het daar zo droevig mede gesteld is. Want men wordt een vreemdeling van zichzelf en weet nauwelijks meer hoe men leeft.
d. Komt er nu en dan eens enige aandoening, geeft God eens licht en overtuiging om het verval te zien - zoals het niet anders kan zijn, omdat het leven van de genade in het hart altoos blijft - wat doet men? Men staat er niet bij stil, men volgt dat licht niet op, maar, het zo ellendig vindende, wordt men moedeloos.

- Men wordt moedeloos omtrent God. Omdat de verwijdering zo groot is tussen de Heere en de ziel, durft men niet denken aan hersteld te worden. Het is of het desperaat en buiten hoop is, alsof de Heere Zich nooit meer zal ontfermen en genadig zijn, maar dat Zijn barmhartigheden door toorn tegen zo'n trouweloze zijn toegesloten.
- Men wordt moedeloos omtrent de vijanden, die zoveel, zo listig en machtig zijn. Men denkt: Ik kan er niet tegen op, ik zal nog één van de dagen door hun handen omkomen en het eindelijk moeten gewonnen geven.
- Men wordt moedeloos omtrent zichzelf. Men ziet zich neergezonken in een grondeloze diepte van ellende. De kloof van scheiding tussen de Heere en de ziel is zó groot, dat men geen raad ziet om die weer te helen, of waar men het zal opvatten om hersteld te worden.
- En dus wordt men moedeloos en door die moedeloosheid werkeloos, men laat de handen slap hangen en is nalatig in het gebruik van die middelen, die tot herstel zouden kunnen dienen, en blijft dus stil zitten. En, o jammer, o naarheid, men wordt zo'n staat gewoon, men kan het zo gemakkelijk dragen; men wordt het omzwerven buiten God niet eens moede, noch zoekt men naar middelen om gered te worden.

4. Uit dit alles kan niet anders volgen dan dat zulk één verachtert i*n de vertroosting en blijdschap, die hij voorheen ondervond.* God, Die een heilig God is en de zonden in Zijn volk niet kan verdragen, toont ook Zijn ongenoegen door inhouding van de stralen van Zijn licht, door verberging van Zijn aangezicht, ja door wel bittere dingen tegen de ziel te schrijven. De Heere Jezus laat Zich in de bevindingen van Zijn liefde niet uit, zodat ze troosteloos en klagende heengaan, als een verlatene en bedroefde van geest.
Ziedaar de nare en droevige toestand, waarin soms Gods kinderen kunnen geraken door Gods heilig en vrijmachtig bestel, en waarin zij zouden blijven, zo God Zelf hen niet door een almachtige hand herstelde.

Laat ik nu tot het derde stuk overgaan en eens aanwijzen de oorzaken van dit verval en langs welke trappen men daartoe komt.
Vooreerst: de redenen en oorzaken zijn menigvuldig. Men kan die óf aan Gods kant, óf aan de kant van de ziel beschouwen.
1. God handelt hierin naar Zijn souvereine vrijmacht, Die niet antwoordt van al Zijn daden, maar Wiens doen majesteit en heerlijkheid is.

- Maar aangezien de hoogst wijze God niets doet zonder wijze redenen, laat de Heere zo'n verval in sommigen van Zijn bondgenoten toe om Zijn almachtige en Goddelijke kracht te vertonen, die het genadewerk in het midden van zo'n diep verval nog in het hart bewaart en levend houdt, als een vrucht van Jezus' voorbede, dat het geloof niet mag ophouden, Lukas 22 : 32.
- Of om zijn getrouwheid en de onveranderlijkheid van het verbond te bevestigen, niettegenstaande de ontrouw van Zijn volk. Want hoe groot het verval is, er is een tijd des welbehagens bij de Heere, om die neergebogen zielen weer op te richten.
- Ook wel tot een baken en waarschuwing voor anderen, opdat zij, zulke verachterden ziende, zich zouden wachten voor de allereerste gelegenheid, waardoor men tot zo'n staat gebracht wordt, en zich teer en getrouw omtrent de Heere zouden gedragen.

2. Maar vooral zijn de redenen te zoeken aan de kant van de gelovigen zelf. Want God is voor niemand een dorre woestijn, of een land van uiterste donkerheid, maar de schuld is bij hen.
Ten eerste. De redenen kunnen zijn:

a. Een zware zonde of zonden, daar ze in gevallen zijn zonder aanstonds op te staan en terug te keren tot de Heere, om in het bloed van Jezus door boetvaardigheid de verzoening te zoeken. Kan men toch onder een zonde ongevoelig blijven liggen, daar volgt haast een tweede. Zo was het bij David. Hij had zich niet alleen aan overspel met Bathséba schuldig gemaakt, maar daarop volgde ook de doodslag op Uria, en hierdoor raakte hij in verval.
b. Omdat zij niet hebben gestaan naar een dadelijke overgang met God in een verbond, en om dan als een bondgenoot van het verbond te gaan leven. Of zij leefden te veel op de gevoelige genade en bevindingen van Gods liefde; en als dat licht wat gedoofd werd, werd men geschud en beroerd, en daardoor wel eens moedeloos. En door die moedeloosheid werd men nalatig in die plichtsbetrachtingen en dus achteloos en traag. En dit is al dikwijls een gebrek in Gods volk, dat ze in de eerste bekering, als het hart overreed wordt, zich niet aanstonds plechtig aan God verbinden. Dan hadden zij een fundament om hun voet op te kunnen neerzetten. Al werd het al eens duister bij hen, men zou zo haast

niet moedeloos worden. Ja, men zou zo licht tot de zonden niet worden vervoerd, maar denken: *ik sta met God in een verbond, dat past mij niet.*

c. Men heeft Gods goedheid en liefde niet hartelijk en teer genoeg behandeld, maar werd dikwijls koel, onverschillig en flauw omtrent de Heere. Gods nabijheid was niet dierbaar genoeg. Als Hij eens aan het hart klopte, hem werd niet aanstonds open gedaan, zeggende: "Kom in, u Gezegende des Heeren; waarom zou u buiten staan? Ik heb het huis van mijn hart bereid." O, als de Heere tot de ziel komt, Hij wil daar opgewacht en verwelkomd worden. Zijn tegenwoordigheid moet daar zo aangenaam en dierbaar zijn, dat alle zonden- en schepselsliefde veracht wordt, of Hij gaat heen en doet dan in het vervolg ondervinden, wat het is Zijn gunst en vriendschap niet te waarderen.
d. Als de Heere tot vertroosting en blijdschap in het hart werkte, hebben zij er niet naar gestaan om die troost te bewaren door een heilige wandel en vernieuwde opdracht aan de Heere. Of als er een belemmering was, heeft men niet onderzocht waar deze vandaan kwam, noch zich geen rust gegeven voordat het weer hersteld was. En wanneer de vertroostingen Gods gemist worden, vermaakt men zich wel met andere dingen.
e. Men geeft zich te veel toe in traagheid des vleses. Het logge, lome lichaam wordt te veel toegegeven. Terwijl men voorheen wel eens van de slaap wat afkortte en 's morgens en 's avonds tot eenzame oefeningen zich afzonderde, wordt men nu vadsig en daardoor ook wel nalatig in het waarnemen van godsdienstplichten, waardoor een dodigheid in het hart komt en de ijver verslapt.
f. Gods kinderen hebben soms te veel gesteund op hun eerste werk en op hetgeen God aan hen gedaan heeft in voorgaande tijden. Dit zou goed en heilzaam zijn indien het hen opwekte tot een tere wandel en om na de afwijking op te staan en weer te keren. Maar dit kan misbruikt worden wanneer die grond wordt vastgehouden en men, daarop zorgeloos wordende, verder en verder van de Heere afwijkt, denkende: *al ben ik ontrouw, God is getrouw. Is het werk eens waarheid geweest, en dat kan ik niet ontkennen, het zal altoos waarheid zijn.* Dán is het zeer schadelijk en nadelig.

Ten tweede. Maar zijn dit de redenen en oorzaken van het verval, langs welke trappen komt iemand daartoe? Want zo'n diep verval komt niet op één stonde, door één zonde, maar het gaat van trap tot trap voort, zodat zulk één menigmaal zelf niet weet hoe hij zo ver is vervallen. Het gaat dan wel eens als met twee harte-vrienden, die voorheen zó gemeenzaam verkeerden, dat niemand bij machte was om die liefde te verstoren. Maar met de tijd komt er een verflauwing in de vriendschap en men weet zelf dikwijls niet waarom. Zo raakt de ziel menigmaal ongevoelig aan het dalen, evenals iemand die van een hoge berg neerwaarts gaat. Hij voelt het niet, omdat het gemakkelijk gaat, maar ziet hij eens achter zich om, dan denkt hij: hoe is het mogelijk, dat ik van zo'n hoogte ben gekomen!
Laten wij dan eens zien langs welke trappen dit al geschiedt, opdat het zulken, die nog maar beginnen af te mag houden, om niet lager neer te zinken.

1. Zulke verachterde christenen hebben niet genoeg geleefd bij hun hart, om op de uitgangen daarvan te letten, om het dagelijks te beproeven, of het nabij of verre van de Heere was. Hierdoor komt het, dat zij, omzwervende van de Heere, achteloos zijn geworden, minder gezet op het eenzaam en verborgen leven met

God; of, als zij al de eenzaamheid waarnemen, kunnen zij er in berusten, ook al was het dodig en harteloos.

2. Zo achteloos wordende, begonnen zij met minder wezenlijke dingen zich op te houden; met bespiegelende waarheden, die buiten het hart zijn. Niet dat het onderzoek van waarheden iemand zou doen teruggaan. Dat zij verre! Het is een gezegend middel tot voortgang op de weg naar de hemel. Maar omdat het hart zondig is en de vijanden zo listig zijn, kan datgene, dat anders ten voordeel is, worden misbruikt. En dat gebeurt dan, wanneer men zich bezig houdt met zulke waarheden, die wel goed zijn, maar buiten het hart, en daarin al zijn tijd besteedt. Of als men de wezenlijke waarheden, die men kent, niet brengt tot het hart en zich niet afvraagt welke kracht ze daarop doen, en ze niet aanlegt tot deugd en Godzaligheid. En langs die weg wijkt men allengskens verder van het hart en ook van de Heere.
3. Hierdoor begon men zich stilletjes te onttrekken aan de Godvruchtigen, en vooral zulken, waar men van nabij mee zou kunnen spreken en waardoor men zou kunnen opgewekt worden. Want omdat het hart dor en dodig is, is de mond ook gesloten.
4. Men werd langzamerhand ingewikkeld in veel omstandigheden naar de wereld, waardoor het aardsgezinde hart zo verslingerd en verslaafd wordt, dat God uit het oog verloren wordt. De één door beslommeringen en menigvuldige bezigheden en bekommeringen in de wereld; een ander door voorspoed, rijkdom, eer en aanzien, waardoor hij meer moest verkeren met wereldlingen; dat eindelijk zó ver komt, dat men er zich niet meer uit redden kan. Ja daardoor deelt men dan mede in de besmettingen van de wereld, men wordt ze gelijkvormig en neemt weer veel dingen aan, die voorheen al waren weggeworpen, alsof het daar zo nauw niet meer op aankwam en men daar meer vrijheid toe had. En is dus het gedrag zo slordig, dan vindt men de toegang tot God in het eenzame gesloten, de vrijmoedigheid belemmerd, en zulk één blijft omzwerven buiten de Heere. Want God, Die zo heilig is en de zonde in Zijn kinderen niet kan dragen, toont Zijn ongenoegen en verbergt Zich.
   Wanneer nu iemand in dat alles ongevoelig begint te worden en het zo gemakkelijk kan stellen, dan raakt hij allengskens verder in zo'n droeve staat, totdat God met een almachtige hand hem Zelf weer terecht brengt.

Ik geloof als velen hun hart hierbij eens neerleggen, dat zij tot hun schaamte zullen moeten belijden: *ja, zo is het al toegegaan.* En gezegend is hij, die het nog bij tijds mag zien, eer hij tot de laagte is neergedaald. O nare toestand, wanneer het fijne goud zó verdonkerd is en de aarden flessen zoals geworden!

Doch het is niet genoeg het kwaad te zien en de oorzaken daarvan nagespeurd te hebben. Maar wil men zo'n afgedwaalde van zijn weg doen terugkeren, men moet hem de middelen aanwijzen. En dat was het vierde, dat wij zeiden te zullen verhandelen.
Komt dan, verachterde en trouweloze bondgenoten, die moet zeggen: *och, dat is mijn toestand.* Komt, staat eens stil, zoekt eens tot een bedaarde gestalte te komen. Zet uw hart eens op uw wegen en laat ik u in Gods Naam en van Zijnentwege eens vragen:
Hoe komt het, dat u nu zo harteloos en flauw bent in de dienst van God? Vindt u er dan nu minder zoetheid in dan in die tijd, toen ge u voor het eerst aan Hem verbond? Is er nu meer wezenlijk genoegen in de dingen van de wereld dan toen u haar voor

eeuwig de scheidbrief gaf en uw hart aan God opdroeg? Of hebt u ooit onrecht in God gevonden? Wat heeft Hij u gedaan? Waarmede heeft Hij u vermoeid? Betuigt tegen Hem. Integendeel! Is God niet getrouw geweest omtrent u, zelfs dan als Hij u wel eens door duistere en nare wegen van tegenheden heenvoerde? Ondervond u toen niet de bewijzen van Zijn liefde en goedheid? Heeft Hij u ooit begeven of verlaten?
Moet u niet antwoorden: "Och nee, God was mij nooit tot een dorre woestijn, of een land van uiterste donkerheid. Al Zijn wegen waren goedertierenheid en waarheid, en al Zijn paden rechtvaardig. Bij mij is de schuld; het waren mijn zonden, mijn onachtzaamheid en dwaasheid, die mij zo ver vervoerden." En wat raad nu om geholpen te worden? Want ik vrees, dat ik in zo'n toestand zal blijven, ja nog erger zal worden, en dat het te ver gekomen is om gered te worden"?
Ik antwoord:
Ja, uw toestand is ellendig, maar er is nog hoop deze aangaande. Er zijn er meer geweest, die God vrezen, en dat tot hun smart ondervonden, maar die God weer hersteld heeft door een tweede bekering. Geeft het maar niet moedeloos op. Dan wordt u onbekwaam tot het gebruiken van de middelen, die wij u aan de hand zullen geven. Wordt u dan uw omzwerven buiten God moede en wenst u terug te keren?
A. Er zijn enige middelen, die u te betrachten hebt;
B. en enige dingen, daar ge u nauwkeurig voor moet wachten.

A. *Enige middelen, die u te betrachten hebt.*
1. Staat eens stil bij uw ellendige toestand. Beschouwt die eens in zijn verzwarende omstandigheden. Hoe u door zo'n gedrag Gode tot oneer zijt geweest, alsof Zijn dienst niet genoeglijk heugelijk en zalig was; alsof de weg naar de hemel zo nauw niet was en men wel door een ruimer weg kon zalig worden. Bedenkt eens hoe u de Godzaligen hebt bedroefd en geërgerd, hetwelk de Heere Jezus voor zo'n zware zonde rekent. Hoe de wereld er zich aan stoot. O, u hebt de vijanden des Heeren grotelijks doen lasteren! Ja, wat leeft u voor uzelf een naar en droevig leven!
- U hebt God tot uw Vader en Bondsgod, maar u hebt geen vrijmoedigheid om tot Hem te gaan; de troon is gesloten, u bent als een verstotene.
- U hebt Jezus tot uw Vriend, Bruidegom en Man, maar er is zoveel tussenbeide, dat u uw liefde niet eens aan Hem durft uitlaten. Het is of Hij u een vreemde is, omdat uw hart u veroordeelt, dat uw liefde tussen Hem en de wereld is verdeeld.
- U hebt de Geest van God tot uw Inwoner, Leidsman, Raadgever en Bestuurder, maar u ondervindt Zijn vertroostende werkingen niet, omdat Hij door u bedroefd is; en zo leeft u als een verlatene, de middelen zijn u van weinig nut. Komt u eens in ongelegenheden, u bent vol angst, vrees en benauwdheid; maar u durft of kunt u niet op God verlaten. Als u aan de dood denkt, wordt u ontroerd, omdat uw gronden zo diep bedolven liggen onder de as van zonden, dat u niet geloven durft dat het einde vrede zal zijn.

Beschouwt dit alles eens met bedaardheid, en bedenkt, dat hoe langer het duurt, dat u zo leeft, hoe erger het zal worden. Want de aandoening, die u nu en dan nog ondervindt, zal allengskens verminderen. Het zal als een gewoonte worden.

2. Brengt u dan te binnen Gods bevel en opwekking om op te staan en weer te keren. Hoort eens wat God zegt, Jer. 3 : 22: "Keert weer, u afkerige kinderen. Ik zal uw afkeringen genezen." En vers 1: "Gij hebt wel met veel boeleerders geboeleerd; keert nochtans weer tot Mij, spreekt de Heere." De Heere Jezus roept tot de gemeente van

Efeze, die haar eerste liefde had vérlaten: "Gedenkt dan vanwaar u bent uitgevallen, bekeert u en doet de eerste werken", Openb. 2 : 4, 5.
O, de Heere is zo vriendelijk en goedertieren, als u maar met berouw en leedwezen tot Hem komt. Hij wil het u vergeven, Hij wil het niet gedenken, noch u uw zonden verwijten, maar u weer inlaten in Zijn verbond. Al bent u aan uw kant ontrouw geweest, God blijft evenwel getrouw, het verbond onveranderlijk. En omdat het een genadeverbond is, zal God u genade bewijzen. En wilde de Heere Jezus u geenszins uitwerpen toen u in uw eerste bekering tot Hem de toevlucht nam; Hij zal het ook nu niet doen als u door een tweede bekering tot Hem heenvlucht en uw gewonde ziel voor Zijn voeten neerlegt. Er is geen ellende zó groot, die Hij niet kan en wil genezen.

3. Wordt uw hart door de nodigingen Gods aangedaan, blijft dan niet stil staan, maar zondert enige stonden en tijden af in het eenzame tot vasten en bidden. O, ik geloof, dat de Heere zulken, die zo diep zijn afgeweken, niet terecht brengt dan door buitengewone middelen. Aan Zijn kant wel eens door een weg van tegenheden en tijdelijke bezoekingen, hetzij door zware ziekten of andere droevige omstandigheden. Want Zijn eer heeft er belang bij, dat Hij toont een Hater van de zonden te zijn en die vooral in Zijn kinderen niet te kunnen dragen. Want hoewel zij door Christus verlost zijn van het eeuwig verderf, zo kan God het hun wel zó bitter maken, dat zij moeten klagen: "Ik draag Uw vervaarnissen; ik ben twijfelmoedig." Hij is wel een vergevend God, maar doet nochtans wraak over de zondige daden, zodat zij de vruchten van de zonde smaken. Is dit niet klaar gebleken in David, die man naar Gods hart, die, nadat hij zo zwaar gezondigd had en de Heere hem door Nathan de toezegging had gedaan, dat zijn zonden vergeven waren, evenwel moest horen: "Het zwaard zal van uw huis niet wijken"? 2 Sam. 12 : 10. En daarom verwondert u niet, zo God u Zijn Vaderlijke roede doet proeven, maar dankt Hem, als Hij u daardoor terecht wil brengen, en aanbidt Zijn weg, want het is een bewijs, dat Hij de hand nog niet van u aftrekt.
Maar aan uw kant past het u ook buitengewone middelen te gebruiken. Houdt dan vast- en bededagen om God te zoeken. O, toont dat het u ernst is, dat het u om de gunst van God te doen is.

Vraagt u: *Als ik mij zo tot vasten en bidden wil zetten, en daartoe één dag of dagen afzonder, hoe zal ik mij dan gedragen?*
Ik antwoord:
(1) Doet belijdenis voor God met schaamte, met verootmoediging en verfoeiing van uw wangestalte en onbetamelijk gedrag. Roept met Ezra: "O mijn God, ik ben beschaamd en schaamrood om mijn aangezicht tot U op te heffen." Zegt met David: "Ik heb gezondigd, ik heb zottelijk gedaan. U zult rechtvaardig zijn in Uw spreken en rein in Uw richten, zo u met mij in tegenheden wandelt. Tegen U, U alleen heb ik gezondigd, en gedaan dat kwaad is in Uw ogen."
(2) Zo schuld belijdende, gaat dan met gebeden en smekingen u voor de genadetroon neerleggen. Biedt u aan de Heere aan, toont Hem uw gedaante zoals u zijt. Zegt: *Heere, ik kan noch wil het verbergen; ik kom mij, zo zondig als ik ben, tot U wenden. Ik heb lang genoeg van U afgezworven en ik wil liever hier voor Uw voeten sterven, dan van U afwijken en in de zonden blijven.*
(3) Beschuldigt en veroordeelt uw geweten u, gaat dan, als veroordeelden, met Benhadads knechten met de stroppen om de hals - zij zeiden: "Wij hebben gehoord, dat de koningen Israëls goedertieren koningen zijn" - tot de troon, en zegt: "Heere, ik heb gehoord, dat Gij, de God Israëls, een goedertieren Koning zijt,

en daarom kom ik al bevende tot Uw goedheid, om te smeken om genade en geen recht. Wees mij genadig, delg mijn overtredingen uit naar de grootheid Uwer goedertierenheden; vergeef mijn ongerechtigheid, want ze is groot."

(4) Oefent uw geloof omtrent de Heere Jezus; neemt tot Zijn verzoenend bloed de toevlucht. Werpt u opnieuw in Zijn armen neer en geeft Hem de eer van Zijn genade en de kracht van Zijn bloed, dat het machtig is van alle zonden te reinigen, en draagt dan uw zondig, onrein en omzwervend hart aan Hem op. Hij is de grote Medicijnmeester, Die het kan en wil genezen.

(5) Vernieuw statelijk het verbond met God, alsof u het nimmer had gedaan, en dan zal de kommer van uw hart zijn, of het wel ooit waarheid was. Daarom kunt u niet beter doen dan het werk van voren af aan te beginnen en u opnieuw, onbepaald, hartelijk en oprecht aan God op te dragen. Maar verwondert u niet, al is het dat de Heere niet aanstonds antwoordt en Zich aan uw ziel openbaart. U hebt Hem zo menigmaal laten roepen en u hebt niet geluisterd, maar Hem laten heengaan, alsof u aan Zijn gunst en vriendschap niets gelegen was. Nu wil God tonen, dat Hij Zich ook niet aanstonds laat vinden. Ja het kon wel gebeuren, dat u al uw leven tot op uw doodbed toe in het duister zult wandelen en zo naar de eeuwigheid gaan. Maar al was het zo, blijft maar zoeken en aankleven. God is het waardig, en al vond u Hem hier niet, u zult Hem zeker vinden na de dood in een zalige eeuwigheid. En dan zal de verandering zoveel groter zijn als het nu duisterder is.

(6) Voegt bij dit alles een vernieuwde bekering door dadelijke afstand en verlating van die dwaalweg, waarop u zolang gewandeld hebt. Betracht ware deugd en heiligmaking en laat het in uw wandel bewijzen, opdat daardoor de aanstoot, die u gegeven hebt, worde weggenomen.

B. Maar hebt u dit te betrachten, daar zijn ook enige dingen, *waar ge u voor wachten moet.*

(1) Hoedt u met alle ernst voor die zonden, die de oorzaak waren van uw verval. Hebt daar een heilige haat en afschrik van. Wordt u er door aangevallen, stelt u er in strijd tegen.

(2) Wacht u voor traagheid, om de handen slap te laten hangen. Nee, richt op trage handen en slappe knieën, en maakt rechte paden voor uw voeten.

(3) Wacht u voor het nalaten van die middelen, waardoor u kunt opgewekt worden. Neemt naarstig de godsdienstoefeningen waar, onderzoekt Gods Woord, gaat in Godvruchtige gezelschappen. Al hadt ge u aan hen onttrokken, zij zullen u in liefde weer aannemen als u toont, dat u wilt terugkeren, en zij zullen u door gebeden, raad en besturingen terecht zoeken te brengen.

(4) Wacht u vooral toch voor het verkeren met zondaren en vermengt u zonder noodzaak niet met hen. Dat zou u weer opnieuw doen afwijken.

(5) Steunt nooit op uw eigen kracht. Dat was de reden van Petrus' val. Maar erkent gedurig, dat u van uzelf tot niets bekwaam bent, en als de Heere niet gedurig nieuwe ondersteuningen geeft, dat u opnieuw zou afwijken. Ziet dan gedurig gelovig op naar Jezus, om van Hem in alles gebruik te maken.

Vraagt nu nog iemand mij *hoe zulke verachterde zielen zullen handelen ten opzichte van het* ***Avondmaal,*** *of zij vrijheid hebben om toe te naderen, of dat het beter is terug te blijven?*

Ik antwoord, dat het zeker is, dat niemand met weg te blijven ooit vorderde, maar veeleer erger geworden is. Maar hierdoor geef ik zulken nog geen vrijheid om in zo'n

ongestalte te naderen. Want bent u nog in die dodige, ongevoelige gestalte, zo omzwervende buiten God, dan bent u niet in staat, ja onwaardig om de panden van Zijn liefde te ontvangen.
Maar is uw hart enigszins bewogen, wilt u graag uit uw verval opstaan, dan raad ik u:

- Vernedert en schaamt u op het diepst voor God, dat u zo menigmaal in zo'n ongestalte het Avondmaal hebt gebruikt, dat u, niettegenstaande u opnieuw de Heere had trouw gezworen, weer ontrouw geweest bent.
- Tracht dan het Avondmaal niet zo zeer te gebruiken als een spijs en drank tot voeding en versterking van het geestelijke leven, maar als een heilzame medicijn om uw gewonde en doodkranke ziel te genezen. O, daar wordt het bloed van Jezus voorgesteld in zijn genezende kracht; daar zijn de bladeren van de Boom des levens tot genezing. Gaat dan met uw wonden tot deze grote Samaritaan, opdat Hij er olie en wijn in giete; dan zal het u tot nut zijn.
- Draagt u dan opnieuw aan God op, met een voornemen des harten om getrouwer te zijn dan u tot heden waart, en dat het uw lust is om te houden de rechten van Gods gerechtigheid.

Maar mogelijk zult u zeggen: al die middelen zijn goed wanneer men zijn grondstaat kan vasthouden. Maar ik vrees, dat ik geen bondgenoot ben; dat al wat ik ooit ondervond, maar een tijdgeloof is geweest, en dat ik één dergenen ben, waarvan Paulus spreekt, *die eens zijn verlicht geweest, de hemelse gave, het goede woord Gods en de krachten van de toekomende eeuw gesmaakt hebben, maar weer afvallig geworden,* Hebr. 6 : 5, 6.
Tot u moet ik zeggen, dat het zeker niet behoeft te verwonderen als u wordt geschud en beroerd, als u leeft in veel duisterheid en naarheid. Want het is geen geringe zaak, God zo te verlaten, zo ontrouw te zijn; zoveel redenen te geven dat Gods Naam om uwentwil gelasterd wordt. Maar evenwel kunnen er midden in dat alles nog al deze en gene bewijzen van genade zich in u ontdekken. Want al sliep de bruid, haar hart waakte.
Ik vraag u dan:

1. Als u eens bedaard zijt en terug ziet op uw eerste tijd, moet u er niet met veel schaamte aan denken? Maar tegelijk met een hartelijke zucht en wens: "Och of ik was als in de vorige jaren, in de dagen toen God mij bewaarde, toen Hij Zijn lamp over mij deed schijnen en ik bij Zijn licht de donkerheid doorwandelde"?
2. Hebt u niet een haat en afkeer van de zonden, en vooral van die zonden, die de oorzaak waren van uw verval? Moet u ze niet verfoeien? Ja, zou u niet wel wraak over uzelf roepen, dat u zo dwaas waart om dat te liefkozen, daar ge u de gunst en vriendschap met God door onwaardig gemaakt hebt, en is dat u tot innige smart en droefheid?
3. Als u de Heere Jezus in Zijn dierbaarheid en hartinnemende schoonheid eens hoort voorstellen, zou ge durven ontkennen dat er vonkjes van liefde in uw hart zich opdoen? Komt er geen hoogachting, verlangen en begeerte naar Hem in uw hart?
4. Wenst u niet hartelijk uit de staat van verval, waarin u zijt, op te staan en terug te keren tot de Heere? Zou het u niet tot blijdschap zijn, dat God u terecht bracht, al was het door een weg van beproeving, liever dan zo te blijven afdwalen? Is het uw bede niet: "Ik heb gedwaald als een verloren schaap; zoek Uw knecht, want ik heb uw geboden niet geheel vergeten"? Psalm 119 : 176.

Vindt u deze dingen? Dat is een bewijs, dat de wortel van de zaak in u is, en gebruikt dan in getrouwheid die middelen, die wij u hebben voorgesteld. De Heere zal het niet ongezegend laten.

Laat ik nu eindelijk deze verhandelde stukken tot nuttig gebruik voor ons en een ieder zoeken aan te leggen.

Maar mogelijk denkt de één of ander wel: waartoe is dit nodig, om zo breedvoerig het verval van Gods volk voor te stellen? Want de meesten verstaan het niet, weinigen van Gods kinderen zijn in zo'n staat, en de wereld stoot er zich aan.

Het is waar, en ik wenste dat ik het zó kon zeggen, dat de wereld het niet hoorde. Maar zij zien het dikwijls, en wanneer zij het dan horen voorstellen, moet het dienen om hen te doen oordelen, dat de weg nauw is, die ten leven leidt, doordat het zelfs Gods bondgenoten, als zij die te ruim nemen, zoveel angst, smart en benauwdheid kost eer zij weer terecht komen. En dat moet hen doen denken: Gaat het zo met hen, die zo dierbaar in Gods ogen zijn, wat moet ik dan van mijzelf denken? Wat zal het nog eens met mij wezen?

O, zorgeloze zondaren, laat het u vrij tot ontzetting en beroering zijn. Geschiedt dit aan het groene hout, wat zal aan u, het dorre, geschieden? Wil God de zonden in Zijn kinderen met roeden bezoeken, moeten zij er nog zulke bittere vruchten van proeven, daar zij een Borg hebben, Die hen van eeuwige straffen heeft bevrijd? Daar God hun Deel en Rotssteen is, daar Jezus Koning over hen is en daar de Geest in het hart woont? O, wat zal dan uw deel naar zijn, gij, die nog met zoveel genoegen in de zonden leeft, wanneer u eens tot straf zult lijden een eeuwig verderf van het aangezicht des Heeren en van de heerlijkheid Zijner sterkte! Wordt de rechtvaardige zo nauwelijks en met zoveel moeite zalig, waar zal dan de goddeloze en de zondaar verschijnen? Gelooft mij, de zonden moeten gezien en betreurd worden, hier of hiernamaals. Doet u het hier niet, u zult het dan tot in eeuwigheid moeten doen. En daarom, zoekt toch het verfoeilijke en schadelijke van de zonden te leren kennen. Bidt God, dat Hij uw hart wil bewerken tot een oprechte bekering, opdat u met verlating van de weg van de zonden moogt treden op de weg des verstands.

Maar dit moet vooral tot nut van Gods volk dienen.

(1) En wel om dezen, die al aan het vallen zijn en reeds beginnen te struikelen, nog tijdig te waarschuwen, dat zij nog opstaan en terugkeren tot de Heere, eer zij verder afdwalen. Zijn hier dezulken tegenwoordig, die, hoewel ze nog in zo'n laagte niet zijn neergezonken, evenwel met schaamte belijden moeten, dat zij voorheen veel hartelijker en tederder met en voor de Heere wandelden. O, staat toch stil, spiegelt u aan anderen, ziet eens door wat wegen men al kan afwijken en ongevoeliger al dieper en dieper in een laagte komen, waar men niet dan met veel moeite en naarheid uit wordt opgericht. Richt dan op trage handen, belijdt uw afwijkingen voor God en neemt nu weer een nieuw voornemen des harten, nu u aan het Avondmaal weer zult gaan, om getrouwer aan God te zijn. Geeft u opnieuw aan Hem over, om onder inwachting van Zijn kracht uw heiligmaking te bevorderen in de vreze Gods.

(2) Het kan zijn en is ook zeer nuttig voor sterk gelovigen en voor allen, die nu nog lustig voortgaan op de weg des levens. O Godvruchtigen, wees toch niet hooggevoelende van uzelf. Denkt niet, dat het uw wijsheid en voorzichtigheid is, dat u nog zijt staande gebleven. Zo God u niet bewaarde, u zou spoedig in diezelfde toestand komen, want u hebt hetzelfde boze en zondige hart, dezelfde

vijanden, die u zoeken af te leiden. Daarom zeg ik: *Die staat, zie toe, dat hij niet valle.*

Vraagt u naar gepaste middelen om bewaard te worden?
Ik zou u raden:

- Wees toch waakzaam tegen de allereerste beginselen, waardoor men tot verachtering kan komen. Het lijkt in het begin dikwijls zo klein, maar het is niet te zeggen hoe ras de kracht van de inwonende verdorvenheid, aangezet door de vijanden van buiten, aan de gang kan raken en hoe licht men gevoerd wordt tot de zonden en traag en nalatig wordt in plichten.
- Zoekt altijd die indruk te behouden, dat u met een heilig God te doen hebt, Die de zonden niet kan verdragen. En dat daarom de minste zonde, zo die niet betreurd wordt, een vervreemding tussen u en de Heere kan maken. Laat daarom geen zonden, die u kent, onverzoend liggen, maar vliedt dagelijks tot het bloed van Jezus en maakt gebruik van Zijn voorbede.
- Begeeft u nooit, buiten noodzaak, op zulke plaatsen en gelegenheden, daar u gevaar loopt om verleid te worden. Had Petrus zich niet begeven in de zaal van de hogepriester, hij was licht tot zo'n val niet gekomen. Wordt u door Gods voorzienigheid in zulke omstandigheden gebracht, bidt dan, in erkentenis van uw onmacht, om Gods bewaring. Bedenkt altoos, dat u uzelf niet één ogenblik bewaren kunt.
- Wees toch gezet op het verborgen leven met God; laat nooit na de eenzaamheid te zoeken. Koopt er de tijd toe uit van uw bezigheden, en toont dat u op Gods nabijheid gezet zijt; dat is het beste bewaarmiddel tegen de zonden.
- Laat de onderlinge bijeenkomsten niet na, maar tracht elkaar tot opscherping te zijn in de liefde en goede werken. En ontmoet ge er, die in hun loop beginnen te vertragen of in zonden vallen, zoekt hen terecht te brengen, hebt er een innig medelijden mede. Denkt om Paulus vermaning, Gal. 6 : l: "Broeders, indien iemand overvallen wordt door enige misdaad, gij, die geestelijk zijt, brengt de zodanige terecht met de geest van de zachtmoedigheid, ziende op uzelf."
- Eindelijk, leeft nabij uw hart, let er gedurig op waar het naar uitgaat. Dat zal u zo voorzichtig maken en dan zult u het aanstonds kunnen ontdekken, zo het van de Heere afwijkt. Behoedt uw hart bovenal wat te bewaren is, want daaruit zijn de uitgangen des levens.

En is dit uw werkzaamheid, dan zal de Heere, Die getrouw is, u ook getrouw doen zijn, en maken dat u van achter Hem niet zult afwijken, maar standvastig, onbeweeglijk en altijd overvloedig voortgaan op Zijn weg, totdat Hij u daar zal brengen, waar alle zonden en verleidingen daartoe voor eeuwig zullen ophouden. Amen, het zij zo!

AANSPORING TOT EEN GEESTELIJK LEVEN

Wijze: Psalm 113

Zou ik, die Jezus' dienst verkoos

Door 't heilgeloof, ooit zorgeloos
In reine liefde weer verkoelen?
O ja, mijn ziel, zijt need'rig, stil,
Daar eigenliefde, zin en wil
In u hun invloed doen gevoelen.

Verleiding houdt op u de wacht;
U staat alleen in Jezus' kracht
Op 't glibb'rig pad, dat u moet treden.
Het grootst geloof bezwijkt in moed.
In eigen kracht is onze voet
Weldra van 't effen spoor gegleden.

Wees nuchter, gord u aan ten strijd;
Betoon uw ijver, lust en vlijt
Om Jezus achteraan te kleven.
Verkoelde liefde kan aan God,
Bij 't smaken van Zijn heilgenot,
Geen offers van erkent'nis geven.

't Geloof, hoe schoon, hoe sterk het zij,
Houdt nooit de ziel van struik'len vrij;
Nee, 't moet in ons een vuur ontsteken,
Dat steeds van liefd' en ijver brandt,
Om eigenliefde en tegenstand
Niet zorgeloos in 't hart te kweken.

Zet, ziel! u stil bij God terneer.
U hebt te doen met zo'n Heer',
Die 't minste kwaad niet kan gedogen.
Vlucht dag aan dag naar Jezus' bloed,
Opdat Hij uw bevlekt gemoed
Bedekk' voor 's Vaders heil'ge ogen.

Laat uw verkeer in deez' woestijn
Zorgvuldig en omzichtig zijn;
Tart nooit, in eigen kracht, gevaren.
Zie Petrus in Kajafas' zaal,
Hoe dra bezweek zijn mannentaal!
Nee, blijf op Jezus' liefde staren.

Bent u omringd door 't aards gewoel,
Dat u weerstreeft in 't God'lijk doel,
Laat d' eenzaamheid uw Bethel wezen.
Daar kunt ge vrij en onverlet
Uw God vereren in 't gebed;
Daar hebt u geen gevaar te vrezen.

Zoek vaak een broederlijk verkeer

Met kind'ren van uw God en Heer',
Door lief d' en trouw in 't hart te kweken.
Misken hun weg en heilstaat niet,
Als g' in hen vrucht van zwakheid ziet;
Ons heiligst doel blijft vol gebreken.

O lieve Jezus, U alleen
Hebt schuld'loos 't levenspad betreén;
Geleid ons langs die zaal'ge dreven,
Om in Uw mogendheid te staan,
En hier, op 's werelds struikelpaán,
Tot eer van Uwe Naam te leven.

Achtste verhandeling

Over de gulhartige en oprechte toestemming of inwilliging van de ziel in het genadeverbond, tot voorbereiding voor het Avondmaal des Heeren.

Aangezien de zegeltekenen van het verbond alleen maar met vrucht kunnen genoten worden door degenen, die in het verbond staan, zo dacht ik het niet ondienstig te zijn, nadat wij enige reizen over het geloof spraken, bij deze gepaste gelegenheid, daar we ons hart schikken om te naderen aan des Heeren tafel, nu ook eens te tonen hoe een ziel, óf bij aanvang, óf bij vernieuwing, werkzaam is wanneer zij zich in het verbond aan God overgeeft. Hetgeen onder des Heeren zegen zal kunnen dienen tot besturing en bemoediging van de oprechten, en tot ontdekking en uitlokking van allen, die nog buiten het verbond leven.

Om dit dan wat breedvoerig te doen, zal ik de volgende stukken verhandelen.

1. Zal ik aantonen, dat alle uitverkorenen, zolang zij nog buiten het genadeverbond zijn, moeten worden aangemerkt als onmachtig, onwillig, onachtzaam, ja weerstrevend.
2. Zullen wij zien wat God de Heilige Geest van Zijn kant doen moet om die onmachtige en onwillige zondaar te bewerken, dat hij het verbond van harte toestemt.
3. Dan zal ik onderscheiden handelen van de inwilliging in het verbond zelf.
4. Zal ik aan zulken, die lust hebben om met God het verbond te maken, handleiding en besturing geven, hoe zij het beste in trouw voor de Heere en tot troost van hun ziel handelen zullen.
5. Dan zullen wij onderzoeken wanneer een ziel dit verbond maakt en, het eens gemaakt hebbende, bij welke gelegenheden zij dit het beste weer zal vernieuwen.
6. Ware bondgenoten, die in dat licht staan, dat zij in waarheid het verbond hebben toegestemd, zal ik middelen aanwijzen, hoe zij zich het beste bij die vrijmoedigheid zullen bewaren; en deze geschonden zijnde, op welke wijze deze het beste weer is te herstellen.
7. Dan zal ik enige zwarigheden oplossen, die bekommerden hiertegen zouden kunnen inbrengen, tot hun bemoediging en vertroosting.
8. Zal uit dit alles bewijzen hoe nuttig en nodig deze stof is om het hart te schikken tot het gebruik van het Avondmaal.
9. Zal ik het tot nut van ons en een ieder, hetzij onbekeerden of bekeerden, zoeken aan te leggen bij wijze van toepassing.

Doch dit alles van zo'n wijde uitgebreidheid en noodzakelijkheid zijnde, zal ik voor tegenwoordig maar de eerste drie, het vijfde, en de laatste twee stukken verhandelen, sparende het overige tot een volgende verhandeling.

Wij beginnen dan nu met het eerste stuk, om aan te tonen, dat alle zondaars, hoewel uitverkoren, echter van nature onmachtig, onwillig, zorgeloos, ja weerstrevend zijn.

1. Hij is onmachtig, want zoals hij van nature tot alle goed werk onbekwaam is, is hij het ook om zich aan de eis van Gods verbond te onderwerpen. Hij blijft gekluisterd

aan de ketenen en boeien der zonde en des satans, die hem gevangen houdt. Al wordt het genadeverbond hem nog zo klaar en ernstig voorgesteld, hij is onbekwaam om de dierbaarheid daarvan te zien, want het ontbreekt hem aan verlichte ogen des verstands, waardoor het hem als dwaasheid voorkomt.

2. Hij is niet alleen onmachtig, maar ook onwillig.
- Want hij is zo verzot op de wereld en op de zondige begeerlijkheden, dat hij zich om lief of leed daarvan niet wil laten aftrekken.
- Integendeel, zo komt de eis van Gods verbond hem voor als rechtstreeks strijdig met de begeerlijkheden, want daarvan zou hij moeten afstappen. En daarom zegt hij tot God veel liever: "Wijk van ons, want aan de kennis Uwer wegen hebben wij geen lust." Ja, het is wel eens: "Wat een vermoeidheid!" Mal. 1: 13.

3. Hij is diep zorgeloos en onachtzaam. De zondaar komt nooit zo ver, dat hij eens bedaard stilstaat om aan zichzelf, aan zijn eeuwig heil, zaligheid of rampzaligheid, hemel of hel, gezet te denken. Als de gerusten te Sion en de zekeren op de berg van Samaria denkt hij nooit: wat zal nog eens het einde van mijn weg zijn? Hierom is het, dat hij ook nooit gezet denkt aan God, aan het verbond, aan de Middelaar en aan al de voordelen, die uit dat verbond vloeien, want hij stelt er geen belang in.

4. De zondaar is ook geheel weerstrevend. Er is in het hart zo'n tegenkanting tegen God, tegen Zijn dienst en kinderen, dat het niet is uit te drukken. Hierdoor is het, wanneer hij onder de bediening is en de weg wordt wat nauw voorgesteld, dat er een haat en afkeer in het hart komt. Ja, het gaat wel eens zó hoog, dat men het lastert en er mede spot, hoewel dit in allen niet even ver gaat. Maar de weerstrevendheid van de zondaar blijkt omdat hij, zolang als hij kan, tegenstand biedt aan God en het tegen Hem uithoudt, totdat God hem te machtig wordt.

En dit is het tweede stuk, dat we moeten aanmerken, **wat eigenlijk God de Heilige Geest doet als Hij zulke onmachtigen, onwilligen, zorgelozen en weerstrevenden, die evenwel tot het getal van Zijn keurlingen behoren, bewerkt om te komen onder de band des verbonds, door een oprechte toestemming daaraan te geven.**
Dit zullen wij tot deze volgende stukken brengen.

1. God de Heilige Geest, vindende de zondaar dood, stort in hem het beginsel des geestelijken levens. En hetgeen de ziel is voor het lichaam, dat wordt de Geest voor de ziel, een Fontein van leven. Door dat leven komen er andere bewegingen, aandoeningen en werkzaamheden, zoals er nooit geweest zijn. Maar dit geestelijke leven wordt niet aanstonds zo onderscheiden gekend of het van de Geest is, of dat het maar vonken zijn van een overtuigde consciëntie. Dat wordt eerst in het vervolg openbaar wanneer het gepaard gaat met die dingen, die wij nader zullen tonen.

2. Want de Heilige Geest, dit leven verwekt hebbende, maakt het werkzaam. Hij begint aandacht en opmerking in de ziel verwekken, en dat is als de eerste sprank van het geestelijk leven: de zondaar begint met de verloren zoon tot zichzelf te komen. Komt hij onder de bediening, hij begint met een ander oor te luisteren. Hij begint vooral acht te geven op die waarheden, die zijn eeuwig heil raken. Op hetgeen God ontdekt in het Woord van des zondaars ellende, en van het heil dat in

God en Christus is. Ik weet, dat Gods kinderen en de overtuigden hun hart hierbij neerleggende, zullen moeten zeggen: *Och ja dat is zo, tevoren las ik Gods Woord, ik ging ter kerk, maar sloeg er geen acht op, ik stond er niet eens bij stil. Maar sedert God mijn hart heeft aangeraakt, begin ik op te merken, de waarheden komen mij nu veel klaarder en levendiger voor; ja het is alsof de leraars heel anders preken dan tevoren.*

3. Heeft de Geest de zondaar zo opmerkende gemaakt, Hij doet hem nu zien zijn verloren, ellendige en rampzalige staat, waarin hij van nature is buiten Christus. Hij ontdekt hem aan zichzelf. Daar hij tevoren rijk was, begint hij nu uit te roepen: *Nu zie ik, dat ik arm, ellendig, jammerlijk, blind en naakt ben en aan alle dingen gebrek heb! Openb. 3:17. Nu zie ik en geloof dat ik nooit geloofd had, dat ik vol wonden, striemen en etterbuilen ben, en buiten God en Jezus voor eeuwig rampzalig. Nu word ik in staat om met mijn hart en hand te onderschrijven, dat al wat God getuigt in Zijn Woord van een zondaar, dat hij zo vuil, zo walgelijk, zo boos en vijandig is, dat het getuigenis van God waarachtig is. Ik dacht tevoren wel eens: Ik ben zo ellendig niet. Ik was rijk en verrijkt, maar nu zie ik, dat mijn ellende zo groot is, dat ze niet kan worden uitgedrukt. Ik ben de grootste der zondaren.* En dit gezicht maakt hem bedroefd, verlegen, beschaamd, ootmoedig voor God, zodat hij wel eens smelt in tranen en uitroept: *Ik verga! Wat moet ik doen om zalig te worden? Blijf ik zó, ik ben eeuwig verloren!*

4. Dan doet de Heilige Geest de ziel zien de volheid, algenoegzaamheid en dierbaarheid, die er in Jezus is. Hoewel dit niet altijd met zoveel licht aanstonds wordt gezien. Want terwijl zij door het gezicht en gevoel van haar ellende gedrukt wordt, kan ze de volheid, die in Jezus is, zo ras niet in het oog krijgen. Maar de Geest doet het haar zien als door een reet en spleet, om zo te spreken, opdat de ziel niet moedeloos zou worden en in vertwijfeling en wanhoop vallen. Dan doet Hij haar zien, dat er gedachten des vredes bij God zijn, dat er een genadeverbond is, en dat het is voor zondaren, voor grote zondaren, ja voor de allergrootsten, en dat het ook aan hem in het bijzonder wordt aangeboden. Dat het er maar alleen op aankomt of hij gewillig en genegen is om de weg van God, zoals Hij die in het Evangelie voorstelt, te kiezen, zonder uitbeding; dat God aan Zijn zijde genegen is hem in die liefde aan te nemen.

5. Hieruit vloeit nu voort, dat de Geest dan in de ziel verwekt een wonderlijke, nederige, ootmoedige en onlesbare honger en dorst naar God en Christus en het verbond. Een honger en dorst, die wel zó hoog gaan, dat de ziel uitroept: *Mijn ziel dorst naar U, mijn vlees verlangt naar U! Ja, gelijk een hert schreeuwt naar de verse waterstromen, alzo en nog veel meer schreeuwt mijn ziel naar God, naar de levende God!* Die honger en dorst wordt zo sterk, hevig en krachtig, dat hij de ziel gedurig biddende, begerende en uitziende maakt naar de Heere. *Ik weet niet,* zegt ze wel eens, *waar het vandaan komt, maar mijn hart gaat gedurig naar God uit, zelfs onder mijn bezigheden. En daar ik niet wist wat bidden was, kan ik nu liggen worstelen om genade, om deel aan Jezus te hebben.* Echter is dit niet zonder tegenstand van de zijde van de satan, die gedurig zegt: *uw werk deugt niet, het is niet oprecht, het is niet uit God!* Maar al die kommer werkt voor haar weer ten goede, het drijft de ziel te vaardiger naar God en in het eenzame op de knieën. Zij

legt die kommer voor Hem neer en, hoe zeer bestreden, ze neemt wel eens vrijmoedigheid om hikkende en snikkende met tranen te zeggen: *Heere, Gij weet dat het mij om U te doen is; ik kan het zonder u niet stellen. O, mijn hart is zo gewillig om mij aan U op te dragen, dat niets in de wereld mij zo dierbaar is als Uw gemeenschap.*

6. Dan begint de Geest de ziel zo krachtig, met zulk een zielsinnemend, dwingend en dringend geweld, te klemmen en haar wil te buigen, dat ze niet alleen hongerig en dorstig wordt naar God en Christus, maar daar komt zo'n hartelijke, zo'n overredende en krachtige liefdedrang, dat zij loopt, vliedt en vlucht naar God. Ze ziet zo veel waardigheid en dierbaarheid in God, in de Heere Jezus, in het verbond, dat ze zich niet langer wil of kan onttrekken, maar ze vindt zich opgewekt om het Verbond in te willigen, om *'ja en amen'* te zeggen. O, zegt ze, is dát inwilligen, een genegen hart te hebben, dat amen zeggen op het getuigenis Gods? Mij dunkt, ik zal ook zeggen met Rebekka: *"ik zal trekken"*. Ik ben genegen met de koningin Esther tot de Koning in te gaan en het uiterste van de scepter aan te roeren. *En kom ik dan om, dan kom ik om. Ik zal het op die weg evenwel wagen.* Dit is eigenlijk het toestemmen en inwilligen, dat we in vervolg nog nader zullen uitbreiden.

7. Als de ziel zo heeft ingewilligd, gaat de Geest haar ook eens verzekeren, dat zij waarlijk met God in het verbond staat en dat haar werkzaamheden oprecht zijn. En dat doet Hij tweeërlei wijze:
   a. Middellijk, wanneer Hij licht geeft om te zien, als de ziel zich bij de kentekenen die in het Woord zijn, neerlegt, dat haar werkzaamheden daarmede overeenkomen en daarom oprecht zijn.
   b. Maar omdat de Geest zo rijk is in Zijn genadewerkingen, zegt Hij als het ware wel eens onmiddellijk: *"Mijn kinderen, Ik wil u niet alleen doen zien door geloof, maar doen proeven en smaken door bevinding en levendige aandoeningen, wat het is deel te hebben aan zo'n Verbondsgod, aan zo'n dierbare Middelaar, aan zo'n verbond, dat zo zalig en heerlijk is. Wilt ge eens bij voorsmaak eten en drinken van die druiftrossen en granaatappelen, de eerstelingen van de hemel? Ziedaar, Ik geef u de witte keursteen, het verborgen manna. En het volzalige is nog voor u weggelegd in de hemel: gij zijt kinderen van God en daarom erfwachters van de eeuwige heerlijkheid"*. En dit gaat gepaard met zo veel nederigheid, ootmoed, blijdschap, verwondering en dankzegging in hen, dat het beter ondervonden dan uitgedrukt kan worden.

8 Als nu de Geest de ziel zo verzekerd heeft van haar deel aan God, dan gaat Hij haar ook opsieren en opschikken, opdat ze een aangename bruid voor Christus worde. Hij gaat Zijn heerlijkheid op haar leggen, haar de Goddelijke natuur deelachtig maken, door het inwerken van zulke deugden, waardoor ze God gelijk wordt en volmaakt in schoonheid, wegens Gods heerlijkheid, die Hij op haar legt, Ezech. 16:14. Zodat Jezus haar noemen kan: *Mijn zuster, Mijn bruid, Mijn duive, Mijn volmaakte;* ja wel eens zegt: *"Wend uw ogen van Mij af, want zij doen mij geweld aan. Geheel zijt gij schoon, Mijn vriendin, en daar is geen gebrek aan u",* Hoogl. 4:7.

9 Dan geeft de Heilige Geest de ziel vrijmoedigheid om als een bondgenoot met de Bondsgod die wonderlijke gemeenzaamheid te onderhouden. Hij doet haar zien, dat God genegen is Zijn verborgenheden bekend te maken aan die Hem vrezen; dat Hij Zich in liefde wel eens uitlaat en het licht van Zijn aangezicht over haar verheft. En de ziel aan haar zijde gaat gemeenzaam met God om, zij opent voor Hem haar ganse hart; zij belijdt Hem haar afwijkingen, zij pleit op het verbond en maant God op de beloften. Dat is dat nabij God te zijn, dat de ziel zo goed is. En zij ondervindt, dat de Naam des Heeren een sterke toren is, dat de rechtvaardige daarheen lopende, in een hoog Vertrek gesteld wordt Spr. 18:10.

10 Als de Geest het werk tot die hoogte gebracht heeft, laat Hij het nog niet varen, maar houdt er gedurig de hand aan. En dat zo vaderlijk, zo vriendelijk, zo minzaam. Al heeft de bondeling gezondigd, Hij betuigt, dat Hij hem daarom niet verlaten zal, dat hij maar zal wederkeren en in schuldbekentenis op zijn aangezicht vallen, en dat God hem weder zal aannemen. En al is het dat Hij wel eens de weg van kastijding inslaat, het werkt mee ten goede en is ten nutte, om daardoor nader tot God gebracht te worden.

11 Eindelijk is het de Heilige Geest, Die de bondgenoot niet alleen leidt hier in de tijd tot de dood, maar Die ook op Zich heeft genomen om hem te brengen over de dood en in te leiden in heerlijkheid, in het volle bezit van al de verbondsgoederen.

Ziedaar, dat alles doet de Geest. Doch gij ziet wel, dat ik hier ook dingen genoemd heb, die niet alleen behoren tot de eerste overgang in het verbond, maar ook tot het ganse leven, ja de dood van de bondgenoten zelf. Maar ik wilde het werk van de Geest hier in het kort eens samentrekken en u voorhouden.

Nu gaan we over tot ons derde en voorname stuk, om ordelijk te handelen van de inwilliging en toestemming van de zondaar in het verbond.
Om dit te doen, zullen we:
1. Zien wat hier voorondersteld wordt.
2. De aard en natuur van deze toestemming in het bijzonder in haar ruimte tonen.
3. Zullen we onderzoeken wanneer een ziel moet gerekend worden die toestemming te geven.

1. Hetgeen hier wordt voorondersteld, is, dat we moeten aan merken, dat God, de Bondsgod, aan alle zondaren, die leven onder het Evangelie, laat doen een uit- en aanbod van genade en zaligheid, met alle condities die daaraan vast zijn. En dan kunnen we het ganse Woord van God aanmerken als *een verzoekbrief,* die God van de hemel zendt aan de zondaar, om met Hem in verbondsgemeenschap te komen. En dan kunnen we het verbond het beste onder de benaming van een huwelijksverbond aanmerken. Dan zijn de leraren de geestelijke Eliëzers die een bruid voor Christus zoeken. Zij stellen de zondaar het verbond voor, in al zijn delen: wat God verzoekt, wat Hij eist, wat Hij belooft. Zij openen al de schatten en rijkdommen des Konings.
Wat doet nu de Geest? Hij maakt dat voorstel klemmende op de ziel, die Hij tot het verbond zal brengen. Hij doet haar de betamelijkheid en beminnelijkheid van dat voorstel zien Hij maakt de ziel begerig om er deel aan te hebben. Hij doet haar begrijpen de kracht van de spreekwijze, wat het is te hongeren en te dorsten; wat

het is te lopen en te vlieden naar God en Christus als een ellendige, ontblote, arme en gejaagde. Hij brengt haar onder het oog Gods ontfermend medelijden, waarmee Hij is aangedaan omtrent ellendigen. De ziel nu opmerkende gemaakt zijnde, staat hierbij stil. Ze denkt: Wat genade is dit! Zal God van de hemel zoveel doen om Zijn genegen hart te tonen? Zal Hij mij laten bidden, nodigen, en verzoeken, dat ik tot Hem zal komen? Ja zal Hij het met eed zweren, dat Hij mijn dood niet begeert, maar mijn zaligheid en eeuwig heil; en zal ik nog langer blijven weigeren? Neen, ik wil mijzelf niet langer onttrekken, maar mij de raad Gods laten welgevallen. Dan doet de Geest zóver alle duisterheden opklaren, dat zij in staat is om met God het verbond te maken. En zo geleid, *komt ze tot de toestemming zelf, welker aard en natuur we nu verder moeten inzien.*

2. Ik zal dit eerst kort beschrijven en dan bij de stukken het nader uitbreiden. Onder de toestemming in het verbond versta ik: *een verstandige, gewillige, hartelijke, nederige, gelovige en innige omhelzing van het ganse verbond, zowel de condities als de beloften.* De toestemming maakt eigenlijk het verbondmaken uit. En dan zal het niet anders zijn dan het *'ja-woord'* te geven, dat wij 'amen' zeggen op Gods voorstel en ons genegen en gewillig tonen om het ganse hart aan God en Christus op te dragen. Het zal er dan bijzonder op aankomen, dat wij de bijzondere stukken van deze toestemming nu wat nader gaan aantonen.

1. Ik zeide, dat het is: *een verstandige toestemming*. Doch als ik dit zeg, moet het kleinwetenden niet bekommeren, alsof ik hiermee wilde leren, dat niemand een bondeling kan zijn, dan die op zulk een verstandige wijze gehandeld heeft. Neen, daar zijn er wellicht velen, die al jaren lang in het verbond met God gestaan hebben, ja velen zijn al naar de heerlijkheid gegaan, zonder dat zij omstandig èn tijd èn plaats zouden kunnen noemen, daar ze zulk een verstandige en welberaden toestemming hebben gegeven en zó plechtig met God een verbond hebben gemaakt. Hetgeen in hen veroorzaakt wordt òf uit gebrek aan kennis, dat zij het onder die benaming niet begrijpen, òf uit ongeloof, dat zij zoveel vrijmoedigheid niet durven nemen om zo gemeenzaam met God te handelen. Evenwel, is het een toestemming die verstandig is, omdat God met de mens handelt op een redelijke wijze. Want zodra hij overtuigd wordt, komt er licht in het verstand om over God anders te oordelen dan hij ooit gedaan heeft. En dat doet hij niet los, maar met indruk; hij slaat het nauwkeurig gade. En zo wordt hij allengskens overreed van het beminnelijke en betamelijke van de weg Gods om zondaren te zaligen, zodat hij zeggen moet: *Sedert God mij indruk heeft gegeven, zie ik de waarheden met een ander oog dan tevoren.*

2. Het is niet alleen een verstandige, maar ook een *gewillige en vrijwillige toestemming.* Ik onderscheid gewillig van vrijwillig, want men kan iets gewillig doen, daar men door zekere reden toe genoodzaakt wordt. Men doet het wel gewillig, maar was die dwang er niet bij, men zou het niet doen. Om dit duidelijk te maken, zo begrijpt het eens onder deze gelijkenis. Iemand, die onder de moordenaars is, zal, om zijn leven te behouden, zijn geld geven. Dat doet hij gewillig, maar niet vrijwillig; want was hij in vrijheid, hij zou het niet doen. Maar zo'n ziel geeft zich aan God niet alleen *gewillig* over, maar ook *vrijwillig,* zonder dwang. Het is waar, zij wordt wel eens door de prang van het

geweten, door het gezicht van Gods rechtvaardigheid, door de vloeken van de wet en de vrees voor de hel, gedrongen en gedwongen om de genade bij God te zoeken; maar dat gaat gepaard met de uiterste vrijwilligheid. Want God, de Bondsgod, is de Formeerder van 's mensen geest, en omdat Hij de Formeerder is, heeft Hij die als deeg in Zijn hand en maakt en buigt Hij die zoals Hij wil. Hij buigt het onwillige hart tot Zijn dienst en maakt het vrijwillig.

A. Hij maakt het vrijwillig tegen de zonden, wereld en satan. Zo genegen als de ziel voorheen was om die te dienen en er naar te leven, daar niemand haar van kon aftrekken of overtuigen, zo genegen wordt ze nu om dat alles te verlaten en de scheidbrief te geven. En dat met zo'n vrijwilligheid, dat de ziel betuigt: *Ik verlaat de zonde en de wereld niet omdat ik moet, maar omdat ik wil. Ik kan niet meer bezig zijn in die dingen; ik heb er een afkeer van.*
B. Gelijk het hart genegen wordt gemaakt om vrijwillig de dienst der zonden te verlaten, zo vrijwillig wordt het ook ten opzichte van God en Christus en Zijn dienst. De ziel kan zeggen: *Ik kies de dienst van God niet omdat ik moet, omdat het mijn plicht is, maar omdat ik wil. En al was er geen dood en eeuwigheid, zaligheid of rampzaligheid, ik zie zo veel beminnelijkheid in Zijn dienst, dat ik mij niet langer kan onttrekken En daarom: "Hartelijk zal ik U liefhebben, Heere, mijn Sterkte!"* Ps. 18:2.

3. Het is een *hartelijke toestemming,* waardoor ik versta:
   A. Dat het niet is met de mond en lippen alleen, maar met het hart. De Bondsgod eist*: "Mijn zoon, geef Mij uw hart".* En de ziel zegt: *Heere, ik geef U mijn hart; dat draag ik aan U op; het uitwendige kan mij niet vergenoegen.*
   B. Als het hartelijk is, zo is het ook met het ganse hart. De ziel doet het met al haar verstand, met al haar oordeel, met al haar wilsneigingen, met al haar hartstochten, ja met ziel en lichaam en alle krachten, dat is met het ganse hart.
      a. Als de ziel het doet met haar ganse hart, zegt ze: Ik kan mij niet voldoen in alleen de *beschouwing* van de God des verbonds, van de Middelaar en de Geest des verbonds, van de eis en van de zalige goederen. Want waar ik het beschouw, ik zie er zoveel heerlijkheid in, dat ik mij aan God moet en wil *opdragen.*
      b. Zij doet het met haar ganse oordeel. Zij wordt van één en hetzelfde oordeel met God. Zij oordeelt zich gelukkig of ongelukkig te zijn, naardat ze met God in het verbond staat, of er nog buiten is.
      c. En daarom doet zij het met al haar wilsneigingen en innige bewegingen. O, zegt ze: *al had ik zoveel begeerten als ik haren op mijn hoofd heb, ze zouden allemaal naar God uitgaan. Wat acht ik het mij een voorrecht, dat ik mijn toestemming geven mag op het voorstel van God!*
      d. Zij doet het met al haar hartstochten. Haar liefde, haat, hoop en vrees, blijdschap en droefheid, werken alle mee om de ziel vuur en leven bij te zetten, om zich zoveel meer te verlaten op de Heere.
      e. Ja, zegt ze: *ik heb niet alleen mijn ziel, maar ook mijn lichaam voor God over. Ik wil dat ook gewillig in Zijn dienst besteden en mijn leden stellen tot wapenen der gerechtigheid, Gode tot heerlijkheid,* Rom. 6:13.

4. Deze verbondstoestemming is ook zeer *nederig en ootmoedig*. O, het is niet te zeggen, niettegenstaande de ziel zo vrijmoedig met God handelt, hoe nederig, hoe arm, hoe klein zij voor God is; hoe zij wegzinkt in het gezicht van haar onwaardigheid, en uitroept: *Wat is Uw knecht! Wat is Uw dienstmaagd! Maar omdat ik gehoord heb, dat Gij op de armen wilt zien, dat Gij de kleinen aanneemt en ik niets in mijzelf heb, word ik gedrongen om mij als een arme bedelaar neer te leggen voor de genadetroon. Hier kom ik dan als een tollenaar, mijn ogen nauwelijks durvende opslaan naar de hemel. Ik word met de hoofdman genoodzaakt uit te roepen: "Heere, ik ben niet waardig, dat Gij onder mijn dak zoudt inkomen"* Dan zegt ze met de Kanaänese vrouw: *bedeel mij maar als aan een hondeke de kruimkens van genade*. O, zulk een gestalte is zo aangenaam in de ogen Gods. Die is als een schone blos op het aangezicht van een bruid; die is zo Godverheerlijkende, want dan wordt de Bondsgod alles, en de bondgenoot niets.

5. Het is een *gelovige toestemming,* want het toestemmen is geloven. Maar hoe oefent de ziel dat geloof? Het is op deze wijze. De Heilige Geest haar twee ogen gegeven hebbende, één oog om zichzelf te zien in haar ellendige en walgelijke toestand, en één oog om Jezus te zien als de algenoegzame Zaligmaker, wordt zij ook een dubbele daad gewaar: een afzien en vlieden uit zichzelf en een lopen en komen tot Christus en Zijn volheid op Zijn aanbieding. *Nu,* zegt ze, *ben ik gereed om het getuigenis Gods, dat Hij van Zijn Zoon getuigt, dat in Hem het leven is, toe te stemmen, en zo te verzegelen, dat God waarachtig is. Ja, ik geloof ook, dat God niet alleen de Bondsgod van zondaren wil worden, maar dat Hij het ook voor mij wil worden; en daarom zeg ik gelovig 'ja en amen'.*

6. Het is ook een *oprechte toestemming*. Niet zo volmaakt, dat er geen zonden, gebreken en dwaasheden meer ondervonden worden, o neen, maar het is evenwel oprecht. *Och,* zegt de ziel, *de Heere is mijn Getuige, dat ik het oprecht met Hem meen; dat ik oprecht aan de zonde, wereld en satan de scheidbrief heb gegeven; dat ik ze verklaard heb voor mijn vijanden en tel onder de dingen, die mij drukken en bezwaren. De Heere kent mijn strijden, worstelen en zuchten daaronder, en daarom: Heere, dat hart, dat nog zo zondig is, durf ik evenwel bloot te leggen bij Uw Woord, bij de bevindingen van Uw kinderen en voor Uw alziend oog.*
   a. *Wat mijn consciëntie betreft, ik weet, dat ik een bedrieglijk hart heb en dat het mij in veel stukken veroordeelt. Dat ik zonden, ja veel en grote zonden heb. Maar in dit stuk veroordeelt het mij niet; het kan niet zeggen, dat ik met U bedrieglijk handel.*
   b. *Ik durf mij ook bloot te leggen voor Uw Woord. Want als ik daaruit zie wat er vereist wordt in zulken, die Gij tot Uw verbond nodigt, en ik keer tot mijzelf in, dan durf ik niet ontkennen dat ik dat ondervind. Want nodigt Gij de armen, de treurigen, hongerigen en dorstigen, degenen, die hun ziel bij het leven niet kunnen houden? Zodanig bevind ik mijzelf, en daarom ben ik dan één van die, met wie Gij een verbond wilt maken.*
   c. *En als ik met Uw kinderen omga, als ik hun bevindingen hoor, hun werkzaamheden zie, hun geschriften lees, al heb ik hen nooit gezien, ik kan*

er mijn hart zo mede verenigen; ik ondervind ook dezelfde gestalten. Het moge onderscheiden zijn in de omstandigheden en wijze, maar mij dunkt, die beloften vind ik bewaarheid: "Ik zal hun enerlei weg en enerlei hart geven", Jer. 32:39.

d. *Maar opdat ik mij evenwel niet bedriegen zou, ik kom met mijn hart, ik leg het voor Uw alziend oog open. Doorzoek en beproef Gij mij; zie of bij mij een schadelijke weg is, en zo die er nog zijn mocht, ontdek het mij en leid mij op de eeuwige weg,* Psalm 139:23, 24.

Wanneer nu de ziel zo handelt en God spreekt tot haar van vrede, mag het dan niet heten: een oprechte toestemming?

7. Gelijk het zo oprecht is, zo is het ook een *innige toestemming.* Daar versta ik door, dat het in het eenzame geschiedt, waar niemand dan God en de ziel getuige van is. Want in een verbondmaking is een onderhandeling, men doet beloften en betuigingen van trouw; en vooral in het sluiten van een huwelijksverbond. Als de bruidegom en de bruid zich aan elkander verbinden, roepen zij daar geen derde tussen. Zo is het ook hier. De ziel, die in het geestelijk echtverbond met Christus treedt, wil met God alleen zijn en daar innig en op een geestelijke wijze omgaan. Het is waar, het komt onbegrijpelijk voor, hoe wij, die op aarde wonen en zulke eindige schepselen zijn, gemeenschap kunnen oefenen met God, de Oppergeest, Die zo oneindig is. Maar o neen, geen kind kan zo vriendelijk omgaan met zijn vader, of met zijn lieve moeder, geen vriend zo gemeenzaam met een vriend, geen vrouw zo openhartig met haar man, dan de ziel met God omgaat. Dat weten Gods kinderen alleen door bevinding. O, dat heilig, dat gelovig, dat vrijmoedig, dat ootmoedig en nederig handelen met God; dat pleiten en bidden om genade! Dan eens ootmoedig, als een veroordeeld misdadiger; dan eens vrijmoedig aandringende op Gods Naam, op Christus' verdiensten, op het verbond, op Gods beloften en eed. Dan eens gelovig 'amen' zeggende, 'ja, ik wil des Heeren zijn'. En dat alles met zo veel aandoening, aanbidding, verwondering en blijde goedkeuring, dat men zou verwonderd staan als men zulk één eens beluisteren kon. Ja, al was iemand zelfs een stamelaar, die voor de mensen geen zes woorden kan uitbrengen, hij zal, voor God liggende, als de allerwelsprekendste advocaat zijn. Is dat niet innig en hartelijk met God handelen?

8. Wij noemen deze verbondstoestemming ook een daad die zich *uitstrekt over het gehele verbond, zonder iets uit te bedingen.* Want is het Gods verbond; doet Hij alleen eisen en beloften, zo laat Hij ook niet toe, dat er iemand toe of afdoet. Want dat is de eis van God, dat men zich op Gods wijze, naar Zijn wil zal laten leiden; de weg des verbonds niet beknibbelen, maar alles aan Gods vrijmachtig bestel overgeven; verwachtende maar genade van God om getrouw de verbondsplichten te volbrengen. Veel zondaren zouden nog wel zin hebben in het verbond, als zij er wat in maken en breken mochten. Maar op die wijze zoals God wil, dan zeggen ze*: "Wijk van ons, want aan de kennis Uwer wegen hebben wij geen lust",* Job 21:14. Maar die oprecht het verbond maakt, zegt: *Ik heb er niets tegen in te brengen; ik heb een welbehagen in het ganse verbond. De plichten zijn mij zo dierbaar als de beloften. God, de Bondsgod, is de Wijste, Die best weet wat voor mij nodig is; zou ik, dwaze, mijn wijze Bondsheere perk stellen? Dat zij verre. Ik stem toe al de eisen, ik neem aan al*

de beloften; ik verbind mij tot vervulling van al de plichten. Niets alsof ik in mijzelf bekwaam ben om dat alles te volbrengen, och neen, maar omdat ik weet, dat ik met een getrouw, algenoegzaam en ontfermend God te doen heb, Die mij genade en kracht belooft om getrouw te zijn, zeg ik: "Uwe ben ik, o David, en met u ben ik, o zoon van Isaï. Ik zeg met mijn mond en schrijf met mijn hand: ik ben des Heeren", Jes. 44:5.

Deze verbondstoestemming nu, die wij tot hiertoe hebben voorgesteld, komt onder verscheidene benamingen in het Woord voor.

- Dan wordt het eens uitgedrukt: *door zijn hart voor Jezus te openen, als een deur, waardoor men ingaat,* Openb. 3:20: *"Zo iemand de deur open doet, Ik zal tot hem inkomen".* En dan drukt het uit die volwaardige zielsgestalte, waardoor zij Hem inlaat, opdat Jezus in haar wone en leve als in Zijn tempel.
- Dan eens: *een aangrijpen van Christus,* Jes. 27:5: *"Hij moest Mijn sterkte aangrijpen".* Evenals één, die in gevaar is van te verdrinken, die iets, dat hem wordt toegeworpen, gretig aangrijpt om uit het gevaar gered te worden. En dan geeft het de ernst van de ziel te kennen.
- Dan eens komt het voor onder: *de Zoon te kussen,* Psalm 2:12. Dat is Hem voor Koning te erkennen, Zich aan Zijn heerschappij opdragen en gewillig te zijn om Hem te gehoorzamen.
- Dan eens onder: *neerbuigen,* Psalm 45:12: *"Dewijl Hij uw Heere is, zo buig u voor Hem neer".* Dat is een neerbukken voor zulk Eén, Die alle liefde en eer waardig is.
- Ook stelt de Geest het wel voor door: *het vallen op zijn aangezicht.* Zo deed Abraham toen God met hem het verbond oprichtte, Gen. 17:17. Hetgeen te kennen gaf, die aangename toestemming, dat blijde goedkeuren van vader Abraham, evenals een onderdaan de wetten van zijn koning goedkeurt.
- Of ook wel: *een lachen,* Gen. 17:17, alwaar van dezelfde Abraham gezegd wordt*: "hij lachte"*; hetwelk geen lachen was uit ongeloof, gelijk in Sara, maar een lachen, dat Zijn heilig genoegen en verwondering uitdrukte. Alsof hij zeide: *Heere, zult Gij zoveel beloven? Ik omhels het met blijdschap.*
- Nog drukt Mozes het uit, Deut. 26:17, door: *de Heere te doen zeggen, dat Hij ons tot een God zal zijn, en dat wij Hem tot een volk Zijns eigendoms zijn zullen.* En dat is het eigenlijke verbond maken.
- Dan heet het eens: *zeggen en schrijven, dat men des Heeren wil zijn,* Jes. 44:5, om te tonen, dat men het niet alleen zegt, maar er zich ook aan wil houden en het verbond onherroepelijk wil maken.
- Dan eens komt het voor onder: *zweren.* Van Juda staat er: *"Zij zwoeren en traden in een verbond"*, 2 Kron. 15:12. Dan toont het aan de vastheid van het verbond en dat men het met God meent. Gelijk God aan Zijn zijde zweert, zo zegt de ziel ook: *"Ik heb gezworen en zal het bevestigen, dat ik zal onderhouden de rechten Uwer gerechtigheid",* Psalm 119:106.
- Ook onder de eigenlijke benaming van: *verbond maken,* Psalm 50:5: *"Verzamelt Mij Mijn gunstgenoten, die Mijn verbond maken* met *of* over *offeranden".* Een spreekwijze, die ontleend is aan de gewoonte van de ouden, die bij het maken des verbonds een beest offerden en over de rook van dat offer hun handen ineen brachten. Zo maakt de ziel het verbond met God over het offer van Christus.

Ons vijfde stuk, dat we verhandelen zouden, was te onderzoeken *wanneer een ziel moet gerekend worden dit verbond met God te maken.*

Dit, kan men zeggen, geschiedt in het algemeen bij de allereerste levendmaking, als de Geest begint in de ziel te werken. Want al is de ziel overtuigd en bekommerd over haar zonden, al moet zij God aanmerken als een vertoornd, heilig en rechtvaardig Rechter, en men vroeg haar eens in die overtuigingen, of zij tot de zonden en de wereld wilde wederkeren: *Och neen,* zou zij zeggen, *ik wil liever sterven dan dat ik dat doen zou. Ik wil mij liever voor God neerleggen en daar genade zoeken.* Ofschoon zij het dan onder die benaming niet begrijpt, is dat evenwel niet een omhelzing van de dienst van God, met verlating van de zonde en de wereld? Als men hier nu nog eens bij aanmerkt hoe de ziel, met dat God haar overtuigt, in hartelijke gebeden werkzaam wordt, hoe menigmaal zij zich met tranen voor de troon neerlegt, haar zonden belijdt, genade en barmhartigheid zoekt, betuigt lust te hebben om voor God te leven, ja niets liever wenst dan maar deel te hebben in het verbond en zalig gemaakt te worden zoals God wil; zijn dat geen toestemmingen? Al houdt zij het daar niet voor, al wordt ze door ongeloof geslingerd, zij doet de ganse dag niet anders dan toestemmen, inwilligen, *'ja en amen'* zeggen, haar genoegen tonen in de weg, die God houdt om zondaren te zaligen.

Doch als we dat eigenlijk aanmerken en door het toestemmen verstaan een plechtige en statelijke overgang in het verbond met God, zo zijn er velen van Gods kinderen, die al jaren op de weg naar de hemel geweest zijn, ja velen sterven zo en gaan naar de heerlijkheid, van wie wij op goede gronden geloven, dat ze zalig zijn, en die evenwel moeten zeggen: *Ik weet van zulk een verbondmaking niet. Mijn hart is menigmaal in begeerten, in verlangen, in hartelijke liefde naar God gaande geweest, maar dáár sta ik voor stil.* Omdat zij het onder die benaming niet begrijpen, en, òf door onkunde, òf door neerslachtigheid en ongeloof, worden teruggehouden om zo met God te handelen. Zij denken: *God is te hoog en zij te onwaardig;* en evenwel staan zij waarlijk met God in het verbond.

Maar dan zijn er ook anderen, die statelijk en plechtig met God in het verbond treden en zich aan de Heere plechtig verbinden. Omdat zij, ziende de Verbondsgod, de Verbondsmiddelaar en het verbond zelf in al zijn delen, alles even dierbaar en uitlokkende, en daarbij het eeuwig belang, dat zij er bij hebben, worden uitgelokt om 'ja en amen' te zeggen op Gods voorstel en zich verbinden in 's Heeren kracht om als een bondgenoot te zullen leven. En ik denk, als een ziel daartoe komen kan, dat het zeer nuttig en gezegend is. Want als het eerste licht eens wat overgaat en de ziel in het duister raakt, dan kan het haar bewaren om haar staat niet aanstonds omver te werpen, maar altoos tot een grond zijn om haar voet op neer te zetten, om op dat eens gemaakte verbond staat te maken en te kunnen zeggen: *Heere, Gij, zijt Getuige van wat ertussen u en mijn ziel is omgegaan. En nu geef ik het in Uw hand.*

Het vierde stuk. Aan hen die lust hebben om op zo'n wijze te handelen, besturing te geven, dat zal de stof zijn, die wij een volgende keer moeten bezien.

Alleen moeten wij op de verhandelde zaken laten volgen, dat dit een voegzame stof is voor het **Avondmaal,** om er ons hart toe te bereiden.
Geen stof kan nuttiger zijn dan deze, want het Avondmaal is alleen voor bondgenoten. Het komt er dan op aan om onszelf te onderzoeken en voor God af te vragen, of we ons ooit zo hartelijk, zo vrijwillig, zo gelovig, innig en oprecht aan God hebben opgedragen en overgegeven. En of wij nu lust hebben, nu we het Avondmaal weer

zullen gebruiken - terwijl God aan Zijn kant opnieuw Zijn hand weer toereikt en het verbond aanbiedt, dat we het maken zullen op Christus' offer, waarvan het Avondmaal een schilderij is - om het verbond óf te maken, óf te vernieuwen. Of wij kunnen betuigen: "Heere, zoals ik zal verlaten mijn huis, zó genegen zal ik verlaten de zonde, wereld en satan, mijn oude vaderhuis. zoals ik naderen zal tot Uw huis en heilige bondstafel, zo vaardig wens ik met de voet des geloofs tot U te lopen. Zoals ik mijn hand uitsteek om de tekenen aan te grijpen, zo hartelijk en gewillig neem ik Christus aan. Zoals mijn oog ziet op de tekenen, zo is mijn geloofsoog gevestigd op Christus en Zijn zoenoffer. Zoals ik zal eten en drinken, zó betuig ik, dat ik wens innige gemeenschap te oefenen met Christus, en mij op het nauwst met Hem wil verenigen. Nu ziet u wel, als een ziel zo kan werkzaam zijn, dat zo'n stof als deze is, haar daartoe kan aanzetten en opwekken. Ja, vooral is dit nuttig voor zulke zielen, die waarlijk met God in het verbond staan, maar die in verachtering, en daardoor in duisternis zijn; hun verbondstoestemming is hun zo klaar niet. Nu is er immers niets beter om hen terecht te brengen, dan dat zij terugkeren. Want al is het dat God bij de eerste making van het verbond eist, dat Zijn bondgenoten getrouw zullen zijn, en zij aan hun kant trouw gezworen hebben, zo verlaat Hij hen evenwel niet, al is het dat zij ontrouw zijn. Maar Hij is zo goedertieren, dat Hij zegt: "Mijn bondgenoot, hoewel u gezondigd hebt, keer nochtans weer. Ik weet: een man zal zijn overspelige vrouw niet weer aannemen; maar Ik doe veel meer. Al hebt u met veel boeleerders geboeleerd, keer maar weder. Ik zal u aannemen. Ik zal u weer in Mijn liefde omhelzen."
Zou dat nu een ziel niet beter terecht brengen, als zij op die uitnodiging Gods weerkeerde, dan dat ze om haar afwijkingen zich ging aanmerken als nog buiten het verbond staande, en denken: Ik heb geen genade; mijn werk is geen waarheid?
Ik bid u, afdwalende bondgenoten, wat kan u meer opwekken dan dat u weet, dat uw Bondsgod getrouw is, dat Hij medelijden met u heeft? Hij weet, dat Zijn bondgenoten mensen zijn, zondige mensen, vol afdwalingen. Hij weet, dat zij veel vijanden hebben van binnen en van buiten, die hen bestrijden, en dat zij te machteloos zijn om tegenstand te bieden. Hij weet, dat ze gedurig leven, licht en sterkte nodig hebben, en dat belooft Hij ook te zullen geven, als zij maar tot Hem terugkeren.
Ja, zegt God, *ziedaar het bloed des verbonds om u te reinigen, en dat bied Ik in het Avondmaal aan.*
Wel vrienden, kan er iets verkwikkelijker voor u zijn, terwijl u door twijfelmoedigheid en vrees wordt opgehouden, dan dat ge hoort dat er voor kranken, gewonden, armen en ellendigen een heilmaaltijd is, waar niet alleen spijs en drank, maar ook medicijnen en genezende balsem voor uw wonden zijn? Blijft dan toch niet achter, maar loopt wel hartelijk naar God en zegt: *Heere, ik heb eens het verbond met u gemaakt, maar ik ben van U afgeweken. Maar omdat Gij zo'n Ontfermer zijt, kom ik tot U; ik wil weer het verbond vernieuwen en mij aan U overgeven.*

Toepassing
Eer we nu gaan eindigen, moet ik deze verhandelde stof tot nut van anderen aanleggen.
A. Hier heb ik allereerst een woord voor u, ellendige, onwetende en zorgeloze zondaren, die nog buiten het verbond leeft.
Tot u moet ik zeggen, dat ik een brief heb van de God des hemels, waarvan het begin en het einde, en van achter tot voren, niets anders is dan een beminnelijk aanbod, om u te nodigen; dat u met God in een verbond zou komen. En deze nodiging wordt u in

Gods Naam op het allerkrachtigst en ernstig voorgesteld, om, was het mogelijk, uw hart in te winnen.

- Dan wordt het eens nodigender wijze voorgesteld, Jes. 45:22: "Wendt u naar Mij toe, en wordt behouden."
- Dan eens biddende door Zijn gezanten, die van Christus' wege bidden: "Laat u met God verzoenen", 2 Kor. 5 : 20.
- Soms radender wijze: "Ik raad u, dat gij van Mij koopt goud, beproefd, komende uit het vuur", Openb. 3 : 18.
- Soms klagender wijze: "Och, of u naar Mij geluisterd hadt", Psalm 81 : 14.
- Dan weer eens verwijtende: "Gij wilt tot Mij niet komen, opdat gij het leven hebt", Joh. 5 : 40.
- Ja, dan zweert God weleens: "Zo waarachtig als Ik leef, Ik begeer uw dood niet", Ezech. 33 : 11.
- Ook wel dwingender wijze, Lukas 14 : 23, en dan is het: "Dwingt ze om in te komen." En wat zijn die dwangmiddelen anders dan al die hartelijke betuigingen, die de Heere van Zijnentwege aan de zondaar laat doen, waardoor hij wel eens zó in het nauw wordt gebracht, dat hem alle uitvluchten ontnomen worden?

Ik kom dan nu ook als een gezant van God, uit Zijn Naam en van Zijnentwege datzelfde aanbod van genade en zaligheid doen. Ik kom u lokken en nodigen, dat ge u aan Gods verbond zou onderwerpen, dat u toch uw zielen niet langer zou onttrekken, maar in de raad Gods een welbehagen nemen. O, hier is een God, Die staat met uitgebreide armen, met rommelende ingewanden van barmhartigheid, u toeroepende: "Hoe zou ik u stellen als Adama, en als Zeboïm. Mijn ingewand is in Mij omgekeerd, en al Mijn berouw is tezamen ontstoken", Hoséa 11 : 8. Zult u nu zo'n vermanende, biddende, smekende, nodigende, ja dwingende God langer weigeren te horen? Die betuigt: *zondaar, wat zal u de dienst van de zonden en de wereld baten? Wend u naar Mij toe. In Mijn dienst is leven en zaligheid.* En wat kan of mag u hier toch terughouden? Alle zwarigheden, die u kunt inbrengen, worden weggenomen. De aanbieding is algemeen, aan allen, die leven onder de bediening van de genade. Daar wordt niemand uitgezonderd. Die maar wil, die kome.

1. Of zou ge zeggen: *ik heb te veel en te grote zonden?*
Och nee, dat kan u niet beletten. In het genadeverbond belooft God vergeving van alle zonden. Ja al had één enig zondaar al de zonden van de gehele wereld gedaan; als hij ze maar belijdt en betreurt, God wil ze vergeven.
2. Zegt u: *ik heb te langdurig gezondigd?*
Die zwarigheid wordt u ook ontnomen. Want God zegt: "Ik breid Mijn handen de ganse dag uit." Niet alleen 's morgens, maar ook des avonds. Of iemand in de morgenstond van zijn leven is, in zijn jonkheid, of op de middag, in zijn mannelijke jaren, of in de late avond van zijn ouderdom, Ik breid Mijn handen de ganse dag uit, Rom. 10 : 21.
3. Zegt u: *ik heb evenwel niets, dat God aangenaam zou kunnen zijn?*
Wel, de Heere eist ook niets, dan dat u maar genegen en gewillig zijt om alles uit handen van deze Bondsgod te ontvangen. U hebt u maar, zo zondig als u bent, naar Hem te wenden; dan wil Hij u in Zijn liefde omhelzen en aannemen.
Als u verloren gaat, het zal uw eigen schuld zijn. Niet alleen om de verbreking van het werkverbond in Adam, maar omdat u niet hebt willen tot God komen, omdat u het genadeverbond veracht en de aanbieding van God versmaad hebt. De duivelen hebben

eens gezondigd en zijn overgegeven aan eeuwige ketenen van de duisternis; maar u zondigt tweemaal, en dat tegen de rommelende ingewanden van een barmhartig God, Die u de genade laat aanbieden; tegen het Evangelie en tegen het licht van uw geweten. O, hoe zwaar, hoe zwaar zal het voor u zijn om verloren te gaan!

4. Zeg nu niet: *ik kan het mijzelf niet geven, ik ben onmachtig om tot God te komen.*
Dat is een waarheid, die ik geleerd en beleden heb. Het is waar, zondaar, u bent onmachtig, maar het scheelt u daar niet aan, maar aan een boosaardig niet willen. O, u hebt te veel liefde tot de zonden en de wereld, u wilt van uw begeerlijkheden niet afstappen. En daarom is de dienst van God u te zwaar, omdat u de dienst van de wereld dan zult moeten verlaten. En dat ge u beroept op uw onmacht, is maar om een uitvlucht te hebben om uzelf te verontschuldigen en de schuld op God te leggen. Want uw onmacht bracht u nog nooit in het eenzame voor God op uw knieën, om te bidden dat God in u zou werken door Zijn Geest. En daarom, u kunt uzelf nu daar nog mee geruststellen, maar de Heere God zal in de dag des oordeels, als u voor Hem staan zult, u doen verstommen. Och, dat u nog ontwaakte uit de strikken des duivels; dat ge u de raad Gods nog eens liet welgevallen, en u óf door de schrik des Heeren, óf door de beminnelijke nodigingen, liet bewegen tot bekering!

B. Maar ik heb ook nog een woord tot zulke mensen, die overtuigd zijn, die hun ellendestaat zien, en de volheid en dierbaarheid van het genadeverbond, en die wensen dat zij er deel aan mochten hebben.
Tot u moet ik zeggen: och, blijf toch niet staan bij die bewegingen en eerste overtuigingen. Want zoals men het geestelijke leven in zijn eerste begin niet wel kan onderscheiden, of het een waar leven is, of vonken van een overtuigde consciëntie zijn, tenzij het achtervolgd wordt met een overgave van het hart aan God en Zijn dienst; zo zult u ook niet tot rust komen voordat u daartoe komt. Weest dan niet tevreden, dat u zeggen kunt: *ik ben overtuigd geweest en ik ben het nog.* Want dat is niet genoeg. Ja, al nam die overtuiging in u veel grove zonden weg, en maakt zij u in het uitwendige geschikt, zedig en godsdienstig; … men kan door de overtuigingen wel de besmettingen van de wereld ontvlieden, maar als het anders niet is dan overtuiging, wederom afvallig worden, Hebr. 6 : 4-8. O, overtuigden, laat die tekst in uw gemoed diep inzinken, opdat het u mag dringen en dwingen om met God waarlijk in het verbond te treden. Ja, al vindt ge al eens een begeerte, een lust, een uitgang van uw hart naar God en Christus om zalig te worden, denkt niet, dat dát genoeg is. Het kan wel oprecht zijn, maar de zucht tot het eeuwig heil, en het middel om dat te bekomen, kunnen dikwijls zo klaar in de bevatting zijn, dat men met veel voorzichtigheid daarover moet oordelen.
En daarom, laat die begeerte neerdalen tot in het binnenste van uw ziel, en zegt: Het is mij niet genoeg, dat ik die begeerte vind; het moet komen tot een volle overreding, tot een volkomen overgang tot God; ik moet mij hartelijk aan Hem opdragen. Dan moogt en moet ge u wel gedurig voor God neerleggen, u aan Hem aanbieden, uw begeerten betuigen. Maar als ge dat eens doen kunt, wees evenwel niet te haastig, om aanstonds daaruit te besluiten, dat u al dadelijk met God in het verbond bent overgegaan. Het kan wel waar zijn, maar het kan ook wel zijn door een klaar oordeel van onderscheid. Want als iemand de zonde ziet in haar afschuwelijkheid, God en Jezus in Hun beminnelijkheid, het verbond in zijn volheid, en dat er nergens anders enig heil is te hopen; wie zou niet wensen daar deel aan te hebben? Maar gaat eens onderzoeken, of u wel zin hebt in ál de delen van het verbond. Of de eis Gods u zo aangenaam is als de

beloften. Dan zult u misschien wel eens bekommerd worden. Maar als het werk oprecht is, zal dat schudden u geen kwaad doen. Het zal u maar opwekken om naar God te gaan en die zwarigheid voor Hem neer te leggen, met biddingen, dat Hij u onderzoeke en beproeve, en u nog meer aan uzelf ontdekke.
Derhalve, overtuigde zondaars, ik zou u raden veel te beschouwen de God des verbonds, de Middelaar, ja het ganse verbond in al zijn delen; en dat u uw hart dikwijls voor God afvroeg, of u lust hebt om daaraan deel te hebben. En dan zal uw hart misschien tot een dadelijke overgang bewogen worden.
Ondertussen, gaat maar voort. En heeft God in u een goed werk begonnen, Hij zal het niet laten varen, maar het volmaken en bevestigen, tot Zijn eer en uw heil.

C. Maar kinderen Gods, die gedurig zo bekommerd bent of u nog wel ooit waarlijk het verbond met God gemaakt hebt, tot u heb ik nog een woord van bemoediging en opbeuring. Wat is de oorzaak van uw twijfeling?

(1) Zou het hier vandaan komen, omdat u geen recht betamelijke gedachten hebt van God? U denkt daar óf te groot, óf te klein van. U hebt te grote gedachten van Gods grootheid, majesteit en heerlijkheid, van Zijn heiligheid en rechtvaardigheid; en te kleine gedachten van Zijn genade en liefde, barmhartigheid en ontferming. En dat houdt u terug. Het scheelt u niet aan het hartelijk en oprecht willen, maar het ongeloof is oorzaak, dat u niet durft.
Och, zegt u, *zou zo'n arme, nietige, ellendige, zo'n doodwaardige, die maar zondig stof is, zou die met zo'n oneindig heerlijk God in een verbond komen? Zou ik de Heere de hand durven geven? Dat komt mij onbegrijpelijk voor. Mij dunkt, het zou stoutheid zijn.* En zo blijft ge van verre staan.
Maar bekommerde, ik moet tot u zeggen: och ja, het is goed, het is betamelijk, dat u grote gedachten hebt van God, om met een eerbiedig ontzag voor Hem te zijn ingenomen; en u kunt nooit te geringe en te kleine gedachten hebben van uzelf, om nederig en ootmoedig te zijn. Maar van de liefde, barmhartigheid en genade van God klein te denken, dat is ongeloof, en daarom zondig. Nee, u moet blijven starogen op God als een goedertieren God. Die niet anders van u eist dan dat u maar arm, naakt, ontbloot van alles tot Hem komt en u zo voor Zijn genadetroon neerlegt om genade te zoeken. Kan God nu aan Zijn kant wel meer doen om u in uw bekommeringen voor te komen, en zult ge nu nog blijven dralen en van verre staan? Gelooft ge dan Zijn getuigen niet? O, u benadeelt er de liefde Gods mede, u doet Hem oneer aan. En het ongeloof is één van de grootste zonden. Zegt ge dan nog: Ik wil wel tot God komen, als ik maar mag? Ik betuig u van Gods wege: u moogt, als u maar hartelijk en oprecht wilt. Hij is genegen u aan te nemen.

(2) *Ja maar,* zegt u, *er zijn nog al meer zwarigheden, die mij de vrijmoedigheid benemen.* Ik zag en vreesde wel, eer ik met God het verbond maakte, dat ik niet getrouw zou zijn aan de verbondsplichten, maar gedurig zondigen. En ik heb ook bij de uitkomst gezien, dat het waarheid is. Hoe durf ik dan opnieuw als zo'n trouweloze tot God komen, daar ik het gedurig zo bederf?
Maar, kleinmoedige zielen, ook dit mag u niet beletten. Ja, ik geloof, dat u met reden klaagt over uw ontrouw; maar God, uw Bondsgod, wist ook wel, dat u gans trouweloos zou handelen en van Hem afwijken, maar dat wil Hij in Zijn bondgenoten verdragen. Daarom is het genadeverbond, dat Hij met u maakt; Hij geeft u

vrijheid om tot Hem weer te keren en in het bloed van de Middelaar verzoening te zoeken.

Maar, zegt ge, *of ik nu al opnieuw mij aan God verbind, ik zal het opnieuw bederven.* Want ik moet worstelen met zulk een zondig hart, er zijn zoveel verleidingen van buiten, en ik heb zo weinig kracht om staande te blijven en tegenstand te bieden.

O, de Heere weet het ook wel, dat u weer zondigen zult, maar het komt er op aan of het u tot een last is, daar ge onder zwoegt en waarvan ge wenst ontdaan te zijn. En als God u eens zou vragen: *wat wilt gij, dat Ik u doen zal?* Zou u niet moeten antwoorden: *Heere, niets liever wens ik, dan dat de zonde in mij gedood was, dat ik meer kracht had om de wereld en de satan tegenstand te bieden, en dat ik U maar hartelijker dienen mocht?* Wel, is dat geen bewijs, dat de zonden tegen uw wil in u zijn?

3. Mij dunkt, ik hoor u nog tegenwerpen: u hebt zoveel gezegd wat Gods Geest doet als hij een zondaar brengt in het verbond, maar het hapert mij aan het zevende stuk. Ik kan of durf niet ontkennen, dat ik mij hartelijk en gewillig aan God heb opgedragen; dat is me te klaar. Maar ik vrees evenwel, of het wel oprecht is, omdat God het nog nooit aan Zijn kant heeft beantwoord door hét getuigenis van Zijn Geest.

   Tot antwoord hierop zeg ik:

   a. Is God niet vrijmachtig? Zult u Hem paal en perk stellen, en niet tevreden zijn omdat Hij u op de hoogste trap van genade niet brengt? Strijdt dat niet met uw betuigingen, als u maar om enige kruimkens bad, toen u eerst tot God kwam?
   b. U wilt de verzekering langs een verkeerde weg gaan zoeken. U zegt: *als mijn toestemming oprecht was geweest, God zou het dán wel eens beantwoorden.* Zo wacht u op zo'n onmiddellijke verzekering, die u in het volle licht stelt. Maar als u eens aan de andere kant begon en die eerste werkingen van de Geest naging, zou u wellicht al veel stof van dankzegging vinden. Bijvoorbeeld: zou u God niet moeten danken, dat Hij aandacht in uw ziel verwekt heeft, dat u met opmerking hoorde? Moet u niet zeggen: "God heeft mij mijn zondige en ellendige staat doen zien. Hij bracht mij de volheid, die in Jezus is, onder het oog; mijn hart is menigmaal in begeerten, in honger en dorst naar Christus' genade geweest. Ja ik ben zo dikwijls gedrongen geworden om mij aan God in Christus op te dragen?"

      Wanneer ge uzelf dit dikwijls voorstelde, zou u dan niet moeten erkennen, dat het groot is wat God aan u gedaan heeft?
   c. U klaagt, en geniet dikwijls juist veel, maar omdat het juist datgene niet is, dat u begeert, bent u niet tevreden. En waar dat vandaan komt, zal ik in de volgende verhandeling tonen.

      O, wees toch tevreden in de weg van God. Moet u in het duister wandelen, uw wijze Bondsgod weet wat het beste voor u is. Hij doet het om u klein en nederig te houden; om u te leren leven door geloof en aanklevende te blijven. Laat het dan maar aan God over, schrijf Hem geen wijze of weg voor, hoe Hij u zal leiden. Maar zeg liever: *Heere, zo duister en bestreden als het is, ik heb evenwel nog geen berouw, dat ik die keuze gedaan heb, om de zonden, wereld en satan de scheidbrief te geven en U tot mijn deel te kiezen. Het ga hoe het ga, ik wil het er nog bij houden; ik verlaat mij op de Goddelijke toezeggingen.*

Wanneer u zo handelde, dan zou het een leven des geloofs zijn; en langs die weg zult u niet beschaamd worden.

D. Maar volk van God, die meer verzekerd en gemoedigd leeft, zoekt uw staat hoe langer hoe vaster te maken. En tot dat einde: onderzoekt u dikwijls aan de kentekenen van genade, gaat al dikwijls uw eerste werkzaamheden eens na, toen u hongerig en dorstig om genade bij God aanhieldt; toen de Geest u te machtig werd en uw hart zo klemde, dat u moest zeggen: *Heere, al waart u nog zo hoog, omdat u evenwel met zo'n wormke Jacobs wilt handelen, kom ik als een arme en ontblote tot u en verbind mij in Uw kracht om voor U te leven.*
En bent u bondgenoten van God, tracht dan ook versierd te zijn met allerlei christelijke deugden, om het beeld van God meer gelijkvormig te worden. Opdat men het aan u zal kunnen zien, dat u behoort tot dat volk, dat God Zich geformeerd heeft om Zijn lof te vertellen. De bondgenoten zijn Godsgezinden, die het met God houden, voor God werken, voor de zaak van God uitkomen, die van Hem spreken en gedurig omtrent Hem bezig en werkzaam zijn. Tracht daar ook naar, houdt het met de Heere, geeft uw hart gedurig aan Hem over. Geeft Hem de hand des geloofs door de vernieuwing des verbonds bij gelegenheid van het Avondmaal, waartoe u nu weer zult naderen, en houdt u zo gedurig bij Hem. Dan zal God niet alleen hier tonen, dat Hij uw Bondsgod is, maar ook alle beloften van het verbond eens *ja en amen* maken, wanneer Hij u zal inleiden in het volle bezit er van, in heerlijkheid voor Zijn troon. Amen, het zij zo!

UITLOKKING TOT HET GENADEVERBOND

Wijze: Psalm 21

Omhels, mijnziel! 't genaêverbond,
God blijft u liefd'rijk wenken,
Hij wil Zijn heil u schenken,
Hoe dikwijls u Zijn wetten schondt.
Voelt g' in u moed noch kracht,
't Is God, Die zwakken wacht.

Zeg niet: Ik heb geen bruiloftskleed,
Waarmee ik kan verschijnen!
Uw schoonheid moet verdwijnen,
Daar Jezus voor u binnen treedt;
Wiens Priesterlijk gewaad
U dekt en sierlijk staat.

Mijn zonden zijn zó groot, zó veel,
'k Heb dag aan dag misdreven.
Maar God wil z' u vergeven.
Al hadt g' aan al de zonden deel,
der zielen Bruidegom

Roept u: "Wees wellekom!"

Geen takje groent in mijn gemoed,
Ik voel geen beekje vloeien!
Laat u, mijn ziel, besproeien
Met Jezus' dierbaar offerbloed,
Opdat de dorre struik
Tot hemelvrucht ontluik'.

'k Heb niets, dat God behagen kan;
Een hart, zo vol gebrekenl.
Dat blijft Hij Zich bespreken.
Ontneem er niet het minste van;
Nee, geef 't aan Hem geheel,
Als Zijn geliefdste deel.

Negende Verhandeling

Het vervolg over de inwilliging in het verbond.

Wanneer we het laatst met u spraken over de toestemming des zondaars op de eis Gods, vonden we die stof van zo'n ruimte, dat we nog enige stukken tot deze gelegenheid overlieten. Namelijk:

1. Wij moeten nu aan dezulken, die begerig zijn om met God het verbond te maken of te vernieuwen, leiding en besturing geven, hoe daarin het beste in trouwe voor de Heere en tot troost van hun ziel te handelen.
2. Dan zullen wij onderzoeken wanneer een ziel het best dit verbond zal kunnen maken, en of zij het maar eens of meermalen zal doen, en bij welke gelegenheid zij dit verbond het beste zal kunnen vernieuwen.
3. Zal ik ware gelovigen, die in dat licht staan, dat zij bondgenoten zijn, de middelen aan de hand geven om hun vrijmoedigheid levendig te houden, of, deze geschonden zijnde, op welke wijze deze het beste is te herstellen.
4. Enige bekommerde vragen van kleinmoedigen, die tegen deze en de vorige verhandeling zouden kunnen worden ingebracht, oplossen.
5. Dan zal ik weer aantonen hoe wonderlijk gepast deze stof is tot voorbereiding voor het Avondmaal.
6. Zal ik weer alles tot nut van een ieder zoeken aan te leggen.

Wat het eerste betreft, hoe een gelovige, begerig zijnde om met God op een statelijke wijze te treden in het verbond, het best tot nut en troost van zijn ziel zal handelen, moet ik, eer ik hiertoe leiding kan geven, eerst enige dingen laten voorafgaan.

1. Zo zeg ik, als ik handel van enige plechtige verbondsoprichting, dat ik daarmede niet zulken wil veroordelen, die waarlijk met God in het verbond staan, doch juist niet op die wijze en in die orde, als wij zullen tonen, zijn werkzaam geweest; want Gods weg in het zaligen van zondaren is vrijmachtig. Hij brengt Zijn bondgenoten niet allen op dezelfde wijze tot het verbond. Ook zijn er veel Godvruchtigen, die door onkunde omtrent de waarheden zo niet kunnen handelen en die wel duizend- en duizendmaal het verbond hebben toegestemd en goedgekeurd, en het evenwel nog nooit onder die benaming begrepen hebben. Wij zeggen dan vooraf, dat het ons oogmerk niet is om zulke zielen te schudden en wankelende te maken, maar veeleer om hen vast te zetten en te bevestigen in het verbond.
2. Nabij-christenen en tijdgelovigen moeten wij waarschuwen, dat zij dit niet misbruiken tot zorgeloosheid. Want dezen kunnen dikwijls in de bevatting hier àl te schielijk te werk gaan. Wanneer zij het verbond in alles zo dierbaar en heilrijk horen voorstellen en aanbieden, zo worden hun verstand en oordeel wel eens overreed; ja er komt wel eens een begeerte in het hart. Zij zeggen wel eens: *Wie zou dat niet aannemen?* Ja, zij deden het mogelijk wel eens door een verstandige beschouwing, òf als ze hun belijdenis deden, òf bij een andere gelegenheid, en daaraan houden zij zich vast, zonder dat ze het nochtans ooit oprecht gedaan hebben. Want zij stemden het verbond niet toe in al zijn delen, en het was niet

door een overredend licht des Geestes, maar alleen door een blote bevatting van de waarheden, want zij zijn nog nooit recht aan zichzelf ontdekt geweest.

3. Tot voorkoming van de blinde en zorgeloze wereld moet ik ook zeggen, dat zij geen geringe gedachten moeten maken van deze bevindelijke waarheden. Want al wat ik hiervan zeggen zal, zijn dingen, die een natuurlijk mens niet verstaat; het is hem een dwaasheid. God moet het Zelf door het ontdekkend licht des Geestes doen kennen.

Dit vooraf aangemerkt zijnde, komen we tot de zaak zelf, *om aan te wijzen hoe iemand, wiens hart door de Geest gewillig gemaakt is om met God in een verbond te treden, het beste handelen zal.* Ik zal het langs deze drie stukken doen.

1. Zal ik aantonen welke voorbereidende schikkingen daartoe wel nodig zijn.
2. Dan zal ik de verbondmaking zelf bezien.
3. Eindelijk zal ik aantonen welke gevolgen het in de ziel moet hebben om haar te verzekeren van haar oprechtheid.

Wat het eerste betreft, hij, die het verbond met God zal maken, heeft dit vooraf aan te merken.

1. Dat hij niet haastig in dit werk handelen moet. Doch hiermede wil ik niet zeggen, dat iemand, overtuigd zijnde van zijn ellende, en overreed van het beminnelijke, waardige en betamelijke van de dienst van God, zich te ras aan de Heere zou kunnen opdragen. O neen, hij kan het hartelijk en godvruchtig doen vanaf het eerste ogenblik af, dat God hem levend maakt. Want Gods weg is wonderlijk en zeer onderscheiden in het bekeren van mensen. Somtijds trekt God wel eens met liefdekoorden op een aangename, liefelijke, evangelische wijze, dat de ziel aanstonds zo veel waardigheid in God ziet en overreed wordt van het beminnelijke van Zijn dienst, dat ze niet kan tussenbeide blijven staan, maar het naar God heenwendt. En wanneer God langs zulk een weg iemand leidt, dan kan hij niet te ras zich gulhartig aan Hem opdragen. Maar als ik zeg: niet te haastig, zo wil ik zeggen, dat niemand in statelijk, uitgebreid en plechtig handelen met God te schielijk moet zijn, en dat gedaan hebbende, dan dat besluit maken: *ik ben een bondgenoot;* waardoor hij dan wel eens minder ernstig wordt in de wandel in het vervolg. Neen, men moet de kosten wel overrekenen en zich al menigmaal afvragen: *heb ik wel lust daartoe?* Opdat het werk langs die weg zo veel te vaster en te meer bestendig zij.

2. Maar gelijk iemand niet al te gereed en schielijk moet zijn, zo moet hij ook niet al te lang dralen, even alsof hij door dat wachten en uitstellen die gestalten zou krijgen, die hij nodig heeft om met God in het verbond te treden. Deze misvatting bekruipt dikwijls eerstbeginnenden, en het is nog een wortel van eigengerechtigheid. Zij denken, dat zij niet tot God mogen gaan, of zij moeten eerst die en die gestalte bezitten, die mate van verbrijzeling en van geloof als zij zich voorstellen, en dan zullen zij geschikt zijn om met God te handelen. En zo blijven zij dralen en bij zichzelf kunnen ze het nooit vinden Neen, dat is te lang gewacht; zijt ge overreed, ga dan maar toe om de Heere de hand te geven. Die gestalten, die gij nodig hebt, moet God u Zelf geven.

3. Dan wens ik, dat zulk een ziel, zullende het verbond maken, zich zoekt te stellen in een bedaarde, stille en evenwichtige gestalte, zowel naar het lichaam als naar de geest. Naar het lichaam afgetrokken van bekommerende bezigheden; naar de ziel om zich

niet te laten beroeren of door ongeloof te schudden, maar met een stille geest zich voor God neer te zetten om op een redelijke wijze te kunnen handelen. Hiermede wil ik nu weer niet zeggen, dat iemand, in zware omstandigheden komende, van ziekten, gevaren of ongevallen, dan niet het hart aan God zou mogen opdragen. O ja, laat hij het dan maar doen zoals hij kan. Dan is het tijd en dan is het Gode aangenaam. Maar ik spreek hier zoals hij buiten die omstandigheden is.

4. Zo bedaard zijnde, moet de ziel zich ook tot zulk een statelijk werk schikken en voorbereiden door een behoorlijke afzondering in het eenzame. Toen God met Abraham Zijn verbond oprichtte, bracht Hij hem naar buiten, Gen. 15:5. Toen Izak met God wilde handelen, door het statelijk bidden, ging hij eenzaam in het veld, Gen. 24:63. Toen God aan David zulke grote verbondsbeloften gedaan had, 2 Sam. 7:11, ging deze, toen Nathan was weggegaan, in voor het aangezicht des Heeren om aan zijn zijde toe te stemmen en te zeggen: *"Heere, wat is Uw knecht?"* vers 20. In het eenzame mag men zijn hart onbeschroomd voor God uitstorten.
Maar mogelijk vraagt iemand: *of het ook nuttig en nodig zou zijn, dat men, om het verbond zo plechtig met de Heere te maken, het deed met het afzonderen van een vastendag.* Om hierop te antwoorden, zo zeg ik, dat het zeker is dat er voorbeelden in Gods Woord zijn van heiligen die het zo gedaan hebben. Wanneer Israël met de Heere zou komen in een verbond, nadat zij uit Babel waren wedergekeerd, deden zij het met het uitroepen van een plechtige vast- en bededag, Ezra 8:21. En wanneer het zo kan geschieden, zal het zeker niet onnuttig zijn, maar dienen om de ernst en gezetheid te tonen, dat men het hartelijk en waarlijk met God meent. Doch dewijl Gods Woord daarin geen bepaling maakt, willen wij ook geen strikken voor iemands gemoed leggen. Sommigen, die een zwaar beroep hebben, of veel tegenstand ondervinden, zouden daardoor kunnen verhinderd worden. Anderen, door kleinwetendheid en mingeoefendheid, zouden de dag dikwijls niet behoorlijk kunnen doorbrengen. Dus moet men hier met voorzichtigheid handelen. Maar dit is zeker, het moet geschieden met hartelijke gebeden, onder opzien naar God en met een inwachten van Zijn licht en kracht. O, het is niet te zeggen hoe het gebed de ziel kan aanzetten, hoe het hart daardoor van de aarde los, opstijgende naar boven, werkzaam is om zich aan God te verbinden.

5. Dan zou ik zo iemand aanraden om, in die stille eenzaamheid gebeden hebbende, het ganse verbond in al zijn delen te gaan leggen tot het voorwerp van aandachtige bespiegeling. Want we toonden tevoren aan, dat het was een verstandige toestemming; en daartoe behoort, dat men het verbond in al zijn delen kent. En niet alleen zou die beschouwing dienen om het verstand te vervullen, maar ook om de liefde op te wekken, te verwakkeren en te ontvonken. Bijvoorbeeld, als zij eens gaan beschouwen de Verbondsgod in Zijn beminnelijke deugden, die Hij in het verbond openbaart, dat Hij Zich niet schaamt de God van een zondaar genaamd te worden, hoewel Hij zo hoog en verheven is. Als zij eens stil staat bij de Verbondsmiddelaar in Zijn volheid, beminnelijkheid, dierbaarheid en noodzakelijkheid. Bij de Geest des verbonds, wat Hij op Zich heeft genomen om te werken in het hart. Als ze zichzelf eens gaat beschouwen, die tot het verbond genodigd wordt, van nature onmachtig, onwillig, afkerig, zondig stof en as. En de eis, die God doet; zo betamelijk, zo redelijk, alleszins geschikt naar des zondaars onmacht. De beloften zo beminnelijk en dierbaar: genade in de tijd en heerlijkheid hiernamaals. Ja, dat zij, op haar gelovig toestemmen, vrijmoedigheid zal mogen gebruiken om alles wat zij nodig heeft, volgens de

verbondsbeloften, te eisen van God. O, het is niet uit te drukken hoe de aandachtige beschouwing van dat, de ziel al in aanbidding, verwondering en liefde gaande kan maken. Het is wel gebeurd dat Gods kinderen dor begonnen, maar eer zij tot de helft gekomen waren, dat het hart al werd verlevendigd, en eer zij het ten einde gebracht hadden, dat hun ziel het al toestemde en op elk deel *'ja en amen'* moest zeggen.

6. Maar dewijl dit werk doorgaans niet geschiedt zonder tegenstand, zo moet ik Gods kinderen waarschuwen, dat zij zich door geen hinderpalen en listen, die de vijanden gebruiken, moeten laten terughouden, maar zich daar tegen moeten verzetten.

a. Laat u niet belemmeren door de hoogheid, majesteit en heerlijkheid van God. Het past u wel om als een worm voor God in het stof te kruipen en nederig uit te roepen: *Wie ben ik, dat ik met zulk een heilig God zal gaan handelen!* Maar de satan brengt u dit dikwijls voor om u bedeesd en onvrijmoedig te maken. Als ge dit zou ondervinden, zegt dan: ja, God is hoog en oneindig verheven, maar Hij ontdekt Zich in het verbond als een God, Die vol liefde, genade en barmhartigheid is. Staat dan stil bij Zijn rommelende ingewanden, bij Zijn Naam, die Hij voor Mozes heeft uitgeroepen, als: *"Heere, Heere, God, barmhartig lankmoedig en groot van goedertierenheid, Die barmhartigheid bewijst aan duizenden".* Ja denkt dan, dat geen vader of moeder ooit zo teder kan handelen met een zuigeling, als God met Zijn kinderen; dat Hij het gekrookte riet niet wil verbreken, noch de glimmende vlaswiek uitblussen; dat Hij Zijn hand wil wenden tot zulke kleinen, armen en ellendigen. En dan zal Gods hoogheid u niet tot verschrikking zijn.
b. Laat u ook niet ophouden door uw gebrek, dat gij denkt àl te zondig en ellendig te zijn om zo met God te handelen. Gij moogt en moet nederig en klein voor God zijn en uitroepen: *Heere, wie ben ik!* Maar het moet u niet van God afhouden, dat gij zoudt zeggen: *Omdat ik zo ben, durf ik niet tot God te gaan.* Och neen, als gij u zo ellendig erkent, moet gij gaan en u zo voor God neerleggende, zeggen: *Heere, ik kom als de alleronwaardigste, om uit vrije genade gezaligd te worden.*
c. Laat u niet beletten door boze inwerpingen van de satan, die niet gaarne een ziel van onder zijn geweld laat, en daarom alles doet wat hij kan om haar in zijn strikken te houden; althans om haar te beletten, dat zij tot die hoogte komt om zijn dienst te verlaten en zich geheel aan God op te dragen. Dan eens haar voorhoudende, dat de zonden te groot zijn, dat zij te lang gewacht heeft, of dat zij niet getrouw zal zijn aan het verbond. Neen, laat u door dit alles niet beroeren. Geloof maar dat het van de satan is en denk: Omdat hij zo woelt en raast, is het een bewijs, dat ik zijn eigendom niet meer ben, en daarom wil ik mij te hartelijker aan de Heere verbinden.
d. Denk niet: het werk is te groot. Zou ik het aandurven om met de God van hemel en aarde zo gemeenzaam te handelen? En zou ik op zulk een eenvoudige daad van toestemmen en inwilligen ingelaten worden in het verbond? Dat komt mij onbegrijpelijk voor! Ik erken: ja, van die zijde beschouwd, het werk is groot; het is voor alle mensen, ja voor engelen zelfs, te groot. Maar beschouwen we het aan de zijde van de hoge God, dan is het niet te groot. Daarom wil Hij zulk een grote genade bewijzen, omdat Hij zo oneindig is. En wil zulk een oneindig heerlijk God met u handelen, handel gij dan ook gemeenzaam met Hem.

7. Doe het toch vooral onder inwachting van des Heeren invloed en genadekracht; dat Hij het werk bedauwt met Geest en leven. Opdat het niet flauw en slechts met een klare bevatting van het verstand en overreding van het oordeel zij, maar met een gul-

hartige, levendige, opgewekte en vurige gestalte van het hart. Hieruit zal uw ernst en welmenendheid met God blijken, dat de zaak u ter harte gaat, en dan zal de vijand u ook het minst van onoprechtheid kunnen beschuldigen.
Ik oordeel, dat een ziel, die nu staat om over te gaan in de eed en in het verbond, al deze dingen behoort in acht te nemen.

2.
Maar wat is nu de *inwilliging* zelf? Ik geloof, dat hier meer van ondervonden, dan van gezegd kan worden, vooral wanneer de wind des Geestes wat waait in de ziel, en het haar vergund wordt om onder veel licht en levendigheid hierin te werk te gaan. Maar om hier evenwel iets van te zeggen: Stel u voor een ziel, die tot deze daad van toestemming komen zal, na deze schikking des harten hiertoe. Zij legt zich voor de Heere neer, zeggende:

> *Nu sta ik gereed om die grote keuze te doen: God of de wereld te dienen. Ik wil niet langer hinken op twee gedachten, ik heb al lang genoeg tussenbeide gestaan en mijn hart aan de satan, de wereld en de zonde gegeven. Ik heb de kosten wel overrekend, en het verbond, dat God mij aanbiedt, aan alle zijden bezien; en ik bevind mij ten volle overgebogen tot God en Zijn zalige dienst. En daarom betuig ik heden, dat ik opzeg de dienst van de wereld, de zonde en de satan; ik wil er mijn hart niet meer aan geven, zij hebben mij lang genoeg in hun boeien gekluisterd. Daarentegen betuig ik, Heere, dat ik ten volle goedkeur en omhels het ganse verbond zoals gij het voorstelt, zonder iets te willen uitzonderen. Schrijft Gij mij een nauwe weg voor van zelfverloochening, opneming van het kruis en Jezus na te wandelen? Daar heb ik een welbehagen in; ik wens op geen andere wijze zalig te worden, dan dat Gij er door verheerlijkt wordt. Wilt Gij dan, o God, Die zo hoog verheven zijt, mijn God en Deel worden? Hebt Gij lust om mij te behouden? 'Amen, zie, hier ben ik; ik wil ook voor eeuwig de Uwe zijn'. En dat betuig ik niet slechts met mond en lippen, maar met mijn ganse hart. Ik draag aan U op ziel en lichaam en al mijn vermogens. Dat doe ik met diepe nederigheid en ootmoed, omdat Gij, de Bondsgod, zo hoog en heilig zijt, en ik zulk een arm, onwaardig en gering schepsel ben. Maar ik doe het evenwel ook gelovig, met het oog gevestigd op de Heere Jezus en Zijn dierbaar offerbloed, dat de enige grond is van mijn vrijmoedigheid. Ja, ik doe het in de erkentenis van mijn onmacht. Ik weet, zo ik op mijzelf stond, of iets in eigen kracht doen mocht, dat ik geen ogenblik getrouw zou zijn; maar ik verwacht uit het verbond, volgens Uw belofte, alle nodige genade. En daarom, o Drie-enige God, ik neem u aan tot mijn Deel en Goed. U, Heere Jezus, tot mijn Heiland en Zaligmaker, tot mijn Profeet, Priester en Koning, om door U mij te laten leren, leiden en besturen. U, o God de Heilige Geest, tot mijn Raadsman, Wegwijzer en Trooster in alle ongelegenheden. En dit alles doe ik met een volkomen gewilligheid des harten. Want al waren heden al de leden van mijn lichaam, al de haren van mijn hoofd, liefde-uitgangen, zij zouden nergens anders dan in U eindigen.*

O, ik kan dit maar met woorden voorstellen, maar als die woorden zaken zijn, en het vuur des Geestes is in de ziel ontstoken, dan kan het met geen woorden uitgedrukt worden. Dan staat de ziel zelfs wel eens verstomd, verwonderd en verlegen. Dan smelt ze weg in tranen en zegt met David: *"En dit naar de wet der mensen, Heere, Heere.*

En wat zal Uw knecht, wat zal Uw dienstmaagd nog meer tot U spreken? Want Gij kent mij, Heere, Heere", 2 Sam. 7:18-22.

Vraagt nu iemand mij in welke *lichaamshouding* de ziel deze werkzaamheid het beste oefent? Daaromtrent kunnen wij geen bepaling maken. Algemeen genomen is het zeker, dat zulk een gestalte het betamelijkst is, die de eerbied en het ontzag voor God het beste uitdrukt. We vinden in Gods Woord, dat de Godvruchtigen het op allerlei wijze gedaan hebben.

- Toen Israël zo plechtig met God het verbond maakte, *stonden* zij voor het aangezicht des Heeren, Neh. 9:2.
- Abraham *viel* op zijn aangezicht, Gen. 17:17, zich *neerbuigende en knielende.*
- Als de ziel het staande doet, dan kan het uitdrukken haar volvaardigheid, om als een dienstknecht de geboden des Heeren te doen.
- Doet zij het knielende, dan toont zij haar ootmoedige, nederige, maar ook vrijmoedige gestalte, waardoor ze de genadescepter, die God haar toereikt, aanroert, ja die kust door geloof en liefde.
- Ook doet ze het wel *sprekende,* met hoorbare stem. Israël zwoer met luider stem, 2 Kron. 15:14, om hun ernst en welgemeendheid aan te tonen.
- Ook wel eens *schrijvende en met de hand ondertekenende:* ik ben des Heeren, Jesaja 44:5, waarmede zij het verbond onherroepelijk maakt. Gelijk twee, die zich door de huwelijksband samen willen verenigen, onder het huwelijkscontract hun naam zetten, zo wil de ziel het huwelijksverbond, dat zij aangaat, gaarne ondertekenen.
- Ja zij doet het wel *zwerende.* Want, zegt de ziel, wil God, Die zo onveranderlijk is, Die ik op Zijn Woord moet geloven, evenwel, om de onveranderlijkheid van Zijn raad te bewijzen, met een eed tussenbeide komen, Hebr. 6:17, ik wil dan ook aan mijn kant zweren en met ede bevestigen, *dat ik zal onderhouden de rechten van Gods gerechtigheid,* Psalm 119:106.
- Daarom wordt dit verbondmaken uitgedrukt door de Heere de hand te geven, 2 Kron. 20:8, alsof de Heere van Zijn kant zeide: *Ziedaar, Mijn kinderen, Ik bied u Mijn hand aan, neemt die vrijmoedig aan.* De ziel staat eerst wel verbaasd en ze denkt: Zou ik mijn bemorste, onreine hand durven brengen in de hand van een heilig God? Maar dit geschiedt over het offer van Christus, wanneer de Geest de allernauwste band van vereniging door geloof en liefde tussen God en de ziel maakt. En dat wordt genoemd: *het verbond te maken over de offerande,* Psalm 50:5.

3. Heeft nu een ziel op deze of dergelijke wijze het verbond met God gesloten, het laat dan ook enig gevoelen in haar na, waaruit *zij zich kan verzekeren van de oprechtheid van haar werk.* Bijvoorbeeld: zou zij zich dan niet mogen verzekeren, wanneer zij, opstaande van dat statelijk verbondmaken met God, opstaat met meer licht en vrijmoedigheid, dat ze van de oprechtheid van haar werk hoe langer hoe levendiger overtuigd wordt, wetende, dat zij het waarlijk en wel met God meent? Als zij daardoor in zich ondervindt een innig genoegen en hartelijke vreugde in God, die haar opwekken tot dankzegging, verwondering en aanbidding, dat God zo laag neerkomt om met zulk een wormke Jacobs te willen treden in een verbond. Dit maakt haar zo ootmoedig en klein, dat ze met Abraham uitroept: *"Wie ben ik, dat ik mij heb onderwonden om met de Heere te spreken, daar ik maar stof en as ben?"* Gen. 18:27. Ja, wanneer zij, opstaande, moet zeggen: *Ik zou niet durven zeggen, dat God Zich*

geheel onbetuigd heeft gelaten; dat Hij mijn ziel niet heeft ontmoet. Ik deed het niet slechts met mijn verstand, maar mijn hart werd er zo onder aangedaan, dat het alles aan de gang raakte. Mij dunkt, de Heere heeft er het zegel op gezet en mij ook doen zien, dat Hij mijn God wil zijn. Vooral blijkt de oprechtheid van het werk wanneer de lust om voor God te leven, om heiliger te zijn, om de zonden te doden, hoe langer hoe sterker wordt, waardoor ze ook meer getroost en bemoedigd wordt in de Heere.

Evenwel gebeurt het ook wel, dat de ziel het met meer *schudding en beroering* doet, en nauwelijks tot die hoogte durft komen, maar onvrijmoedig van verre staat, hoewel zij het wel meent. Doch dat hartelijk, oprecht, gelovig uitgaan naar God, die tedere begeerten, dat welgevallen hebben in Gods weg, die betuigingen: ik wil liever voor de voeten van Jezus sterven, dan tot de wereld wederkeren; het zijn niet anders dan zo veel opdragingen van het hart aan God. Maar omdat zij gestadig geschud wordt, houdt zij het er niet voor. Maar wanneer God haar naderhand tot meer licht brengt, doende de donkerheden opklaren en de strijd van de vijanden wat bedaren, en zij gaat dan haar vorige werkzaamheden na, dan zegt ze wel eens: *Zijn dat de toestemmingen in het verbond? Dan heb ik mij wel duizendmaal aan God opgedragen, ofschoon ik het toen niet geloofde.* En dan doet God zo iemand wel eens proeven en smaken hoe goed Hij is en wat het te zeggen is als Hij in het verbond zegt: *"Ik ben uw God."*
Tot zover zagen we op welke wijze een ziel het best zal handelen om met God in het verbond te treden.

Ons tweede stuk, dat wij tegenwoordig moeten verhandelen, is *wanneer* een ziel het beste dit verbond zal maken en of zij het maar ééns, of dikwijls moet doen, en bij welke *gelegenheid* zij dit dan het beste kan vernieuwen.

1. *Wanneer* de ziel dit verbond moet maken, daar hebben we reeds iets van gezegd toen we toonden, dat het niet te haastig moet geschieden, noch ook, dat niemand te lang moet dralen. We kunnen hiervan geen bepaling maken. Zijt gij aan uzelf recht ontdekt, ziet ge het waardige, dat in God en in het verbond is, wekt God uw gemoed wat op; dan is het tijd, haal dan de knoop toe en breng u onder de band des verbonds.

2. Iemand vraagt of de ziel dit maar *ééns, of dikwijls* doen moet. Ik antwoord: Het is zeker, als men eens in waarheid heeft ingewilligd in het verbond, men blijft dan altoos een bondgenoot. Want Gods genadegiften en roepingen zijn onberouwelijk. Nochtans, om getroost en gemoedigd te leven, moet die keuze niet slechts eens gedaan, maar dikwijls vernieuwd worden; ja het kan niet te dikwijls geschieden.
Menigmaal wordt een ziel bestreden, of haar werk wel waarheid is, maar nergens kan zij zich meer door verzekeren van haar oprechtheid, dan dat ze zegt: *Heere, Heere, ik ben nog in dezelfde gezindheid; en al was het nog nooit waarheid geweest, ik wil het dan nu nog doen.* Er is geen gereder weg om de vijand af te keren dan zo te handelen. Ook komen er menigmaal zonden tussenbeide; de ziel wordt ontrouw; de vrijmoedigheid wordt daardoor belemmerd. Er is niets beter om dat te herstellen, dan weder opnieuw zich aan God te verbinden. Ja, als wij eens zien hoe de Heere aan Zijn kant handelt, zo wordt ons geleerd wat wij doen moeten. Hij maakte het genade-verbond met de gelovige aartsvaders menigmaal. Eerst met Adam, toen met Noach, vóór en ná de zondvloed. Hij maakte het menigmaal met Abraham, daarna met Izak en Jacob, met David en andere heiligen; het was altoos hetzelfde verbond. Wel, waarom denkt ge, dat God dat zo dikwijls heeft vernieuwd, dan om aan te tonen dat het Hem

ernst was, dat Hij het met de zondaar meende, en om alle ongeloof en twijfeling in hem weg te nemen? Alsof Hij wil zeggen: *Ik richt Mijn verbond niet alleen op met die en die, maar ook met ú in het bijzonder.* Wilt nu God, Die zo onveranderlijk is en het maar eens behoefde te doen, evenwel, om Zijn ernst en trouw te tonen en al het ongeloof van Zijn volk weg te nemen, het zo menigmaal herhalen; wel, waarom zullen wij, ontrouwe, zondige en tot afdwalingen geneigde mensen, ons eens gemaakte verbond niet gedurig vernieuwen, om onze trouw te verzegelen aan de Heere?

3. Bij welke *gelegenheid* zal nu een bondgenoot dit verbond het beste vernieuwen?

a. Volk van God, dit kan niet te dikwijls geschieden. Al deedt ge het dagelijks, ja al deedt ge het in elk gebed, om u gedurig zo in Gods schoot als een bondeling neer te leggen en te zeggen: *Heere, ik wil de Uwe zijn; ik zoek U, ik omhels U, ik verkies U tot mijn Deel; ik draag mijn liefde aan U op.*

b. Het moet ook dan geschieden als het licht van Gods genade wat helder in de ziel straalt. Als God het gemoed eens verlevendigt en opwekt, hetzij in de eenzaamheid, hetzij onder de bediening. O, die gelegenheid moet gij niet laten voorbijgaan! Dan is het weer tijd om de Heere de hand te geven en u aan Hem te verbinden. Dat maakt zulk een vast en gezet christendom; dat zou u leren door het geloof te leven. Want als God Zijn gevoelige genade weer eens inhield en gij in de duisternis wandelde, dan zoudt ge uzelf daardoor kunnen opbeuren en kunnen zeggen: toen en toen, bij die gelegenheid, heb ik weder mijn hart aan God gegeven; en ik meende het oprecht en daar houd ik het bij.

c. Vooral moet dit geschieden op plechtige tijden; hetzij bij gelegenheid van het Avondmaal, of op bededagen. Dan wordt men geroepen tot zelfonderzoek, tot het nagaan van zijn wegen; in welk onderzoek men veel trouwelоosheden ontdekken zal. Wat is er nu beter dan met belijdenis en schaamte weder te keren tot de Heere, en opnieuw Hem trouw te zweren? We vinden ook in Gods Woord, dat de heiligen dit gedaan hebben bij gelegenheid van plechtige bededagen.

d. Het is dan de tijd, als God iemand tot hoge en zware posten roept, of tot verandering van staat in de wereld, waar dikwijls veel genade toe nodig is om aan God getrouw te blijven. Bijvoorbeeld: iemand zal zich bereiden tot het leraarsambt, of regent worden, of het één of ander ambt bekleden; of hij wil zich in het huwelijk begeven. Niemand moest daartoe komen zonder alvorens plechtig aan de Heere te betuigen: *Heere, ik doe het niet om enig nadeel toe te brengen aan het trouwverbond, dat ik met u gemaakt heb. En om dat te vertonen, wil ik mij alvorens opnieuw aan Uw dienst verbinden. En ofschoon ik dat ambt bekleden zal, of tot die staat zal overgaan, ik wens evenwel van U, mijn Verbondsgod, niet trouweloos af te gaan, maar U te blijven aankleven.*

e. Het verbond moet vernieuwd worden wanneer een bondgenoot, naar Gods aanbiddelijke toelating, gevallen is in zware en grove zonden. O, dan is het tijd om, al was het een gehele dag, tot vasten en bidden af te zonderen. Toen David in die zware zonden gevallen was en daardoor de vreugde van Gods heil verloren had, heeft hij ze niet weder gevonden dan door belijdenis van zonden en het ernstig zoeken van Gods aangezicht. En ik geloof ook door vernieuwde opdracht van zichzelf aan de Heere, Psalm 51. Dan is het tijd om met schaamte weder te keren, om belijdenis te doen, om tot Jezus' bloed de toevlucht te nemen en opnieuw aan de Heere trouw te zweren.

f. In bijzondere ongevallen, als God een weg van tegenheden met de mens ingaat, of in zware ziekten, ja in de ure des doods; dan is het de tijd om het hart aan God op

te dragen en te betuigen: *Het ga hoe het ga, ik blijf het bij God houden. En alhoewel mijn huis niet altijd zo geweest is bij God als het mij betaamde, evenwel heeft Hij mij een eeuwig verbond gesteld, dat in alles zo wel geordineerd en bewaard is; een verbond, dat ik zo menigmaal heb toegestemd; voorzeker, daarin is nòg al mijn heil en lust,* 2 Sam. 23:5.

Het derde stuk, dat we zeiden te zullen verhandelen, was de middelen aan te wijzen, die een bondgenoot heeft te gebruiken om zijn vrijmoedigheid levendig te houden, of wanneer die belemmerd is, hoe deze weerom hersteld kan worden.

1. Om de vrijmoedigheid des geloofs te bewaren, heeft een bondgenoot deze plichten te betrachten:

a. Zoek de uitgangen uwer liefde naar God en Christus levendig te houden in hartelijke begeerten, hoogachting, en liefdebetuigingen, al dikwijls zeggende: Heere, ik zal U hartelijk liefhebben. Er is niets, waarmede de Heere Jezus meer wordt ingenomen dan met de liefde van Zijn volk. Dan zegt Hij: "Gij hebt Mij het hart genomen met één van uw ogen; ja wendt uw ogen van Mij af, want zij doen Mij geweld aan", Hooglied 6 : 5. "Mijn lust is aan u." zoals zelfs in het natuurlijke liefde liefdes wetsteen is, zo belooft de Heere Jezus : "Die Mij liefheeft, Mijn Vader zal hem liefhebben, en Wij zullen komen en woningen bij hem maken", Joh. 14 : 23; en: "Ik heb lief die Mij liefhebben", Spreuken 8 : 17. Zijn er nu zo veel en grote beloften gedaan aan die de Heere liefhebben, wat is er dan beter dan de oefening van die liefde, om de vriendschap met God te bewaren? Zoals er niets is, dat het genoegen volmaakt in een huwelijk, dan een wederzijdse oefening van de liefde, zo is er ook niets dat de band tussen God en de ziel vaster maakt en de vrijmoedigheid onbelemmerder, dan wanneer de liefde van de ziel gedurig 'als rookpilaren naar boven stijgt'. Dan stort God wel weer eens het vuur van de liefde neer in het hart, waardoor Hij haar liefde beantwoordt. Om nu deze liefde zo te oefenen, dat zij Gods liefde weerom uitlokke, zo spreekt het vanzelf, dat het een zuivere en ongedeelde liefde moet zijn, daar geen schepsels- of eigenliefde tussenbeide komt. Want God is een jaloers God, Hij wil het gehele hart hebben.

b. Daartoe is nodig zich veel aan God te gewennen, Job. 22 : 21: "Gewen u toch aan Hem en heb vrede." Gewennen, door veel aan God en Zijn volmaaktheden, vooral Zijn verbondsdeugden, met het verstand te denken. Zich te gewennen aan Hem, door een gemeenzaam verkeer en omgang door oefening van geloof, door vurige gebeden, door vrijmoedig raad vragen. Ja gewennen, door veel van God tot anderen te spreken. Dat is eigenlijk het wandelen met God, dat van Noach getuigd wordt, Gen. 6 : 9, als met zijn Vriend en Leidsman. Zo wandelen, dat men God gedurig tot een voorbeeld stelt, om Hem na te volgen, en dan maakt de Heere ook Zijn verborgenheden aan de ziel bekend, als zij haar noden in Gods schoot uitstort. De Heere wil ze dan vervullen. Ja, de ziel gewent zich aan. God door veel Godvruchtige alleenspraken te houden en door de Heere te loven met psalmen en lofzangen.

c. Om de vrijmoedigheid als een bondgenoot te bewaren, wordt vereist een wonderlijke ernst en tere gezetheid om zeer Godvruchtig, heilig en voorzichtig te wandelen, zowel omtrent de Verbondsgod, als omtrent de naasten. Want als iemand slordig wordt in zijn wandel, niet nauw let op zichzelf, veel zonden laat tussenbeide komen, zich omtrent de naasten onvoorzichtig en liefdeloos gedraagt, dan komt er een verwijdering tussen hem en de Heere. Dan wandelt God wel eens

in tegenheden, dan verbergt Hij Zijn aangezicht, dan is de toegang tot de troon gesloten. Dan wandelt de ziel in het duister, en God leert de ziel hierdoor hoe Hij, Die zo onbevlekt, zuiver en heilig is, ook op een heilige wijze wil gediend worden; want het is kwaad en bitter tegen Hem te zondigen.

d. Maar hoe teer iemand zich ook wenst te gedragen, het is nochtans zeker, dat hij een mens, en een zondig mens is, en dat er gedurig afwijkingen en struikelingen tussenbeide komen. Om dan evenwel in die vrijmoedigheid te blijven, is het zeer nodig, dat men geen zonden onverzoend laat liggen, zonder die te belijden, op te staan en weer te keren tot de Heere om verzoening te zoeken. Hier geldt het zeggen van Johannes: 1 Joh. 2 : l: "Kinderkens, ik schrijf u deze dingen, opdat u niet zondigt. En indien iemand gezondigd heeft, wij hebben een Voorspraak bij de Vader, Jezus Christus, de Rechtvaardige. En Hij is een verzoening voor onze zonden." Wanneer wij aanstonds nadat wij gevallen zijn, weer opstaan en boetvaardig tot de Heere terugkeren, met het oog des geloofs gevestigd op Jezus' bloed, zo heeft de Heere een welgevallen in ons. Dan zal Hij geen stremming laten komen, maar de ziel weer aannemen. Het is juist als bij een kind, dat een misdaad begaan heeft. Als het direct tot zijn vader gaat en berouw betoont, … een rechtgeaard vader zal het vergeven en het weer omhelzen. Maar als het kind hals-starrig is en niets belijden wil, ja hele dagen voorbijgaan zonder aandoening, dan komt er een belemmering in 's vaders liefde, om die in te houden hoewel de betrekking van vader en kind altijd blijft. Zo handelt God eveneens als een Vader met Zijn kinderen. Is het hart gevoelig en teer over de zonden, kan het niet rusten voordat het terugkeert en belijdenis doet, dan zegt God: *Gelijk zich een vader ontfermt over zijn kinderen, zo ontferm Ik Mij over degenen, die Mij vrezen. Ik weet wat maaksel zij zijn, en ben gedachtig dat zij maar stof zijn,* Psalm 103 : 13, 14. Maar kan men in het afwijken van God zo door blijven gaan, men heeft lang werk eer die kloof weer geheeld is.

e. Om zijn vrijmoedigheid als een bondgenoot te bewaren, is er niets nuttiger dan een gedurige en dagelijkse vernieuwing van het verbond, waarvan wij in het vorige reeds spraken.

   Vraagt mij iemand: *Moet ik dan alle dagen zo statelijk en plechtig met God het verbond oprichten?*

   Ik antwoord: Het behoeft juist zo statelijk en uitgebreid niet te geschieden, maar u moet een gebed in het eenzame voor God uitstorten met die ernstige betuiging: *Heere, ik wil evenwel de Uwe zijn; ik houd het met U, met Uw zaak en volk; laat ik maar aan U getrouw zijn.*

f. Vooral past het een bondgenoot, uit aanmerking van Gods hoogheid en verheven majesteit, en zijn eigen nietigheid en geringheid, met een heilig ontzag, diepe nederigheid en eerbied voor God te wandelen. Er is niets, dat aangenamer is in de ogen Gods en dat Zijn liefde meer uitlokt om de goederen des verbonds in ruime mate mede te delen. Want de nederigen geeft Hij Zijn genade, en niets is walgelijker in Zijn ogen dan hoogmoed en verheffing des harten. Dus moest ook Hiskia zich vernederen over de verheffing van zijn hart, 2 Kron. 32 : 6. Wanneer een koning, die veel onderdanen heeft, op één van zijn hovelingen het oog laat vallen en deze voor zijn gunsteling en gemeenzaamste vriend wil houden, die hij met veel ereambten en rijkdommen begiftigt, dan zal zo'n hoveling, wil hij in 's konings gunst blijven, zich de koning niet zoals moeten maken, maar moeten trachten nederig te blijven, doordat hij dan nog al meer liefdebewijzen ontvangen zal. O, heeft God, die grote Koning, Zijn oog van liefde laten neervallen op arme

en geringe schepselen, hoe past het dan te waken tegen alle verheffing van het hart, en ootmoedig te zijn, om langs die weg nog meer van Gods liefde te ondervinden!

2. Maar daar er zoveel nodig is om de vrijmoedigheid te bewaren, gebeurt het echter, hoewel het verbond onveranderlijk blijft, dat de vrede en rust wel eens belemmerd worden. De Bondsgod verbergt wel eens Zijn aangezicht. Hij houdt de bewijzen van Zijn liefde wel eens in, opdat men klagende uitroept: *Heere, waarom verbergt Gij Uw aangezicht voor mij?* En dit kan verschillende oorzaken hebben, óf aan de kant van de Bondsgod, óf aan de kant van Zijn bondgenoten.

A. *Aan de kant van God.*

(1) De Heere doet het om te tonen, dat Hij een zeer vrij Heere is, en de opperste en souvereine Uitdeler van Zijn goederen. Want men moet niet denken, dat er altijd redenen aan de kant van de gelovigen zijn. Nee, God Zelf zegt van Job*, dat Hij hem zonder oorzaak verdrukt heeft,* Job 2 : 3. Dat is, dat er in hem niets was boven anderen, noch een bijzondere zonde, waarom hij in zo'n proefweg gebracht werd.

(2) De Heere doet het om de genaden op de proef te stellen en werkzaam te maken. Dan wordt het geloof wel eens sterker, de liefde brandender, het aanhoudend worstelen hartelijker en de zelfverloochening meer beproefd.

(3) De Heere doet het opdat Hij dus de aarde van de hemel zal onderscheiden. Hier zijn de dierbaarste bevindingen aan verandering onderworpen, maar hier Boven zal het zijn verzadiging van vreugde en eeuwige blijdschap.

(4) De Heere doet dat opdat de Bondsgod alzo de zoetigheid van Zijn genade te dierbaarder zal maken voor de ziel, die, wanneer ze gesmaakt wordt na een uitgedronken beker van bitterheid, zoveel te aangenamer is.

(5) De Heere doet dat, opdat Hij zal betonen de uitnemendheid van Zijn kracht en goedheid, wanneer Hij die ziel, die door zo veel benauwdheden geprangd is, niettemin in het geestelijke leven bewaart, haar terug brengt tot haar vorige sterkte, en doet zegepralen over de satan. Dat is een verslagen geest opheffen, hetgeen de krachten van een mens te boven gaat.

B. De redenen van deze handelwijze van God aan *de kant van de gelovigen,* hebben hun opzicht óf op het verledene, óf op het toekomende.

1. Wat het verledene aangaat, God houdt de stralen van Zijn gunst in:

(1) Als Zijn gunstgenoten zware misdaden begaan hebben. Dan is het Zijn heiligheid er aan gelegen, dat zij de roeden van Zijn Vaderlijk ongenoegen gewaar worden, en dat zij Hem zo gemeenzaam niet mogen genieten. Dan toont God, dat Hij geen gemeenschap kan hebben met de zonden. Dit moest David ondervinden, die een man naar Gods hart was; hij miste de vreugde van Gods heil, Psalm 51 : 14.

(2) Als zij, de goedheid Gods misbruikende, Zijn majesteit minder eerbiedig behandelen, en de zalige bevinding van Zijn liefde en genade door traagheid en slaperigheid is bejegend. Als de bondelingen achteloos beginnen te worden, zoals de bruid, die op het bed van zorgeloosheid was neergezeten en haar kloppende Bruidegom liet buiten staan; en die daarna moest ondervinden, dat Hij van haar geweken was, Hooglied 5 : 2-7.

(3) Als haar een vleselijk vertrouwen, een lichtvaardige roem en steunen op eigen kracht bekropen heeft, zeggende met Petrus: *Ik zal U niet verloochenen,* al deden het anderen, Matth. 26 : 33.
(4) Wanneer een geestelijke hoogmoed op gaven en bekwaamheden in de bondgenoten bespeurd wordt. Daar toont de Heere doorgaans Zijn ongenoegen over, want Hij weerstaat de hovaardigen, 1 Petrus 5 : 5.
(5) Als zij niet genoeg verloochend en gespeend zijn aan de dingen van de aarde. Men ziet dikwijls velen van Gods kinderen, als God hen eerst tot Zijn gemeenschap brengt, dat zij de dingen van de aarde heel gering achten; hun hart is er zo los van. Maar hebben ze wat langer op de weg vertoefd, komen ze in omstandigheden, zij worden de wereld meer gelijkvormig. Daarover moeten zij Gods ongenoegen ondervinden. Dan zegt Jezus: "Ik heb tegen u, dat u uw eerste liefde hebt verlaten", Openb. 2 : 4.

Dit zijn de redenen, die God heeft ten opzichte van het verledene

1. Maar er zijn er ook ten opzichte van het toekomende, want de Heere doet het:
(1) Opdat Hij beproeve hun geloof, waardoor zij, hoewel niet ziende en smakende door gevoel, moeten geloven op Gods getuigenis, dat de Heere goedertieren is; en zo tonen, dat zij Hem liefhebben om Zijns Zelfs wil.
(2) Opdat God in hen verwekke een ijver in den gebede, die dikwijls verflauwd is. Dan zeggen ze met Heman wel eens: "O Heere, God mijns heils, bij dag en bij nacht roep ik voor U", Psalm 88 : 2. Toen de kloppende bruidegom van de bruid was weggegaan, moest zij hem in de wijken en straten gaan zoeken, Hooglied 5:6, 7.
(3) Opdat Hij hun lere de ware wijsheid, want de handelingen Gods werken een uitnemend verstand in de ziel om de wegen Gods, die Hij met Zijn volk houdt, te leren verstaan.
(4) Eindelijk, opdat Zijn bondgenoten naderhand, als God het licht van Zijn aangezicht weer verheft, zorgvuldiger Zijn gunst zullen bewaren. Die gezegende uitwerking had het in de bruid, toen zij haar liefste gevonden had: Zij hield hem vast en liet hem niet gaan, Hooglied 3 : 4.

3. Maar als nu de vriendschap met God zo gestoord is, en de Heere verbergt Zijn aangezicht, *wat moet dan de ziel doen om de vrijmoedigheid weer te herstellen?*
a. Dan moet de ziel zorgvuldig nazoeken wat de oorzaak van deze verwijdering is, of zij God aan haar kant redenen gegeven heeft, en met Job zeggen: "O Heere, doe mij weten waarom u met mij twist", Job 10 : 2.
b. De reden gevonden hebbende, past het haar met schaamte en belijdenis met diepe ootmoed tot de Heere terug te keren, en met David te zeggen: "Ik heb gezondigd, ja, ik heb zeer zottelijk gehandeld", 2 Sam. 24 : 10.
c. Dan moet de ziel met gedurige gebeden bij de genadetroon aanhouden, dat God haar toch als een bondgenoot behandele, dat Zijn vrijmoedige Geest haar ondersteune, zeggende met David: "Ik heb gedwaald als een verloren schaap; zoek Uw knecht, want Uw geboden heb ik niet vergeten!" Psalm 119 : 176.
d. Dan is het tijd om plechtig en statelijk het verbond met God te vernieuwen, en te betuigen, dat men het met God wil houden; want nier eerder keert de ziel weer tot haar rust.

e. Zij moet met stille lijdzaamheid verwachten de tijd, dat God haar weerom genadig is, zonder nalaten van haar plicht omtrent de Heere, en zonder Hem paal of perk te stellen.

Het vierde stuk, dat wij nu nog moeten zien, is om enige zwarigheden, die zich in het gemoed van sommigen zouden opdoen tegen deze en de vorige verhandeling, op te lossen en weg te nemen.

1e vraag. Wellicht vraagt iemand: *Welk onderscheid is er tussen een verstandige inwilliging in het verbond en tussen een hartelijke en bevindelijke? Want ik heb gehoord, dat het moet zijn een verstandige werkzaamheid, en dat bekommert mij menigmaal, of het niet maar is met het verstand, of dat het ook is met het gehele hart.*

Zeker, dit is een vraag van belang, die met veel voorzichtigheid moet worden beantwoord, opdat het voor nabijchristenen niet zij een grond van zorgeloosheid. Want iemand, levende onder de aanbieding van genade en zaligheid, die niet geheel afkerig is van het goede, beschaafd en ordentelijk in de wandel, ja nog wel eens overtuigd en bekommerd, zou, al die stukken horende, ook wel eens zeggen*: wie zou daar geen lust in hebben? Ik hang er mijn zegel aan, ik wil ook wel het verbond toestemmen.* Ja, het gaat wel zó ver, dat hij zich wijs maakt, dat hij het gedaan heeft, omdat hij het met het verstand heeft beschouwd. En nochtans deed hij het niet in waarheid, want zijn hart was nog niet ontdaan van de liefde tot de zonde; hij was nooit recht aan zichzelf ontdekt; hij is nooit van zijn eigen grond afgedreven. Dat blijkt omdat de wandel in het vervolg weer aards en natuurlijk is. Dus deed hij nooit anders dan dat hij met het verstand alle delen van het verbond beschouwde, hij stemde het verstandelijk toe. Maar daar bleef het besloten, verder kwam het niet; hij zag het alles maar als in zijn oppervlakte. Zo iemand kan spreken van de wezenlijke waarheden, maar zonder de minste aandoening.

Doch geheel anders is het met Gods kinderen, die in waarheid met hun ganse hart het verbond hebben ingewilligd. Zij hebben het ook wel met het verstand beschouwd, maar met een ander oog, bij het licht van Gods Geest. Zij drongen door tot de kracht van die waarheden.

Ja, zij zullen moeten zeggen: "Ik weet wel onderscheid te maken wanneer ik dodig en dor, of wanneer ik hartelijk en opgewekt ben. Ik ben menigmaal onder de bediening des Woords en onder een ernstig voorstel geweest, maar had geen andere aandoening dan dat het de toestemming van mijn verstand had. Maar ik ben er ook wel geweest, dat mijn hart zo levendig, zo opgewekt en werkzaam was, dat ik als in het volle licht van de waarheden werd gesteld. Ja, mijn hart ging in zó veel liefde daarnaar uit, dat het geheel overgehaald werd tot God en Christus, zodat ik met mijn ganse hart mocht zeggen: weg wereld, zonde en satan, ik zeg u voor eeuwig de dienst op; het is mij om God en Jezus te doen. Die kies ik hartelijk, vrijwillig, geheel, alleen en standvastig. En dat is er het bewijs van: Ik voel hoe langer hoe meer lust om voor God te leven en om mij als een bondgenoot te gedragen."

*Ja maar, zeg*t een bekommerde ziel, *daar hapert het bij mij aan. Zag ik, dat mijn wandel enigszins was zoals het een bondgenoot betaamt, mij dunkt, ik zou nog iets goeds over mij durven besluiten; maar die is zo zondig en verkeerd. Ik moet met zoveel verdorvenheden worstelen, dat het al mijn vrijmoedigheid beneemt.*

Tot u moet ik zeggen, dat u uw staat niet moet opmaken uit uw wandel, want dan zal er altijd stof tot klagen zijn. Maar laat ik u eens vragen: Is het u niet tot smart, dat u nog zo zondig zijt? Kunt u niet betuigen: Och, dat zou al mijn lust en blijdschap zijn, mocht ik maar waardiger voor God leven; mochten de zonden maar meer in mij

gedood worden. Mocht ik maar meer beantwoorden aan de genade, en kracht van doorbrekende genade bezitten?
Dat is immers een bewijs van uw oprechtheid, omdat u de waarheid wenst te betrachten in de liefde.

2e vraag. Nog zal iemand vragen: *waar komt het vandaan, dat ik, toen ik eerst ondernam het verbond met God te maken, of daarna als ik het eens vernieuwde, het zo hartelijk, zo gelovig, met zoveel aandoening deed, en het mij zo klaar en levendig was, dat ik dacht: ik zal nooit meer geschud worden? En naderhand is het mij zo duister geworden, dat ik niet geloven durf, dat het oprecht geweest is.*
Maar kinderen Gods, om u hierin te bemoedigen, moet ik zeggen, dat u al uw werkzaamheden moet beschouwen bij het licht van Gods Geest, om er over te oordelen of het waarheid is. Nu gebeurt het, dat God Zijn licht wel eens inhoudt, dat er duisternis in de ziel komt. En dat komt soms door de weg van zonden en een slordig gedrag omtrent de Bondsgod, dat wel zó ver gaat, dat, in plaats dat de ziel tot haar opbeuring zou gedenken aan de dagen vanouds, zij zich die niet dan met beroering en schudding kan te binnen brengen.
Vraagt u dan: *als ik nu zo duister ben, mag ik dan mijn vorig werk mij niet te binnen brengen, tot een grond om er mijn voet op neer te zetten?*
Dit kan soms kwaad en soms goed zijn. Het is dan verkeerd, als het u zorgeloos en minder ernstig zou maken in uw wandel, denkende: *het ga hoe het ga, ik weet wat tussen God en mijn ziel is omgegaan, dat ik mij aan Hem opgedragen heb; en al ben ik ontrouw, God is getrouw; het verbond is onveranderlijk.* En ondertussen is men ijverloos en flauw in het werk des Heeren.
Het is wel waar, God is getrouw, maar waar is uw ijver en ernst? Waar is uw hartelijke liefde? Als u die niet ondervindt, is het bouwen op uw vorig werk niet goed.

Maar dan kan het nuttig zijn:
(1) Als het dient om de ziel tot verootmoediging en schaamte te bewerken; als zij in stilheid zich voor de Heere stelt en Hem afvraagt: Heb ik mij toen niet aan U verbonden en opgedragen tot Uw dienst? En de Heere wel eens antwoordt: *ja, Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde; Ik heb u aangenomen in Mijn verbond.* Maar is dat nu een wandel, die aan mijn liefde beantwoordt? Is dat volgens de eis des verbonds en naar uw betuiging in uw eerste overgang? O, dan zou het de ziel, als zij afgedwaald is, tot veel ootmoedigheid brengen.
(2) Het is ook nuttig - om het hart te bemoedigen en op te beuren als de Heere Zijn aangezicht verbergt - terug te zien en zich te binnen te brengen die werkzaamheden, die zo hartelijk en levendig waren. Als de ziel zich dan daarmede troosten kan en zeggen: dat kon immers de natuur niet in mij verwekken? De Heere is getuige van mijn worstelen, bidden, aankleven en opdragen van mijzelf aan Hem.
(3) Vooral dan is het nuttig, wanneer de herinnering van het vorige werk dient voor de ziel, niettegenstaande God Zijn aangezicht verbergt, om haar op te wekken tot tederder wandel in heiligmaking, Dat zij voor de Heere betuigen kan: Hoewel u mij nu niet vertroost, ik heb evenwel lust om heilig te zijn; ik weet welke verplichting er op mij ligt, en daar wens ik aan te beantwoorden.

3e vraag. Nog zegt een ander: *ja, ik zou niet durven ontkennen, dat ik mij hartelijk aan mijn kant aan God heb overgegeven en amen heb gezegd op het ganse verbond. Maar*

ik ben evenwel bekommerd of mijn werk wel waarheid is, omdat God het nog nooit van Zijn kant beantwoord heeft. Ik heb nog nooit eens gesmaakt en geproefd hoe goed God is, zoals anderen van Gods kinderen het ondervinden. Mij dunkt, als het waarheid was, de Heere zou mij ook wel eens in liefde omhelzen.

(1) Tot uw bemoediging moet ik zeggen: Al is het dat God Zich zo gevoelig niet aan u ontdekt, laat dat u niet beroeren. Want is het niet reeds een grote genade van God, dat Hij zó veel licht in uw ziel geeft, dat u in oprechtheid u aan Hem hebt opgedragen en u bewust zijt van uw gelovig uitgaan?

(2) Men heeft dikwijls al te grote gedachten van de ontmoetingen Gods aan de ziel. Men verbeeldt zich, dat God van de hemel als met hoorbare stem riep: "Uw zonden zijn u vergeven; ik ben uw God!" Het is waar, God doet het wel eens, maar dat is niet algemeen. U hebt misschien ook al eens geproefd en gesmaakt, dat de Heere goedertieren is, hoewel u het daar niet voor houdt. Als ge u nu eens een mindere mate van genade en gevoelige bevinding voorstelde, u zou er dan mogelijk zo vreemd niet van zijn.

Bijvoorbeeld, als u eens met ootmoed, boetvaardig en nederig, als een worm voor de troon kon liggen worstelen om genade, en wegsmelten in tranen vanwege het gezicht en gevoel van uw zonden, smaakten die tranen u niet? Of als ge Jezus in Zijn dierbaarheid, beminnelijkheid, algenoegzaamheid en noodzakelijkheid in het oog kreeg, dat u moest uitroepen: "Gij zijt veel schoner dan de mensenkinderen; genade is uitgestort op Uw lippen", en dat u tranen van liefde, van begeerten en verlangen kon storten, smaakten die tranen u niet? Ja, als u zo worstelende voorde troon lag, en God u nu en dan eens een proefje en druppeltje van vertroosting gaf; als Hij u Zijn genadescepter toereikte, en u die, al was het bevende, aanroerde, zodat u door een verborgen kracht getroost, gesterkt en opgebeurd werd, smaakten die ontmoetingen Gods u niet?

Al had u dan nooit iets anders ondervonden, houd evenwel uw staat vast. Wij worden niet behouden omdat wij van de genade *verzekerd* zijn, maar om de *waarheid* er van.

Zo zagen we volgens ons bestek wat er al behoort tot de inwilliging in het verbond, met de zwarigheden, die daaromtrent in het gemoed van Gods volk kunnen oprijzen.
Dat deze stof nu recht geschikt is tot voorbereiding voor het **Avondmaal** des Heeren, zal elk mij moeten toestemmen. Want zo het ooit te pas komt, met God in een verbond te treden, het is dan. Want wat is er betamelijker dan dat wij, naderende tot het heiligdom, de Heere de hand geven? O volk van God, dit kan tot uw opwekking zijn, om weer eens opnieuw verstandig, hartelijk, gelovig en innig met God te handelen. En aan de andere kant dient het ook tot beproeving en onderzoeking van alle natuurlijke mensen, die, zolang zij hier geen lust toe hebben, ook geen recht hebben tot de verbondsmaaltijd. Want die geen deel heeft aan het verbond, mag ook de bondszegels niet ontvangen.

Toepassing

Maar laat ik nog nader een woord spreken tot nut van een ieder.
Hier heb ik een woord tot beschaming van u, *onwetende en zorgeloze mensen,* die er u niets aan laat gelegen liggen om het verbond zelfs maar in de letter te kennen; hoe zou u er dan deel aan hebben? Och, wat handelt u dwars en zottelijk met uzelf! zou u het niet voor dwaasheid en een onverschoonlijke zorgeloosheid achten, als eens een arm mens bij testament veel goederen vermaakt waren, en hij liet er zich niet eens iets aan

gelegen liggen om te weten wat het testament inhield en of hij de goederen krijgen kon? Maar arme, dwaze en zorgeloze zondaar, u doet nog veel erger. De God van de hemel laat u een testament vol heerlijke en zalige goederen aanbieden, en u hebt nog nooit zoveel gedaan om te vragen: staat mijn naam er in? Of wordt die aanbieding ook aan mij gedaan en op welke wijze krijg ik er deel aan? En zo gaat u zorgeloos heen, buiten God en buiten het verbond. O, zullen al die ernstige vermaningen Gods geen ingang bij u vinden? Zou het een zaad zijn, dat bij de weg gezaaid wordt?

Maar alle mensen zijn zo onwetend niet. Er zijn er, die meer *kennis van de waarheden* hebben en zich daarom inbeelden, dat zij de zaak zelf bezitten; en dezulken zijn moeilijker aan zichzelf te ontdekken. Maar weet dit, zondaars, wij zijn allen van nature buiten het verbond. Zo komen we in de wereld, zo leven we en zo moeten we sterven, indien er niet een wezenlijke verandering tussenbeide komt. Er is buiten de weg des verbonds geen behoudenis tot zaligheid. Blijft u zo, u gaat zeker eeuwig verloren. Ach mijn toehoorders, wereldlingen, uiterlijke belijders en avondmaalgangers, wie u mag zijn, ik bid u: legt dit eens op uw hart! God laat Zich niet bespotten, Hij stelt Zijn verbond u voor, Hij biedt het u aan, Hij laat u zo vriendelijk nodigen. Zult u nu nog de aanbieding Gods versmaden en weigeren tot Hem te komen? Zal God u Zijn Zoon in Zijn volle algenoegzaamheid laten voorstellen, en zult u zeggen: *ik heb er geen lust in?* O, wat een onbezonnen dwaasheid!

Ja maar, zegt *een tijdgelovige,* ik weiger niet. Ik heb het verbond al dikwijls verstandig beschouwd; ik weet dat daarin alleen mijn heil is en daarom stem ik het ook toe. Want wie zou geen lust hebben om zalig te worden?
Maar ik bid u, ach sta eens stil en laat ik u dit eens afvragen. U zegt*: ik stem het verbond toe;* maar hebt ge u nog wel ooit eens in het eenzame met bedaardheid als in Gods tegenwoordigheid neergezet, en zowel de eis, die God doet, als de beloften, u voorgesteld? En als u dat hadt overdacht, hebt ge u toen op uw knieën voor God neergelegd en God en uw consciëntie tot getuigen durven aanroepen, dat u voornemens waart om op dat ogenblik over te gaan in het verbond, om de Heere hartelijk en vrijwillig, geheel en voor altijd, met opzegging van de dienst van de wereld en de satan, tot uw Deel te verkiezen? Of bent u wel overtuigd geweest van de betamelijkheid en hebt u echter met de ene hand het verbond omhelsd en met de andere gegrepen naar de wereld en de zonden, waaraan uw hart nog vast was? O, dat is een bewijs dat het nog nooit in waarheid is geweest; dat is behalve God, nog andere goden nahoereren.

Ik bid u, laat ik u nog opwekken tot een oprechte omhelzing van het ganse verbond. Het is nog tijd, God laat u nog nodigen, ook heden op dit ogenblik. Er is weer een verbondsdag op handen, kom, deed u het nog nooit oprecht, doe het nu. De Heere meent het zo hartelijk met u. Ik roep u in Zijn Naam toe*: Kies u heden wie u dienen wilt!* Er moet een keus gedaan worden*. Is de Heere God, dien Hem; en is het Baäl, dien hem.* U moet niet ten halve blijven staan; u kunt geen twee tegenstrijdige heren dienen. Die hier niet met God is, die is tegen Hem; die niet vergadert, die verstrooit. U moet de wereld een scheidbrief geven. Maar hiermede wil ik niet zeggen, als u God verkiest, dat er dan geen vijanden zullen zijn. Och ja, wellicht nooit meer dan wanneer u zult staan om die keuze te doen. Maar dan zal het een blijk zijn, dat u het met God meent en dat u Gods vijanden voor uw vijanden verklaart.

Wilt u nu nog bedrieglijk met God blijven handelen, niettegenstaande zoveel vermaningen en opwekkingen? Dan moet ik zeggen, zondaars, dat niemand, al was het een engel uit de hemel, in staat is om uit te drukken hoe verschrikkelijk en vreselijk het voor u zal vallen als u eens voor God zult verschijnen. U kunt het Avondmaal gebruiken, maar het zal u tot een oordeel zijn. U mag het nu niet met God menen, maar Hij zal het wel met u menen in de ontdekking van Zijn toorn en gramschap, wanneer Hij u als Zijn vijanden zal behandelen en overgeven in een eeuwig verderf. Och, dat u dit nog eens geloofde, dat God het u eens op het hart bracht, om, terwijl het nog tijd is, te bekennen wat tot uw vrede dient.

Maar kinderen Gods, en vooral bekommerden en kleingelovigen, laat dat woord van verschrikking u niet moedeloos maken. Kan dan de zorgeloze wereld niet ontdekt worden zonder u te schudden? Ik heb reeds veel van uw zwarigheden zoeken weg te nemen. Komt, beurt uw hart op, dit is voor u een woord van troost. Want zo weinig als ik in staat ben om de nare toestand van een zondaar en de vreselijkheid van Gods toorn uit te drukken, die over hem zal komen; zo weinig ben ik in staat om u uw geluk en de grootheid van de Goddelijke liefde, genade en barmhartigheid voor ogen te stellen. Ik kan u zeggen: De Heere heeft zo'n liefdedragend hart voor u. Uw uitzien, verlangen en begeren is Gode heel aangenaam. Ja, Hij is zo'n Ontfermer, al bent u door de zonden van Hem afgeweken. Als u maar lust hebt om op te staan en tot uw Vader te gaan en te zeggen: *ik heb gezondigd!* … Dan kan ik u zeggen, dat een vader zijn zoon niet met zoveel liefde en ontferming kan tegemoet lopen en hem weer omhelzen, als de Heere het u zal doen. Hij heeft rommelende ingewanden van barmhartigheid. Het is er zóver vandaan, dat het gezicht van zonden u moet terughouden, dat het u moet opwekken om tot God te gaan; als het u maar tot smart is. U staat in een verbond, dat een genadeverbond is. En het zou geen genadeverbond zijn, als er geen zonden waren. Nu betuigt God: "Al waren uw zonden zo rood als scharlaken, Ik zal ze maken als sneeuw; en al waren zij als karmozijn, ik zal ze maken als witte wol. Komt maar en laat ons samen richten", Jes. 1 : 18. Laat niets u dan ophouden om nu weer het verbond met God te vernieuwen.
Denkt niet: de zaak is voor mij te groot. Ja, het is groot, dat God op zulk een wormpje, zo'n zandje en nietig stof wil neerzien; maar God is groot! Het is voor u wel groot om te ontvangen, maar niet voor God om te geven. Hoe kleiner u bent, hoe groter Gods genade is en hoe meer het een eeuwige stof van aanbidding en verwondering zal zijn. Komt dan en zegt: *Heere, wilt u met zó één handelen? Wilt u mijn God zijn? Ik wil U ook tot een eigendom zijn.*
Ja maar, zegt u, ik heb zo'n zondig hart; *ik vrees, dat ik al weer ontrouw zal zijn.*
Het is goed, dat u daarover bekommerd bent; maar God eist niets in eigen kracht. Hij weet ook wel, dat u ontrouw zou zijn, zo u op uzelf stond, maar u staat in een verbond, waarin alles beloofd wordt, niet alleen een voorkomende, maar gedurig achtervolgende genade wil God u schenken om u getrouw te maken. Pleit dan maar op die beloften Gods. Zegt: *daar maak ik staat op, u bent de getrouwe God en zult mij licht, leven en kracht geven, zoveel ik nodig heb, uit de volheid van de Heere Jezus.*

Maar u, verzekerden, die uw aandeel aan het verbond met meer licht ziet en welker hartelijke toestemming klaar en levendig is, … dankt God, dat Hij u verwaardigd heeft om uw hart, dat van nature zo afkerig was, gewillig te maken tot omhelzing van zo'n zalig verbond. Het is vrije genade. Maar gedraagt u dan ook waardig, zoals het een bondgenoot betaamt, in een heilige wandel en Godzaligheid. Weest tevreden in de

weg des verbonds, die de Heere met u inslaat. Dat hebt u beloofd toen ge u aan God hebt opgedragen, dat u op Zijn wijze wilde gezaligd worden. Beknibbelt dan nooit Gods handelwijze met u, al was het dat Hij een weg van tegenheden met u insloeg. Houdt u maar nabij uw Bondsgod, verkeert steeds met Hem gemeenzaam als met uw Vader en Vriend, en wees aan uw belofte getrouw. De Heere zal aan Zijn kant getrouw zijn en het werk van de genade, dat Hij in u begonnen heeft, volmaken en bevestigen, u leidende door de tijd naar Zijn raad, totdat Hij u zal opnemen in heerlijkheid, tot volle zaligheid. Amen.

TOETREDING TOT HET GENADEVERBOND

Wijze: Psalm 38

'k Zal noch aarzelen, noch schromen;
Willig komen
Tot mijn God is zaligheid.
'k Zal mij in 't verbond begeven,
Vrolijk streven,
Aan de hand, die mij geleidt.

Waartoe zou ik angstig vrezen?
't Hoogste Wezen
Wil mijn God, mijn Bondsgod zijn.
Zou ik, zwakke ziel, weerstreven?
God wil geven
Priesterolie, brood en wijn!

Over zondenlast te dragen
Bang te klagen,
Dekt geen schuld, verlicht geen smart.
Gods gena alleen dekt zonden,
Heelt de wonden
Van een diep getroffen hart.

't Schijngenot, de vreugd' van de wereld,
Hoe bepereld,
Duurt hier slechts een korte stond.
Maar het eeuwig zielsverblijden,
Zelfs in 't lijden,
Ligt in Gods genáverbond.

Heer'! daar u mijn hand wilt vatten;

Waardig schatten,
Dat ik die in d' Uwe sluit;
Nu omhels ik U, mijn Vader!
Levensaderl
'k Roep Uw liefd' en goedheid uit.

'k Mag nu juichend voorwaarts treden,
Met gebeden,
Tot de maaltijd van Uw Zoon.
'k Zie U daar, zo goed als teder,
'k Leg dus weer
't Pak van de zonden voor Uw troon.

Gij zijt trouw en onbezweken;
Mijn gebreken
Sporen mij tot hinken aan.
Blijf mij in 't verbond bewaren,
Doe m' ontwaren:
Jezus heeft mijn schuld voldaan.

O, nu smaak ik, vrij van zuchten,
Zoete vruchten
Van mijns Goëls kruis en dood.
'k Zie olijf en dadel bloeien,
Beken vloeien,
Rustend in mijn Jezus' schoot.

Waartoe zou ik dan nog vrezen?
't Hoogste Wezen
Wil mijn God, mijn Bondsgod zijn.
Zou ik, zwakke ziel, weerstreven?
God wil geven
Priesterolie, brood en wijn.

Tiende Verhandeling

De grote Middelaar des verbonds voorgesteld in Zijn algenoegzaamheid en gewilligheid, tot uitlokking en bemoediging van bekommerde en verlegen zielen, die door onvrijmoedigheid niet durven het verbond met God te maken.

Nadat we breedvoerig gehandeld hebben van de inwilliging van een ziel in het genadeverbond, dacht ik het niet ondienstig te zijn, tot opbeuring van kleinmoedigen en bekommerden, nu eens te spreken van de grote Verbondsmiddelaar, Die de enige Weg is, waardoor men tot God kan naderen.
En hier zal ik aantonen:

1. Hoe in de Heere Jezus, Die de enige Middelaar is, naar het welbehagen des Vaders, al de volheid woont, tot heil en zaligheid des zondaars.
2. Dan zal ik aanwijzen hoe de Heere Jezus niet alleen algenoegzaam, maar ook volkomen gewillig is om Zich tot zaligheid mede te delen.
3. Zal ik het één en ander zoeken aan te leggen, zowel tot ontdekking van de zondaar, als vooral tot opwekking van kleinmoedigen.

Wat betreft het eerste, hoe in de Heere Jezus, als de grote Middelaar, alle volheid woont, verwijs ik naar die waarheden, die jaarlijks uit de Heidelberger Catechismus over de noodzakelijkheid en de hoedanigheden, die in Hem vereist worden, geleerd worden.
Nu zal ik in het bijzonder aantonen de volle algenoegzaamheid, die in Jezus is.
1. In Hem een volle algenoegzaamheid als God, met de Vader en de Heilige Geest. Hij is de zalige en alleen machtige Heere, Die alle volmaaktheden van het Goddelijk Wezen bezit.
2. Maar vooral heeft Hij een volheid als de grote Middelaar. Want omdat Hij het grote werk van de verzoening op Zich heeft genomen van eeuwigheid, en in de tijd uitgevoerd door gehoorzaamheid en lijden, zo heeft de Vader in Hem alle volheid gelegd, die de zondaar nodig had tot zijn eeuwig heil; opdat alle uitverkorenen uit die volheid zouden ontvangen genade voor genade, Joh. 1 : 16. En dat moeten wij nu wat nader gaan aantonen.

(1) Al de namen, die Hij draagt, drukken Zijn volle algenoegzaamheid uit. Neem maar eens Zijn twee eigenlijke en gewone namen, die Hij draagt, Jezus Christus, wat is daar een volheid in.
- Wordt Hij *Jezus* genoemd, wat drukt het anders uit dan dat Hij de Behouder en Zaligmaker van Zijn volk is, Die hen bevrijdt van alle kwaad en overzet in de volle bezitting van alle goed voor tijd en eeuwigheid?
- Is Hij *Christus,* dan is Hij de Gezalfde, Die afgezonderd en bekwaam gemaakt is tot drie grote ere-ambten, van Profeet, Hogepriester en Koning, waarin al het heil voor Zijn gunstgenoten is gelegen.
- Ja, Hij wordt genoemd *Jehovah* onze Gerechtigheid, Jer. 23 : 6; Hij heet Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vader van de eeuwigheid, Vredevorst, Jes. 9 : 5.

(2) Hij draagt ook zinnebeeldige namen, die Zijn volheid uitdrukken.
- Hij heet een Engel, niet alleen omdat Hij als des Vaders Gezant wordt aangemerkt, maar een Engel bij uitnemendheid, uitstekende boven alle engelen. Hij is het in Wiens binnenste Jehovah's Naam is, hetgeen Jehovah Zelf uitdrukt, Ex. 22: 21; de

Engel van Gods aangezicht, Jes. 63 : 9; Het Hoofd en de Heere van de engelen, Die zij allen moeten aanbidden, Hebr. 1 : 6.

- Hij is een Zon, Psalm 84 : 12; een Zon van de gerechtigheid, Mal. 4 : 2.
- Een Ster, voortgaande uit Jacob, Num. 24 : 17; de blinkende Morgenster, Openb. 22 : 16.
- Hij wordt vergeleken bij de dageraad. "Want Hij zal zijn als het licht des morgens, wanneer de zon opgaat, zonder wolken," 2 Sam. 23 : 4. En waartoe anders dan om aan te tonen, dat al wat de zon is aan de hemel, Hij dat is aan de hemel van Zijn kerk; tot verlichting, tot verwarming, tot verkwikking en vruchtbaarmaking.

(3) Om Zijn algenoegzaamheid en volheid uit te drukken, wordt Hij voorgesteld als een mens, ja als de Schoonste van alle mensenkinderen, op Wiens lippen genade is uitgestort, Psalm 45 : 3, Die de bruid beschrijft van Zijn hoofd, haar, hals, borst, handen en voeten, en eindelijk uitbarst in de roemtaal: "Al wat aan Hem is, is gans begeerlijk!" Hooglied 5 : 10. Ja, Hij is zo'n Mens, in Wiens binnenste Jehovah's Geest is, de Geest van de wijsheid en van de verstands, de Geest des raads en van de sterkte, de Geest van de kennis en van de vreze des Heeren, Jesaja 11 : 2.

(4) Hij is het Tegenbeeld van al die mannen, die ooit beroemd en groot geweest zijn vóór Zijn komst in het vlees; de Tweede Adam, Die het Hoofd is van het ganse geslacht van de uitverkorenen. De tegenbeeldige Noach, de ware Trooster, Die heil en verlossing zou aanbrengen, en Zijn volk zou troosten van de smarten hunner handen, zoals de naam van Noach uitdrukt, Gen. 5 : 29. Hij is de ware Izak, die een heilig lachen de vreugde voor Zijn volk zijn zou. Een andere Mozes, ja veel groter Profeet dan Mozes, Die de ganse raad van God geopenbaard heeft. De rechte David en Salomo, die wegens hun wijsheid, vreze Gods, uitnemende rijkdom en zegepraal over hun vijanden, zo beroemd zijn in Gods Woord.
En waarom anders wordt Hij als het Tegenbeeld van al die mannen voorgesteld, dan om ons te leren, dat Hij veel meer en overvloedig bezit tot heil van Zijn volk, dan ooit één van die heiligen gedaan hebben?

(5) Hij was onder het Oude Testament afgeschaduwd onder veel dingen, die ons de volheid, die in Hem is, ook leren.

- De *lossers* of (hebr.) goëls, die hun nabestaande, verarmde vrienden moesten vrijmaken van de schuld, en hun de vervreemde goederen weer aanbrengen, opdat ze uit de dienstbaarheid verlost zouden worden, beeldden de ware Goël, die grote Verlosser af, Die Zijn broederen zou trekken uit de macht des satans, hen zou vrijmaken van de heerschappij van de zonden, en het verloren beeld van God weer in hen herstellen.
- Vooral werd Hij afgeschaduwd door de *hogepriester* in zijn prachtig sieraad, die dagelijks verzoening moest doen door de offeranden. Zo is Hij die grote Hogepriester over Gods huis, Die door één offerande volmaakt heeft allen, die geheiligd worden; en nadat Hij door lijden volmaakt is, is ingegaan in het ware heiligdom in de hemel, Hebr. 10 : 14.

(6) Hij wordt onder het zinnebeeld van een herder voorgesteld, die overste, enige, grote en opperste Herder, Die Zijn kudde weidt met wetenschap en verstand; Die de lammeren in Zijn schoot draagt en de zogenden zachtkens leidt, Jes. 40 : 11; Die, als Jacob, zich voegt naar de gang van de kudde, Gen. 33 : 14.

(7) Hij is de ware Medicijn- er. Geneesmeester voor de Zijnen, om hen van al hun ellenden en zielekwalen te ontheffen door de balsem van Zijn bloed.

(8) Nog meer, Christus wordt als de grote Middelaar vergeleken in het Woord bij de edelmoedigste en heerlijkste onder de dieren.
- Bij een edelmoedige en verheven *arend,* die zijn nest opwekt, over zijn jongen zweeft, en die neemt en draagt met zijn vlerken, Deut. 32 : 11, zo draagt Hij de Zijnen, op vleugelen als van de arenden; Hij dekt hen om voor alle gevaren veilig te zijn; Hij verzorgt hen van al het nodige en houdt Zijn oog van liefde op hen.
- Hij is die sterke *Leeuw* uit de stam van Juda, Die door Zijn macht de satan, de oude slang, heeft overwonnen en hem de kop vermorzeld. Ja, Hij is een zachtmoedig Lam, Die, toen Hij ter slachting geleid werd, Zijn mond niet open deed.

(9) Hij wordt vergeleken bij levenloze dingen.
- Hij is de Boom des levens in Gods Paradijs, Openb. 2 : 7.
- Bij een cederboom op Libanon;
- bij een appelboom, Hoogl. 2 : 2: "Gelijk een appelboom onder de bomen des wouds, alzo is mijn Liefste onder de Zonen. Ik heb grote lust in Zijn schaduw en zit er onder."
- Bij een wijnstok, Joh. 15 : 7: "Ik ben de ware Wijnstok."
- Bij een roos, Hoogl. 2 : l: "Ik ben een Roos van Saron, een Lelie van de dalen."
  En waarom wordt de Heiland onder al die zinnebeelden voorgesteld? Omdat God ons leren wil, als wij die dingen in hun aangenaamheid beschouwen, dat wij daardoor, als met ladders, moeten opklimmen om te zien het waardige, beminnelijke en aangename, dat in Jezus is.

(10) Nog eens, Christus wordt vergeleken bij zulk wapentuig, dat tot beveiliging en bescherming dient, om te tonen, dat er aan Hem niets ontbreekt.
- Hij is een Schild, achter Wie men schuilen en zich verbergen kan voor de vurige pijlen des satans, Psalm 84 : 12.
- Hij is een Rondas en Beukelaar, Die de Zijnen onderschraagt.
- Een Banier, Die opgericht moest worden, naar Wie men vragen moet, Jes. 11 : 10.
- Een Burcht en Hoog Vertrek; een Sterke Toren, waarheen de rechtvaardigen lopende, in een hoog vertrek gesteld worden, Spreuken 18 : 10.
- Een Verberging tegen de vloeden van Gods toorn.
- Een Schaduw van een zware rotssteen in de hitte van aanvechtingen.
- Een vurige Muur rondom Zijn volk, Die hen beveiligt en bewaart tegen alle aanvallen van de vijanden.

(11) Nog meer, onder alles wat in de natuur noodzakelijk is, wordt Christus voorgesteld.
- Onder het zinnebeeld van water, en wel levend water, dat vanzelf opwelt, Hooglied 4 : 15: "O Fontein van de hoven, Put van levende wateren."
- Onder vuur; daarom is Hij een Zon, die uit enkel vuur bestaat, Mal. 4 : 2.
- Onder brood en het Manna, dat uit de hemel is neergedaald, Joh. 6 : 33.
- Onder de regen en dauw, Psalm 72 : 6.
  En waarom is dit anders dan om aan te tonen dat, zo noodzakelijk het water is tot Borstlessing en verfrissing, het vuur tot licht en warmte, het brood tot voedsel, het

Manna tot levensonderhoud, de regen tot vruchtbaarmaking, en de dauw om de verzengde kruiden en planten in de zomer te verfrissen, Jezus nog veel meer nodig is om dat alles in het geestelijke voor Zijn gunstgenoten te doen?

(12) Hem worden, als een algenoegzame Middelaar, drie grote ereambten toegeschreven.

- Want hoe hadden wij de weg ter zaligheid, het verbond Gods, verstaan, zo die grote Profeet en Leraar van de gerechtigheid het ons niet geleerd had? Wij waren duister, ja de duisternis zelf, verblind in het verstand, niet begrijpende de dingen, die des Geestes Gods zijn. Maar Hij, Die een tong van de geleerden heeft ontvangen, die Leraar, van God gezonden, heeft de raad Gods uitgelegd. Dat deed Hij al vóór Zijn komst in het vlees, dat deed Hij tijdens Zijn omwandeling op aarde, en dat doet Hij nog door Zijn Woord en Geest.
- Hoe hadden wij, schuldige, onreine, verdoemelijke zondaren van nature, ooit tot God kunnen naderen en ingaan in het verbond, zo Hij, als de grote Hogepriester, de weg niet had gebaand door Zijn bloed en een eeuwige gerechtigheid teweeggebracht? Ja, zo Hij met Zijn bloed niet was ingegaan in het heiligdom, en daar nog leefde om voor Zijn volk te bidden, opdat wij langs die verse en levende weg zouden toegaan tot de troon van de genade? Hebr. 10 : 20.
- Hoe hadden wij ooit het verbond kunnen omhelzen, hoewel het ons was bekend gemaakt, daar wij zo diep in onmacht lagen neergezonken en daarbij afkerig en onwillig waren, indien Hij niet als een machtig Koning door de scepter van Zijn sterkte alle hoogten had neergeworpen en het hart voor Zich overgebogen? Ja, hoe zouden wij kunnen staande blijven, zo Hij niet nog als Koning leefde om Zijn erfdeel te beschermen tegen de listen en het geweld van hun geestelijke vijanden?

(13) Eindelijk, laat ik er dit nog bijvoegen, dat het des Vaders welbehagen was, dat in de Middelaar zo'n volheid zou zijn, die recht geschikt en gepast is om al het gebrek van de Zijnen te vervullen.

- Want zijn zij dwaas, bij Hem is een volheid van wijsheid; zijn zij schuldig, bij Hem is een volheid van gerechtigheid.
- Zijn zij door de overblijvende verdorvenheid onrein, bij Hem is een volheid van heiligmaking.
- Worden zij door veel vijanden overvallen, of moeten zij met veel rampen worstelen, bij Hem is een volheid van verlossing, 1 Kor. 1 : 30.
- Zijn zij arm en behoeftig, Hij heeft volle genadeschatten om hen te verrijken.
- Zijn zij naakt, Hij heeft klederen des heils en de mantel van de gerechtigheid, om hen te bedekken en op te sieren, Jes. 61 : 10. Dus is in Hem alle heil, genade, licht, leven en sterkte.

Maar het zou niet genoeg zijn, dat er zo'n volheid in Jezus was, zoals we dit in zoveel stukken getoond hebben, als deze niet werd meegedeeld aan de uitverkorenen. Maar die volheid woont zó in Hem, dat wij uit dezelve genade voor genade moeten ontvangen. Hiertoe heeft Hij macht en recht om het mede te delen op die wijze en in die mate als Hem behaagt.

Hij heeft macht omdat Hij God is en dus een volstrekt Heere en Eigenaar, Die over Zijn goederen kan beschikken naar Zijn welgevallen. En Hij heeft er ook als Middelaar volkomen recht toe; want volgens het eeuwig vredesverdrag had de Vader Hem beloofd, als Zijn ziel zich tot een schuldoffer zou hebben gesteld, dat Hij dan

zaad zou zien, Jes. 53 : 10. Nu Hij dat gedaan had, kwam die belofte Hem toe. Daarom zeide de Vader: "Eis van Mij, Ik zal U de heidenen geven tot Uw erfdeel", Psalm 2 : 8. Kreeg Hij nu dat zaad, zo moest Hij het uit Zijn volheid verrijken en alles schenken wat het nodig had; en daarom zegt Christus, dat de Vader Hem alles in Zijn hand had gegeven, Joh. 3 : 35. Want nu Hij als een verheerlijkte Koning op Zijn troon zit, is Hij in de volle bezitting van al de goederen, die Hem beloofd zijn; zowel voor Zichzelf, als tot heil van Zijn gunstgenoten.
O, wat moest de beschouwing van zo'n algenoegzame Zaligmaker kleinmoedigen en bekommerden toch opwekken om met al hun gebrek naar Hem heen te lopen, opdat Hij het vervulle!

Maar dezen zullen zeggen: *Ja, ik geloof wel, ,dat er zo'n volheid in Jezus is; daar hapert het bij mij niet aan. Maar ik weet niet of Hij gewillig is om die volheid aan mij mee te delen, en daarom durf ik tot Hem niet te komen.*

Dit is ons tweede stuk, dat wij tot uw bemoediging moeten zien.
Om dit wat nader te tonen, zal ik:
1. Aanwijzen hoe Jezus, om Zijn gewilligheid te tonen, op het allervriendelijkst de zondaar tot Zich nodigt.
2. Hoe Hij alle zwarigheden wegneemt, die de zondaar kan inbrengen.
3. Hoe Hij Zich op aarde omtrent ellendigen, om Zijn gewilligheid te tonen, gedragen heeft.
4. En eindelijk, hoe Hij de allergrootste zondaren gezaligd heeft.

1. De Heere Jezus, ten blijke van Zijn gewilligheid, nodigt een zondaar op het allervriendelijkst en hartinnemendst tot Zijn gezelschap. Hij staat als met uitgebreide armen en roept: Komt, verlegenen, radelozen, wendt u naar Mij toe en u zult behouden worden, Jes. 45 : 22. Die dorst heeft, kome, en die maar wil, neme het water des levens om niet, Openb. 22 : 17. Zo u maar begeert, Ik zal u van het levende water geven, Joh. 4 : 10. Doe uw mond wijd open, en Ik zal hem vervullen, Psalm 81 : 11. Hij betuigt Zijn innig medelijden over hun ellendige toestand: "Mijn ingewand is in Mij omgekeerd, en al Mijn berouw is tezamen ontstoken", Hos. 11 : 8. "Bekeert u, want waarom zou u sterven?" Ezech. 33 : 11. Ja, hoe zeer Hem het heil van zondaren ter harte gaat, blijkt hieruit, dat Hij zelfs wenende uitroept: "Och, of gij nog bekendet, in deze uw dag, wat tot uw vrede dient", Lukas 19 : 42. Dan betuigt Hij eens, dat Hij zondaren wil bijeenvergaderen, als een hen haar kiekens onder haar vleugelen, zo zij maar willen, Matth. 23 : 37. Dan is het weer eens: "Komt herwaarts tot Mij, alle vermoeiden en belasten, en Ik zal u rust geven", Matth. 11 : 28.
O vriendelijke en hartinnemende nodigingen! Bekommerde zielen, gelooft u nog niet, dat Jezus gewillig is om u te zaligen?
Ja maar, zegt u, *daar zijn zo veel zwarigheden, die in de weg staan, en dat beneemt mij de vrijmoedigheid.*

2. Jezus neemt ook die met kracht weg. Eén enige hoofdbelofte stelt Hij voor, waarvoor alle zwarigheden weg moeten wijken, Joh. 6 : 37: "Al wat Mij de Vader geeft, zal tot Mij komen; en die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen." Hier kan niemand iets tegen inbrengen. Want indien Jezus honderd, ja duizend gestalten voorgesteld had, zou een bekommerde nog al meer zwarigheid hebben kunnen maken en denken: dat is mijn gestalte niet, of: ik bezit het niet in die mate en omstandigheid.

Maar dat alles voorkomt Jezus en betuigt niemand, - om geen waarom, - voor het hoofd te zullen stoten, zo men maar tot Hem wil komen.
Of zo iemand evenwel zou zeggen: Ik ben een te groot zondaar, ik heb al te lang de aanbieding van genade versmaad en ben van God afgezworven; Jezus neemt ook die zwarigheid weg. Want Hij zegt: "Ik ben gekomen om te zoeken en zalig te maken dat verloren was." Let wel op het einde van Jezus' komst. Hij zegt niet: Ik ben gekomen om de zoekende van Mij te zaligen; maar: *om Zelf op te zoeken die verloren en nog afdwalende zijn,* Lukas 19 : 10. Dat u nu zo'n gezicht en gevoel hebt van de grootheid van uw ellende, dat is een bewijs, dat Jezus' zoekende hand reeds aan u gelegd is; want dat is doorgaans het eerste, als Hij iemand ontdekt aan zichzelf. En dit bevestigt Paulus, 1 Tim. 1 : 15, wanneer hij zegt: "Dit is een getrouw woord, dat Jezus Christus in de wereld is gekomen om zondaren zalig te maken." Wanneer u nu hier eens bij stilstond, zou u niet moeten zeggen: *indien Christus' en Paulus' woord waar en waarachtig is, zoals het is, dan is het ook voor mij, die een zondaar en verlorene ben?*

3. Jezus heeft tot ontdekking van Zijn gewilligheid hier op aarde Zich liefderijk en medelijdende omtrent ellendigen gedragen. Want waarom heeft Hij anders onze krankheden op Zich genomen en onze smarten gedragen, dan om te tonen, dat Hij met de lichamelijke ook de zielskrankheden genas? Heeft Hij wel ooit één ellendige, die tot Hem kwam, afgewezen, al waren het zelfs heidenen, die toen als onreine honden gerekend werden? Het is waar, er wordt getuigd, dat Jezus te Nazareth niet veel krachten deed; maar dit lag niet aan Jezus, maar aan hun ongeloof. Maar ieder die gewillig tot Hem kwam, werd geholpen. Ja, menigmaal werd Hij zelfs met ontferming bewogen over hun ellende! Kwamen er geraakten, melaatsen, stommen, blinden, van de duivel bezetenen, Hij genas hen allen. En hierin heeft Hij een bewijs willen geven, hoe genegen Hij is om de ziel van alle geestelijke ellenden te genezen, als men maar tot Hem wil komen.

4. Jezus, om Zijn gewilligheid te tonen, heeft de grootste zondaars gezaligd.
- Kan er wel groter zondaar genoemd worden dan Adam, die niet alleen voor zichzelf zondigde, maar door zijn zonde het ganse menselijke geslacht in de allerdiepste rampzaligheid heeft neergestort? Evenwel was er voor hem genade en zaligheid, want zo haast had hij niet gezondigd, of God ontdekte hem de Levensweg door de belofte van het Vrouwenzaad, Gen. 3 : 15.
- Neem ook eens Manasse, die zijns gelijke in goddeloosheid onder de koningen van Israël niet gehad heeft. Hij zondigde niet alleen zelf, maar deed gans Israël zondigen, zo ver, dat God Zich betreffende Jeruzalem, om zijn zonde, niet wilde laten verbidden. En evenwel heeft God aan zó één genade bewezen, zelfs nadat hij langdurig, tot in zijn hoge ouderdom, volhard had in de zonden. Toen hij in benauwdheid gebracht werd en zich verootmoedigde, liet de Heere Zich verbidden, en toen kende Manasse, dat de Heere God was, 2 Kron. 33 : 12, 13.
- Gaan we eens naar het Nieuwe Testament en beschouwen we de moordenaar aan het kruis. Is die ook niet een bewijs van de Goddelijke barmhartigheid en de grootheid van Christus' liefde? Hij was een moordenaar, die om zijn misdaad gekruist werd, en evenwel, op het allerlaatste van zijn leven, krijgt hij genade; Jezus doet hem de toezegging: "Heden zult u met Mij in het Paradijs zijn", Lukas 22 : 43. En waarom deed Jezus dit? Eensdeels omdat hij op dit ogenblik wilde tonen de kracht van Zijn uitgestorte bloed om de grootste zondaars te kunnen

zaligen; anderdeels opdat niemand ooit aan de genade zou wanhopen, maar geloven dat zolang men leeft, het nog de tijd van genade en zaligheid is.

- Staan we eens stil bij Paulus, die eertijds Saulus was. Wat was deze een groot zondaar, een vervolger van de gemeente, een lasteraar, die een welbehagen in de dood van Stefanus had. Maar hoor eens wat hij zelf zegt. Hij verbergt zijn zonden niet, maar tot meerdere roem van de vrije genade zegt hij: "Daarom is mij barmhartigheid geschied", 1 Tim. 1 : 14.
- Ja voor velen van de Joden, die hun handen geslagen hadden aan de Vorst des levens Zelf, die de Heere van de heerlijkheid gekruisigd hadden, was er nog genade. Want toen Petrus hun dat voorhield, werden zij verslagen in hun hart, Hand. 2 : 37.
- En zo zouden wij nog meer voorbeelden uit Gods Woord hier bij kunnen voegen; maar deze zullen genoeg zijn om te tonen, dat er voor de grootste zondaars nog hoop op genade is.

  Ziedaar dan een volle Jezus, Die, omdat Hij zo algenoegzaam is, kan, en omdat Hij zo gewillig is, ook waarlijk zal zalig maken allen, die tot Hem komen en door Hem tot God gaan!

Komt nu, alle overtuigde en verlegen zielen, die, door de Goddelijke genade geraakt zijnde, indruk hebt gekregen van uw ellende. Die wel genegen bent om met God in een verbond te treden, maar door onvrijmoedigheid u laat terughouden. Ziehier de grote Middelaar u voorgesteld, waarin alle gronden zijn om u op te wekken. Niets kan of mag u langer terughouden van God, als u maar lust hebt om van Hem recht gebruik te maken.

1. Weest nu niet te zeer verschrikt en ontroerd over de veelheid, grootheid en langdurigheid uwer zonden, over Gods heiligheid en rechtvaardigheid, en over de overtreding van Gods wet, onder welker vloek u van nature ligt.

(1) Ik zeg: Weest niet te zeer verschrikt over uw zonden. Niet dat u geen reden hebt om daarover bedroefd, beschaamd en verlegen te zijn. Och ja, wanneer u de zonden in hun schrikkelijkheid ziet, u kunt u er niet genoeg over verootmoedigen. En ik denk, als God die indrukken soms niet matigde en niet nu en dan een straal van Zijn genade liet zien, dat een ziel er onder bezwijken zou. Maar blijft evenwel bij dat gezicht niet stilstaan, dat u zou denken: *mijn zonden zijn te groot om genade te ontvangen.* Dat is toch doorgaans de list van de satan. Leidt God iemand op een Evangelische wijze, door een beminnelijke weg, dan zegt hij: het gezicht van uw zonden is niet groot genoeg; u moet meer verbrijzeld en verslagen zijn. Of leidt God een ander door een naardere weg, dan zegt hij: uw zonden zijn al te groot; zou gij, zo'n zondaar, tot God naderen? Hoe durft ge het te bestaan! En hij houdt zolang als hij kan Jezus uit het oog. Nee, laten uw zonden u niet afschrikken; zie op de Middelaar, die grote Hogepriester. Deze heeft verzoening voor alle zonden aangebracht; Zijn bloed is van een oneindige kracht. Neem de toevlucht tot Hem. Al deed u het al bevende en met beroering, hikkende en snikkende, met een betraand oog en met een bevende hand, het zal Jezus niet minder aangenaam zijn. Zeg: *Ik wil Jezus niet langer die oneer aandoen, maar Hem de kroon op het hoofd zetten, dat Hij machtig is om ook mij, als één van de grootsten van de zondaren, te zaligen.*

(2) Laat u niet te zeer verschrikken door de heiligheid en rechtvaardigheid van God, nu u ziet dat er een Middelaar is, Die door Zijn bloed de vlammen van Gods toorn

heeft geblust en aan Zijn gerechtigheid heeft genoeggedaan. En God betuigt: *Er is geen grimmigheid bij Mij; grijp Mijn sterkte aan; Ik zal vrede met u maken.*

(3) Vrees niet voor de vloeken van de wet, omdat u weet dat u een overtreder daarvan zijt en aan de eis onmogelijk kunt voldoen. Zie op de grote Middelaar. Hij heeft het recht van de wet vervuld, Hij heeft de vloek gedragen toen Hij Zelf een vloek geworden is.

2. Bekommerde zielen, laat ook dit u bemoedigen, als u eens bedenkt, hoe die God, Die u zo heilig en rechtvaardig en als een vertoornd Rechter voorkomt, Zelf de Middelaar besteld heeft als het enig en algenoegzaam Middel om u te zaligen. Hiermede was Hij bezig van eeuwigheid, om Hem af te zonderen. Deze heeft Hij in de tijd ontdekt door beloften, schaduwen en voorbeelden. Deze heeft Hij in de volheid des tijds in de wereld gebracht, toen Hij mens werd, de broederen in alles gelijk. Deze, mens zijnde, heeft Hij doen lijden en sterven om te betalen aan de Goddelijke gerechtigheid. Ja, de Vader betuigde Zijn volkomen genoegen te hebben in deze Zoon. Dat verklaarde Hij door een stem uit de hemel: "Deze is Mijn Zoon, in Welke Ik een welbehagen heb." En niet alleen in Hem, maar ook in Zijn offerande, als zijnde genoegzaam en voldoende aan Zijn gerechtigheid. Dat betoonde Hij met de daad toen Hij Hem uit de doden heeft opgewekt, in de hemel opgenomen en aan Zijn rechterhand geplaatst.
Indien u nu, bekommerde zielen, hier eens bij stil stond en dacht: Ik leef in een overtuigend gezicht van mijn zonden, maar daar wordt mij in het Evangelie ontdekt, dat die God, Die ik door mijn zonden heb beledigd, uit vrije liefde en ontferming Zelf een Middelaar heeft aangesteld om zondaren met Zich te bevredigen; en Deze biedt Hij aan verlegenen en bekommerden aan, Hij roept u van de hemel toe: Ziet, daar is Mijn Zoon, Mijn Sterkte, Die de verzoening heeft gevonden. Met Zijn verdiensten ben Ik tevreden; Ik heb er een welbehagen in. Toont u nu ook maar uw goedkeuring in Hem; neemt Hem aan, omhelst Hem door het geloof; en dan zult u met Mij vrede hebben.
Wat kan u dan nog van God terughouden?

3. Ja bedenkt eens, dat God in alles wat Hij doet de eer en glorie van Zijn deugden beoogt, en dat Hij dat ook van u vordert.
Nu worden die deugden Gods nooit luisterrijker ontdekt dan. in het zaligen van zondaren. Daar worden Zijn wijsheid, goedheid, genade, barmhartigheid, heiligheid, rechtvaardigheid, Zijn macht, waarheid en trouw in ten toon gespreid. Deze deugden nu wil God, dat u erkennen zult; en waardoor anders dan door u als ellendigen naar Hem in Christus te wenden, Die het afschijnsel is van Gods heerlijkheid? Door te tonen, dat u de weg van God goedkeurt en zegt: Heere, wilt u in zulke ellendigen te zaligen verheerlijkt worden? Zie, hier ben ik, word dan in mij verheerlijkt en grootgemaakt.

Maar laat ik nu nog eens wat nader deze dingen aanleggen tot nut van ons allen, die ons bereiden om tot het *Avondmaal* des Heeren te naderen.
Geen waarheden kunnen nuttiger en gepaster zijn bij zo'n gelegenheid, dan deze zijn. Want is het Avondmaal niet het Avondmaal van de Heere Jezus Christus, dat Hij heeft ingesteld tot Zijn gedachtenis? Daarin ziet men de tekenen van zijn vlees als verbroken en zijn bloed als vergoten, waardoor Hij het eeuwig testament en verbond van de genade heeft verzegeld. Hier is Hij als de grote Middelaar, als die ene Steen,

op Wie alle ogen van de gelovigen gevestigd zijn, gelegd op de bondstafel, als de grondsteen en het fundament onzer zaligheid. Hier stelt Hij Zich voor in Zijn volle algenoegzaamheid, als een spijs en drank tot verzadiging voor behoeftigen. Hier biedt Hij al Zijn volheid aan en toont Hij Zijn gewilligheid om allen, die tot Hem komen, daarmede te verrijken. Hij roept: "Komt, eet van Mijn brood en drinkt van Mijn wijn, die Ik gemengd heb!" Spreuken 9 : 5. Maar nu zal het er vooral op aankomen of men recht heeft om zo vrijmoedig te mogen toenaderen.

1. Hier zullen onbekeerde zondaren weinig zwarigheid maken. Die gaan maar stoutmoedig en onbeschaamd toe en zullen zich noch door onze waarschuwing, noch door waarschuwingen van anderen, laten terughouden. Zij zeggen: God is genadig en barmhartig, en zij beschouwen die deugden Gods buiten de Middelaar. En dan kan God geen genade bewijzen, of Zijn heiligheid en rechtvaardigheid zullen benadeeld worden. U zegt: God is genadig; en u hebt nog nooit de toevlucht genomen tot Zijn Zoon, in Wie Hij alleen genade bewijst. U nadert tot de tafel, en u hebt nog nooit ondervonden enige hartelijke begeerten naar de Heere Jezus, of uitgangen van geloof en liefde.
O, dat u eens zag hoe schuldig u voor God zijt; dat u de wet hebt overtreden, die haar vloeken tegen u uitdondert. En die kunt u immers in eeuwigheid niet voldoen in uzelf? Ziet eens wat het de Zoon Gods gekost heeft! Hij moest de troon Zijner heerlijkheid verlaten; Hij moest mens worden, de vervloekte kruisdood sterven, eer een zondaar tot Gods verbond kon worden toegelaten. En bedenkt dan eens hoe onmogelijk het voor u is om zonder Borg .tot God te naderen!
Ik weet wel, er zijn er velen, die wel weten, omdat ze het geleerd hebben, dat er buiten Jezus geen zaligheid is. Zij beschouwen dat met het verstand en beelden zich in, dat zij aan Hem deel hebben.
Maar ik bid u: op welke grond steunt uw inbeelding? Want Jezus is wel een Zaligmaker, maar Hij maakt niet alle mensen zalig. Het zijn de minsten, ja ver de minsten. Als Christus de uwe zou zijn, dan zou u veranderd moeten zijn in de geest van uw gemoed. Dan zou u moeten ontdaan zijn van de liefde tot de zonden. Want in de zonden zorgeloos te blijven leven en te denken: *Christus is de mijne;* dan zult u tot uw schande teleurgesteld worden. Hebt u dan nooit bij bevinding uw ellendige toestand gezien en dat er een Middelaar nodig is om u tot God te brengen? Hebt u in Hem nooit dierbaarheid gezien en bent u nooit naar Hem heen gevloden met de begeerte om in Hem gevonden te worden? Gelooft het: *u bent nog buiten Christus en ligt onder de toorn Gods.*

Anderen gaan ten Avondmaal, omdat zij lidmaten zijn, uit sleur en gewoonte. Zij weten zelf niet waarom, dan omdat anderen het doen; en zij denken niet eens om de Heere Jezus, veel minder dat zij tot Hem de toevlucht zouden nemen. O ellendige en gevaarlijke toestand! Is het waarheid - zoals het is - dat die niet een Jood was, die het alleen uitwendig was en het teken van de besnijdenis had ontvangen, maar die het in het verborgen was en de besnijdenis des. harten deelachtig; zo is het ook nu waar, dat die niet een christen is, die gedoopt is, die zijn belijdenis heeft gedaan en die ten Avondmaal gaat, maar die deel aan Christus heeft, die Zijn zalving deelachtig is en die de verborgen mens des harten heeft. U moogt nu weer ten Avondmaal gaan, maar het is te vrezen, wanneer Christus komen zal aan Zijn tafel, om als de Gastheer de aanzittende gasten te overzien, dat Hij zal zeggen: Vriend, hoe bent u hier gekomen,

geen bruiloftskleed aanhebbende? En u zult moeten verstommen. Ziet dan toe, stoute, onbezonnen zondaren, wat u te doen hebt. God laat Zich niet bespotten!
Anderen zijn er, die zo roekeloos niet zijn, die wel eens beklemd en geraakt worden onder de genademiddelen; ja, in wier hart wel eens een begeerte komt naar de Heere Jezus, als zij Hem in Zijn noodzakelijkheid, dierbaarheid en beminnelijkheid horen voorstellen. En dat leggen zij dan wel tot een grond, dat zij reeds deel aan Hem hebben; en dus bedriegen zij zich jammerlijk. Want zij worden wel eens overtuigd van deze of gene zonden, maar niet van alle; zij geloven niet, dat zij geheel en al in zonden zijn, dat het hart walgelijk en onrein voor God is. En zolang als u dat niet ziet, zondaars, wanneer u niet geheel naakt en bloot wordt uitgeschud, en gelooft en belijdt, dat u arm, jammerlijk, blind en naakt zijt, zo is het niet anders dan een overtuiging van uw consciëntie.

2. Een ware overtuiging brengt een mens tot Christus; want overtuiging als overtuiging maakt niemand zalig, integendeel deze heeft menigeen tot wanhoop gebracht. Maar als het een ware overtuiging is, dan komt Christus in het oog; dan komt er licht om te zien dat men Christus van doen heeft; dan wordt Hij beminnelijk en dierbaar, dan komt er een stille begeerte: *Och, was Hij de mijne!* Zolang u dit niet ondervonden hebt, moet ge u niet met enige overtuigingen vleien, want die zullen uw staat nog ellendiger maken.
Of zegt u: *Och ja, dat is mijn hartelijke wens, mocht ik eens deel aan Jezus hebben, ik zou mij zo gelukkig achten; mijn begeerte gaat naar Hem uit.*
En ondertussen laat ge u gedurig afleiden en met wat anders buiten Jezus tevreden stellen; zoals als iemand, die spijs en drank begeert en hij houdt zich met wat anders op; is dat niet een blijk, dat zijn honger en dorst niet groot zijn? Want zo ze hem klemden, hij zou zeggen: al werd mij een gehele wereld aangeboden, en spijs en drank onthouden, dan moet ik sterven. Zo is het ook hier.
U zegt: *ik begeer Jezus;* en komt er ondertussen wat anders tussenbeide, u laat er u mede tevreden stellen; u hunkert nog uw oude boelen na. Gelooft het: zolang u niet aller zonden vijand zijt, dat niet alleen de mond wordt gebreideld, maar ook het hart van liefde tot de zonden is ontdaan, uw begeerte is niet oprecht; want u kunt geen twee heren dienen, Christus en Belial. En daarom, bedriegt toch uzelf niet, uw eeuwige zaligheid hangt er aan.
Wilt ge dan nog eens klare proeven hebben, of u recht hebt om ten Avondmaal te gaan, en vraagt ge: Wanneer heb ik recht om toe te naderen? Ik antwoord:

(1) U hebt geen recht, zo u nog nooit met uzelf verlegen zijt geworden en bekommerd over uw eeuwige welstand, denkende met ernst: Mijn God, wat zal het nog met mij worden? Ik ben nog onbekeerd, en blijf ik zo, ik ga eeuwig verloren en wat zal voor mij de verdoemenis naar zijn, want ik heb zolang geleefd onder de aanbieding van zaligheid, en dat versmaad. ... Is dit nog nooit op uw hart gekomen, met verlegenheid, met schaamte en bekommering? Dan hebt u reden om uw staat verdacht te houden.
(2) Is Jezus, die grote Middelaar, als de enige weg om in Gods gunst te komen, u nog nooit beminnelijk geworden? Zaagt u in Hem nog nooit zo'n algenoegzaamheid en gewilligheid, dat Hij daardoor aan uw ziel dierbaar werd, omdat Hij het alleen was, Die u tot de gemeenschap met God kon brengen?

(3) Heeft dat dubbele gezicht in u verwekt een dadelijk heenvlieden en lopen uit uzelf naar Jezus, om alleen in Hem gevonden te worden? Werd u hongerig, dorstig, uitziende naar Hem? Was dat uw dagelijks werk?
(4) Heeft dat zo'n wonderbare verandering in u teweeggebracht, dat men het in uw wandel kon zien, zodat ge moest zeggen: Zo genegen als ik liep tot de zonden, tot de wereld en haar dienst, met nog veel meer genoegen ben ik nu bezig in de dienst van God?

Onderzoekt u nu aan deze dingen in getrouwheid voor God. Zo die nog niet in u zijn in mindere of meerdere mate, nadert dan niet aan de bondstafel, het is voor u niet; u zou er u maar een oordeel eten.
O, dat u uw ellendige en nare toestand zag, waarin u bent. En hoe ongevoeliger u bent, hoe gevaarlijker uw staat is. Evenals iemand, die het vuur in zijn lichaam heeft. Zolang hij niet voelt dat men hem snijdt en kerft, is zijn wonde dodelijk; en zolang u ook geen gevoel van uw ellende hebt, bent u in een dodelijke staat, in het uiterste gevaar om eeuwig verloren te gaan.
En of u al uzelf streelt en denkt: de leraars zeggen het maar om mij te beroeren, maar ik ben nog zo slecht niet als anderen; het zal met mij zo kwaad niet aflopen, mijn hart is goed; o weet en gelooft het toch, dat wij niet in staat zijn om met woorden uit te spreken de grootheid van uw ellende. En blijft u zorgeloos, versmaadt u de aanbiedingen Gods, dan doet u erger dan de duivelen, die eens zondigden. Want de genade is hun nooit aangeboden, waarom zij daartegen ook niet kunnen zondigen; maar u zondigt duizend- en duizendmaal tegen het verbond van de genade, en hoe schrikkelijk is dat! God zal nooit weer een andere en tweede Middelaar zenden om die breuk te helen.
De Middelaar zal ook zulker naam op Zijn lippen niet nemen. Hoort eens wat Paulus van zulken zegt, Hebr. 12 : 25: "Indien dezen niet zijn ontvloden, die degene verwierpen, die op aarde Goddelijke antwoorden gaf (namelijk Mozes), veel meer zullen wij niet ontvlieden, zo wij ons van Die afkeren, Die van de hemelen is." Ja, wat straf, meent gij, zal hij worden waardig geacht, die de Zoon Gods vertreedt en het bloed des testaments onrein acht?
En daarom, onbekeerde, zorgeloze, nog onverlegen met uzelf en geruste zondaars, versmaders van Gods eeuwige liefde, och, dat u nog eens ontwaakte uit de strikken des duivels, waarin u gevangen zijt. Laat u toch niet langer bedriegen door de satan, die u wijs maakt: God is barmhartig; het zou met Zijn goedheid niet overeenkomen dat Hij u liet verloren gaan. Of: Het is nog tijds genoeg, u bent nog jong, de dingen van de wereld lachen u nog te veel toe. Of: Zou het juist zo nauw moeten zijn? Zou men geen deel aan Jezus kunnen hebben, tenzij men alles verloochent? Och nee, vrienden, door dat alles wordt u maar in slaap gewiegd. Gods Woord leem geen andere weg dan wij u voorstellen.
O zondaars, ik roep u dan nog met Paulus toe: "Ontwaakt, u die slaapt, en staat op uit de doden, en Christus zal over u lichten!" En blijft u nog zorgeloos? Wee, wee dan, u gerusten te Sion, u zekeren op de berg van Samaria, uw ongeluk is aanstaande. Och, bracht God deze dingen eens met kracht op uw hart!

3. Maar kinderen van God, vooral tot u, bekommerden en kleinmoedigen, heb ik nog een woord. Daar zult u nu mogelijk weer beroerd en geschud zijn door hetgeen wij tot ontdekking en overtuiging van zondaars gezegd hebben. Want dat is het allerzwaarste voor een leraar: aan de ene kant een huichelaar en zorgeloze zondaar te ontnuchteren

en aan zichzelf te ontdekken; en aan de andere kant bekommerden niet te schudden en wankelende te maken. Want doorgaans zal een bekommerde tot zijn nadeel opnemen wat tot overtuiging gezegd wordt; en aan de andere kant, hetgeen we zeggen tot bemoediging van de oprechten, daar vleit zich de zondaar mede. En dat zijn de twee uitersten, waar de satan een mens toe brengt: hem zorgeloos of moedeloos te maken.

Komt dan, bekommerden en twijfelmoedigen, laat ik eens vragen:

(1) Bent u wel van iets meer overtuigd, dan dat u zondaars, grote zondaars, ja de allergrootsten van de zondaren zijt, en waardig dat God u in het verderf zou neerstorten? Pleit u wel voor uw goede hart? Integendeel, zegt ge niet dikwijls: Zou er wel zulk een ellendige zijn als ik ben, die zo'n zondig hart heeft? Dat is toch het onderscheid tussen een geveinsde en een oprechte: De één is zo slecht niet in zijn ogen; er zijn er wel slimmer - denkt hij - dan hij. Een oprechte is altijd de slimste; geen verlegener, geen armer, geen zondiger, geen walgelijker zondaar kan er zijn. Hij roept wel duizendmaal: *Ik ben de grootste van de zondaren!* En dat maakt hem zo bekommerd en verlegen. Kunt u hier ook uw hart niet bij leggen? Moet u dit niet toestemmen, kleinmoedigen?

(2) En wat vindt u voor gestalten in uw ziel vanwege dat gezicht van uw ellende? Is het niet een hartelijke droefheid en smart, een begeerte naar genade en om verzoening? Is het niet een uitgaand verlangen en een wens: *Och mocht ik deel aan Jezus hebben! Was Hij de mijne, en mocht ik eens toegang tot Hem vinden?* Ja, ondervindt u niet dat uitgaan uit uzelf, dat lopen tot Jezus, dat werpen van uzelf op Hem, dat overgeven aan Hem? Is Hij niet dierbaar, en zó dierbaar, dat u Hem hoger en waardiger schat dan al wat in de wereld is? Kunt u niet betuigen: noch eer, noch aanzien, noch rijkdom, wat het ook zou mogen wezen, kan mij vergenoegen, indien ik Jezus niet heb? Wel, is al dat worstelen en dat betuigen niet een bewijs, dat u deel aan Jezus hebt? Denkt u, dat een onbekeerde zondaar zo werkzaam is?

(3) Is Christus, Die zo'n volle algenoegzaamheid bezit, ook niet alles voor u? Vanwaar is dat licht van overtuiging, dat in u ontstoken is, dan van Christus, die grote Profeet, Die het u heeft doen zien? Vanwaar is dat gezicht van Zijn dierbaarheid? Wie anders heeft het waardige, dat in Hem is, aan u ontdekt, dan Hij Zelf? Ja, is Christus niet alles in u tot heiligmaking? Waarom wenst u dan Zijn beeld meer gelijkvormig te worden? Is dat dan geen bewijs, dat Hij in u woont en leeft?

(4) U zegt: zou Christus in mij zijn en zouden er dan nog zo veel verdorvenheden in mij zijn? Dat durf ik niet geloven.

Maar weet tot uw verootmoediging, dat de genade de verdorvenheid niet uitsluit, maar daar blijft altijd een tweeërlei bestaan. Er is een zondig beginsel, en een genadebeginsel. En als u verstandig handelde, zou u zelf hieruit leren, dat het genade is. Want u kunt immers betuigen: De zonden zijn mij tot smart, ja tot de grootste smart; en God is mijn Getuige, dat niets mij tot meer blijdschap zou zijn, dan dat de zonde meer in mij mocht gedood worden, en de genade meer levendig en werkzaam zijn.

Ja, zegt u, *dat durf ik niet te doen. Want indien Jezus de mijne was, zou ik dan altijd zo twijfelmoedig zijn? Zou de Heere Jezus mij niet eens omhelzen in Zijn liefde en een drupje uit Zijn volheid te smaken geven?*

Maar dit moet u niet ongelovig maken, treurige zielen. Blijft u maar wachten, houdt bij de Heere aan; Hij is het immers waardig, dat u Hem blijft aankleven? Hij is souverein in de bedeling van Zijn genade.

U moet leren leven door geloof, en niet door gevoel; ja u bent zelf dikwijls oorzaak van uw duisterheid.

a. Want u bouwt uw staat te veel op gestalten. Als uw hart eens levendig, gemoedigd en opgewekt is, dat ge u eens hartelijk aan Jezus kunt opdragen, dan is het wel; dan gelooft u. Dan zou u wel zeggen: "Ik zal niet wankelen; Gij hebt mijn berg door Uw goedgunstigheid vastgesteld." Maar als de verdorvenheden eens aan de gang raken, het hart wat dor en dodig is, dan denkt men: dat kan niet met genade bestaan. En zo is men vandaag gelovig, en morgen wordt men weer geschud en beroerd. Nee, u moet niet op gestalten, maar op Jezus bouwen. Is het eens waarheid geweest, het zal eeuwig waarheid zijn.
b. Het hapert u hieraan, omdat u niet recht begrijpt de voorwaarden, die er gevorderd worden om tot Jezus te komen. U wilt wel zulke werkzaamheden hebben, die in de weegschaal gelegd kunnen worden met Gods genade en Christus' liefde.
   Och, zegt u, zou ik door willen, door begeren, hongeren en dorsten deel aan een Drie-enig God krijgen? Dat komt mij onbegrijpelijk voor. Mij dunkt, er moeten veel heviger, werkzamer, driftiger en sterker bewegingen van liefde zijn.
   Maar gelooft toch, dat er nooit iets evenredigs zal zijn tussen de genade en de vernedering, dat u vrijmoedigheid moet geven. Er wordt niets geëist dan een hartelijk en gelovig willen.
   Ja, zult u zeggen, moet men maar willen? Wie zou dat niet doen, die graag zalig wil worden?
   Maar ik bid u:

(1) Heugt u zo'n tijd niet, dat u niet wilde? Dat u afkerig was van God en Zijn dienst? Als de genade u werd voorgehouden en de nauwe weg aangeprezen, dat uw hart er tegen opkwam en tegen aandruiste, en dat u, al was het niet met woorden, nochtans met daden zeide tot God: "Wijk van ons, want aan de kennis Uwer wegen hebben wij geen lust"?
(2) En als God u nu al een gezicht en te doen geweest eer uw gestalten, en dat het dat indruk gaf, is er niet al veel u tot die hoogte kwam om uzelf gulhartig en gewillig voor God en Christus en Zijn dienst te verklaren, en daarvoor afstand te doen van uw oude weg, van de dienst van de zonden? Ging het zo gemakkelijk toe? Waren er niet veel hoogten neer te werpen? Boden de duivel, de wereld en de zonde u niet gedurig tegenstand om u zulks te beletten? Nam u niet dikwijls eens het voornemen, om nu anders te leven? U zou u nu afscheiden van de wereld, en evenwel liet ge u alweer bezighouden. Kostte het u niet menige benauwdheid, menige zuchtingen en tranen, tot zolang, dat God u te machtig werd en u moest uitroepen: "Gij zijt mij te sterk geweest en hebt overmocht"?
   Wel, als u dit ondervond, als u dat niet durft ontkennen, doe dan niet zondig, dat u de dag van de kleine dingen verachte.
(3) Waren Jezus en de weg van de vrije genade u niet alleen in het begin zo dierbaar, dat u daarom de dienst aan de zonde opzegde, en blijft dat niet nog de keuze van uw hart? Berouwt het u wel?
   Moet u integendeel niet erkennen: 'ik zie dagelijks nog hoe langer hoe meer, hoe zondig en ellendig ik ben; hoe nodig ik de Heere Jezus heb. Hij is mij hoe langer

hoe dierbaarder en begeerlijker, ja alleen en boven alles begeerlijk. Dat is het leven van mijn ziel, als ik maar mag ondervinden, dat mijn begeerten en verlangens, mijn liefde en hoogachting gedurig omtrent Hem werkzaam zijn?' Welnu, u, die gelooft, is Hij dierbaar. En die Hij dierbaar is, die gelooft. Dat is een klaar kenteken, dat Petrus opgeeft, 1 Petrus 2 : 7. En die in Hem gelooft, zal niet beschaamd worden.

(4) Is het niet uw opzet en lust om voor Jezus, aan Wiens dienst ge u verbonden hebt, te leven? 'Ja, zegt u, dat is wel mijn lust. Ik zie wel hoe betamelijk het is, maar ik vind het zo weinig in de uitvoering. Jezus is mij wel dierbaar, ik heb mijn hart wel aan Hem opgedragen, maar mijn ernst en gezetheid voor Jezus zijn nog zo flauw; ik laat mij zo licht aftrekken en dat beneemt dan mijn vrijmoedigheid.'

Ik geloof wel, dat dit uw rechtmatige klacht is, maar ik vraag niet wat uw betrachting, maar wat uw begeerte en opzet is. Zou het u niet tot het grootste genoegen zijn, dat u heiliger waart? Gaat u daarom niet dikwijls naar Jezus en Zijn volheid, om kracht en genade van Hem te ontvangen? Is er wel iets, dat u meer verdriet doet, dan dat u in iets tot Zijn oneer leeft? Wel, is dat geen bewijs, dat het u er om te doen is en dat God Zijn hand in genade aan u gelegd heeft?

O, geloof het dan: Jezus, met al Zijn volheid, wil de uwe zijn. Kom, staroog maar veel op Zijn volle algenoegzaamheid; Hij heeft dat alles voor u. Maak er toch gebruik van.

- Zijt ge onwetend, dwaas en duister? Bij Hem is wijsheid om u te leren van de weg, die u gaan moet.
- Maakt ge u opnieuw schuldig voor God? Bij deze Hogepriester is een volheid van gerechtigheid.
- Bent u nog zo onrein en besmet, is uw wandel zo gebrekkig? Bij Hem is heiligmaking.
- Wordt u door veel vijanden omringd? Bij Hem is een volheid van volkomen verlossing.
- Hebt u een zieke, neergebogen, ongelovige en verslagen ziel? Ga naar Jezus, Hij is een barmhartig en getrouw Hogepriester, Die medelijden heeft met al uw ellenden. Hij is de Medicijnmeester, Die u kan genezen. Bij Hem is licht, leven, kracht en sterkte; Zijn volheid staat altijd open. Hij biedt ze gedurig aan, aan allen die zich naar Hem wenden. Ja, Hij heeft een innig medelijden met uw ellende. Laten dan de rommelende ingewanden van zo'n barmhartige en ontfermende Heiland u lokken om u tot Hem te wenden. Ik kan u verzekeren, als u met een oog des geloofs op Hem ziet, Hij zal met een oog van liefde op u zien en zeggen: "Gij hebt Mij het hart genomen met één van uw ogen." Als ge u in Zijn armen neerwerpt, Hij zal u omhelzen en naar het hart spreken. Als u naar Hem toeloopt, Hij zal u Zijn genadescepter toereiken. Hij wil u voorkomen met een Goddelijke, eeuwige en ontfermende liefde, die al het verstand te boven gaat.

  Daar geeft Hij nu weer opnieuw een bewijs van terwijl Hij u nodigt aan Zijn tafel. Daar zal Hij staan en u en alle verlegen zielen toeroepen: *Ziedaar Mijn bloedplassen, waarmede Ik u wil reinigen. Dat bloed heb Ik om uwentwil uitgestort; daarom verliet Ik Mijn troon. Ik, Ik ben het, Die uw overtredingen uitdelg; Ik gedenk uw zonden niet. Al waren ze als scharlaken, door dat bloed zal Ik ze wit maken als sneeuw.*

  En als u nog van verre staat en niet durft toe te naderen, Hij zal wachten om u genadig te zijn, en als de vader van de verloren zoon zelfs toelopen en u omhelzen.

Bent u dan gewillig en genegen? Kom, sta op, heb goede moed, *de Meester roept u.* Wees niet langer ongelovig, maar gelovig en nader vrijmoedig tot Zijn tafel.

Maar nog een kort woord moet ik spreken tot u, kinderen Gods, die meer verzekerd zijt van uw gemeenschap aan deze Middelaar.

- Wees niet alleen veel werkzaam omtrent God de Vader, als de Verbondsgod; omtrent het verbond zelf, om dat in al zijn delen te beschouwen; maar vooral: vestigt het oog van uw geloof op deze Middelaar en al Zijn zalige volheden. Ik vrees, dat u hieromtrent niet genoeg werkzaam zijt, en daar komt uw onvrijmoedigheid vandaan in het toenaderen aan des Heeren tafel. Daar u anders nog wel vrijmoedigheid hebt om uw staat vast te houden, blijft ge te veel staan op uw zonden en verdorvenheden. U weet dat ge u niet gedragen hebt zoals het betaamde, dus blijft u van verre staan. Ja, het is wel goed, het is betamelijk, dat u uw zonden u onder het oog brengt; u hebt wel reden tot schaamte voor God! Maar het moet u niet van God afhouden. Het oog van uw geloof moet u gevestigd houden op de Verbondsmiddelaar, om uw ongerechtigheden op Zijn zoenoffer neer te leggen, en dan is het een gezegende gestalte. Dan zal het u wel ootmoedig, klein en nederig maken, maar niet onvrijmoedig. Ja, langs die weg zal Jezus u hoe langer hoe dierbaarder worden. Dan zult u leren hoe nodig u Hem hebt tot alles en in alles.
- Wees ook veel werkzaam omtrent de Heere Jezus om Hem te gebruiken tot heiligmaking. Tracht Hem daartoe aan alle zijden te beschouwen, zo als we getoond hebben en zoals Hij volkomen gewillig is om die volheid aan Zijn volk mede te delen. Maakt daarvan dan ook dagelijks gebruik in al uw noden en bijzondere gestalten. Bent u ellendig naar ziel en lichaam? Gebruikt Hem als de Medicijnmeester tot genezing. Voelt ge u genegen tot afdwalen van de rechte weg en onmachtig om staande te blijven, gebruikt Hem als de grote Herder, Die Zijn schapen wil opzoeken en onder Zijn opzicht bewaren. Hebt u licht nodig in duistere gevallen? Gebruikt Hem als een Zon, als een Leraar en Raadgever, om u te onderwijzen, want Hij heeft beloofd: Ik zal raad geven; Mijn oog zal op u zijn. Hebt ge bescherming nodig tegen uw vijanden, als die u aanvallen? Gebruikt Hem als een schild om de vijand af te keren, om er u achter te verbergen. Wordt u gejaagd door de vijand? Vlucht tot Hem als een sterke toren, waarheen de rechtvaardigen vlieden en in een hoog vertrek gesteld worden. En zo doende, zou u meer vorderen in heiligmaking en met meer moed leven.
- Laat vooral nu de Heere Jezus het Voorwerp van uw beschouwing zijn, nu u weer aan Zijn tafel naderen zult, waar Hij al Zijn volheid voor u zal open zetten. Verenigt u daar op het nauwst met Hem, zet daar uw hart maar voor Hem open; Hij zal het verrijken met Zijn genadeschatten. Gaat dan toe met vrijmoedigheid en blijmoedigheid, en Hij zal Zich aan u niet onbetuigd laten. Komen u ondertussen uw zonden in het oog, laten deze u niet belemmeren, want dat is uw troost: Hebt gij gezondigd, u hebt een Voorspraak en Hogepriester bij de Vader, Jezus Christus, de Rechtvaardige, Die een verzoening is geworden voor vele, en ook voor uw zonden.
  Welnu, de Heere, Die machtig is om meer te doen dan wij bidden of denken kunnen, schenke ons al het nodige uit de volheid van de Heere Jezus, tot Zijn heerlijkheid en onze zaligheid en blijdschap. Amen.

JEZUS MIJN ENIG AL

Wijze: Psalm 106

Een Godsrivier die eeuwig stroomt,
Is Jezus, in Wie 'k onbeschroomd,
Mijn waar genoegen heb gevonden.
Hij is mijn Goël, Die bevrijdt,
De Heler van mijn smart en wonden,
De Trooster, Die mijn ziel verblijdt.

'k Mis alles als ik Jezus mis;
Hij is mijn Licht in duisternis.
mocht mijn zangtoon hoger rijzen.
Zijn kruis, Zijn lijden en Zijn dood
Doen mij Zijn eeuw'ge liefde prijzen,
En juichend zingen: God is groot!

Zijn wijsheid kent noch maat, noch peil;
Hij is mijn Leraar, Die mijn heil
Door d' eeuwen heen heeft afgetekend.
Die, zelfs in 't grievendstg ongeval.
Mijn lot heeft naar Zijn doel berekend,
En naar mijn toestand richten zal.

In Jezus heb ik kracht en moed;
Hij is mijn Sterkt' en hoogste Goed,
Om tegen vlees en bloed te strijden.
Hoe ook verzoeking mij omringt,
Hij toch verlaat mij niet in 't lijden,
Daar Hij de macht van de hel bedwingt.

Hij is mijn Borg, de Middelaar;
Als Hogepriester d' Offeraar
Voor al mijn schuld bij God, Zijn Vader.
Hij is de band van 't vreêverbond,
Mijn Wellustbron en Levensader,
Waarin mijn ziel haar sterkte vond.

In Jezus' liefde smelt mijn ziel;
Hij hoort mij als ik biddend kniel;
Hij kent mijn noden en gevaren.
Zo vaak ik tot Hem roep, doet Hij
De storm van druk en nood bedaren;
Zijn trouwe zorg vervrolijkt mij.

Zijn vlekk'loos kleed, zo onbesmet,
Bedekt mijn schuld; de vloek van de wet
Heeft Hij, aan 't kruis, zijn kracht ontnomen.
Hij laaft mijn ziel met brood en wijn,

Daar Hij de bron des heils doet stromen
Door 's werelds ramp- en zandwoestijn.

In Jezus, ja, het ga zo 't wil,
Leef ik gerust, gemoedigd stil;
Laat dood en graf mijn lichaam slopen;
Hij toch bewaakt 't doorknaagde stof,
Dat Hij, daar Hij mijn ziel wou kopen,
Zal doen herleven tot Zijn lof!

't Is Jezus, Die mijn leed verzacht;
De tweede Adam, vol van kracht,
Die al mijn struik'len wil verdragen.
Die staande blijft wanneer ik val;
Die vrijspreekt, daar 'k mij aan moet klagen;
Die Jezus is mijn enig Al!

Elfde Verhandeling

Van het gelovig gebruikmaken van de grote Verbondsmiddelaar in alle bijzondere betrekkingen, waarin Hij voorkomt, tot heiligmaking en vertroosting.

Nadat we in de voorgaande verhandeling de volheid en gewilligheid van de Heere Jezus hebben voorgesteld, tot troost en bemoediging van bekommerden en eerstbeginnenden, die graag met God in een verbond zouden treden, zijn wij nu voornemens aan te tonen, hoe iemand, die reeds met God in een verbond staat, de grote Verbondsmiddelaar zal gebruiken tot zijn geestelijke sterkte en voortgang in de genade.

En om dit oogmerk te bereiken, zal ik deze stukken behandelen.

1. Iets vooraf zeggen tot waarschuwing van Gods kinderen, opdat zij zich in dit stuk niet laten tegenhouden.
2. Dan zullen wij het gebruikmaken van Christus zelf, in al zijn leden en delen, wat nader bezien.
3. Zal ik enige zwarigheden, die in het gemoed van Gods volk zich zouden kunnen voordoen omtrent dit stuk, zoeken weg te nemen.
4. Het één en ander naar tijdsgelegenheid, tot overtuiging, opwekking en bemoediging aanleggen.

Belangende het eerste, hetgeen tot waarschuwing voor Gods volk is, voor dezen valt te letten op de volgende stukken.

1. Dat zij niet te veel God in het algemeen moeten beschouwen, maar zoals Hij Zich ontdekt als Drie-enig Vader, Zoon en Heilige Geest, in de bijzondere betrekkingen, die elk van de Goddelijke Personen heeft in het werk van de zaligheid. Men beschouwt dikwijls de Vader te veel buiten de Zoon; en dan komt Hij voor als een heilig en rechtvaardig Rechter, en daardoor wordt de ziel onvrijmoedig om tot God te naderen. Of men beschouwt de Zoon dikwijls zonder de Heilige Geest, en dan zijgt de ziel in haar onmacht neer en kan geen recht gebruik van Hem maken, doordat het de Geest alleen is, Die haar tot Jezus moet brengen. Het is dan nodig God Drie-enig veel aan te merken zoals Hij Zich in het Woord ontdekt, om door de Zoon, in de Geest, te naderen tot de Vader.
2. Gods kinderen handelen niet genoeg verbondsgewijze, of zo zij al verbondsgewijze handelen, stellen zij zich een verbond voor zoals het was in Adam, waarin zij zelf veel moeten doen en werken. Zij beschouwen het verbond niet genoeg in de Middelaar, zoals Die de grond, het fundament en steunsel is, waarop het gebouw staat; en hoewel de bondelingen zich verbinden tot vervulling van alle plichten, die God van hen vordert, doen zij het niet in eigen kracht, maar op beding van die genade, die hun in het verbond wordt beloofd en uit de volheid van Jezus door de Geest medegedeeld.
3. Velen van Gods kinderen, hoewel handelende met de Middelaar, doen dit te veel in het algemeen. Zij gebruiken Hem niet genoeg in al hun bijzondere noden en omstandigheden, waarin zij komen, hetzij naar de ziel, of naar het lichaam; alsof de grote Heiland, nu Hij op de troon verheerlijkt is, niet meer bezig zou zijn om Zijn kerk in het algemeen en ieder lid in het bijzonder te onderhouden, te bewaren, kracht en sterkte te geven, en in alle gevallen hun ook alles te willen zijn. Maar de Heere Jezus heeft nog hetzelfde hart voor Zijn volk, al is Hij verheerlijkt, en Hij geeft hun vrijmoedigheid om alle bijzondere noden voor Hem neer te leggen.

4. Velen handelen ook verkeerd omtrent de Middelaar doordat zij Hem te veel in het afgetrokkene beschouwen: óf in Zijn Godheid, óf als mens, òf als een Rechter, Die vol majesteit en heerlijkheid is.

a. Zij beschouwen Hem te veel als God, zonder Hem te zien als Middelaar. Dan staan zij stil bij Zijn ontzaggelijke deugden, Zijn heiligheid en rechtvaardigheid, zoals Hij een ongenaakbaar licht bewoont. Dit is wel goed en betamelijk, zo het de ziel recht ootmoedig, nederig en klein maakt, om met diepe eerbied, ontzag en vreze voor Hem te wandelen; maar zo het is om haar te verschrikken, om haar onvrijmoedig te maken, dat zij niet durft toe te naderen, dan moet het geloofsoog op Hem gevestigd worden als op de grote God en Zaligmaker tegelijk. En dan zal het wel een ootmoedige, maar tevens vrijmoedige gestalte verwekken.
b. Soms wordt de Middelaar te veel in het afgetrokkene als mens beschouwd. Het is waar, Hij kan niet genoeg in Zijn schoonheid en luister, als de Schoonste van de mensenkinderen, op Wiens lippen genade is uitgestort, aan alle zijden beschouwd worden, wanneer het hart daardoor in liefde tot Hem wordt gaande gemaakt. Maar de satan, die een listige vijand is, kan dit wel eens gebruiken, òf om de ziel minder eerbiedig omtrent Hem te doen verkeren, òf om het geloof te schudden, haar inwerpende: zult u uw vertrouwen stellen op een mens, daar hij vervloekt is, die op een mens vertrouwt? Ja op zo één, die de Joden een ergernis, en de Grieken een dwaasheid was? Dan moet het oog weer gevestigd worden op Zijn Godheid, om de vijanden toe te kunnen roepen: ik geloof in Hem, Die niet alleen een mens is, maar ook God bovenal te prijzen in van de eeuwigheid.
c. Gods kinderen beschouwen Hem ook dikwijls te veel als Rechter, en dan zien zij te veel op de tekst, Hebr. 6 : 13: "Er is geen schepsel onzichtbaar voor Hem, maar alle dingen zijn naakt en geopend voor de ogen Desgenen, met Welke wij te doen hebben." Dan denken zij: *wat zal dat eens wezen, als Hij zal komen op de wolken, en ik ook voor Hem zal gesteld worden om rekenschap van al mijn daden te geven.* Dit is wel goed, wanneer het de ziel in heilige omzichtigheid doet wandelen, wetende, dat zij onder het oog is van Hem, Die alles ziet. Maar het moet niet dienen tot schudding en vertwijfeling. Hier geldt hetgeen Christus eens zei: Joh. 12 : 47: "Ik ben niet gekomen om de wereld te oordelen, maar om haar te behouden." Dat is niet alleen waar van Zijn eerste komst in het vlees, maar ook van Zijn tweede komst op de wolken, wanneer Hij komen zal om de wereld van de uitverkorenen vrij te spreken.
d. Velen voeden ook wel eens die verkeerde gedachten, door onwetendheid, dat zij de Middelaar wel nodig hebben om hen voor God te rechtvaardigen en vrij te maken van de schuld, maar dat zij, gerechtvaardigd zijnde, zichzelf moeten gaan heiligen. Het is waar, het is de wil Gods: onze heiligmaking, en dat wij onze zaligheid uitwerken in vrezen en beven. Maar het is de wil Gods niet, dat wij het doen in eigen kracht. De Heere Christus is van de Vader de Zijnen zowel geworden tot heiligmaking, als tot gerechtigheid. Die indruk moet in de ziel altoos zijn, dat men zonder Jezus niets doen kan, en dat het God buiten Hem ook niet aangenaam is; en dan zal het oog op Hem gevestigd blijven.

Dit vooraf opgemerkt zijnde gaan wij nu ten tweede tot het stuk zelf over. En hier moet ik weer:

1. Iets stellen tot een grondslag.
2. Dan het gebruikmaken zelf aantonen.

1. Ten grondslag merk ik aan, dat, willen Gods kinderen met vrucht en voordeel hierin te werk gaan, dan moeten zij:

a. Christus niet alleen aanmerken als het enige Fundament, de Hoeksteen en Petra van de zaligheid, maar ook als de Fontein, de Springbron, het Kanaal, om zo te spreken, waardoor wij alles ontvangen. Hij is de Schatkist en de Schatkamer, waarin al de schatten van genade liggen. De Vader heeft Hem, als de Erfgenaam van alles, alles in Zijn hand gegeven, opdat Hij het bestel hebbe over het werk van de zaligheid, en de uitverkorenen uit Zijn volheid alles zullen ontvangen.

b. Die van Christus een recht gebruik zal maken, dient te weten, dat hij met Hem staat in een allernauwste gemeenschap. Want wat nuttigheid is het, dat men weet dat er zo'n volheid in Jezus is, zo men voor zichzelf daaraan geen deel kan rekenen? Daarom heeft God zo'n bestel gemaakt, dat er zo'n nauwe band van vereniging zal zijn tussen Christus en Zijn volk; aan hun kant door het geloof, en aan Zijn kant door de Geest, waardoor zij deel en recht hebben aan en op de ganse Persoon van Christus, in Zijn namen, ambten, naturen, staten, en al de rijkdommen en schatten, die Hij bezit. Want alles wat Christus de Middelaar heeft, heeft Hij niet voor Zichzelf alleen, maar voor Zijn uitverkoren erfdeel. Daarom zijn er in Gods Woord al die overvloedige gelijkenissen, die de allernauwste gemeenschap uitdrukken.

   Bijvoorbeeld, dat zij de Goddelijke, en Hij hun menselijke natuur deelachtig is; dat ze één zijn; dat Hij is de Boom, zij de takken; Hij de Wijnstok, zij de ranken; Hij het Hoofd, zij de leden; Hij het Fundament en de Hoeksteen, zij stenen, op Hem gebouwd, die één huis uitmaken; Hij de Koning, zij de onderdanen; Hij de Heer, zij de knechten; Hij de Bruidegom en Man, zij de bruid en de vrouw, die met Hem staan in het geestelijke huwelijksverbond. zoals nu een vrouw, al was het een arme slavin, die met een koning in het huwelijk treedt, daardoor recht krijgt aan al wat de koning heeft, aan zijn troon, kroon en rijkdommen, zo komt een arme zondaar door de nauwe vereniging met Christus in het bezit van al Zijn schatten. En op die grond hebben zij recht om in nederigheid alles van Hem te eisen wat zij nodig hebben, en daaruit vloeit al de troost en verkwikking voor de ziel voort, dat zij zo'n volle Jezus tot haar deel en eigendom heeft.

c. Om met voordeel van Christus gebruik te maken, moet een ziel zich gedurig voor ogen houden, dat er niet één gebrek in haar is, hoe groot het ook zij, of er is in Christus een tegenovergestelde, gepaste volheid om dat te vervullen. En dat er wederzijds niets in Christus is, daar zij, als met Hem zo nauw verenigd, geen recht toe heeft, want alles is van haar, omdat zij van Christus is.

2. Dit ten grondslag gelegd zijnde, dan is de ziel recht in staat om van Christus in alles gebruik te maken. Laat ons dit nu eens in den brede zien.

(1) Hoe wij de Middelaar gebruiken tegen de kwaden die ons drukken.

(2) Hoe tot bevordering van heiligmaking en verkrijging van alle goederen van de genade, die men nodig heeft tot het leven en de Godzaligheid, ja de eeuwige gelukzaligheid.

(1) Wij moeten de grote Middelaar en Heiland gebruiken tegen de kwaden, die ons drukken of die men vreest. Tegen die is Christus een Schild.

A. Wij moeten Hem gebruiken tegen de schuld van de zonden, welke de ziel zo menigmaal benauwt.

- Daar ziet ze een heilig en *rechtvaardig God,* een vloek uitdonderende wet aan haar overtreders, een veroordelende consciëntie en een aanklagende satan. Ten opzichte van God moet zij in het gezicht van haar schuld menigmaal met David uitroepen: "Zo Gij, Heere, de ongerechtigheden gadeslaat, wie zal bestaan?" Psalm 130 : 3. "Treed niet in het gericht met mij, want niemand die leeft, zal voor Uw aangezicht rechtvaardig zijn", Psalm 143 : 2. En met Job: "Niet één uit duizend kan ik U antwoorden", Job 9 : 3. Wat raad nu hiertegen? Zij gaat in dat overtuigend gezicht tot God, in de Middelaar, achter Wie zij zich als een schild verbergt, en zegt: "Wees lankmoedig over mij en ik zal U alles betalen, niet in mijzelf, maar in mijn Borg, Die ik door het geloof aanneem. In Hem bent U voldaan; Hij heeft aan Uw gerechtigheid genoeg gedaan en U, als een rechtvaardig Rechter, eist geen tweemaal betaling." Dan pleit ze op het volwichtig offer van Christus, en vraagt aan God: "Hebt U Hem niet gesteld tot een verzoening door het geloof in Zijn bloed? Hebt u niet getoond voldaan te zijn, toen u Hem uit de doden hebt opgewekt? Zie mij dan aan in het bloed van Uw Zoon." En dat worstelen en pleiten op Jezus en Zijn bloed is zo gezegend, dat de ziel wel eens opnieuw die toespraak krijgt: *Zoon (of dochter), wees goedsmoeds, uw zonden zijn u vergeven. Ik, Ik ben het, Die uw overtredingen uitdelg; Ik gedenk uw zonden niet.*
- Ziet ze op een *vloek* uitdonderende wet, die om straf en wraak roept over haar overtreders, en ziet ze haar schuld en verbreking van die wet? Hier is Jezus weer een Schut en Scherm. Zij kan, ja wil niet ontkennen, dat ze tegen alle geboden zwaarlijk gezondigd en geen derzelve gehouden heeft, maar zij gaat weer tot de Vader en zegt: u hebt Uw Zoon gezonden in de wereld, opdat Hij Zelf een vloek zou worden en daardoor aan de eis van de wet voldoen. Hij heeft de zonde veroordeeld in Zijn vlees en het recht van de wet vervuld. En daarom is ze nu krachteloos geworden. Laat dan de wet ten opzichte van mij haar eis ontzegd worden.
- Komt de *satan,* die aanklager van de broederen, die zich aan haar rechterhand plaatst, als weleer bij Jozua de hogepriester, haar beschuldigende als onwaardig te zijn om tot God te naderen? Hier neemt de ziel weer toevlucht door het geloof tot Christus, als Die de satan de kop heeft vermorzeld en sterker is dan die sterke. Ze schuilt achter Hem als een schild, opdat de pijlen des bozen daarop zouden afstuiten. Brengt hij haar haar schuld onder het oog, zij stelt hem het bloed van Christus voor, dat reinigt van alle zonden.
- Beschuldigt de *consciëntie* wegens gedurige afwijkingen met gedachten, woorden en daden, zelfs in de heiligste godsdienstplichten? Hier maakt de ziel weer gebruik van Jezus' bloed, dat de consciëntie reinigt van dode werken en dat verzoening, ook voor de zonden van de heilige dingen, heeft teweeggebracht.

B. Een heilige moet Christus ook gebruiken tegen de smet van de zonden of de inwonende verdorvenheid die nog in hem is. O, het is niet te zeggen, wanneer een ziel eens bij het ontdekkend licht des Geestes wordt ingeleid, wat het is om de modderpoel van haar boos en zondig hart te zien. Dan zou ze wel eens zeggen: "Geen duivel uit de hel is bozer dan mijn hart is. Er is geen zonde zo gruwelijk, waar ik niet toe zou komen zo Gods genade mij niet bewaarde; en uit die grond zijn al mijn daden bezoedeld. Hier is mijn wandel bevlekt door onvoorzichtigheid, onvrijmoedigheid en ongeregeldheid; daar, onder godsdienstplichten, ontbreekt het mij aan gepaste

indrukken van Gods hoogheid, aan ijver en ernst, ja mijn bidden zelfs, dat het beste behoort te zijn, daar moet ik mij over schamen en verootmoedigen; het heeft in alles wat ik doe zijn zoetigheid verloren wegens al het zondige. Ik heb niet één deugd, die ik zou durven aantekenen goed te zijn, of in de weegschaal van het heiligdom durven leggen. Ik wil graag ondertekenen dat ik van de hoofdschedel af tot de voetzool toe onrein en melaats voor God ben. Ach, ik ellendig mens, wie zal mij verlossen van het lichaam dezes doods?"
Maar in dit alles kan zij zich bemoedigen en de kracht van de verdorvenheden tegengaan door het gelovig gebruik maken van Christus. Hier ziet de ziel, dat Jezus niet alleen voor de schuld van de zonden heeft betaald, maar dat Hij een Geest heeft verworven om de heerschappij van de zonden te breken, om de heiligmaking gedurig meer te bevorderen. Daarom gaat ze onder het gevoel van de zonden wel zuchtende, bedroefd, nederig en ootmoedig, maar ook gelovig tot Christus. Ze legt haar bemorste hart en al haar bevlekte daden voor zijn voeten neer en bidt met Hiskia: *O Heere, doe verzoening over de zonden van mijn heilige dingen, die niet verricht zijn naar de reinheid van het heiligdom,* 2 Kron. 30 : 18 en 19. Zij zegt: "U bent rein geboren, opdat ik van de onreinheid, waarin ik geboren ben, zou worden gezuiverd. U hebt Uw Geest verworven om het werk van de heiligmaking in Uw volk te bevorderen; laat dan die Geest in meerder mate worden medegedeeld. U weet hoe onmachtig ik in mijzelf ben, maar bij U is kracht genoeg; laat er dan eens kracht van U uitgaan om de kracht van de verdorvenheden te verbreken."

C. Gods kinderen zwoegen onder veel tegenheden, verdrukkingen en rampen, ja meer dan de wereld wel weet. Verdrukkingen van buiten door hoon, smaad, vervolgingen en laster. Tegenheden inwendig, in hun persoon, in hun huis, in de hunnen. Gods hand is wel eens zwaar op hen, dat ze moeten klagen: "Mijn bestraffingen zijn er alle morgen." Maar hiertegen moeten ze weer Christus, de grote Middelaar, gebruiken.

(1) Zij moeten Hem aanmerken als Die de vloek van dat alles door Zijn lijden en dood heeft weggenomen, zodat het hun geen wezenlijk nadeel kan toebrengen, maar integendeel tot veel nut is en hun moet medewerken ten goede.
(2) Ja, zij moeten Hem aanmerken als Die Zelf zoveel tegenheden heeft ondergaan toen Hij een Man van smarten was. Zodat zij zich met vreemd moeten houden, doordat Hij, hun Hoofd en Heere, hun is voorgegaan, en een dienstknecht niet meer is dan zijn heer. Indien Hij vervolgd is, dan is het geen wonder zo het aan Zijn leden ook geschiedt. En het is niet te zeggen tot welk een sterkte en aanmoediging het is, onder het lijden het oog op Jezus te vestigen en te denken: Zou Jezus zoveel gedragen hebben, en zou ik onwillig zijn om mijn kruis op te nemen?
(3) Ja, de ziel moet Christus aanmerken als een medelijdende en barmhartige Hogepriester, Die in het midden van al de verdrukkingen Zijn oog op haar houdt; Die in al haar benauwdheden mede benauwd is en zorg zal dragen, dat zij niet verzocht wordt boven vermogen, maar op Zijn tijd uitkomst zal geven.
(4) Ja, de ziel moet Christus aanmerken als Degene, Die staat onder haar kruis, om haar gedurig te bemoedigen, te vertroosten en naar het hart te spreken. Hij roept haar toe: "Vrees niet, want Ik ben met u; wees niet verbaasd, wart Ik ben uw God; Ik help u, ook sterk Ik u, ook ondersteun Ik u met de rechterhand Mijner gerechtigheid", Jes. 41:10. Het staat niet tevergeefs aangetekend, wanneer de eerste martelaar en bloedgetuige Stefanus gedood werd, dat hij zag de Zoon des mensen, staande ter rechterhand van God, als Die gereed stond tot zijn hulp en om

zijn ziel tot Zich op te nemen in heerlijkheid, Hand. 7:56. Zo staat Jezus nog aan de rechterhand van Zijn Vader om al Zijn volk te ondersteunen in het lijden.

D. Behalve uitwendige tegenheden, komen Gods kinderen wel naar de ziel inwendig in het duister door geestelijke verlatingen, als God Zijn aangezicht in liefde verbergt, waardoor het is schrik van rondom en zij wel eens klagende moeten zeggen: "Mijn oog, mijn oog vliet af van water, omdat de Trooster, Die mijn ziel zou verkwikken, verre van mij is", Klaagl. 1 : 16. Hoe zal een ziel zich nu hierin gedragen en het hoofd boven water houden, dan door het gelovig gebruiken van Christus? Dat zij denkt:

(1) Christus, mijn Hoofd, Heere en Koning, met Wie ik op het nauwst verenigd ben, heeft die bittere kelk ook moeten drinken, toen Hij benauwd uitriep: "Mijn God! Mijn God! waarom hebt u Mij verlaten?" En dan kan het haar doen zien de grootheid en onbegrijpelijkheid van Jezus' liefde, denkende: 'Heeft mijn Heiland dat smartelijke ook voor Mij willen dragen, als de Borg, opdat ik daar eeuwig van zou worden bevrijd? Heeft Hij een volle beker gedronken, en zou ik niet enige druppels smaken?' Dat kan het hoofd opbeuren.
(2) En hoe heeft de Heiland Zich in het midden van dat alles gedragen? Hij bleef evenwel vertrouwen op God! Ik weet dan ook geen betere raad dan om het geloof op God te vestigen, om in het duister op Hem te vertrouwen en met Jezus te zeggen: *Mijn Vader en mijn God.*
(3) Dan moet de ziel naar Jezus gaan en zeggen: "O Heiland, viel het U zo bang, daar u God waart en nooit zonde gekend hadt, daar u het leed als Borg; o, denk dan eens hoe zwaar het mij, ellendige, valt, die een zondig mens ben, zo diep onmachtig. En hebt u het niet ondergaan om Uw volk daarvan te verlossen? Laat dan ook deze drinkbeker van mij voorbijgaan."
(4) Zij moet op de uitkomst van Jezus' lijden zien, tot haar bemoediging en opbeuring, denkende: zoals er aan het lijden van mijn Heiland een einde kwam, en Hij Zijn glorierijk aangezicht opbeurde, zo zal ook dit lijden niet altijd duren, maar ik zal ook eens, het hoofd opheffende in triomf, zegepralen.

E. Gods kinderen moeten dikwijls veel en nare bestrijdingen en vuistslagen van de satan ondervinden, de god dezer eeuw, die hen dan eens wankelmoedig maakt en twijfelende omtrent hun staat, dan eens zoekt tot zonden te vervoeren, dan eens boze en godslasterlijke gedachten inwerpt, zodat ze worden gezift als de tarwe en met veel beroeringen en naarheden geprangd. Hoe zal de ziel dit nu anders weer te boven komen dan in de gemeenschap met Christus, haar Hoofd? Want gen verzoekingen kunnen zo groot en zwaar zijn, of Christus heeft ze in Zijn eigen Persoon ondervonden. Ziet het eens wanneer de verzoeker tot Hem kwam, Matth. 4.

(1) Hij durfde Hem betwisten Zijn eeuwig Zoonschap, vers 3: "Indien Gij Gods Zoon zijt, zeg dat deze stenen broden worden." Is het dan wel een wonder, daar hij het Zoonschap van Christus durft aantasten, dat hij ook Gods kinderen doet twijfelen of zij wel zonen en dochteren Gods zijn?
(2) De satan durfde Hem te verzoeken omtrent Gods voorzienigheid, om die te beproeven, toen hij zeide: "Werp Uzelf neerwaarts, want u hebt de belofte, dat de engelen U op de handen zullen dragen", vers 6. Is het dan een wonder, dat hij probeert Gods kinderen een kwaad gebruik te doen maken van de voorzienigheid?
(3) De satan durfde zelfs Christus te verzoeken tot het alleruiterste, tot afgoderij, om neervallende hem te aanbidden, met de belofte om Hem alles te geven, vers 8-9. Is het dan een wonder, dat bij door het schijnschoon, dat in de wereld is, het hart van

de gelovigen zo dikwijls vervoert en van God aftrekt, en hen brengt tot geestelijke afgoderij? Hoe zal nu een ziel zulke verzoekingen weerstaan, dan alleen wanneer zij denkt: 'Heeft de dierbare Heere Jezus dat alles moeten lijden, maar zijn die vurige pijlen, welke satan schoot, op Zijn borst afgestuit, zonder dat zij Hem in het minst benadeelden en heeft Hij over hem getriomfeerd? Hij zal dan ook niet toelaten, daar ik met Hem sta in een nauwe gemeenschap, dat zijn pijlen mij wezenlijk nadeel zullen toebrengen. Want Christus is mijn Schild, achter Wie ik schuil, ja Hij heeft de duivel overwonnen en zal mij ook doen overwinnen in Hem.'

F. Een gelovige moet Christus gebruiken tegen de vrees des doods. O, het is niet te zeggen hoe eng en benauwd menigmaal een ziel kan zijn als zij eens denkt: *Wat zal dat zijn als dat lieve paar, ziel en lichaam, zal vaneen gescheiden worden, en het lichaam neerligt in het stof om te worden een spijze van de wormen?*
Maar hierin kan ze zich weer bemoedigen als zij denkt, 'dat Christus ook wel in de macht des doods is geweest, maar daar niet onder is gebleven; dat Hij de dood heeft overwonnen en over dood en graf door Zijn opstanding gezegepraald. En daarom, denkt ze, is de angel, die in de dood was, weggenomen, en deze zal voor mij het middel zijn om mij over te brengen in heerlijkheid. En hoewel mijn lichaam nog een wijle tijds in het graf moet liggen, Jezus heeft het graf geheiligd tot een plaats der rust, en het zal mij maar als een slaapstede zijn. Ja, omdat Jezus is opgestaan, zal ik ook niet altijd in het graf blijven, maar Hij zal mij opwekken ten uitersten dage, en niet rusten voordat Hij de laatste hand aan mij zal gelegd hebben, als Hij de laatste vijand, de dood, zal hebben teniet gedaan.'

G. Eindelijk, heeft de ziel ook wel te worstelen met angstvallige schrik en naarheden tegen het naderende oordeel ten jongsten dage, als zij eens denkt: 'Wat zal het eens zijn als Christus zal komen op de wolken, als ik ook voor de rechterstoel zal staan om mijn vonnis te ontvangen!'
Maar hier kan ze weerom, gebruik makende van Christus, Bemoedigd zijn, wanneer zij opnieuw tot Hem de toevlucht neemt en Hem aanneemt als de Borg en Zaligmaker, denkende: Het is waar, ik zal ook voor die rechterstoel verschijnen, maar Hij, Die mijn Heere, mijn Man, mijn Hoofd, mijn Borg en Middelaar is, zal daar mijn Rechter zijn. Hij, Die mij hier bekleed heeft met Zijn gerechtigheid, en gemaakt dat ik tegen alle beschuldigingen voor God bestaan kon, zal ook maken, dat ik, om diezelfde gerechtigheid, zal kunnen bestaan voor dat oordeel en mijn aangezicht met vrijmoedigheid zal kunnen opheffen, daar ik geen vonnis van de verdoemenis heb te wachten. Want omdat Hij hier alreeds iets van Zijn beeld in mij heeft gelegd, zal Hij dan zeggen: "Kom, u gezegende Mijns Vaders, beërf het Koninkrijk, dat voor u bereid is van de grondlegging van de wereld", Matth. 25 : 34.
Ziedaar hoe een gelovige Christus tot troost gebruikt tegen al de kwaden, die hem drukken.

(2) Ten tweede moeten wij nu zien hoe men Christus moet gebruiken tot het goede, om te vorderen en toe te nemen in de genade.
En hier zal ik moeten aantonen welk gebruik men heeft te maken van Zijn namen, ambten, staten, en hoe Hem te stellen tot een voorbeeld van navolging, met een gedurig afzien van ons eigen en van al wat in ons is, en een gedurige toekeer tot Christus en Zijn volle algenoegzaamheid. Doch wegens de veelheid van de zaken

zullen wij van ieder maar het hoofdzakelijke aantonen, om Gods volk te leren hoe zij tot hun troost en heiligmaking omtrent de Middelaar moeten verkeren.

Vooreerst ten opzichte van de namen, die Hij draagt. Die moeten zij niet zo zeer aanmerken naar Zijn Goddelijke natuur, dan wel zoals Hij de Middelaar en Borg is. En deze zijn óf de gewone en eigenlijke namen, of oneigenlijke, zoals wij in de vorige verhandeling breder aantoonden. Omtrent deze moet een ziel, om er recht gebruik van te maken, denken:
1. Dat Hij niet één van al die namen tevergeefs draagt, maar om aan te tonen, dat al wat die in hun kracht beduiden, nog veel meer en overvloediger inderdaad in Christus gevonden wordt.
2. Zij moet die namen naar de aard en omstandigheden van de noden of ongelegenheden waarin zij zich gesteld vindt, gebruiken.

- Bijvoorbeeld: wordt de Heiland genaamd *Jezus,* deze is die Naam, die als een olie, die uitgestort is, als een balsem is op de ziel. Wanneer deze in het gezicht van haar zonden wordt ingeleid, doet die haar denken: "Ik heb een Middelaar, Wiens Naam is Jezus, Behouder en Zaligmaker, Die gekomen is om Zijn volk zalig te maken van al hun zonden, hoe groot, hoe veel en hoe langdurig ook. Ik behoef dan niet versaagd te zijn, want ik mag mij op Hem verlaten, als Die ook mij van de zonden bevrijden zal."
- Merkt ze Zijn Naam aan als *Christus,* de Gezalfde, Die God Zelf van eeuwigheid tot Middelaar verordineerd en in de tijd bekwaam gemaakt heeft toen Hij de Geest zonder mate op Hem heeft doen rusten, dan kan ze zich veilig op Hem verlaten en, met Hem door het geloof verenigd, bij Hem aanhouden om hoe langer hoe meer van diezelfde Geest, Die op Hem rust, te mogen ontvangen.
- Wordt Hij genoemd onze *Heere,* dan moet zij het oog op Hem houden, zoals de ogen van de dienstknechten op de handen hunner heren zijn geslagen gewillig om Zijn bevelen te gehoorzamen. Ja, dan kan de ziel van Hem verwachten, dat Hij haar bewaren zal. Is Zijn naam Raad, dan moet ze in alle verlegenheid naar Hem gaan om wijsheid en om voorzichtigheid, gelijk Hij beloofd heeft: "Ik zal raad geven."

Maar ten tweede, een gelovige moet de Middelaar ook gebruiken in betrekking tot Zijn ganse Persoon, als God, als mens en als de Middelaar Gods.
I. Ten opzichte van Zijn Goddelijke natuur, zoals Hij met de Vader en de Heilige Geest is de waarachtige God en het eeuwige Leven, moet de ziel Hem gebruiken:

a. Tot sterkte en steunsel van het geloof. Want omdat Hij God is, is zij ten volle zeker, dat Zijn lijden volwichtig is en dat er niets aan de verwerving van de zaligheid ontbreekt. Ja, daarom is Hij het Voorwerp van het vertrouwen, aan Wie men zich mag en moet overgeven, zullende Hij, als de almachtige God, Zijn volk onder alle tegenstand van vijanden door Zijn kracht bewaren tot de zaligheid.
b. Is Hij God, dan moet het de ziel ook in heilige vreze, ontzag en eerbied voor Hem doen wandelen, doordat Hij met Zijn alwetend oog alles ziet en kent.

2. Ten opzichte van Zijn menselijke natuur moet men Hem ook aanmerken. Het is waar, wij kennen Jezus nu niet meer naar het vlees, evenwel moet men Hem als mens beschouwen, niet zo zeer in Zijn geringe gedaante, zoals hij veracht en de onwaardigste onder de mensen was - hetgeen wel dienen kan om de liefde tot Hem op

te wekken, dat Hij zó laag heeft willen bukken - maar vooral zoals Hij nu in de hemel verheerlijkt is. Dan moet men hem gebruiken:

a. Tot heiligmaking, denkende: 'Heb ik zo'n verheerlijkte Heiland in de hemel, hoe meer ik dan in heiligmaking toeneem, Zijn beeld gelijkvormig ben; hoe minder Hij Zich zal schamen mij ook Zijn broeder te noemen.'
b. Dat kan aan de ziel een wonderlijke vrijmoedigheid geven in de toenadering tot de troon van de genade. Te denken: 'Daar staat mijn Broeder, Die mijn natuur deelachtig is, Die mij in alles is zoals geworden, uitgenomen de zonde; Die medelijden heeft met mijn zwakheden, omdat Hij Zelf verzocht is geweest zoals wij, en daarom durf ik mijn noden aan Hem te klagen.'
c. Dat dient vooral tot vertroosting. Want is Christus in de hemel verheerlijkt, wij zullen dan ook eens Zijn verheerlijkt lichaam gelijkvormig worden. En wat kan dat de ziel bemoedigen, te denken: 'Jezus, Die mijn vlees en bloed heeft aangenomen, Die mijn Hoofd is, met Wie ik op het nauwst verenigd ben, is nu reeds in de hemel; en zo is er al een gedeelte van mijn vlees, hetgeen voor mij een bewijs en zeker onderpand is, dat ik ook daar komen zal. Want is het Hoofd verheerlijkt, dan moeten ook de leden verheerlijkt worden.'

3. Vooral moet men Christus als de Middelaar, zoals Hij God en mens in één Persoon is, aanmerken en Hem als zodanig gebruiken. Dit Middelaarswerk heeft Hij van eeuwigheid op Zich genomen, dat heeft Hij in de tijd uitgevoerd door gehoorzaamheid en lijden. Dat aangebrachte heil heeft Hij, als de grote Profeet, bekend gemaakt, dat past Hij ook toe aan iedere uitverkorene, die Hij één voor één overbrengt uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht. Ja, Hij is het, Die nog dagelijks bezig is om het heil van Zijn volk te bevorderen, niet zullende rusten voordat het ganse lichaam van de kerk volmaakt is.

Zal nu een ziel hier recht gebruik van maken, zo moet ze:

a. Deze Middelaar gedurig in al die opzichten met diepe eerbied, aanbidding en verwondering gelovig beschouwen, doordat al wat aan Hem is gans begeerlijk is.
b. Is Hij de Middelaar, dan is Hij de Petra, het Fundament en de Grondslag van de ganse zaligheid, op Wie de ganse kerk in het vierkant gebouwd is; waarop de ziel zich ook mag laten neerzinken, wetende, dat de poorten van de hel niet machtig zijn haar daarvan af te trekken.
c. Als de Middelaar moet men door Hem tot God naderen, tot de genadetroon, die buiten Hem ontoegankelijk is. Dit gebruik wil Paulus, dat men van Hem zal maken. Want nadat hij Hem in den brede als de grote Hogepriester heeft voorgesteld, zo besluit hij met te zeggen: "Laat ons dan met vrijmoedigheid toegaan, met een waarachtig hart, in volle verzekerdheid des geloofs", Hebr. 10:22.
d. Heeft God de Vader in Hem, als de Middelaar, een spiegel van Zichzelf en van al Zijn deugden gegeven, zodat Hij zeggen kon: "Die Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien", Joh. 14 : 9; dan moet Hij het Voorwerp van onze aandachtige beschouwing zijn, om de heerlijkheid des Heeren met een ongedekt aangezicht in Hem zó te zien, dat we naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd worden, 2 Kor. 3 : 18.
e. Men moet Christus ook gebruiken in al die Middelaarsbetrekkingen, waarin Hij wordt voorgesteld als het Hoofd, om gedurig levenskracht uit Hem te halen; als de Bruidegom en Man, om door Hem verzorgd, bewaard en beschermd te worden; als de Herder, om onder Zijn hoede voor de aanvallen van de helse leeuw bewaard te

worden; als een Sterke Toren, om in verlegenheid en benauwdheden naar toe te lopen; als het Verzoendeksel, om het gezicht van de zonden; als het Reukaltaar, om de wierook van de gebeden op Hem neer te leggen; als het Wasvat, tot heiliging en reiniging van de zonden. Ja met één woord, als de Weg, de Waarheid en het Leven, zonder Wie niemand tot de Vader komen kan, Joh. 14 : 6.

f. Heeft Christus als de Middelaar de zaligheid verworven en toegepast, men moet Hem dan ook gebruiken tot vertroosting, als de Voleinder des geloofs, wetende, dat Hij een getrouwe Zaligmaker is. Waar Hij eens de hand aan legt, daar zal Hij niet rusten voordat het geheel tot zijn volkomenheid is gebracht, want Hij laat niet varen het werk Zijner handen.

Ten derde, niet alleen moet men Christus gebruiken in Zijn Namen, in Zijn Persoon als God, als mens en als Middelaar, maar ook in Zijn drie *ambten,* als Profeet, Hogepriester en Koning. Ambten, die in de Middelaar nodig waren om de zondaar tot God te brengen. Want er waren vooral drie kwaden, die de zondaar drukten, te weten: zijn dwaasheid en diepe onkunde omtrent de weg van de zaligheid; de schuld, waaronder hij verzonken lag; en de onmacht om zich uit het verderf te redden. Hiertoe hadden wij nodig een profeet, die ons van de dwaasheid onthief, een priester, die de schuld betaalde, en een machtige koning om de banden van de zonden te verbreken en ons tot God te brengen.

Maar laat ons na dit algemene eens elk dezer ambten in het bijzonder zien.

1. Als de grote Profeet moeten wij Hem aanmerken als groter dan Mozes, die maar een knecht was, en deze Heere van Zijn huis. En dus blijkt Zijn verhevenheid boven alle profeten, die ooit geweest zijn, in Zijn Persoon, in de wijze waarop Hij Zijn wetenschap ontvangen heeft, en in de manier waarop Hij die mededeelt.

a. Ten opzichte van Zijn Persoon. Alle profeten waren mensen, zondige mensen, van zichzelf dwaas en duister, aan welken al wat zij wisten van God werd bekend gemaakt. Maar deze is ook wel een mens, maar heilig en rechtvaardig, afgescheiden van de zondaren, nooit besmet met zonden; ja, daarenboven God en mens in één Persoon, waarom nooit enige duisterheid in Hem plaats had.

b. Ten opzichte van de wijze waarop Hij Zijn leer ontvangen heeft, is Hij zeer verheven. De oude profeten hadden het door openbaringen en gezichten, maar al wat Jezus heeft bekend gemaakt, had Hij van de Vader gehoord en geleerd. Hij was des Vaders metgezel in de eeuwige vrederaad in Zijn schoot; daarom de eeuwige Wijsheid. En als mens is hij overstort met de Geest van de wijsheid, zonder mate, zodat nooit iemand sprak zoals Hij heeft gesproken.

c. Hij is zeer verheven in de manier waarop Hij leert. De oude profeten konden het maar doen door mondeling of schriftelijk onderwijs, en het dan maar brengen tot het oor; maar deze grote Profeet brengt de waarheden aan het hart, Hij leert inwendig. Hij opent het verstand, ja, Hij maakt het harde hart week en schrijft er Zijn wet in. Hij bestuurt het oordeel, om rechtmatig de bekend gemaakte waarheden te beproeven. Hij buigt de wil om ze in liefde te omhelzen, en Hij geeft lust en kracht om volgens die waarheden te leven. Ja, Hij doet de zoetigheid en kracht bij bevinding proeven en smaken, zodat men zeggen mag: "Wie is een leraar zoals Hij?"

Maar welk gebruik moet men nu van zo'n grote Leraar en Profeet maken?

(1) Wij moeten Hem als zodanig Eén met een heilige verwondering, nederige aanbidding en innige blijdschap aannemen en omhelzen, door het geloof de hand

op Hem leggen. Zegt de Vader: "Deze is het, in Wie Ik Mijn welbehagen heb, hoort Hem", Matth. 17 : 5, zo moeten wij dat getuigenis Gods toestemmen en ook een welbehagen in Hem nemen.

(2) Wij moeten met Maria veel gaan zitten aan Zijn voeten, om door Zijn Geest uit Zijn mond geleerd te worden, om de zalving van de Heilige te ontvangen, waardoor men alles weet, 1 Joh. 2 : 20. Men moet dan het hart gedurig voor Hem open zetten en de waarheden zo onderzoeken, dat men naar Hem opzie om licht en kracht, om daarin te worden ingeleid.

(3) Wij moeten ons aan Zijn onderwijs onderwerpen en het verstand gevangen leiden, al komen er hoogten en diepten in voor, die men niet doorgronden kan. Ook moeten wij niemands getuigenis aannemen, zo het niet met het Zijne overeenkomt, maar het altoos daaraan beproeven. Want Zijn inwendig onderwijs stemt altoos overeen met het Woord, en daarom moet men alles beproeven aan het Woord.

(4) Wij moeten Christus in Zijn profetisch ambt zoeken gelijk vorig te zijn, om van God geleerd te worden, volgens de belofte van het verbond, Jes. 54 : 13: "Al uw kinderen zullen van de Heere geleerd zijn." Om dus geleerd zijnde, ook anderen te leren, hetwelk Paulus profeteren noemt, 1 Kor. 14 : 24. Vooral, zoals Christus als Profeet Zijn leer met een heilige wandel bevestigd heeft, zo moeten wij onze belijdenis versieren met een wandel, die met de waarheden overeenkomt.

2. Christus is ook de grote Hogepriester over het huis Gods, en als zodanig moeten wij Hem aanmerken en van Hem gelovig gebruik maken.

a. Wij moeten Hem aanmerken als de tegenbeeldige en ware Hogepriester van het Nieuwe Verbond, Die eertijds afgeschaduwd was door de oude hogepriester in zijn prachtig gewaad, in zijn inwijding en werk; hetgeen wij nu niet alles in den brede zullen tonen, maar alleen zoals hij in zijn heilig dienstwerk offeranden moest opofferen, voor zijn volk bidden, eenmaal per jaar op de grote verzoendag met bloed in het heiligdom ingaan, en het volk zegenen.

- Gelijk nu een gelovige Israëliet in dat alles zich de ware Hogepriester moest voor ogen stellen, zo kunnen wij, die alles in de vervulling zien, nog veel klaarder, als we het lichaam bij de schaduwen leggen, daarin zien een aanbiddelijke wijsheid van God. Ja, zoals het lichaam oneindig de schaduwen overtreft, zo is Christus een uitnemender Hogepriester dan Aäron. Want daar had men een priester, die een zondig mens was, die eerst verzoening moest doen voor zijn eigen zonden, eer hij in staat was om tot God te naderen voor het volk. Een priester, die onderscheiden was van het altaar en het offer, waarom hij met vreemd bloed inging in het heiligdom. Een priester, die, omdat hij de ware verzoening niet kon aanbrengen, nooit gedaan werk had, maar dagelijks veel slachtofferen moest offeren. Een priester, wiens voorbidding gebrekkig was, en wiens zegenen maar bestond in wensen.

  Doch hier is een Priester in het tegenbeeld, Die dit alles overtreft, Die onzondig is. "Want zodanig een Hogepriester betaamde ons: heilig, onnozel, onbesmet, afgescheiden van zondaren", Hebr. 7 : 26, waarom Hij niet nodig had voor Zijn eigen zonden te offeren. Een Priester, Die, omdat Hij Zichzelf geofferd heeft, door één offerande volmaakt heeft allen, die geheiligd worden. Die niet het bloed van kalveren en bokken, maar zijn eigen bloed vergoten heeft; dat bloed, dat betere dingen spreekt dan dat van Abel. Dat niet roept om wraak, maar om verzoening,

zodat er geen zonden zó groot, zó zwaar, of zó langdurig zijn, die dit bloed niet bij machte is weg te nemen.

- Ja, Hij is een Hogepriester, Wiens bidden eisen is, doordat het rust op Zijn offer; en daarom hoort de Vader Hem altijd. Ja, de gebrekkige gebeden van Zijn volk bewierookt Hij en veraangenaamt deze daardoor bij de Vader; en Hij leeft nog in eeuwigheid om voor Zijn volk te bidden.
- Hij is de Priester, Die Zijn gezegende hand open doet om Zijn volk te overstromen met alle geestelijke en hemelse zegeningen. En Die, nadat Hij door lijden volmaakt was, is ingegaan in het ware heiligdom, niet met vreemd, maar met Zijn eigen bloed, Zijn teweeggebracht zoenoffer, hetwelk Hij aan de Vader heeft vertoond, waardoor Hij de weg tot het heiligdom gebaand heeft, ja nu nog verschijnt voor het aangezicht Gods voor ons.

b. Wij moeten ook van Christus als zodanig een Hogepriester gebruik maken.

(1) Door dadelijk en dagelijks door het geloof tot Hem de toevlucht te nemen, als de enige Weg tot de zaligheid. Wij moeten de hand des geloofs op Hem leggen en onze zonden op Hem overbrengen, zoals eertijds de Israëlieten hun handen op het hoofd van het zondoffer moesten leggen, om daardoor de schuld op hetzelve over te dragen. Zo moeten wij ook zeggen: "O Heere, ik word onderdrukt (door de zonden), maar wees Gij mijn Borg", Jes. 38 : 14.

(2) Wij moeten, met Christus' offer, dat Hij als de Hogepriester heeft teweeg gebracht, naderende tot de troon van de genade, daarop pleiten, zowel om dagelijkse verzoening in hetzelve, als om heiligmaking, zeggende: O Vader, heeft Uw Zoon niet volkomen betaald? Is Zijn bloed ook niet tot verzoening van de dagelijkse struikelingen en afwijkingen? Het is waar, als ik op al mijn afdwalingen zie, dan zou ik moeten van verre staan, maar ik wens mij in dat bloed van Uw Zoon, dat altijd even vers is, te dompelen; en dan mag ik immers mijn aangezicht tot U opheffen? Ja, heeft Uw Zoon ook niet verworven de Geest tot heiligmaking, om de leemten en vlekken van mijn vuil gemoed uit te zuiveren? Is dat niet het einde van Zijn dood, opdat ik de zonden zou afsterven en de gerechtigheid leven? 1 Petrus 2:24.

(3) Men moet ook vooral gebruik maken van Christus' Hogepriesterlijke voorbede. O, wat geeft het veel vrijmoedigheid, wanneer men zich in het gebed Christus voor ogen stelt, denkende: Daar staat Hij voor de troon als de tegenbeeldige Hogepriester, Die Zijn volk op Zijn hart draagt; Die zo medelijdende is om mijn gebed, mijn godsdienstplichten, die zo gebrekkig zijn, te veraangenamen bij de Vader. Daar neemt Hij mijn naam op Zijn lippen, zeggende: 'Vader, voor deze ben Ik gestorven, voor deze heb Ik Mijn bloed gestort; laat Hem niet in het verderf neerdalen, omdat Ik de verzoening heb gevonden', Job 33 : 24.

(4) Wij moeten Hem gebruiken als de Fontein, de Springbron, het Kanaal, waardoor alle geestelijke en hemelse zegeningen neerdalen, om Wie en door Wie God alles mildelijk geeft, zonder verwijten. Wij moeten ons dan maar als armen en ontbloten aanbieden en het hart open zetten, opdat stromen van de genade daarin neerdalen.

(5) Wij moeten ook trachten geestelijke priesters te zijn, in navolging van Christus. De gewone priesters onder het Oude Testament waren in het wit gekleed; zo moeten wij trachten opgesierd te worden met de klederen des heils en de mantel van de gerechtigheid, zonder welke wij niet in het heiligdom tot God mogen naderen. Als priesters moeten wij onszelf Gode opofferen, ziel en lichaam Hem stellende tot een levende, heilige en Gode welbehaaglijke offerande, Rom. 12 : 1.

Vooral de verdorvenheden, de oude mens, moeten wij doden met zijn bewegingen en begeerlijkheden, en dagelijks met het reukwerk van gebeden naderen tot in het heiligdom en die leggen op Christus, als het gouden Reukaltaar, Dat voor God staat.

(6) En zoals de priesters zich moesten wachten voor ceremoniële onreinheid, om niet besmet te worden door het één of ander, zo moeten wij ook met alleen met een rem hart en een goede consciëntie omtrent God verkeren, maar ook onze uitwendige wandel onbesmet zoeken te bewaren van de wereld; om aan anderen geen aanstoot te geven en onze klederen niet te bevlekken.

3. Niet alleen is Christus een Profeet en Hogepriester, maar ook een Koning. Als Koning was Hij al van ouds beloofd, Die heersen zou van zee tot zee, en van de rivieren tot aan de einden der aarde. Als Koning is Hij menigmaal verscheen, vóór Zijn komst in het vlees, aan Jesaja (kap. 4), aan Ezechiël (kap. 1) en aan anderen. Na Zijn komst, aan Johannes in de Openbaring (kap. 19 : 16), als hebbend op Zijn kleed en op Zijn dij geschreven deze Naam: Koning van de koningen en Heere van de heren. Ja, als Koning komt Hij voor als een overwinnende Held, Die voortrijdt op de wagen des Evangelies en met Zijn genadepijlen treft in het hart van Zijn vijanden, om die aan Zijn zalige heerschappij te onderwerpen en zo voorts te bewaren, te regeren en te beschermen.

Maar wat moet nu het gebruik zijn, dat men van deze Koning heeft te maken?

(1) Wij moeten met een diepe eerbied omtrent Zijn ontzaggelijke majesteit zijn aangedaan, en tegelijk worden opgewekt om als Christus' bruid gedichten te zingen van die Koning, Psalm 45 : 2, en elkaar daartoe gedurig op te wekken om Zijn lof groot te maken.

(2) Wij moeten Hem gedurig bij vernieuwing tot Koning over onze ziel uitroepen, in gehoorzaamheid des geloofs ons aan Hem onderwerpen; Hem kussen met een kus van geloof en liefde. "Als Hij uw Heere is, zo buig u voor Hem neer", is de eis, Psalm 45 : 12.

(3) Wij moeten als armen en ontbloten in onszelf met een nederige vrijmoedigheid tot Zijn genadetroon naderen, om alle peilgenaden, die Hij vandaar uitdeelt, te ontvangen, wetende, dat Hij een rijk, goedertieren en machtig Koning is.

(4) Wij moeten dagelijks bij Hem gaan om kracht en genade, om de vijanden, wereld, zonde en satan, tegen te gaan, Hem biddende, dat hij hoe langer hoe meer het rijk van de zonden, de heerschappij, ja tirannie des satans, en de liefde tot de wereld wil van de troon werpen en verbreken. Dat Hij in het hart heerse en daarin hoe langer hoe meer Zijn Rijk oprichte, roepende menigmaal:

Leef, Leef, o Koning leef!
En in en door mij zweef!
Ai dood al wat mij smart,
Door Uw offeranden,
Door Uw liefdebanden,
O Harte van mijn hart!

Ten vierde, wij moeten ook gebruik maken van Christus in Zijn verscheidene staten, zowel van de vernedering als van de verhoging.

1. Van de staat van de vernedering, vooral als wij beschouwen het lijden van de Heiland. Als wij Hem nagaan in Gethsémané en zien worstelen met God in veel angst en benauwdheid; of met Hem klimmen op Golgotha, waar Hij een allersmartelijkste,

smadelijke en schandelijke dood stierf. Nergens levendiger kunnen we de ellende, verlossing en dankbaarheid - als de drie stukken, nodig tot zaligheid - kennen, dan daar, waar Christus lijdt. Men mag de zonden zien door een overtuigde consciëntie, maar nooit is de schrikkelijkheid van de zonde meer ten toon gesteld, en de toorn Gods, tegen de zonde ontstoken, dan wanneer de Zoon Gods om van de zonden wil aan het vervloekte kruis werd genageld. Nooit gaf God meer bewijzen van Zijn rechtvaardigheid en heiligheid, dan toen. Want al had Hij alle duivelen en het ganse menselijke geslacht Zijn gunst ontzegd en hen overgegeven aan het eeuwig verderf, zo had men moeten zeggen: God handelt als een rechtvaardige Rechter. Maar nu Hij Zijn lieve Zoon aan zo'n lijden overgeeft, toont Hij Zijn heilige haat en afkeer van de zonden, dat Hij de zondaar niet tot Zijn gemeenschap kan inlaten zonder voldoening, en dat daarom Christus als Borg de straf moest ondergaan, die op de zonden bedreigd was.

Wil men nu hier recht gebruik van maken, het moet dan dienen:

(1) Om ons een levendige indruk te geven van het gruwelijke en verfoeilijke van de zonden, die niet konden verzoend worden dan door het bloed van de Zoon Gods; opdat het in ons verwekke een heilige waakzaamheid, om toch door dezelve niet overvallen te worden.

(2) Om ons te doen aanmerken de grootheid en onbegrijpelijkheid van de liefde Gods, die nergens meer in het daglicht gesteld wordt dan in Christus' dood. Daarom zegt Paulus: "God bevestigt Zijn liefde jegens ons, dat Christus voor ons gestorven is als wij nog zondaars waren", Rom. 5 : 8. En Christus zegt, *dat niemand meerder liefde heeft dan deze, dat iemand zijn leven zet voor zijn vrienden,* Joh. 15 : 13. Want al had God al de engelen, en Adam en Eva, in hun staat bevestigd, dat zij nooit gevallen waren, men had moeten zeggen: het is een bewijs van Zijn goedheid. Maar nooit had men kunnen uitroepen: Alzo, ja zo oneindig, zo onbegrijpelijk lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft! Joh. 3 : 16. Het moet dan de ziel opwekken om met verwondering en aanbidding in deze afgrond neer te zinken en uit te roepen: "Hoe dierbaar is Uw goedertierenheid, o God!" Psalm 36 : 8. En vooral moet het het hart in een heilige weerliefde doen ontvlammen, denkende: Werd Jezus om mijnentwil zo diep vernederd, moest Hij zó veel lijden ondergaan, werd Hij gevangen, gebonden, gegeseld en gekruist? O, laat er dan niets te dierbaar zijn, dat ik niet aan Hem zou opdragen, maar dat ik ziel en lichaam en alle krachten in Zijn dienst bestede en opoffere.

(3) Het moet de ziel opwekken om met al haar noden, al haar zonden, al de wangestalten van haar hart, naar Jezus te gaan, die neer te leggen voor Zijn voeten. Hem biddende, dat, doordat Hij haar van een eeuwig verderf heeft willen verlossen, dat Hij ook door Zijn bloed en Geest dat alles in haar wegneme, dat haar tot Zijn dienst onbekwaam maakt. Vooral, dat de oude mens van de zonden met Hem gekruist, gedood en begraven wordt, om in nieuwigheid des levens met Hem te wandelen, Rom. 6 : 4-6.

2. Wij moeten Christus beschouwen in de staat van Zijn verhoging.

A. Zoals Hij is opgestaan van de doden, waarin de grondslag ligt van onze rechtvaardigmaking, heiligmaking en heerlijkmaking. Want omdat Christus is opgewekt, heeft de Vader getoond, dat er volkomen aan Zijn recht voldaan was en Hij nu in staat gesteld om de zondaar te kunnen rechtvaardigen.

Ja, daaruit zien wij onze verplichting om, met Hem opgewekt zijnde, niet meer onszelf en de zonden te leven, maar voor die Heiland, Die voor ons gestorven en opgewekt is, 2 Kor. 5 : 15. Wij moeten dan maar gedurig bidden om Hem meer te kennen en de kracht van Zijn opstanding, Filipp. 3 : 10, en dan zal Christus' opstanding een grond zijn van de zalige opstanding, en dus tot troost verstrekken, wetende, omdat het Hoofd leeft, dat ook de leden eens zullen leven met Hem.
B. Beschouwen we Hem als opgevaren ten hemel, om daar een plaats te gaan bereiden voor Zijn erfdeel, om vandaar Zijn Geest te zenden?
Dat moet dienen om het hart van de lage aarde hemelwaarts op te beuren en met de gedachten en werkzaamheden daar te zijn, waar Christus is, en veel te bidden om een overvloedige mate van Zijn Geest.
C. Zit Jezus ter rechterhand Gods, verheven boven alle overheid en macht, Die daar als het Hoofd van de kerk haar bewaart, beschut en beschermt tegen alle vijanden, en haar eens eindelijk bij Zich zal opnemen in heerlijkheid?
Dit moet dienen tot bemoediging en opbeuring in alle zwarigheden, zowel voor de kerk in het gemeen, als voor ieder lid in het bijzonder, waarom Calvijn zeide: Zolang als Jezus aan Gods rechterhand is, heeft de kerk geen zwarigheid. Hij zal nooit toelaten, dat de vijanden haar zullen overwinnen, noch ook een lid, zelfs niet het allerkleinste, zal verloren gaan; want Hij houdt Zijn oog op haar ten goede. O, wat is dit tot aanmoediging en vertroosting, te denken: Daar zit mijn Koning ter rechterhand van God, ook voor mij, om mijn zaak te handhaven, aan Wie ik het zo veilig mag toevertrouwen en overgeven, wetende, dat Hij niet zal rusten voordat Hij mij ook bij Zich brengt in heerlijkheid!

Laten wij nu ten vijfde eens zien hoe men gebruik te maken heeft van Christus *in Hem tot een Voorbeeld ter heilige navolging te stellen.*
Daartoe worden de gelovigen dikwijls opgewekt. Zij moeten alzo wandelen, zoals Hij gewandeld heeft, 1 Joh. 2 : 6. zoals zij Christus Jezus, de Heere, hebben aangenomen, alzo in Hem wandelen, Kol. 2 : 6. Zij zijn verordineerd om Zijn beeld gelijkvormig te zijn, Rom. 8 : 29. Dit ontvangen zij wel in aanvang, als Christus in de wedergeboorte Zijn beeld in de ziel overdrukt, maar in de voortgang van de heiligmaking moet het hoe langer hoe meer volmaakt worden.

Op wat voor een wijze zal nu een ziel de Heere Christus in deze gebruiken?
(1) Zij moet dat sierlijk deugdenbeeld van Christus, dat Hij op aarde in het oefenen van alle deugden betoond heeft, zich gedurig voor ogen stellen, om daarop verliefd te worden.
(2) Zij moet er dagelijks zichzelf bij neerleggen en afvragen, hoe ver dat ze daarnaar gelijkt, of nog van af is. Hier moet de ziel handelen als een schilder. Zij moet zich het origineel, het patroon, gedurig voorstellen, zichzelf aanmerken als het paneel waarin de grondslag en flauwe trekken reeds zijn gelegd. De genade als het schilderwerk, dat hoe langer hoe meer wordt opgehaald en volmaakt; en zij, als een heilige schilder, moet er gedurig op letten waar het ontbreekt, wat trekken er zijn, die nog niet gelijken, en dan aan het verbeteren gaan. En daar zal werk toe zijn zolang men op aarde is, want het schilderwerk zal niet volmaakt zijn voordat men Christus zoals is in heerlijkheid.
(3) En in dit alles moet de ziel aan de ene kant zo ijverig bezig zijn, alsof ze het door eigen kracht kon uitwerken, en aan de andere kant, overtuigd van haar onmacht,

dat ze niets doen kan, en daarom, in afhanging van Jezus' Geest en kracht, gedurig bidden:

Heil'ge Jezus, druk Uw leden
Ten leven op de mijn';
Doe mijn voet als d' Uwe treden,
Mijn oog als 't Uwe zijn.
Bovenal, maak dat mijn hert,
Als het Uw', recht vurig werd!
Heilig mij,
Heilig mij,
Ik moet heilig zijn als Gij!

Ziedaar, zo kort ik kon, dit wijdlopige stuk, dat de ganse praktijk van de Godzaligheid bevat, afgehandeld.

Nu moet ik nog een andere vraag hieromtrent kort beantwoorden, hetgeen ons derde stuk was, dat we zeiden te zullen doen.

1. Mogelijk vraagt iemand: *Kan ik met Christus verenigd zijn, ja dadelijk gebruik van Hem maken, zonder nochtans verzekerd te zijn van mijn staat? Want daar hapert het bij mij aan en daarom durf ik geen gebruik van Jezus te maken.*

Ik antwoord:

a. Dat de gemeenschap aan Christus er wel degelijk zijn kan en is zonder verzekering. Want velen zijn er, die teer God vrezen, die Jezus hartelijk liefhebben, en evenwel twijfelmoedig zijn. Zouden zij daarom van Hem geen gebruik maken? Och ja, hoe bleven zij anders staande onder de list en macht van veel vijanden? En als u uw werkzaamheden nagaat, moet u zelf niet erkennen, dat u er bij bevinding iets van kent? Werpt ge u niet menigmaal onmachtig voor Jezus' voeten? Als u licht, raad en sterkte nodig hebt, gaat u daarom niet tot Hem? Wat zijn anders die begeerten, die uitgangen van het hart naar boven? Niet anders dan het inroepen van Zijn kracht.
b. Hebt u ook niet eens ondervonden, als ge Jezus' kracht inriept, dat Hij Zich aan u niet onbetuigd liet, maar dat u wel op het onverwachtst gesterkt werd in de Heere tot uitvoering van plichten, die u als bergen scheen? Is dat niet een bewijs, dat Hij u met kracht omgordde? En al geschiedt het dan aan uw kant met ongeloof, met duisterheid, met beroering, het is Jezus daarom evenwel aangenaam, als u maar aan Hem blijft vastkleven.

2. Een ander zal zeggen: *Ik weet niet beter of ik maak ook gebruik van Jezus tot bemoediging en tot vordering in de heiligmaking, maar ik blijf al dezelfde, ik zie niet dat ik vorder; en daarom vrees ik of ik wel waarlijk met Christus verenigd ben en of ik wel recht gebruik van Hem maak.*

Ik antwoord:

a. Het kan wel zijn, dat u, waarlijk met Jezus verenigd zijnde, evenwel niet hartelijk, niet ernstig en vastbesloten genoeg leeft, en daarom in uw vrijmoedigheid gestremd wordt om zo gemeenzaam met Hem te handelen; en dat Jezus Zich dan ook van u onttrekt en Zijn invloed inhoudt.
b. Maar uw klacht kan ook ongegrond zijn, want men kan waarlijk vorderen in de genade, en het evenwel niet zien. Evenals een tak, die in een boom is ingeënt, hoewel men niet aanstonds ziet, dat hij groeit, hij is evenwel met de boom

verenigd en ontvangt van deszelfs vochtigheid en sap. Zo kunt u ook met Christus verenigd zijnde, in Hem opgroeien en het evenwel niet zien; of, omdat het meest naar binnen is, in ontdekking aan uzelf, in ootmoedigheid en nederigheid. En wanneer u dan dieper in uw verdorvenheden wordt ingeleid, denkt u: *ik heb geen genade.* En ondertussen is dat al een grote en meest nodige genade. Of de Heere verbergt voor u wel dat u toeneemt, om u arm, nederig en klein te houden, om u ootmoedig te doen wandelen met Hem. Och, wij zijn zulke afgodische mensen! Zagen wij altijd in onszelf het goede, dat wij bezitten, wij zouden zo licht hoogmoedig worden en ons op onze eigen gaven en bekwaamheden verheffen; of wij zouden zo licht steunen op eigen kracht. Maar nu wil God ons van alles afdrijven en gedurig meer op Jezus doen zien, om Hem de eer van alles te geven en door Zijn kracht alles te vermogen.

3. Nog zal iemand zeggen: *Ik durf zo vrijmoedig geen gebruik van Jezus te maken, omdat ik nog zo zondig en onrein ben; ik vrees, dat ik Hem niet aangenaam zal zijn.*
Maar ik antwoord:

a. Moet ik zeggen: Foei, zo'n taal! dat is ongeloof! Wilt ge dan, eer u naar Jezus gaat, gereinigd worden? Weet u ergens raad om geholpen te worden? U handelt even zo dwaas als iemand zou doen in het natuurlijke, die zou zeggen: ik ben al te ziek om naar de medicijnmeester te gaan, om mij te laten genezen; ik ben al te onrein om gezuiverd te worden. Zou men tot zulk één niet zeggen: Omdat u zo bent, moet u temeer die middelen gebruiken. Wel, ga naar Jezus; Hij wil u Zelf heiligen.
b. Hebt u dan geringe gedachten van Jezus, alsof Hij niet machtig en gewillig is om de ellenden, waaronder u zwoegt, weg te nemen en u tot alles bekwaam te maken? Heeft Hij niet allen, die tot Hem kwamen, geholpen, wanneer zij maar wilden geholpen wezen en geloofden, dat Hij het doen kon? Ga dan ook tot Hem en zeg: "Heere, indien Gij wilt, Gij kunt mij reinigen." O, het is tot oneer van Christus als u zo handelt. Het is alsof Hij een Middelaar is, Die niet alle vereiste hoedanigheden heeft, terwijl Hij ten volle alles bezit wat u nodig hebt.

4. Zegt u mogelijk: *Ik ga wel tot Christus, ik bied mij wel aan Hem aan, maar ik ondervind Zijn invloed niet, Hij houdt Zich als doof voor mij. Ja mij dunkt, Hij verbergt Zijn aangezicht hoe langer hoe meer; ik blijf in het duister zitten. Is dat niet een bewijs, dat ik nog geen gemeenschap met Hem heb?*
Antwoord.
O nee de Heere Jezus doet dat menigmaal om het geloof in Zijn volk te beproeven en schijnt wel eens tegengestelde wegen in te gaan, hoewel Hij gewillig is om hen te helpen. Zie het eens in de blindgeborene. Jezus legde slijk op zijn ogen. Men zou gezegd hebben: is dat een middel tot genezing? En evenwel was het zo, opdat Hij Zijn macht te meer zou ontdekken. En nog allerklaarst zien wij het in de Kanaänese vrouw. Zij blijft al maar roepen: "Zoon Davids, ontferm U mijner!" Jezus hoort haar wel, maar Hij antwoordt niet dan van terzijde tot de discipelen: "Het is niet betamelijk het brood der kinderen de hondekens voor te werpen." Een antwoord, dat haar scheen te zullen afschrikken. De vrouw hoort het; zij vat dat woord op en zegt: "Ja Heere, de hondekens eten ook van de kruimkens, die van de tafel hunner heren vallen." En dat aanhouden was Jezus zó aangenaam, dat Hij eindelijk zei: "Vrouw, groot is uw geloof", Matth. 15 : 28. O, al hebt u dan niet aanstonds het gewenste antwoord, houd evenwel maar aan; dat is Jezus aangenaam.

Ziedaar dan de volle springbron van genade en zaligheid, die in Jezus is, u voorgesteld.

Komt nu, alle ellendigen en verlegenen, die onder zo vele noden en gebreken menigmaal neerligt, hier mag u vrijmoedig tot Hem gaan, Die het alles kan vervullen. - Bent u dwaas? Gaat naar Jezus om verlichting; Hij wil, Hij kan uw verstand openen en u door Zijn Geest leren.
Bent u door het gezicht van uw zonden ontroerd? Jezus roept u toe: "Wendt u naar Mij toe. Het is des Vaders welbehagen, dat in Mij, de grote Heiland, een volheid van gerechtigheid zou wonen."
Zwoegt u onder de kracht van verdorvenheden? Jezus roept u toe: "Komt tot mij; Ik zal u heiligen en reinigen, en u kracht geven door Mijn Geest, om uw heiligmaking te bevorderen."
Wordt u omringd door vele geestelijke vijanden? "Ik ben de Machtige Jacobs, Die de vijand heb overwonnen."
Ja, met één woord, al wat u nodig hebt, is in Jezus te vinden. Ach, maakt er dan een gelovig gebruik van; blijft niet van verre verlegen staan, maar gebruikt die genadeschatten, die u worden aangeboden. Brengt maar het ledige vat van uw hart; laat dat diep inzinken in de oceaan van Christus' volheid. Gij moet met de emmer des geloofs water scheppen uit deze fontein des heils. En daartoe moet u trachten altijd een levendige indruk te hebben van uw onmacht en ledigheid; dan zult u eerst zien hoe noodzakelijk u Jezus hebt tot alles en dat u zonder Hem niets doen kunt; want dat zal u vurig naar Hem drijven.
Maar daar hapert het dikwijls aan, dat u nog al te veel in eigen kracht onderneemt. Gelooft het toch: al Gods kinderen, zowel de allergrootsten als de allerkleinsten in de genade, moeten erkennen: 'Ik heb niets in mijzelf, noch kan ik iets doen door mijzelf; ik moet geheel van het eigen afzien. Het is Jezus, en Jezus alleen, door Wie ik moet behouden worden en Die mij kracht moet geven, zal ik iets goeds verrichten. Ik heb geen daad, geen deugd, die ik voor God zou durven brengen; het is alles bezoedeld en onrein. Mijn gerechtigheden zelfs zijn een wegwerpelijk kleed.'
O, mochten nu deze waarheden ook dienen tot nut van ons en een ieder, om er naar de gelegenheid des tijds voordeel mee te doen!

Arme, dwaze, blinde en zorgeloze wereld, wie gij zijt, van al die dingen, die wij daar hebben voorgesteld, bent u geheel onkundig, omdat u nog leeft buiten Christus. U weet niet wat het is, met Hem door het geloof te zijn verenigd en uit Hem kracht te halen. Och, wat bent u ongelukkig en rampzalig! Want zo heilrijk en heugelijk het is gemeenschap aan Christus en aan al Zijn volheden te hebben, zo naar is het ook daarvan verstoken te zijn. Want leeft u buiten Christus, dan bent u zonder God, buiten het verbond, en zonder hoop in de wereld, en u bent een erfwachter van de eeuwige rampzaligheid. Want Christus is de enige Naam, die onder de mensen gegeven is, waardoor men moet zalig worden. Hij is de enige Weg, Die ons tot God kan brengen.
Of denkt gij, *tijdgelovige,* die zo nabij komt, dat uw staat zo rampzalig niet is, omdat gij ingetogen en godsdienstig zijt, omdat u in uitwendigheden Gods volk niet alleen gelijk bent, maar wel overtreft? Hier wordt uw grond ontdekt, hier is de grenspaal tussen de natuur en de genade. Want al bracht u het nóg zo ver, en het blijft buiten Christus, dan zijt ge maar te ongelukkiger, en des te bezwaarlijker te overtuigen. En u weet, dat u nooit recht aan uzelf ontdekt bent en gezien hebt, dat uw beste werken walgelijk voor God zijn. De Middelaar des verbonds is u nooit recht dierbaar

geworden. Als u al eens een flauwe begeerte naar Hem gevoelde, het was maar om van het verderf bevrijd, maar niet om heilig te worden. En derhalve is het een duidelijk bewijs dat u nog geen deel aan Hem hebt. Wat zult u dan aan het Avondmaal doen? Want dat dient om de gemeenschap met de Heere Jezus te bevestigen en te verzegelen. Al Zijn volheden, die daar worden voorgesteld, zijn voor u niet. En nadert u evenwel, het zal u niet ten voordeel, maar ten oordeel zijn.

Maar *volk van God,* voor wie eigenlijk deze stof is, hier, moet ik zeggen, is veel tot uw beschaming. Het is waar, in Christus hebt u deel aan al Zijn goederen. Maar hoe is het dan, dat u als een rank van die Wijnstok, Die sap en vochtigheid genoeg wil meedelen, niet meer vruchten draagt? Dat u zo dor en dodig bent? Het scheelt immers niet aan Jezus, maar aan uzelf. En zouden deze niet de oorzaken zijn?:

(1) Omdat uw hart al te veel met de aarde is ingenomen, hetgeen de invloeden van Jezus en Zijn Geest terug houdt. Want het hart is menigmaal zo vervuld met aardse dingen, met zorg en kommer, dat u uw gedachten niet hemelwaarts kunt vestigen.
(2) U maakt geen gelovig gebruik genoeg van Christus. Wel in het algemeen, maar niet in elke bijzondere daad, die u verricht; in elke ongestalte, waaronder u zwoegt; in iedere particuliere zonde, die u doet zuchten; om daarmede naar Jezus te gaan, die voor Zijn voeten te leggen en te zeggen: Grote Heiland, dat bezwaart mij, daar word ik door overvallen. Geef mij genade en kracht om het te overwinnen; u bent er machtig toe.
(3) U onderneemt nog te veel in eigen kracht. U bent u niet genoeg uw onmacht bewust en dat u zonder Jezus niets doen kunt; en daarom wordt u zo dikwijls beschaamd. Daar u integendeel ondervindt, als u zo machteloos opziet naar Jezus, dat u wel eens in zwakheid kracht krijgt.
(4) U legt uw ledige hart niet genoeg open voor Jezus' volheid, dat Hij het vervulle. Het is u niet genoeg om Zijn invloed te doen. U kunt te veel leven buiten Christus, en is het dan wel een wonder, dat Hij u ook niet meer van Zijn zalige volheden mededeelt?

O komt, richt op trage handen en slappe knieën, u wordt nu weer genodigd aan de heilige bondstafel. Daar zal die Fontein des heils weer geopend worden tot vervulling van al het gebrek. Daar zullen wij Christus in al die betrekkingen, zoals wij Hem hebben afgeschilderd, op het levendigst zien afgeschilderd. Daar zullen wij Hem zien in de kracht van Zijn namen, in Zijn doorluchtige ereambten, in Zijn verheven naturen en beide staten, waarin Hij de zaligheid verworven heeft en toepast. Nadert dan tot Hem met vrijmoedigheid; laat u door geen ongeloof of ongegronde kommer weerhouden. Jezus biedt Zich in Zijn ganse volheid aan. Doet uw mond maar wijd open; Hij zal hem vervullen. En al kunt u niet komen met die vrijmoedigheid, al was het dan met een beroerd hart, met een betraand oog en bevende hand; zo het u maar om Jezus te doen is, het zal Hem aangenaam zijn. Al moest u roepen: "Ik geloof, Heere, kom mijn ongelovigheid te hulp! Vermeerder mijn geloof!" Die stem is Hem zoet en die gedaante liefelijk.
En al behaagde het Hem niet u te ontmoeten, laat het u eer genoeg zijn op Hem te blijven wachten. Ontmoet Hem aan uw kant met hartelijke opdragingen van uzelf aan Hem, met de uitgangen van uw liefde, met gelovige omhelzingen. Dan kunt ge u verzekeren, dat die Jezus, Die u hier is tot wijsheid, tot gerechtigheid en tot

heiligmaking, ja tot alles, u ook eens zal worden tot volkomen verlossing, hier in genade bij aanvang, en namaals in heerlijkheid tot volle zaligheden. Amen.

GEMEENSCHAP MET JEZUS

Wijze: Psalm. 84

Wie Jezus dienst, Zijn heil bemint,
In Hem alleen een schuilplaats vindt,
Mag alles van Zijn hand verwachten.
Zijn wijsheid, lessen en bestuur
Ontvonken 't reinste liefdevuur,
En staken d' aardse jammerklachten.
Zijn heiligheid en Midd'laarsbloed
Zijn d' offers voor 't bevlekt gemoed.

Wie Jezus, op Zijn herderstem,
Wil volgen door 't geloof in Hem,
Zal veilig t hemelpad bewand'len.
Hij leidt getrouw; in 't bang verdriet
Begeeft Hij toch Zijn volgers niet,
Die steeds gemeenzaam met Hem hand'len.
Zijn licht bestraalt het duist're hart,
Zijn balsem heelt de diepste smart.

Wordt soms een traan, een zucht geloosd
Door schuldbesef, vervreemd van troost?
Dit moet ons nooit van Jezus drijven.
Nee, 't rankje trekt toch levenssap,
Al groeit het niet van stap tot stap,
Zo 't slechts mag in zijn wijnstok blijven.
Een volle bron is dra te veel;
Wat Jezus geeft, is 't juiste deel.

Ontneem u, ziel, de vrijheid niet,
Die Jezus geeft, zodra u ziet
De vlekken, die u vaak onteren.
Nee, ga tot Hem; bent u bevlekt?
Zijn heiligheid alleen bedekt
Uw schuld met reine priesterkleren.
Hij weet: u kunt in deez' woestijn,
Aan 't stof geboeid, niet vlekk'loos zijn.

Wat hadt g' aan Jezus in de nood,
Wat troost in 't uur van smart en dood,
Moest u 't gemeenzaam leven derven?
Uw vreugd, uw lust, uw moed ontzonk,
Als u met Hem niet at en dronk,

Zijn vriendschap hier niet mocht verwerven.
Nee, 't zoet verkeer met Hem op aard'
Is meer dan goud of schatten waard.

Gemeenschap, ja, o welk een eer!
O liefdevlam, daar zo'n Heer',
Oneindig hoog in macht verheven,
Gemeenzaamheid en vriendschap biedt!
Wiens liefd'rijk oog op armen ziet,
Die blinden het gezicht wil geven;
Die naakten kleedt, verminkten redt,
Melaatsen reinigt op 't gebed.

Kom ziel, bewandel al de paán,
Die Jezus met u door wil gaan,
Door heg en struik en wildernissen.
Hij gaat, langs kruis en druk, u voor;
Op 't effen, noch op 't hobb'lig spoor
Kunt u die trouwe Leidsman missen.
Eens zult u, vergenoegd en blij,
Op rozen treén aan d' overzij !

Dan zult u Uwe Jezus zien,
Met 't eng'lenheir Hem hulde bién;
Gemeenzaam voor Zijn troon. verkeren.
Zijn liefd' is dan uw juichensstof,
Met koormuziek van 't hemelhof
Zult u uw Goël dan vereren. juich nu:
"Kom, lieve Jezus! kom,
Voer mij in 't binnenst' heiligdom!"

Twaalfde Verhandeling

Over de betamelijke en Godvruchtige voorbereiding of schikking van het hart om het Avondmaal des Heeren met vrucht te genieten.

Doordat van een goede toebereiding tot het gebruik van des Heeren hoogwaardig Avondmaal dikwijls de zegen en vrucht afhangt, en veel oprechten onkundig zijn hoe daarin het beste te handelen, zo dacht ik het niet ondienstig te zijn om hiervan ook enig bericht te geven. Vooraf moet ik zeggen, dat ik dit niet al te uitgebreid. zal doen, doordat er over dit stuk veel geschreven is, hetgeen breder kan nagelezen worden. Ook zal ik niet van de zelfbeproeving spreken, langs die drie gronden, die de Heidelberger Catechismus opgeeft en waarvan in het Formulier van het Avondmaal wordt gesproken. Maar vooronderstellende te spreken tot zulken, die waarlijk het leven van de genade in hun ziel deelachtig zijn, is het alleen mijn oogmerk om hun een bekwame handleiding te geven hoe zij in hun voorbereiding zich moeten schikken tot het betamelijke naderen aan des Heeren tafel.
Tot dat oogmerk zullen wij onze gedachten langs deze gronden leiden:

1. Zal ik de noodzakelijkheid van zo'n voorbereiding aan tonen.
2. Dan zal ik enige hinderpalen, die iemand zouden belemmeren, uit de weg ruimen.
3. Dan zal ik aanwijzen waarmede men zich in de voorbereiding moet bezig houden, of waarin die eigenlijk bestaat, en daaromtrent enige besturingen geven.
4. Eindelijk zal ik enige zwarigheden uit de weg ruimen, die men uit het gezegde mocht opvatten.

Vooreerst dan zeg ik, dat de voorbereiding en schikking van het hart zeer noodzakelijk is; en wel om de volgende redenen.

1. Al is men waarlijk een christen, of al staat men met God waarlijk in het verbond, al is men het geloof deelachtig geworden, het is nochtans zeker, zolang we hier op aarde zijn, dat wij zondig zijn en blijven. Al heeft men zich nog zo hartelijk aan God en Zijn dienst verbonden, daar komen weer honderd dingen tussenbeide. Het hart is als een loden gewicht, dat steeds naar de aarde zakt en nodig heeft gedurig naar boven getrokken te worden. Hierdoor komt ook niet zelden een verwijdering tussen God en de ziel. Zal men nu weer nauwer gemeenschap met God oefenen door het bondszegel van het Avondmaal, wat is er dan nodiger, daar wij met een heilig God te doen hebben, dan eens bedaard te gaan neerzitten en te onderzoeken in welke daden we gezondigd hebben, hoe ver wij van God zijn afgeweken, en die afwijkingen te belijden, opdat die geen oorzaak zijn dat de Heere zich zou verbergen?
2. Is er tot verrichting van alle voorname godsdienstplichten een voorbereiding en schikking van het hart nodig, zo wordt het vooral in dit gewichtig stuk vereist; want in het Avondmaal komt God als de Verbondsgod, Die Zich op het nauwst met de ziel wil verenigen. Hier komt de Heere Jezus met al de schatten van Zijn algenoegzaamheid Zich aanbieden, willende, als de Bruidegom van de ziel, Zich opnieuw met Zijn bruid ondertrouwen, en gaat Zijn schatten mededelen. Zal zij nu toenaderen, dan moet zij ook aan haar kant zich ten minste bewust zijn, dat zij gewillig en genegen is om zich opnieuw aan de Heere in het verbond over te geven. En hoe zal ze zich daarvan bewust zijn, dan door een Godvruchtig en bezadigd onderzoek en beproeving van het hart voor de Heere?

3. Zou het niet noodzakelijk zijn, het hart wel voor te bereiden, daar de Heere Jezus Christus, als de grote Gastheer, Zelf aan Zijn tafel tegenwoordig zal zijn om met Zijn alwetend oog, dat harten en nieren beproeft, Zijn aanzittende gasten te overzien, of zij van het ware bruiloftskleed voorzien zijn en of zij in zo'n gestalte genaderd zijn als het hun past? O, zou die indruk van Jezus' tegenwoordigheid de ziel niet opwekken om te staan naar zo'n gestalte, die aangenaam is en waardoor ze een welgevallen van Hem kan trekken?
4. Het bereiden en schikken van het hart is een plicht, die in Gods Woord dikwijls wordt aangedrongen, Job 11 : 13: "Indien u uw hart bereid hebt, zo breid uw handen tot Hem uit." Zef. 2 : 1: "Doorzoekt uzelf nauw, ja doorzoekt nauw." En de apostel roept de Corinthiërs toe, 2 Kor. 13 : 5: "Doorzoekt uzelf, of u in het geloof zijt; beproeft uzelf!" En dat wil hij vooral, dat het plaats zal hebben omtrent het gebruik van het Avondmaal, 1 Kor. 11 : 28: "De mens beproeve zichzelf en ete alzo van het brood, en drinke van de drinkbeker."
5. Het Godvruchtig schikken van het hart is doorgaans zeer gezegend en nuttig voor de ziel. Hoe velen van Gods kinderen hebben het wel ondervonden, wanneer hun hart in de voorbereiding hartelijk werkzaam was, hoe gezegend zij het aan de tafel vonden; hoe de Heere hen wilde ontmoeten in Zijn liefde. Ja, wanneer zij in hun eenzaamheid zich opnieuw aan Hem in het verbond hadden opgedragen en betuigd: "Ik zal des Heeren zijn", hoe God aan de genadetafel hen weerom ontmoette en toeriep: "Ik zal uw God zijn, en daarvan geef Ik u het zegel Zelf in handen." En integendeel, als zij onvoorbereid en slordig toenaderden, dat zij dan moesten klagen, dat hun hart dor en dodig was.
6. De voorbereidingen tot het Avondmaal zijn al van oude tijden onder de christenen in gebruik geweest, en die waren er zeer op gezet. Het is waar, in de tijden van de apostelen was het niet nodig. Toen was de ijver en ernst zo groot, en de wandel zo teer en gezet, dat zij altijd in staat waren om het Avondmaal te houden, waarom het ook elke week gehouden werd. Maar zodra verslapte de ijver niet in de kerk, of men had voorbereidingen, welke vooral in een belijdenis van zonden bestonden. Hierom was het, dat Luther, hoewel de pijnbank wegnemende, echter de belijdenis van zonden, in de roomse kerk onder de naam van biecht bekend, nog liet overblijven. En de Lutheranen hebben nog de gewoonte, wanneer zij in hun voorbereidingspredikatiën de zonden belijden dat het ganse volk het met "amen" toestemt. Daarom zijn bij ons ook de voorbereidingspredikatiën, om de mensen te leren hoe zij hun hart voor God moeten schikken om Hem te ontmoeten.

Ons tweede stuk, dat we moesten verhandelen, was enige hinderpalen uit de weg te ruimen, die Gods volk tot het doen van betamelijke voorbereiding zouden verhinderen. Ik zal hier de beletselen zelf voorstellen, en meteen aanwijzen hoe hierin het beste te handelen om ze te overwinnen.

1. Het is geen groter hinderpaal dan dat men altijd uitstel zoekt. Dán en dán zal men eens tijd nemen om zijn hart te schikken; er is nog tijd genoeg toe, hoewel het Avondmaal drie weken tevoren door de leraars aan de gemeente wordt bekend gemaakt, met dat oogmerk, dat een ieder zijn hart betamelijk zal bereiden. Men denkt: ik zal het nu nog niet doen, maar in de volgende week. Komt die, men stelt het van dag tot dag uit, men heeft veel bezigheden, men kan dat werk niet terloops doen. Totdat de tijd zó doorschiet, dat men soms geen drie dagen heeft. Ja wat zeg ik, dat er

niets meer overblijft dan de tijd, dat men uit de kerk komt, en dan is het hart dikwijls er weinig toe in staat.
Dit wenste ik, dat Gods kinderen leerden opmerken als een geheime list van de satan, die dikwijls door onnodige bezigheden iemand zó veel werk verschaft, dat er geen tijd meer overblijft. En dat zij daartegen leerden waken, om de tijd op allerlei wijze uit te kopen; vooral om die niet te verwaarlozen, maar die waar te nemen als God u er gelegenheid toe geeft.

2. Als nu de tijd al eens wettig is ontnomen en men wordt door noodzakelijke bezigheden van tijdelijke dingen belet, dan gebruikt satan, die boze en listige vijand, een andere hinderpaal en zoekt de ziel wijs te maken, dat het nu te laat is, dat er te veel werk te doen is om het in zo'n korte tijd te doen. Hij zegt tot de ziel: *of ge u nu al wilt bereiden, het werk zal toch vergeefs zijn; ge moest uw tijd beter hebben waargenomen.* Hierdoor wordt het hart beroerd, en de tijd, die er nog zou zijn, onnut gemaakt.
De duivel gebruikt hier dezelfde list als wanneer iemand eerst bekeerd wordt. Want begint een mens eens te denken dat hij van weg moet veranderen om gelukkig te zijn, dan maakt hij hem wijs: het is nog tijds genoeg, u bent nog jong en gezond. Stelt hij zijn bekering uit tot een hogere ouderdom, dan is het: *nu is het te laat; u hebt te lang gewacht.* En daardoor beroert hij de ziel dermate, dat zij niet tot God durft gaan.
Diezelfde list gebruikt hij nog omtrent Gods volk. Omdat hij weet welke troost en zoetigheid er in gelegen is als men het hart bijtijds, door heilige werkzaamheden, bereidt, zo ontfutselt hij stilletjes en ongevoelig de tijd, door altijd het één of ander in de weg te brengen. En is de tijd ontnomen, dan beroert hij de ziel zo, dat ze buiten staat raakt om datgene te doen, dat zij nog zou kunnen doen. Ik geloof, dat velen dit al eens ondervonden hebben. En is het zo, vernedert u wel voor de Heere, dat ge u zo dikwijls verdiept in de tijdelijke bezigheden, dat er zo weinig tijd voor God overblijft. Maar werpt daarom uw vrijmoedigheid niet weg. Neemt dan de korte tijd met zoveel meer ernst waar. En kunt u in alle stukken van voorbereiding niet bezig zijn, laat het dan in de nodigste zijn; geeft het de satan maar niet gewonnen.

3. Wanneer iemand gewoon is nauwkeurig acht te geven op de listen van de vijanden, zal hij ondervinden, dat de duivel, de wereld en de zonde het er nooit meer op zoeken toe te leggen om het hart van God af te trekken en iets in de weg te brengen, dan bij en omtrent het Avondmaal.

(1) De duivel, die, zoals hij altijd rondom gaat en door list of geweld de ziel zoekt te beletten, betoont zich hier ook een vijand te zijn. Gaat men in het eenzame om zich voor de Heere af te zonderen, dan weet hij het hart zeer te beroeren, alles overhoop te werpen, de gedachten menigmaal zo te verstrooien, dat men met geen gezetheid iets kan verrichten. Het is of alles op de been komt. Tegen het Avondmaal schrikt men als een dag van beroering; in plaats dat men het zou aanmerken als een dag van verlustiging en blijdschap. Men durft over zijn staat niet oordelen, maar wordt door ongeloof geslingerd en is hierdoor tot alles onbekwaam.
(2) Hierbij komt de wereld, die, door de satan aangezet, alles in de weg brengt om Gods volk te beletten. Wordt het niet menigmaal. ondervonden, dat het één of het ander zich opdoet omtrent de tijd van het Avondmaal, om de ziel te beroeren? Dan komen eens deze, dan gene omstandigheden voor, waar men niet op gerekend had. Daar malen dan de gedachten op en het hart wordt er door van God afgeleid. Ja,

dikwijls komen er zulke dingen in het hart, waar men in lange tijd niet om gedacht had, en die evenwel de ziel zó kunnen beletten, dat het haar tot wezenlijke dingen onbekwaam maakt. Hiertegen moeten Gods kinderen toch vooral waken, als tegen een listige vijand, en zich daarin niet toegeven, maar het zoeken terzijde te zetten. Want hoe meer men zich toegeeft, hoe erger het zal worden. Men stelle dan, zoveel het mogelijk is, de dingen van de tijd terzijde, wetende dat er nu wat anders te doen is.

(3) Ja, de zonde, die in ons woont, staat hier niet stil. Het gebeurt ook al eens, dat de ziel omtrent de tijd des Avondmaal in deze of gene zonde valt. Dan ligt ze aanstonds overhoop, dan is de vrijmoedigheid weg; dan durft ze niet tot God gaan. Dan weet zij niet waar ze het zal beginnen, en zit moedeloos neer, in plaats van op te staan en tot de Heere weer te keren door belijdenis en boetvaardigheid.

Vraagt nu iemand *wat hij zal doen, wanneer al die vijanden zich zo opdoen?*
Ik zou u raden:

a. Wees niet al te beroerd als zij zich in strijd begeven. Denk, dat zij altijd hun vijandschap het meest vertonen wanneer u bezig bent om hen hun kracht te ontnemen. Stel er u dan in slagorde tegen en zoek door alle tegenstand heen te breken.
b. Bevindt ge u onmachtig, zie dan op naar God, roep de genadekracht van Christus in; zoek uw hart met genade te sterken. Erken dat u des Heeren ondersteuning nodig hebt en ga dan heen in Zijn mogendheden om tegenstand te bieden.
c. En als het al eens gebeuren mocht, dat de één of andere vijand enig voordeel op u behaalde, zoek evenwel het hoofd boven water te houden en laat het u niet al te zeer neerdrukken, maar denk: zoals ik in al mijn plichten bovenaan moet zetten mijn ongeschiktheid tot alles, om het zondige, dat er mij in aankleeft; zo wil ik het ook hier doen. En daarom schik ik mij tot de genieting van het Avondmaal, om verzoening over en kracht tegen de zonden.

4. De vierde hinderpaal, die Gods volk menigmaal terug houdt, dat zij zich niet betamelijk voorbereiden, is omdat velen een zondige gewoonte hebben om door het minste beletsel van het Avondmaal af te blijven. De één heeft een twist met zijn naasten; de ander is in veel droeve omstandigheden, die zijn hart vervullen; een derde heeft zó veel bezigheden in de tijdelijke dingen, dat hij geen tijd van uitzondering kan nemen; een vierde worstelt onder deze of gene verdorvenheid, die hij niet kan te boven komen, en dat belet zijn vrijmoedigheid; een vijfde is in een ongestalte, hij is dor, dodig en harteloos, en daardoor wordt hij bekommerd of zijn hart wel oprecht is en of hij wel recht tot het Avondmaal heeft. Wat volgt hieruit? Hoort men het afkondigen van de leraren, of wordt men persoonlijk uitgenodigd, men neemt een besluit dat men niet zal gaan; en derhalve behoeft men zich dan ook niet te bereiden. Maar ik bid u:

a. Ontslaan zulke geringe beletselen u van uw verplichting? Staat het aan uw vrije keuze het Avondmaal te gebruiken of na te laten? Heeft de Heere niet gezegd: "Doet het tot Mijn gedachtenis", en hebt u vrijheid om dat na te laten als u wilt? Is dat niet ongehoorzaam te zijn aan het gebod van uw Heiland?
b. En hoewel het al waar was, dat u door wettige verhindering werd terug gehouden, dan moest u evenwel aan uw kant u trachten voor te bereiden. Dan moest het uw ziel tot innige smart zijn, dat u tot die bruiloft niet kon naderen, maar echter moest

u in het verborgene bezig zijn om u statelijk en hartelijk aan God te verbinden en dan in stilheid wachten wat God doen zou.

5. Ja maar, zegt een ander, *of ik mij al wil voorbereiden, ik heb zo weinig bekwaamheid; ik weet niet waar ik beginnen of eindigen moet. Als ik mij er toe wil zetten, dan sta ik verlegen.*
Maar dit ontslaat u ook niet van uw verplichting. U hebt gelegenheid genoeg om hierin onderwezen te worden, en u moest er uw werk van maken om te weten wat van u wordt geëist. Of is het waarheid, dat u onkundig zijt en weinig gelegenheid hebt om u te oefenen, dan eist de Heere van u ook niet, dat u zo uitgebreid hierin handelt als anderen. Maar dat blijft evenwel uw plicht, dat u toont, dat het u ernst en de opzet van uw hart is. Zeg dan: 'ik zal mij aan God aanbieden, mij voor Hem neerleggen met al mijn zonden, zoals ik ben, en aan Hem betuigen, dat het mij om Hem te doen is en dat Hij er getuige van is hoe graag ik mijn hart zou schikken om Hem te ontmoeten. Ik zal naar Hem opzien om Zijn Geest en kracht, dat die mijn hart bewerken.' O, dan zou u tonen wat de begeerte van uw hart was, en de Heere, Die ieders omstandigheden en gestalten weet, zou Zich niet onbetuigd laten.

6. Eindelijk zal nog een ander zeggen: *Ik heb mij wel voorbereid, en ik dacht, dat ik al in een goede gestalte was, mijn hart was levendig en opgewekt; en evenwel had ik aan het Avondmaal weinig zegen.* Het was of alles van mij week. Ik ben wel eens onvoorbereid toegegaan, en ik genoot zoveel verkwikking, dat het mij goed was daar te zijn. Zou het dan niet beter zijn, dat ik maar onbereid toenader? Want ik zie, dat het daarvan niet afhangt.
Hierop antwoord ik, dat het zeer zondig en dwaas geredeneerd zou zijn. Zal een jongeling, die, de tuchtroede zijns vaders verdiend hebbende, door hem vriendelijk behandeld wordt, dat misbruiken en zeggen: omdat mijn vader mij zo welgedaan heeft, zal ik maar voortgaan en in de zonden volharden? Zou dat beantwoording van zijns vaders liefde zijn? Integendeel, moest het hem niet tot beschaming zijn en tot zijn plicht meer opwekken? zou u dan ook, omdat God, uw Vader, toen u onbereid kwam, u zo vriendelijk omhelsde, zeggen: ik zal altijd zo gaan? Dat is immers ten uiterste onbetamelijk.

Vraagt u dan: Wel, waarom doet de Heere het dan wel, dat Hij de ziel, al is ze onbereid, in liefde ontmoet, en anderen onder dorheid laat worstelen? Hiertoe heeft Hij wijze en heilige redenen.

a. Hierdoor wil God het vrijmachtige van Zijn genade het allermeest verheerlijken. Want als Hij Zijn kinderen altijd zo vriendelijk ontmoette als zij hun hart bereid hadden, zouden zij licht denken, dat de zegen daar alleen van afhing. Maar nu toont Hij, dat wij wel aan de middelen gebonden zijn, maar dat Hij vrij is om Zijn genade te geven dan en aan wie Hij wil.
b. Integendeel, Hij ontmoet de ziel wel eens, al is zij zo geschikt niet, om haar door weldoen te beschamen, alsof Hij zeide: *Geef Ik u zoveel te genieten eer u Mij hartelijk zoekt? Welke genade had u dan te wachten, als u meer toonde dat het u om Mijn gunst te doen was!*
   En daarom mag niemand deze handelwijze van God misbruiken tot zorgeloosheid. Wij zijn altijd verplicht alle middelen te gebruiken en moeten dan de zegen aan God overlaten.

Hebben wij zo de hinderpalen, die iemand belemmeren om zich voor te bereiden, zoeken weg te nemen, laten we dan nu ons **derde stuk** wat nader gaan inzien; **namelijk om enig onderricht te geven met welke dingen men zich in de voorbereiding moet bezig houden.**

Hier moet ik vooraf zeggen, dat ik geen strikken voor iemands gemoed wil leggen, en dat het daarom niemand moet schudden, alsof hij nog nooit wel ten Avondmaal geweest zou zijn, omdat hij zo niet is werkzaam geweest als wij het zullen voorstellen. Wij geven de middelen maar aan de hand, die, wel gebruikt zijnde, wel eens beproefd zijn bevonden; zonder nochtans iemand te bepalen, dat hij daaraan volstrekt gebonden is. Want mogelijk zullen veler staat en omstandigheid niet toelaten om het alles te kunnen waarnemen. Als men zich maar bewust is, dat het niet door traagheid of achteloosheid wordt nagelaten, dan kent de Heere het hart.

Ik zal dan, om van het stuk zelf te spreken, deze vijf dingen doen.

1. Onderzoeken of het nuttig en nodig zou zijn, een gezette dag tot vasten en bidden af te zonderen.
2. Zal ik iets zeggen van de heilige overdenkingen, waarmede men zich het beste in de voorbereiding zal bezig houden.
3. Zal ik tonen, dat een voornaam deel van de voorbereiding bestaat in een plechtige verbondsvernieuwing.
4. Zal ik onderzoeken of het nuttig zou zijn enige aantekeningen voor zichzelf te maken van zijn bevindingen.
5. Eindelijk zal ik aantonen naar welk sieraad een ieder te staan heeft om de Heere betamelijk te ontmoeten.

1. Vooreerst dan vraagt mij iemand, *of het nuttig zou zijn, dat een christen voor en bij gelegenheid van het Avondmaal een gezette dag afzonderde tot vasten en bidden en om zich te verootmoedigen en vernederen voor de Heere.*

Ik denk zekerlijk van *ja,* maar ik moet dit, om niemand te schudden, met wat nadere bepaling aantonen. Ik weet, dat hier veel zwarigheden in de weg kunnen staan. Bijvoorbeeld, men zal zeggen: dit is gemakkelijk te doen voor wie het hoofd is van het huisgezin, waarnaar anderen zich moeten voegen. Maar als die God eens niet vrezen, en de minderen doen het, die zullen veel tegenstand vinden, ja gehoond, gesmaad, bespot en voor geveinsden gehouden worden; en dan zal zo'n dag meer tot nadeel dan tot voordeel zijn.

Tot dezen zeg ik tot hun besturing:

Elk moet weten in welke omstandigheid hij zich bevindt en in welke betrekking de Heere hem gesteld heeft. Zou het tot aanstoot en tot nadeel zijn, dan kan men het beter laten. Maar zo het de hartelijke lust van uw ziel is om zo'n dag voor God af te zonderen, en u kunt het zo zichtbaar niet doen zonder aanstoot te geven, doe het dan bedekter. Want hoe minder opzichtig het kan geschieden, hoe beter en hoe aangenamer het voor God is. Men kan in het huisgezin onder mensen verkeren, zijn bezigheden waarnemen, en het hart kan ondertussen al biddende naar God uitgaan. En al was het al eens, dat de wereld merkte, dat het hart week, bewogen en aangedaan was, wat zwarigheid? U zou hen dan zonder woord wel eens overtuigen. Wij zien hiervan een levendig voorbeeld in de vorst Nehemia, toen zijn hart door droefheid overstelpt en hij biddende tot God was. Hij zeide niet: ik kan des koning schenker niet zijn; maar hij was getrouw in zijn plicht. En toen de koning zag, dat zijn aangezicht treurig stond en hem naar de reden vroeg, was zijn hart biddende tot God, Neh. 2. Zo kunt u ook doen. Zonder voor uzelf een dag af, zoek uw hart te brengen en te bewaren

in een biddende gestalte; gebruik wat minder voedsel dan u gewoon zijt, indien u er u niet geheel van onthouden kunt. Neem zoveel tijd als u immer mogelijk is voor uw eenzaamheid, en toon God, al was het maar in korte ogenblikken, uw gedaante. Betuig Hem uw lust en opzet, waar het u om te doen is. O, die stille werkzaamheden zullen Hem zo aangenaam zijn.
Vraagt nu iemand, *of het nuttig is zo'n dag met vasten door te brengen?*
Ik antwoord: Och ja, want dat geeft de allerdiepste verootmoediging en vernedering te kennen. Maar deze plicht is in onze kerk maar al te zeer in onbruik geraakt. Ja, door velen wordt er niet eens meer aan gedacht, dan bij het houden van een algemene verbondsdag; terwijl dit een plicht is, die niet alleen door de heiligen in het Oude Testament is waargenomen, maar ook in het Nieuwe Testament. De Heere Jezus berispt wel het verkeerde vasten van de Farizeeërs, maar geeft tegelijk bericht van de wijze en manier hoe men vasten moet; en daardoor keurt Hij het goed, Matth. 6 : 16-18. De apostelen, in bijzondere gevallen, baden God met vasten, en Paulus, in de brief aan de Corinthiërs, toont ook, dat het in de kerk in gebruik was, 1 Kor. 5 : 7. De oude christenen maakten er ook veel werk van, maar sedert de ijver en ernst verminderd zijn, is ook dat deel van de godsdienst verslapt.
En waarom zou het niet nuttig zijn bij gelegenheid van het Avondmaal, daar zoveel verwijdering tussen de Heere en de ziel is gekomen door de zonden, om die te belijden, zich op het diepst te verootmoedigen en verzoening daarover te zoeken? O, dan zouden wij tonen, dat het ons ernst was, dat wij gezet worden op de gunst van God; en ik geloof, dat God Zich ook meer aan de ziel zou ontdekken.
Maar hoewel ik dit aanprijs, moet elk hierin voorzichtig handelen, opdat hij geen aanstoot geeft, naar dat het zijn tijd en omstandigheid toelaten.

Ook moet niemand denken: *Omdat ik nooit zo'n dag van afzondering gehouden heb, ben ik met geen vrucht ten Avondmaal geweest.*
Dat zou verkeerd zijn. Want ik heb tevoren gezegd, dat ik het als een middel aan de hand geef, maar niet als zó volstrekt noodzakelijk, dat de zegen er van afhangt.

Vraagt nu iemand, die er lust toe heeft en zich in zulke omstandigheden bevindt, *dat hij het onbelemmerd doen kan met zijn huisgezin, of voor zichzelf alleen, hoe hij die dag het beste tot nut zal doorbrengen?*
Het zou gevoegelijk op deze wijze kunnen geschieden. De dag kan begonnen worden met de gewone gebeden, waarin de zonden, inzonderheid van het huisgezin, beleden moeten worden, daarover verzoening gezocht in Jezus' bloed, met vernieuwde betuigingen van de ernst en de opzet van de zielen om teer voor God te zijn. Dan kan men door Godvruchtige samenspraken en het heilig psalmgezang elkaar opwekken. Dat gedaan zijnde, begeeft elk zich in zijn eenzaamheid. Daar komende, verheft men het hart in stille zuchtingen naar boven, om Gods kracht en invloed. Dan moet men zichzelf onderzoeken, en na dat onderzoek alle particuliere zonden, waaraan men zich schuldig bevindt, voor de Heere belijden. De verborgen afdwalingen van het hart, de menigvuldige struikelingen met woorden en daden in het verkeer met mensen; het weinige vorderen en toenemen in de genade. In één woord, alle zonden, bekende en onbekende, in al hun verzwarende omstandigheden, vrijmoedig voor God leggen, daarover verzoening zoeken en om nieuwe genade smeken tot doding van dezelve. Voorts het één of ander tot nut lezen, en vooral zich opnieuw plechtig aan de Heere verbinden door vernieuwing van het verbond. En wanneer de eenzaamheid zo is doorgebracht, dan weer met de gewone gebeden eindigen en dus de dag besluiten.

O, dat wij zo handelden, dan zouden wij tonen, dat het ons om God te doen is. Het is waar, men ziet er tegen op omdat het werk zo groot is, en wij zo onbekwaam. Maar gelooft het: als wij in Gods kracht maar beginnen, het zal zo zwaar niet zijn. Men zal er het heugelijke van ondervinden en allengskens door ervarenheid er meer in geoefend worden.

2. Het tweede, dat wij zeiden nodig en nuttig te zijn tot voorbereiding, is de heilige overdenking of meditatie en alleenspraak met zichzelf. Dit is een te allen tijde noodzakelijke plicht, waarin men niet alleen in bijzondere omstandigheden, maar dagelijks zich oefenen moet. Ja ik denk, als iemand een half uur in het eenzame tijd heeft om te bidden, dat hij een kwartier daarvan in heilige overdenking moet besteden. Want men komt dikwijls zo uit zijn tijdelijke bezigheden, men is niet geschikt, de gedachten zijn verstrooid. Is het dan niet betamelijk, eer men zich voor God neerlegt, eens bedaard bij zichzelf te gaan neerzitten om het hart in een betamelijke gestalte te brengen? Dat men zich eens herinnere de hoogheid en majesteit van die God, tot Wie men zal naderen? Dat men zichzelf eens beschouwt in zijn onwaardigheid, en onderzoekt wat we van de Heere te begeren hebben, en zo toebereid, zich dan in het gebed voor Hem te leggen! Is nu zo'n overdenking dagelijks nodig; vooral dan toch wel bij gelegenheid van het Avondmaal.

Maar hiertegen zullen velen inbrengen: *ik heb geen bekwaamheid om te mediteren; ik weet niet waar ik beginnen of eindigen zal. En als ik het al deed, het zou zo verward en ongeschikt zijn, dat het Gode niet behagelijk zou zijn; en ik zou er zelf geen nut van hebben.*
Maar hierop moet ik zeggen, dat het wel zijn kan, dat u er weinig bekwaamheid toe hebt, maar daarom moet u het niet nalaten. Toen u voor het eerst begon te bidden, waart u toen bekwaam om te bidden? En evenwel, liet u het wel na? Ja, hoe menigmaal hebt u met tranen, al worstelende, zo ernstig, aanhoudend, gelovig gebeden om genade, dat u zelf verbaasd moest staan, daar u het nooit geleerd hadt, ja niet wist wat bidden was. Wie anders had u dat geleerd dan God Zelf door Zijn Geest? Welnu, diezelfde God kan en zal u hierin ook bekwaam maken, als u het maar bij Hem zoekt en de hand aan het werk slaat.

Vraagt u naar raad en enige bestiering, hoe hierin te werk te gaan?
Welaan:

(1) Er zijn verscheiden boekjes geschreven over het Avondmaal. Neem er één bij de hand en kies zo'n stof uit, die het meest nuttig is en u aanleiding geeft tot nader overdenken. Lees en herlees het; mogelijk zou u met hulp van anderen aan de gang raken.
(2) Wanneer u nu een gepaste stof onder het oog hebt gekregen, sla dan zelf eens de hand aan het werk. Blijf bij een bijzonder stuk eens wat stil staan, om er wat dieper in te dringen. Maar doe het nooit zonder zuchten, bidden en opzien tot de Heere om Zijn hulp, in erkentenis van uw onbekwaamheid.
(3) Mogelijk zegt u: Mijn gedachten worden gedurig zo verstrooid, dan door het één en dan door het ander, dat alles menigmaal overhoop is. Of ik word door het stil en eenzaam denken zo vadsig en loom naar het lichaam, dat ik geheel onbekwaam word. Wanneer u dit ondervindt, dan raad ik u: Laat het werk evenwel niet na, maar mediteer, al zou u het al wandelende doen; dat zal u voor vadsigheid bewaren; of al sprekende, hetzij tot God door stille gebeden, of dat u voorstelt te

spreken met een ander, door samenspraken; of door alleenspraken met uzelf. Dat zou u bewaren voor verstrooiing van de gedachten. En ik verzeker u, wanneer ge u hierin meer oefent, dat u allengskens zou toenemen; en God zou zich ook niet onbetuigd laten, maar u kracht geven.

Vraagt u nu: *wat zou dan wel het beste het onderwerp van onze Godvruchtige overdenkingen zijn, opdat we onze gedachten met enige orde leiden mogen?*
Hier is een ruim veld en een overvloed van stof, die ik niet alle kan noemen. Ik zal er evenwel iets toe zeggen, hetgeen u tot handleiding zijn kan, zonder dat u nochtans u daarnaar moet bepalen. Wekt God uw hart op tot iets anders, volg des Heeren leiding. U kunt ondertussen gevoegelijk uw gedachten laten gaan, óf omtrent de Goddelijke waarheden, in het Woord vervat, en vooral die waarheden, die betrekking hebben op het Avondmaal; of omtrent uzelf.

Vooreerst, zeg ik, omtrent de Goddelijke waarheden. Ga eens met een stille aandacht beschouwen de Drie-enige God, de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, zoals Die in het werk van de zaligheid is werkzaam geweest.

(1) Beschouw eens God de Vader, Die, hoewel Hij zo oneindig verheven is boven ons, zo vol majesteit en heerlijkheid, en niet nodig heeft door mensenhanden gediend te worden, als iets behoevende. Ja, Die zo heilig en rechtvaardig is, dat Hij, volgens Zijn heiligheid, de zondaar eeuwig had moeten straffen. Hoe die God van eeuwigheid in liefde en goedertierenheid aan zondaars gedacht heeft; dat Hij sommigen verkoren heeft tot vaten van de barmhartigheid en die aan Zijn Zoon gegeven, opdat Hij als Borg hen verlossen zou. Dat Hij dat eeuwig voornemen in de tijd heeft bekend gemaakt, en Zich ontdekt als een God van zaligheid, Die al Zijn deugden hun ten goede wil verheerlijken. Dat Hij Zijn enige Zoon, de Zoon Zijner liefde, heeft in de wereld gezonden, waarvan Christus Zelf met zoveel verwondering uitroept: "Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven waarvan Christus Zelf met zoveel verwondering uitroept: "Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft", Joh. 3 : 16. Sta bij deze liefde van God eens wat stil, en die zal uw hart onder die beschouwing wel eens in weerliefde gaande maken.
(2) Denk eens met stille aandacht aan de Heere Jezus. Zie eens hoe Hij van eeuwigheid de borgtocht op Zich heeft genomen en gezegd: "Laat deze niet in het verderf neerdalen; Ik heb de verzoening gevonden", Job 33 : 24. Hoe Hij uit liefde voor zondaren in de wereld is gekomen in de gestaltenis van een dienstknecht, vlees en bloed aangenomen hebbende. Ja, Zich aan het lijden en in de dood overgegeven heeft, om de Zijnen van de eeuwige dood te verlossen. Beschouw Hem in al Zijn graveerselen en schoonheden, hoe al wat aan Hem is, gans begeerlijk is. Begeerlijk in Zijn Persoon, in Zijn namen, ambten, naturen en staten; begeerlijk in al Zijn goederen en schatten, die Hij wil mededelen. Wanneer u dit van stuk tot stuk gaat beschouwen, zult u stof genoeg tot overdenking vinden.
(3) Denk eens aan God de Heilige Geest, hoe Hij het is, Die het heil, door Christus verworven, van tijd tot tijd aan elke uitverkorene toepast. Hoe hij hen, die dood zijn, levend maakt, en die verre zijn, nabij brengt, op het nauwst verenigt en hen in het bezit van al Zijn heilgoederen, die Hij verworven heeft, stelt.
(4) Hebt ge zo God Drie-enig beschouwd, laat dan uw gedachten gaan omtrent het verbond van de genade in al zijn delen. Sta eens stil bij de partijen, de zalige God en de arme zondaar; bij de Middelaar, in al Zijn zalige volheden; in Zijn macht en

gewilligheid om zondaren te zaligen; bij de Heilige Geest, zoals Hij de zondaar tot omhelzing van het verbond bewerkt. Beschouw eens de voorwaarden van het verbond: zo redelijk, zo betamelijk, zo noodzakelijk. De beloften: zo beminnelijk, troostelijk en de ziel ondersteunende. De tekenen des verbonds: zo vast en tot steunsel van het geloof.

(5) Sta een weinig stil bij het bondszegel van het Avondmaal, en denk eens:

a. Welk een groot en dierbaar voorrecht het is, dat u, in uzelf zo ellendig, dood- en doemwaardig, niet alleen genodigd wordt om met God een verbond te maken; maar dat God u de tekenen en zegelen Zelf wil in handen geven en als met ede bevestigen, dat Hij uw God wil zijn.
b. Ja, dat u genodigd wordt aan die maaltijd, die voor de vrienden is. Daar u gemeenschap oefent met de Drie-enige God, met al de heiligen hier op aarde, als die behoren tot één broederschap, en de zaligen, die reeds zijn voor de troon, die hier ook al de voorbruiloft gehouden hebben. Ja die maaltijd, die een voorsmaak is van de hemel, van het Avondmaal van de bruiloft des Lams, waar Jezus Zijn bruid onthaalt op de goederen van Zijn Koninkrijk.
c. Wilt u eens een levendig schilderij zien van de drie hoofdwaarheden van onze religie, de ellende, verlossing en dankbaarheid? Dat kunt u in het Avondmaal ontdekken. In de breking van het brood kunt u uw ellende zien, hoe waardig u waart verbroken te worden, en hoe Christus voor u moest verbroken worden om u te verlossen van het verderf. In het aannemen en eten van het brood en drinken van de wijn kunt u zien hoe u Christus moet aannemen en met Hem door het geloof op het nauwst verenigd worden, zoals het brood en de wijn met het lichaam. En zoals het betamelijk is, dat wiens brood men eet, men ook zijn woord spreekt, zal het u leren hoe u verplicht zijt tot eer van Christus te zijn, Zijn lof te vertellen, en heilig te zijn zoals Hij is. Zo kunt ge in het Avondmaal een korte schets van al de waarheden vinden.
   Kunt u het alles nu niet met toepassing op uzelf beschouwen, laat dat u niet belemmeren; maar ga voort, en onder de overdenking zal God uw hart mogelijk wel eens ontmoeten en van vrede tot u spreken.

Maar ik zei ook, dat u, ten tweede, stof van overdenking hebt omtrent uzelf.
Keer eens terug tot uw eerste tijd, toen God u voor het eerst met Zijn genade voorkwam, hoe Hij uw hart bewerkte. Ga al die bijzondere bevindingen en ontmoetingen eens na, die u op de weg naar de hemel gehad hebt. Hoe menigmaal God u is voorgekomen in Zijn liefde en gunst; hoe dikwijls Hij u uit zwarigheden heeft gered, in duisterheid en verlegenheid raad gaf. Wanneer u dat alles nagaat, zult u zoveel Eben-Haëzers, zoveel gedenkstenen moeten oprichten, en zeggen: daar en toen heeft de Heere mij geholpen. En u zult aan de ene kant veel redenen tot dankzegging vinden, en aan de andere kant veel stof tot schaamte over uw tekortkomen.

Maar mogelijk zal een bekommerde zeggen: *het zou nog wel gaan, indien ik durfde geloven, dat ik waarlijk genade heb. Maar nu belet mij gedurig die kommer en vrees, en dat verhindert mij in de overdenking, omdat ik het niet op mij durf toe te passen.*
Dit kan iemand zeker wel beletten, maar misschien wilt ge u aan de hoogste trap beproeven, in plaats dat u van het minste beginnen zou en dan van trap tot trap opklimmen. Bijvoorbeeld:

- Als u eens dacht: ik ben onder het licht van het Evangelie geboren, daar de waarheid zuiver wordt geleerd, en in die waarheden ben ik ook onderwezen.
- Vraag dan uzelf eens af: Zou ik durven ontkennen, dat het onderzoek van de waarheden altoos onvruchtbaar voor mij is geweest? Heeft God mijn hart onder het Woord niet wel eens gezegend en opgewekt?
- En was het niet van die uitwerking, dat mijn hart in liefde tot God en de waarheid uitging? Is mij wel iets zo dierbaar als God, de Heere Jezus, en degenen, die God liefhebben? En mag ik dat niet houden voor een bewijs van Gods liefde tot mij; want ik kan God niet eerst liefhebben?
- Ja, heeft God mij niet wel eens nu en dan, bij deze of gene gelegenheid, ontmoet in Zijn gunst? Heeft Hij mij niet wel eens bemoedigd en naar het hart gesproken, en mij doen zien, dat Hij mijn God wilde zijn? Durf ik wel te ontkennen, dat ik mij hartelijk en vrijwillig aan Hem heb opgedragen? En wil ik nog niet Hem tot mijn deel verkiezen? Heb ik geen lust om teer en heilig voor Hem te leven?
  Wanneer u zo eens van het mindere tot het meerdere opklimt, zult u tot meer zekerheid van uw staat komen; en dan zou de bekommering u niet verhinderen in de overdenking.

Een ander zegt mogelijk: *Mijn staat is mij nog wel enigszins klaar, maar zie ik op mijn gestalte, zoals die tegenwoordig is, dan zou ik eerder van mijzelf weglopen, dan aan mijzelf denken. Ik ben zo zondig, zo dodig, zo harteloos en geesteloos. Kom ik in het eenzame, ik kan mijn hart niet werkzaam houden; ik zwerf gedurig af van de Heere, zodat ik niet weet wat te doen.*
Antwoord. Ik geloof en weet, dat velen van Gods kinderen reden hebben om over hun droeve toestand, lauwheid en geesteloosheid te klagen. Maar zal daarom het werk blijven steken? Nee, de weg van overdenking omtrent zichzelf zou het middel kunnen zijn tot verbetering. Dat kon de ziel opwekken tot schaamte, verootmoediging en belijdenis voor de Heere, en dan zou u in de rechte gestalte raken om het Avondmaal te gebruiken.

3. Maar laten we overgaan tot ons derde stuk, hetgeen we tot de voorbereiding brachten, namelijk een plechtige verbondsvernieuwing en opdraging van zichzelf aan de Heere.
Wanneer ik dit bepaal tot het **Avondmaal,** sluit ik daarmede niet uit, dat het niet op andere tijden moet geschieden. Och ja, ik acht diegenen onder Gods volk het allergelukkigst, het aller Godvruchtigst en tederst, die het dikwijls, ja dagelijks doen, en betuigen, dat zij des Heeren willen zijn, dat ze zich aan Zijn dienst verbinden. Dat maakt de ziel zo gezet en omzichtig in de wandel. En daarom, als God het hart eens opwekt, moeten de gelegenheden worden aangegrepen. Maar wanneer ik het bijzonder bepaal tot het Avondmaal, wil ik daarmede te kennen geven, dat men het dan statelijker, plechtiger en uitgebreider moet doen, omdat God aan Zijn kant Zich daar als de Verbondsgod aanbiedt en de zegels van het verbond toereikt. Waarin nu deze vernieuwing van het Verbond bestaat en hoe de ziel daarin werkzaam is, heb ik in de negende verhandeling in den brede aangetoond, waarom ik dat hier voorbijga.

Mogelijk vraagt nu iemand: *Als ik zo'n dag van afzondering neem, waarvan in het voorafgaande is gesproken, wanneer moet ik dan het verbond vernieuwen? Moet ik er de dag mede beginnen of eindigen?*

Antwoord. Dit bepaal ik niet, want dat zal tot het wezen van de zaak niets doen. Doe het als God uw hart daartoe opwekt; al was het in de aanvang van de dag, laat die werkzaamheid niet overgaan. Als de wind des Geestes waait in de zeilen van de ziel, moet men het waarnemen.
Maar - zegt u - *als God nu, helaas! de ziel niet opwekt, maar deze zo dor en dodig is, moet ze het dan nalaten en wachten totdat Hij werkt?*
Ik antwoord, dat het zeker hartelijker, levendiger en met meer moed en blijdschap is, als God de ziel ontmoet; maar hoewel het zo niet mocht zijn, moet het evenwel niet worden nagelaten.
Zegt u: Het is dan maar hersenwerk en met het verstand? Dit kan wel zijn, en evenwel is het Gode aangenaam. Want het is in Gods kinderen, die eens in waarheid het verbond hebben gemaakt, geen hersenwerk zoals in een natuurlijk mens. Zij hebben door de Geest verlichte ogen des verstands gekregen; en die inwonende en bijblijvende Geest, Die hen in alle waarheid leidt, leert hen dagelijks inwendig. AL hebben zij dan op die tijd geen nieuw licht, zo hebben zij dat licht, dat eens in hen ontstoken is; en als God Zich dan eens verbergt, moeten zij dat gebruiken. Ondervindt u dan tot uw smart, dat uw hart niet levendig en opgewekt is, kom dan en wend u tot de Heere. Leg uw dor, dodig en machteloos hart voor Zijn voeten en zeg:
Heere, zoals ik mij bevind, bied ik mij aan U aan. En omdat u in het verbond betuigt, dat u de God van ellendigen wilt zijn, en belooft al het gebrek te zullen vervullen, zo stem ik dat verbond van harte toe; ik omhels het met mijn ganse hart en ik wil Uw eeuwig eigendom zijn. Al deed u dit dan voor die tijd met wat minder gevoel, dan zou de kracht des geloofs zoveel meer openbaar worden, en dat is Gode wonderlijk aangenaam. Dan ziet Hij het voornemen van het hart, namelijk de Heere achteraan te kleven en Hem vast te houden.

4. Het vierde stuk, dat wij zeiden te zullen onderzoeken, was, of het nuttig zou zijn om aantekeningen te maken van zijn bevindingen van het ene Avondmaal tot het andere. Of van de wijze, waarop de ziel God heeft ontmoet en hoe zij in de voorbereiding werkzaam was.
Hierop moet ik vooraf zeggen, dat ik niet graag iemand een strik zou willen leggen. Want velen, wanneer die zich daartoe zouden willen zetten, zouden dan mogelijk veel nuttiger werk verzuimen; en dan kan men het beter nalaten. Maar heeft men ruimte van tijd, gelegenheid en enige bekwaamheid, zo geloof ik dat het van veel nut kan zijn. Althans het is door veel beproefde en ervaren christenen goed gevonden, die niet alleen bij gelegenheid van het Avondmaal aantekeningen hielden, maar een dag-register maakten, waarin ze zowel hun zonden als hun deugden en bijzondere ontmoetingen opschreven. Hetgeen hun naderhand, als zij het nalazen, dan eens diende tot diepe schaamte, soms tot bemoediging in zwarigheden, en tot veel opwekking in dodigheid en dorheid.
Maar inzonderheid zou het zeer nuttig kunnen zijn bij gelegenheid van het Avondmaal, in de voorbereiding.

(1) Maar hierin moet niemand te breed uitweiden, om alles te willen aantekenen. Dan zou al de tijd daarin worden besteed en men zou tot ander werk onbekwaam zijn.
(2) Vooral zou men aantekening moeten houden hoe het op de dag van de voorbereiding gegaan is. Of het hart wat levendig en opgewekt was; of God de ziel in liefde omhelsd heeft, of dat het duister was.

(3) Zou ik hen raden aantekeningen te houden van de hoofdzonden en de hoofddeugden.
Vraagt u mij *van welk nut zo'n aantekening zou zijn*?
- Het zou het voornemen van uw hart vertonen, dat u er niet los overheen loopt, maar met bedaardheid en gezetheid werkzaam bent.
- Wanneer u ziet op de zonden, die daarin zijn, waarmede u in voorgaande tijden al te worstelen hadt en die nu nog al dezelfde zijn, hoe weinig dat u nog in de doding daarvan gevorderd zijt, vooral van uw humeurzonden; dan zal het u tot diepe schaamte en verlegenheid voor God brengen, aan de ene kant. Maar aan de andere kant bemoedigen en het hoofd boven water doen houden, als u zien zult dat ge u aller zonden vijand hebt verklaard en voor de Heere betuigen kunt: *Heere, U weet het, van het ogenblik af, dat ik mij aan U heb overgegeven, heb ik lust gehad om tegen de zonden te strijden, en dat heb ik nog; ze zijn tegen wil en dank in mij. Ik vind nog dezelfde gezindheid van mijn hart, die ik toen ondervond.* En dan zou het tot uw bemoediging zijn.

(4) Als u op de rol van uw deugden ziet, waar u wel eens getrouw bevonden werd voor God en Zijn zaak, om er vrijmoedig voor uit te komen en voor de eer van God te staan. Of als u in de mogendheden des Heeren dit of dat eens hebt kunnen verrichten. Dan zal het u opwekken tot dankzegging en verwondering, dat God van zo'n onwaardige in Zijn dienst gebruik heeft willen maken. En als u weer eens geroepen wordt tot dergelijke of nog groter deugden, zal die bevinding van Gods ondersteuning u tot aanmoediging zijn.

(5) Het zal dienen om u te leren waartoe u naar Jezus gaan moet. Hoe u Hem tot alles en in alles gedurig nodig hebt. Als u uw zonden zult zien, zult u die voor de voeten van Jezus brengen, en zeggen: Ziedaar Heere, daar ligt de rol van mijn zonden; daarover zoek ik in Uw bloed de verzoening, en kracht door Uw Geest tot doding van dezelve. En daar ligt de rol van mijn deugden; ze zijn in zichzelf zeer gebrekkig en onvolmaakt, maar Uw volmaakte gerechtigheid moet het goed maken.

(6) Als uw hart eens dodig en dor is, en u ziet eens naar uw vorige gestalten, die u wel eens ondervond, toen het meer levendig en opgewekt was; zo zal dit het koude hart wel eens gaande maken en de Geest in de raderen brengen, om met meer ijver werkzaam te zijn.

Maar mogelijk zult u zeggen: *Wanneer ik mijn voorgaande bevindingen nazie, en ik leg mij er bij neer, het is al hetzelfde, ik zie niet dat ik gevorderd ben; en dat beroert en schudt mij. Waar hapert het aan? Ben ik dan wel op de rechte weg? Is er geen kracht in Jezus? Of is het mij er niet om te doen? Zoek ik het niet recht? Wat moet ik van mijzelf oordelen?*
Antwoord:

(1) Dat schudden kan geen kwaad, dat zal u tot onderzoek brengen.

(2) Het zal uw ijver en ernst wel eens opnieuw opwekken, om meer voortgang te maken op de weg des levens.

(3) Het moet uw begeerte opwekken naar het Avondmaal, om dat te gebruiken, zowel voor een heilzame medicijn voor uw ziel, als tot een geestelijk zielevoedsel, om meer op te wassen in de genade.

5. Nu moeten we ten vijfde nog eens zien of men in de voorbereiding moet staan naar een betamelijk sieraad, om er mede aan de tafel te verschijnen, en welk sieraad het allernodigst zou zijn.
Zeker past het, zal men aan de bruiloftstafel naderen, ook met het rechte bruiloftskleed voorzien te zijn, opdat het de Koning, wanneer Hij daar verschijnen zal, aangenaam zij. En het allerbeste sieraad, dat ieder past, is:
(1) Dat elk, wie hij zij, het zij groot of klein in de genade, hebbe een nederige, ootmoedige, kleine en verbrijzelde gestalte, welke niet daarin bestaat, dat men door het gezicht van eigen onwaardigheid en zondigheid zich aan de genade onttrekt en deze niet op zich durft toe te passen. Dit weerhoudt de ziel om vrijmoedig toe te naderen en doet haar van verre staan. Dat is ongeloof, want hoe zondiger en ellendiger men zich bevindt, hoe gepaster voorwerp men is voor de vrije genade.
Maar ik bedoel zo'n nederige gestalte, waardoor de ziel, ziende welke dierbare genadeschatten God in Zijn Zoon, langs de weg van het verbond, aan zulke ellendige, dood- en doemwaardigen schenken wil, in verbazing, aanbidding en verwondering wegzinkt en met Jacob uitroept, Gen. 32 : 10: "Heere, ik ben geringer dan al deze weldadigheden en trouw, die u aan mij gedaan hebt!" En met David, toen God hem zulke dierbare beloften had laten zien tot van verre heen over hem en zijn huis, 2 Sam. 7 : 18-21, die inging voor het aangezicht des Heeren en in verwondering uitriep: "Wie ben ik, Heere, Heere, en wat is mijn huis, dat u mij tot hiertoe gebracht hebt? Wat zal David nog meer tot U spreken? U kent Uw knecht, Heere, Heere!" Hij was zó overstelpt door al Gods goedertierenheden, en stond deswege als verstomd, dat hij nauwelijks woorden kon vinden om zijn onwaardigheid uit te drukken. (O, hoe groter iemand is in de genade, hoe meer Hij van God heeft ontvangen, hoe meer het hem past klein en nederig te zijn.) Dat is een gestalte, die God het meest verheerlijkt en daarom Hem het alleraangenaamst is. *Want zo zegt de Hoge en Verhevene, Die in de eeuwigheid woont en Wiens Naam heilig is: Ik woon in de hoogte en in het heilige; en bij die, die van een verbrijzelde en nederige geest is,* Jes. 57 : 15. Nederigen geeft Hij genade, 1 Petrus 5 : 5. zo'n gestalte past vooral om ten Avondmaal te gaan, want dan wil God Zich in Zijn liefde en genade aan de ziel openbaren.

(2) Bij dat sieraad van een ootmoedige gestalte moet het oog des geloofs gevestigd zijn op de volheid, de ruimheid en beminnelijkheid van het genadeverbond. dat God in Zijn Zoon aanbiedt en dat in het Avondmaal wordt afgebeeld, alwaar de grote Heiland staat en roept tot allen, die willen: "Komt, eet van Mijn brood en drinkt van de wijn, die Ik gemengd heb!" Spreuken 9 : 5. Ziet hier Mijn zalige genoegzaamheid voor u geopend. "Wie dorst heeft kome, en die wil, neme het water des levens om niet", Openb. 22 : 17. "Wendt ,u naar Mij toe; in Mij zijn gerechtigheden en sterkte", Jes. 45 :.22-24. Ik heb alles wat u nodig hebt tot vervulling van uw gebrek: "Rijkdom en eer is bij Mij, duurachtig goed en gerechtigheid. Ik doe Mijn liefhebbers beërven dat bestendig is, en Ik wil al hun schatkamers vervullen", Spreuken 9 : 10, 21.

(3) Dan wil ik ook, dat de ziel, die volheid ziende aangeboden, ook tracht haar verlangen, honger, dorst en begeerte naar Christus op te wekken. Want zal de geestelijke spijze met smaak genoten worden, daar moet een heilige graagte zijn. Men moet hier doen als iemand, die aan een grote bruiloftsmaaltijd genodigd wordt, waar allerlei smakelijke spijzen zijn. Hij zal van tevoren zich niet graag voeden met geringe spijzen en verzadigd aan tafel komen. Integendeel, hij zal zijn eetlust opwekken. Zo

moet ook de mond des geloofs wijd geopend worden, Psalm 81 : 11, opdat de Heere die vervulle. De hongerigen worden met goederen vervuld, Lukas 1 : 53.

(4) Zo hongerig en dorstig zijnde, moet zij dan haar vrijmoedigheid opwekken, om onbeschroomd toe te naderen, zonder van verre te blijven staan en door ongeloof zich te laten belemmeren, of door het gezicht van de hoogheid en heiligheid Gods te worden afgeschrikt. Want de Heere Jezus zegt niet alleen: "Ik heb u lief", maar: "de Vader Zelf heeft u lief", Joh. 16 : 27. Dit moet de ziel opwekken om toe te naderen en te zeggen: Heere, hoewel u zo hoog en heilig zijt, omdat u een God van de liefde zijt, en ge u zo gul aanbiedt, kom ik wel ootmoedig, maar ook vrijmoedig, om de aangeboden genadegoederen aan te nemen. Dat is vrijmoedig toe te naderen tot de troon van de genade, waartoe Paulus de Hebreeën opwekt, Hebr. 4 : 16.

(5) Zoals iemand, die zijn beste vriend zal ontmoeten, alles toebereidt om hem wel te ontvangen, en datgene toebrengt, waarvan hij weet, dat het hem meest aangenaam zal zijn; zo moet de ziel, die onder de bondszegels Jezus in zich wens te ontvangen, door de berichten van Zijn liefde, ook trachten in die gestalte te zijn, die Hem meest aangenaam is. En welke is die gestalte?
Het is die hartelijke begeerte, dat verlangen, dat voornemen des harten, om zó werkzaam te zijn met de vermogens van de ziel omtrent Jezus, als het lichaam bezig is omtrent de Avondmaalsgenieting. Als de ziel zeggen kan: Och, ik hoop, dat de oefening van mijn geloof levendig zal zijn, om zo blijmoedig tot Jezus te naderen als ik aan de tafel kom; om met het oog des geloofs zo op Jezus te zien, als mijn lichaamsoog op de tekenen; om met de voet des geloofs zo naar Jezus te lopen, om met de hand des geloofs Hem vrijwillig aan te nemen. Ja om zo nauw met Hem verenigd te worden als de spijs en drank met mijn lichaam. zo'n gestalte is Jezus aangenaam; dan ziet Hij, dat het de ziel waarlijk om Hem te doen is.

(6) Vooral moet men zijn liefde tot God, tot de Heere Jezus en al de heiligen opwekken. Want in het Avondmaal is het al liefde, welke er ontdekt en geoefend wordt. Daar ontdekt Zich God de Vader als de God van de liefde, Die uit liefde Zijn Zoon van eeuwigheid en in de tijd geschonken heeft, en die Zoon nog aan iedere verlegen ziel aanbiedt. Daar ontdekt Zich de Heere Jezus in Zijn liefdewerk, dat Hij verricht en betoond heeft in de verwerving van de zaligheid. Daar vertoont Hij Zijn gekruist lichaam, Zijn vergoten bloed, Zijn open wonden, die Hij ontving; alles tot heil des zondaars. Daar is de Geest van de liefde, die het hart van vijandige en afkerige zondaren tot de liefde Gods bewerken en Gods liefde in het hart uitstorten wil. Deze liefde Gods moet het hart in brandende weerliefde gaande maken en doen zeggen: "Ik zal U hartelijk liefhebben, Heere, mijn Sterkte", Psalm 18 : 2.
Ja, men moet zich op het nauwst verenigen en liefde oefenen met de zaligen, die reeds voor de troon zijn, en al de gelovige leden van Christus, die op de aarde zijn; als die tezamen één lichaam uitmaken en met elkaar op het nauwst verbonden zijn.

(7) Eindelijk is het een Gode welbehaaglijk sieraad, als de ziel haar lust en liefde opgewekt vindt tot ijveriger betrachting van ware deugd en heiligmaking, en aan het Avondmaal nadert met een hartelijk en gezet voornemen om bij de Heere te blijven, om de zonden, .die de grootste scheiding tussen God en de ziel maken, meer te doden, en voortaan standvastiger en onbewegelijker in Gods werk bevonden te worden.

Ziedaar de stukken, die wij dachten tot een betamelijke voorbereiding nuttig en nodig te zijn, zo kort voorgesteld, om hierdoor enige handleiding en besturing te geven.

Nu moet ik nog iets van ons vierde of laatste stuk zeggen, namelijk enige zwarigheden tegen dit voorgestelde wegnemen.
Deze zwarigheden zijn van tweeërlei soort. Zij worden gemaakt óf door natuurlijke mensen, óf door ware begenadigden.
Vooreerst, natuurlijke mensen zullen tegen dit verhandelde veel inbrengen.
1. Sommigen zullen zeggen: *Moeten de gelovigen nu nog zo veel zware plichten betrachten, daar wij onder het Nieuwe Testament leven, van het juk van de dienstbaarheid ontslagen en tot vrijheid geroepen zijn? Dat strijdt tegen de aard van het Nieuwe Verbond, waarin men God in de geest moet dienen.*
Hierop antwoord ik:
a. Die zo spreken, tonen, dat zij geen ware christenen zijn, en niet door bevinding weten wat het is, God in de geest te dienen.
b. Al is het, dat God ons van het juk van de dienstbaarheid, dat onder het Oude Testament plaats had, verlost heeft, de gelovigen zijn niet vrij van alle verplichtingen. O nee, zij hebben vrijwillig het aangename liefdejuk van Jezus op zich genomen, Die gezegd heeft: "Mijn juk is zacht, en Mijn last is licht", Matth. 11 : 28. En het is er zó ver vandaan, dat zij dat tot een last zouden rekenen, dat ze integendeel kunnen betuigen, dat het al hun lust, blijdschap, troost en verkwikking is. Zij weten, dat Zijn geboden niet zwaar zijn, 1 Joh. 5 : 3.

2. Anderen zeggen: *Ja, men moet wel zekere plichten betrachten. En als men zoveel doet, zal God het belonen; want Hij is een Beloner van die Hem zoeken. Dezen berusten in het gedane werk, zoals het pausdom, en die wortel ligt al diep in het hart van een natuurlijk mens.*
Doch hierop zeg ik: Het is waar, wij nemen de goede werken niet weg, zoals het pausdom van ons lastert, maar prijzen die integendeel aan als goed, heilzaam en nuttig, ja ten hoogste noodzakelijk. Maar het is een groot onderscheid of ik het werk doe in eigen kracht, en in het gedane werk berust en daar alleen de zegen van verwacht, alsof dat zo waardig bij God zou zijn; dan of ik het doe met opzien tot God, in afhankelijkheid van Hem, en als middelen waardoor de Heere wil werken. En tot dat einde hebben wij het voorgesteld, waarom niemand dit moet misbruiken.

3. Anderen slaan tot een heel ander uiterste over. Die zien geheel van de werken af, omdat Christus alles verdiend heeft en de Geest het bewerken moet. En daarom zeggen ze: *Men moet maar stil zitten en God laten werken. Een mens is geheel onmachtig. Paulus leert zelfs, dat wij niet bekwaam zijn om iets goeds te denken, maar dat al onze bekwaamheid uit God is,* 2 Kor.3:5.
Antwoord.
(1) Het is waar, en dat ontkennen wij niet, dat een mens onmachtig is en dat God alles moet werken. Maar het is ook waar, dat Hij ons bindt aan de middelen. Wij hebben geen zegen te wachten, zo wij de middelen nalaten. Wij kunnen niets tot bevordering van ons eeuwig heil uit onszelf doen, en evenwel zegt Paulus, Filipp. 2 : 12: "Werkt uws zelfs zaligheid met vrezen en beven", om ons te leren, dat men alle naarstigheid moet toebrengen; anders is het de weg tot zorgeloosheid.

(2) Maar ten tweede, Gods kinderen zullen tegen het voorgestelde ook de ene en andere zwarigheid inbrengen, die we nog met een woord moeten oplossen.

Mogelijk zullen velen zeggen: *Wordt er zó veel vereist tot een betamelijke voorbereiding? Ik weet niet dat ik het ooit op die wijze heb gedaan, en ik vrees, dat ik het ook nooit zo ver zal brengen. En daarom ben ik mogelijk nog nooit met vrucht ten Avondmaal geweest.*
In het algemeen antwoord ik hierop, dat wij vooraf gezegd hebben, dat we niemand aan al deze plichten willen verbinden, even alsof hij het nooit wel gedaan heeft, zo het niet op die wijze geschied is. Och nee, heeft God u verkwikt en welgedaan langs een andere weg, dankt Hem er voor en laat u door deze kommer niet beroeren.
Of mogelijk bent u in omstandigheden, dat u zo niet handelen kunt, óf door onwetendheid in de Goddelijke waarheden, óf omdat u nog niet lang op de weg des levens geweest zijt en daardoor weinig bevinding hebt; en dan eist de Heere het niet. Een vader zal geen ongenoegen tonen aan zijn kind, dat eerst begint te leren, omdat het zoveel niet kan als een volwassene; maar hij is tevreden als het maar naarstig is en zijn best doet. Zo eist de Heere ook van u niet zoveel als van meer geoefenden. Als het maar niet voortkomt uit traagheid, is Hij tevreden met het gebrekkige werk.
Of mogelijk hebt u in de wereld veel beslommeringen en bezigheden, dat u zoveel tijd niet kunt afzonderen zonder aanmerkelijk verzuim van uw tijdelijk beroep. En dat waar te nemen is ook godsdienst. Als dan uw hart onder de bezigheden naar God uitgaat, is het Hem aangenaam.

Anderen zullen zeggen: *We hebben ja wel tijden van voorbereiding genomen, we zonderden ons af en we begonnen; maar wij waren zo onbekwaam, dat we het werk lieten steken.*
Maar ik bid u: is dat geen dwaasheid? Zal een leerling, die eerst begint, omdat hij het werk, dat zijn meester hem belast, niet aanstonds zo kan doen als het zijn moet, het daarom laten staan en zeggen: Ik scheid er mee uit? Zal hij het niet één en andermaal ondernemen, totdat hij er een geoefendheid in krijgt? En zou u, omdat het aanstonds niet naar uw zin gaat, het laten steken? Nee, oefent er uzelf in, maakt er uw werk van, totdat u meer bekwaam wordt.

Anderen zullen mogelijk zeggen: *Ik heb mij al dikwijls tot een plechtige voorbereiding gezet en het ging nog al wel; ik bad, ik las, ik mediteerde, maar het was meer met het verstand dan met het hart. Want het ging zo flauw en harteloos toe, alsof er geen geest of leven in was, en daarom denk ik, dat het beter is het na te laten.*
Maar welk een dwaasheid zou dat zijn! Zo kan het met uw bidden ook zijn. Hoe menigmaal gebeurt het, dat u niet bidden kunt met die levendigheid en opgewektheid als u wel wenste, en zult u het daarom nalaten? Is het niet beter minder hartelijk, dan niet te bidden? Wel, doet hier ook zo; laat het u wel tot droefheid zijn, dat het zo geesteloos is, maar laat het u evenwel niet neerslaan. Gaat met dat hart naar God en zegt: *Heere, U bent getuige wat mijn voornemen was, en ik had het graag hartelijker gedaan, maar het beliefde U niet het te bedauwen met Uw Geest. Ik leg het werk voor Uw voeten; doe verzoening over het zondige.* Misschien zal de Heere u nog wel ontmoeten, óf aan Zijn tafel, óf naderhand, en al was het zo niet, blijft in uw plicht maar getrouw.

Zegt u evenwel: *Als ik het zo flauw en harteloos doe, dan heb ik er geen genoegen in. Ja, in plaats dat het mij tot verkwikking zou zijn, is het mij tot beroering; want de Heere ziet op het hart. Als dat er aan ontbreekt, kan het Hem niet behagen.*
Het is waar, het hart is het voornaamste, en het gaat aangenaam en gemakkelijk als dat er bij is. Maar al is het eens zo niet, het moet u niet tot bekommering en schudding zijn. Nee, integendeel, omdat u zo over uw hart klaagt, is het een bewijs, dat u in geen uitwendige plichten berusten kunt, en dat het u niet voldoet zo er het hart niet bij is. Ja, hieruit blijkt wat de begeerte van uw hart is, dat het u waarlijk om God te doen is. Wel, gaat dan maar verder, blijft in gehoorzaamheid de middelen gebruiken met een stil opzien en wachten op de Heere.
Het gebeurt wel eens, dat men dor begint en dat onder het werk het hart verlevendigd wordt. En al was het zo niet, o, werpt daarom uw vrijmoedigheid niet weg; blijft daarom nog veel minder van des Heeren tafel terug. Doet als de Kanaänese vrouw, die, hoewel Jezus haar één- en andermaal afwees, evenwel bleef aanhouden, totdat zij dat getuigenis kreeg: Vrouw, groot is uw geloof! Zo moet u ook in het geloof blijven aanhouden; daar heeft de Heere een welbehagen in. En is het werk gebrekkig en onvolmaakt, zet dat mede op de rol van uw bevindingen. Dat zal u bewaren voor hoogmoed, wanneer u in alles het zondige ontdekt.
Gaat daarom ook ten Avondmaal, biedt u aan God en de Heere Jezus aan zoals u bent; blijft niet van ver staan. Ziet daar het Lam Gods, dat om uw zonden geslacht is, dat aan de tafel gereed staat om u de scepter van gunst en liefde toe te reiken. Raakt die maar vrijmoedig aan; wie weet of Hij Zich aan u niet zal openbare

Nu, de Heere onderwijze u Zelf door Zijn Geest, Hij make u tot alle goed werk bekwaam; Hij ontmoete u in Zijn gunst en- liefde. En terwijl u uw hart bereidt om hier met Hem Avondmaal te houden in genade, bereidt Hij u tot het Avondmaal van de bruiloft des Lams in heerlijkheid, waar u niet meer over dodigheid en lauwheid klagen zult, maar altoos onder het levendigst gevoel van de Goddelijke liefde u in Hem zult verlustigen. Amen.

LIED TER BEPROEVING VOOR HET AVONDMAAL

Wijze: Psalm 128

Zijt u, mijn ziel, beladen
Met angst en schuldgevoel?
Och, wil dan niet versmaden
Het heilig Godd'lijk doel.
Dat doel is u te ontheffen
Van ramp en droefenis;
Geen pijl zal u ooit treffen,
Daar Jezus Zoenborg is.

Geen ziel, vol angst en vrezen,
Schoon zelfs geen vruchtje groeit,
Wordt immer afgewezen,
Daar Jezus' heilbron vloeit.

De bruiloftszaal staat open;
Heb ik geen bruiloftskleed,
Geen geld om spijs te kopen?
't Is al om niet gereed.

Voel ik zoveel gebreken?
Hij, Die mij roept, is trouw.
Die van geen schuld zal spreken,
Zo 'k Hem als Borg aanschouw.
Hij wil zo vaak vergeven,
Als ik vergeving vraag;
Hij troost mij in dit leven,
Wanneer ik treur en klaag.

Kan 'k nu geen graagte voelen,
'k Heb nog de morgen niet;
'k Blijf al dat heil bedoelen,
Dat mij de Gastheer biedt.
Hij wil mijn ziel verkwikken,
Mij geven brood en wijn.
Zou 'k dan voor 't nemen schrikken?
Dit zou ondankbaar zijn!

Nee, 'k zal de lofzang zingen
Van Gods gekruiste Zoon,
Die 't heil van doemelingen
Zo liefd'rijk spreidt ten toon.
'k Zal aan Zijn dis betreuren
Mijn zonden, smart en pijn;
Niets kan mij 't hart opbeuren,
Dan Jezus' brood en wijn.

'k Zal nu mijn God aanschouwen,
Als Vader, Zoon en Geest.
En met een stil vertrouwen
Mij zetten aan dit feest.
'k Zie dan mijn Hemelvader
Verzoend in Zijne Zoon,
Zijn Geest, mijn Levensader,
Mij leiden voor Zijn troon.

Moest ik mijn vonnis spreken,
Ik ging veroordeeld heen;
Met al mijn zielsgebreken
Durfd' ik niet voorwaarts treên.
Maar nu 'k in Jezus' wonden
Mag schuilen onbevreesd,
Ga ik, met al mijn zonden,
Naar 't vrolijk bruiloftsfeest!

Daal, Melchizédek! neer,
O Priester, vol gená!
Uw liefde, rein en teder,
Leid' mij naar Golgotha.
'k Zal tot Uw altaar vluchten;
Ontvonk mij door Uw gloed,
En staak mijn angstig zuchten,
Door heilig offerbloed.

Ik heb noch rund, noch varren,
Noch priesterlijke hoed,
Geen kleed, versierd met starren,
Maar een bevlekt gemoed.
Och, wil mijn ziel bestralen,
O held're Gloriezon!
'k Zal dan weer ademhalen
Bij U, mijn Levensbron!

Dertiende Verhandeling

Over de betamelijke geschiktheid, die een ieder op de dag van het Avondmaal nodig heeft om Gode waardig, en tot nut van zijn, ziel, toe te naderen.

Nadat wij in de voorgaande verhandeling hebben aangewezen hoe een christen zich tot de Avondmaalsgenieting heeft voor te bereiden, zal ik nu tot nodig onderricht iets zeggen over wat *op de dag van het Avondmaal zelf* nodig en nuttig zou zijn te betrachten. En hierin zal ik:

1. Iets tot voorverhoeding, bij wijze van waarschuwing, vooraf zeggen.
2. Dan tot het stuk zelf komen, namelijk de welvoegende geschiktheden, die er vereist worden, wat nader aanwijzen.

Vooreerst moet ik dit tot waarschuwing zeggen:

1. Dat Gods kinderen zich toch nauwkeurig er voor wachten, om te komen in een achteloze en onbedachtzame gestalte en niet met die gepaste eerbied en diepe indruk aangedaan te zijn. O, als men met de God van hemel en aarde zal handelen, dan moet vooral de bedachtzaamheid over ons de wacht houden, om op het hart acht te geven, dat het niet door het één of ander wordt afgeleid en omzwerft van de Heere; dat men zo maar zou toenaderen uit gewoonte. Hier past vooral Salomo's les, Pred. 4 : 17: "Bewaar uw voet als u ten huize Gods ingaat." Hier moet men de schoenen van aardsgezindheid uittrekken, en zorg dragen, dat men niet door verstrooiing van de gedachten zijn gestalte verliest.

2. Zoals het past niet onbedachtzaam te naderen, moet men zich aan de andere kant wachten voor een al te vreesachtige en in beroering gebrachte gestalte. Velen blijven dikwijls te veel stil staan bij de grootheid van het werk. Zij zien God in Zijn hoogheid en heiligheid, zichzelf in hun onwaardigheid en onbekwaamheid. Och, denken ze dan, zou ik, zo'n onwaardige, zo'n zondig stof, zo gemeenzaam met God gaan handelen? Dat zou stoutmoedig zijn! Hierdoor schrikt men voor het Avondmaal, als een dag van beroering; het is bijna alsof men voor het oordeel Gods moet verschijnen, waar men God als een Rechter zal ontmoeten; en hierdoor verliest men de gepaste vrijmoedigheid. Maar dit is verkeerd.

Laat een onbekeerde en onbedachtzame zondaar vrij beven en schrikken, die zo onbedacht, los en ongebonden, zonder indruk toenadert! Ja, u mag wel toezien, zondaar, dat u het heilige niet ontheiligt. God laat Zich niet bespotten. Spiegel u aan Nadab en Abihu. Die zo nadert, eet en drinkt zichzelf een oordeel.

Maar u, Godvruchtigen, daar hebt u geen reden toe. Ik wil de betamelijke eerbied en het ontzag voor de hoogheid van God niet wegnemen. O nee, dat toonde ik zoëven aan, maar dit moet uw vrijmoedigheid en blijdschap niet verhinderen. Hebt u in de voorbereiding uzelf onderzocht? Durft u niet ontkennen, dat u die gestalte in u vindt, welke de Heere eist, en dat uw hart zich genegen vindt om Hem in waarheid te zoeken? Dan moet u het Avondmaal aanmerken als een vrolijke maaltijd, alwaar u volle genadeschatten worden aangeboden; alwaar een Drie-enig God als uit de hemel neerdaalt.

- De Vader Zich vertonende in Zijn eeuwige liefde, in het schenken van Zijn Zoon.
- De Heere Jezus als de Borg en Middelaar, Die Zich in de dood heeft overgegeven, en als de barmhartige Hogepriester, Die u in liefde wil voorkomen, Die Zich daar

aan u aanbiedt in al Zijn zalige volheden. Die u toeroept: *Wend u naar Mij toe, open uw mond, Ik zal hem vervullen!*

- De Heilige Geest, Die gereed staat om uw hand te brengen in Jezus' hand en u op het nauwst met Hem te verenigen; Die u de vruchten van Zijn dood wil toepassen en aan uw hart inwendig dat wil verzegelen, waarvan u uitwendig de panden geniet.

Wanneer u het Avondmaal zo beschouwde, dan zou het die onbetamelijke vrees uit u wegnemen en veeleer het verlangen daarnaar opwekken.

3. Dan wil ik u ook waarschuwen, dat u toch op de dag van het Avondmaal met enige orde werkzaam zijn zult. Niet te zeer verward, of door alles tegelijk overhoop te halen en de dingen niet op hun rechte plaats te schikken, of u bezig te houden met dingen, die, hoewel goed op zichzelf, evenwel dan zo zeer niet te pas komen.
Men weet dikwijls niet waarmede men eerst beginnen zal op die dag: of te lezen, of te bidden, of te zingen, of heilige overdenkingen bij zichzelf te houden. Of begint men eens iets, dan zoekt de satan, die listige vijand, wel eens het hart af te trekken en weer op iets anders de aandacht te vestigen. Maar hier moet men zich niet te zeer willen vermoeien, maar dat eerst doen, waartoe God het hart het meeste neigt. Laten wij maar de leidingen van des Heeren Geest opvolgen. Wekt Hij het hart op om de dag te beginnen met dankzeggingen en gebeden, of tot het heilig zingen of mediteren, het is wel; als het maar dient om het hart in een betamelijke gestalte te brengen.

4. Men moet zich er ook voor wachten, dat men niet al te zeer zelf werkzaam is; dat is, dat men zich zo volijverig met zoveel dingen bezig houdt, dat men God geen tijd geeft om te werken, om het nu maar zo te noemen. Men wil zichzelf in zo'n gestalte brengen, als welke men denkt dat er vereist wordt. Het is waar, men moet alle naarstigheid toebrengen om God betamelijk te kunnen ontmoeten, dit hebben wij tevoren aangewezen; maar het moet niet in eigen kracht zijn. Men moet, alle middelen gebruikt hebbende, zich dan in stilheid dicht bij de Heere houden, en wachten welke gestalte Hij zal believen te werken. Hij weet het beste wat Hem het meest behaagt en ons het meest past en nuttig is, en door al dat blijven starogen op zijn eigen gestalte, ziet men menigmaal het gehele oogmerk van het Avondmaal voorbij, namelijk om de dood van Christus te verkondigen en het te doen tot Zijn gedachtenis. Als men daarover veel bezig was, zou het koude hart wel eens in liefde ontvonkt worden, en dat is een gestalte, die Jezus wonderlijk aangenaam is.

5. Eindelijk moet ik ook nog tot waarschuwing zeggen, dat Gods volk niet moet denken, dat van hun goede geschiktheid alleen de vrucht en zegen van het Avondmaal afhangt. Och nee, dan zou men het verwachten van zijn eigen gestalte, en niet van de invloed van Gods genade en Geest. Het gebeurt wel eens, wanneer wij menen het minst geschikt te zijn en maar in stilheid wachten op de Heere, dat het dan wel allerhartelijkst toegaat. En daarentegen als men meent wel bereid te zijn en daarop wacht, dat het hart dor en dodig is en de Heere van verre staat. En zo wil Hij tonen, dat Hij vrijmachtig is en dat het alleen van Hem afhangt. Wij zijn wel aan de middelen gebonden, maar de zegen op de middelen hangt van God alleen af.
Dit hadden wij tot waarschuwing te zeggen.

Nu moet ik overgaan tot het voorname stuk, dat ik te verhandelen heb, namelijk de betamelijke geschiktheid, die men op de dag van het Avondmaal nodig heeft, wat nader aan te wijzen.

En wanneer ik dit zal doen, moet het niemand schudden, dat hij denken zou: omdat ik het zo niet gedaan heb, of doen kan, ga ik niet recht ten Avondmaal. Dat zou verkeerd zijn. Wij geven het maar tot besturing aan de hand; behaagt het God u op een andere wijze te bewerken, volgt dat op.

Om dan aan te wijzen hoe men de ganse dag van het Avondmaal zal doorbrengen, zal ik het langs deze orde schikken, dat wij zien:

1. Wat men doen moet in de morgenstond, eer men uit zijn huis gaat.
2. Wat te doen, uit zijn huis naar de kerk gaande.
3. Hoe men zich moet gedragen onder de godsdienstoefeningen, in de kerk zijnde.
4. Hoe men zich moet gedragen onder het lezen van het formulier van het Avondmaal.
5. Dan hoe zich te gedragen in de toenadering tot de heilige verbondstafel.
6. En eindelijk, wat men te betrachten heeft na de Avondmaalsgenieting, zowel in het opstaan van de tafel, als in het terugkeren tot zijn huis, en op het overige van de dag.

Tot deze zes stukken kunnen wij alles ordelijk brengen.

Beginnen wij dan met het eerste, namelijk *wat aan iemand in de morgenstond, eer hij uit zijn huis gaat, te doen staat.*

- Vooreerst zeg ik, dat men op die weg des morgens vroegtijdig van zijn slaapplaats moet opstaan, niet al te vroeg, en ook niet al te laat. Niet te vroeg, opdat het lichaam .daardoor op de dag niet onbekwaam, slaperig of vadsig zijn zal. Want zolang wij hier op aarde zijn, hebben wij logge en lome lichamen, die spoedig buiten staat kunnen geraken; en omdat de ziel daar zo nauw mede verenigd is, wordt die ook in haar werkingen gehinderd. Daarom moet het de behoorlijke rust hebben en er niet te veel van gevergd worden. Maar het moet ook niet te laat zijn, opdat er tijds genoeg zij om het lichaam zowel als de geest te schikken tot de dingen, die er op de dag nodig zijn verricht te worden.
- Zo tijdig opstaande, moet men al aanstonds de gedachten bewaren voor verstrooiing, en daartoe, wanneer men het daglicht ziet, denken: Dit is de dag, die de Heere gemaakt heeft, om op dezelve vrolijk en verblijd te zijn. Dit is de dag, waarop ik weer op het nauwst gemeenschap mag oefenen met God, daar ik statelijk het verbond mag vernieuwen. Ziet men, dat de natuurlijke zon is opgegaan om het aardrijk te verlichten, dan moet het hart in stille zuchtingen zich naar boven verheffen, opdat Christus, als de Zon van de gerechtigheid, ook moge opgaan in het hart.
- Bij het aantrekken van de klederen brenge men zich te binnen de klederen des heils en de mantel van de gerechtigheid, het rechte bruiloftskleed om Gode aangenaam te zijn. Reinigt men zich naar het lichaam, dan neme men door het geloof de toevlucht tot Jezus' bloed, dat reinigt van alle zonden, om daarin ook gewassen te worden.
- Dan moet men zich met gezette godsdienstplichten bezig houden, vooral in een stille eenzaamheid voor zichzelf. Daar moet men het één of andere gedeelte van Gods Woord lezen, maar zich niet te lang daarmee ophouden, omdat de tijd kort is. Voorts moet men zich bezig houden met heilige meditaties, hetzij dat men zich die dingen, die in de voorbereiding het voorwerp van overdenking waren, nog eens kort herinnere, om te denken aan God, aan de Heere Jezus, aan zichzelf en aan het verbond; hetzij dat men meer bepaald denke aan de Heere Jezus en Zijn

lijden en dood, of aan het grote voorrecht, dat ons weer gebeuren mag, dat wij met God, met de zaligen, die reeds voor Zijn troon zijn, en met al de heiligen op aarde gemeenschap mogen oefenen en de voorbruiloft houden van het Avondmaal des Lams.

- Deze overdenking is nodig, omdat het dikwijls gebeurt, dat de ziel in haar voorbereiding wel eens opgewekt is, maar 's morgens zich dor en dodig voelt en klagen moet, dat haar levendigheid weg is. Nu is er niets beter om haar weer in die gestalte te brengen, dan om diezelfde waarheden zich te herinneren, waardoor God toen het hart opwekte, of het weer opnieuw verwarmd of ontvonkt mocht worden in de liefde.
- Hierbij moet men zijn hart voor God uitstorten in plechtige, ernstige, Godvruchtige en gelovige dankzeggingen en gebeden tot God.

(1) Ik zeg: in dankzeggingen voor die schone en aangename gelegenheid, die God geeft, om zo vrij en onbelemmerd te mogen opgaan met de feesthoudende menigte tot Gods huis, om niet alleen onderwezen te worden van Zijn wegen, maar om met de Koning Zelf aan te zitten aan Zijn tafel en verzadigd te worden met het goede van Zijn huis en het heilige van Zijn paleis. Dat men weer opnieuw voor God, voor engelen en voor mensen verklaring mag doen, dat men des Heeren is, dat men het met Hem wil houden en over het offer van Zijn Zoon het verbond maken. Ja, dat men de panden van Gods liefde, tot bevestiging van Zijn trouw, uit Zijn handen mag ontvangen, en zo onderling de nauwste gemeenschap met God oefenen.

(2) Bij die dankzeggingen moet men gebeden voegen, die geschikt zijn naar de gestalte van het hart. Vooral heeft men te bidden, doordat wij nu weer zullen naderen tot des Heeren tafel, dat ons hart toch recht verlevendigd en opgewekt zij; dat wij in een betamelijke gestalte de Heere mogen ontmoeten; dat onze honger en dorst, het geloof, de liefde, de hoop en al de genaden recht werkzaam zijn mogen, en het hart in gulle liefde verenigd zij met al de heiligen, die hetzelfde brood deelachtig zullen zijn; en dat de Heere aan Zijn kant de ziel ook in genade en liefde wil ontmoeten, dat Hij haar Zijn scepter wil toereiken en van vrede spreken.

(3) Voorts, dat God Zijn knechten gepaste woorden in de mond wil leggen, die het meest nuttig zijn om het hart in een goede gestalte te brengen of te bewaren, en dat Hij het met Zijn Geest wil bedauwen.

(4) Vooral moeten wij ons in dat eenzaam gebed gulhartig en vrijwillig aan de Heere in het verbond opdragen en zeggen, ja zweren, dat wij de Zijnen willen zijn. Want zal men in het openbaar dé Heere de hand geven, men moet het eerst in het verborgen doen tussen God en de ziel. Dat is het grootste blijk van oprechtheid.

O, het is niet te zeggen, wanneer men in de vroege morgen zo met God mag handelen, hoe aangenaam het Hem is, hoe Hij dat wel eens beantwoordt door de uitlatingen van Zijn liefde aan het hart. Maar al beliefde het de Heere eens dit niet te bedauwen met Zijn Geest, is het evenwel geen eer genoeg, zo worstelende Hem te zoeken? Dan toont men, dat men belang heeft in Zijn gunst.

Is dit de plicht van elke christen voor zichzelf in het eenzame, dan moeten vaders of moeders, of andere hoofden van het huisgezin, die enige bekwaamheid en gelegenheid daartoe hebben, ook met het gezin samenkomen en naar de gelegenheid van de tijd

een kort gedeelte van het Woord lezen, hun knieën tezamen voor God buigende. En doordat het een dag is, waarin op een bijzondere wijze de gemeenschap van de heiligen zal worden geoefend, zal men ook bidden met en voor elkaar, zowel die daar tegenwoordig, als die afwezig zijn. Men moet ook bidden voor de leraars, die de voorgangers zijn, dat God hen naar ziel en lichaam wil ondersteunen en bekwaam maken, dat Hij de gemeente wil zegenen, en vooral Zijn kinderen met Zijn goed verzadigen en hun ziel met vettigheid dronken maken.
Deze godsdienstplichten verricht zijnde, moet men zich in een stille, bedaarde, gelijkmoedige gestalte houden, hetzij wij alleen, of in het huisgezin zijn. Wij moeten nauwkeurig zorg dragen, dat ons hart toch niet door het één of ander van God wordt afgeleid, alles vermijdende wat daartoe enige aanleiding zou geven. Och, we hebben zo'n zondig hart en zo'n listige vijand. Het is niet te zeggen door welke geringe omstandigheden wij van onze gezetheid kunnen geraken. Daarom past het ook hier te waken over zichzelf.

2. Heeft men zich zo te gedragen in de morgenstond, zo laat ons ten tweede zien, *hoe het gedrag moet zijn als men zich uit zijn huis naar de kerk begeeft.*

(1) Hier moet men hebben een stil en eerbaar gewaad, waarvan aan de ene kant geweerd zij alle pracht en hovaardij. Foei, dat past niet als men gaat om de hoge God te ontmoeten en om met een nederige Jezus aan Zijn tafel te zitten. Wanneer men dan zich bezig zou houden met zich op te tooien, zou het een bewijs zijn, dat het hart niet welgesteld was, en daarbij geeft het aanstoot aan anderen. Hier past het dan nederig en zedig in zijn kleding te zijn. Maar aan de andere kant moet men zich niet gering aanstellen beneden zijn rang en staat. Dat is al zo wel tot aanstoot als het andere. Elk moet zich naar die staat, waarin God hem gesteld heeft, schikken. Is hij van meerdere rang, hij geelrage zich deftig en stil; is hij van mindere rang, ja al was hij arm en behoeftig, en met een gering kleed gedekt, hij blijve daarom niet terug. God ziet op het hart. Als men maar rijk in God is, dat is Hem aangenaam. Hij wil neerzien zowel op armen naar het lichaam als op anderen, als zij maar arm van geest zijn. 2. Dan moet men, uit zijn huis over de straat gaande, zich zoeken te bewaren in een stille, eerbiedige en bedaarde gestalte; en daartoe vermijden, zoveel mogelijk is, het spreken tegen deze of gene, die men ontmoet, althans wanneer het tot afleiding zou dienen. Ook moet men zich er voor wachten, dat men het oog ginds en herwaarts laat heen weiden. Door het één en ander raakt men zo spoedig zijn hart kwijt. Want zoals wij zo eng van geest zijn, dat wij aan geen twee dingen tegelijk denken kunnen, zo is het zeker, als onze geest zich met aardse dingen bezig houdt, dat het andere moet wijken. En de satan, die een listige vijand is, neemt alle gelegenheden waar. Hij stelt zich ook in het midden, als wij ons voor het aangezicht des Heeren zullen stellen, en het is hem om het even waardoor hij het hart van God afleidt, als hij onze geest maar ergens op kan doen hechten. Daarom is niets beter dan stil en bedaard voor zich heen te zien en met vermijding van alle aanspraak, echter met het oefenen van de burgerlijke beleefdheid en de christelijke bescheidenheid, zich naar Gods huis te begeven.

(3) Zo uit zijn huis gaande, zou men zich ook gepast te binnen kunnen brengen de nodiging uit Psalm 45 : 11: "Hoor, o dochter, en zie, neig uw oog, en vergeet uw volk en uws vaders huis; zo zal de Koning lust hebben aan Uw schoonheid"; en daarbij denken: zoals ik mijn huis verlaat, zo wens ik de zonde te verlaten, zoals Israël Egypte, en Lot Sodom, zonder daar met mijn hart naar om te zien. Ik wens te verlaten

alle aardse zorgen en kommer, en mij nu alleen met geestelijke dingen bezig te houden.

3. Maar laten wij nu ten derde zien *hoe men zich gedragen zal in de kerk en tijdens de godsdienstoefening.*

(1) Men begeve zich vroegtijdig onder de godsdienstoefening, om die van het begin af bij te wonen. Het is te verfoeien en af te keuren in velen, die een zondige gewoonte hebben om niet alleen op de dag van het Avondmaal, maar ook bij de gewone godsdienstoefeningen altijd zo laat te komen, alsof wat vóór de predikatie gaat, geen godsdienst is. Ik weet wel, dat er sommigen zijn, die door een zware huishouding met veel kinderen verhinderd kunnen worden, en in dezen is het toe te staan. Maar er zijn er ook velen, die uit louter gewoonte en met opzet niet eerder in de kerk komen voordat de leraar begint te spreken, en dan beneemt men de aandacht zowel voor zichzelf als voor een ander. Dit is onbetamelijk, ja zondig, en moet niet alleen in andere godsdienstoefeningen, maar vooral op de dag van het Avondmaal verbeterd worden.

(2) In de kerk gekomen en in stilheid neergezeten zijnde, zo wachte men zich toch zorgvuldig voor alle soorten van gemaaktheden, hetzij door het laten hangen van het hoofd, of het trekken van het aangezicht, of hoorbare zuchten en gemoedsaandoeningen. Dat is tot aanstoot van anderen en het is Gode ook niet aangenaam. Hier moet ik het nadrukkelijke zeggen van Brakel te pas brengen, als hij dit wil tegenspreken. "Foei, - zegt hij - die gemaaktheid, die zo riekt naar geveinsdheid en lelijk is voor vroom en onvroom." Nee, de Heere ziet op het hart, en al die dingen komen dikwijls meer voort uit gewoonte, dan dat ze de gestalte van het hart uitdrukken. Doch hiermede wil ik niet tegenspreken een stil, zedig en bezadigd gelaat, of zeggen, dat het kwalijk zou zijn wanneer iemands aandoeningen gaande wordende, door anderen zouden gehoord of gezien worden. O nee, dat kan, als het in oprechtheid is, anderen wel eens tot jaloersheid verwekken en tot opwekking zijn. Maar ik zie op die dingen, die de wereld en zelfs de Godzaligen tot aanstoot zijn.

(3) Men moet zich voegen tot alle delen van de godsdienstoefening, en niet denken: het moet met mijn gestalte overeenkomen, en als het daarmede niet overeenstemt, is het voor mij vruchteloos. Nee, zet u maar in stilheid neer en verenig uw hart met alles wat er geschiedt. U zult er uw nut uit kunnen trekken, ja menigmaal ondervinden, dat Gods voorzienigheid het zo bestuurt, dat er een gepast woord voor u gesproken wordt.

- Bijvoorbeeld, lezen en doorgaans op die tijd zulke gedeelten, die op Christus en het werk van de verzoening zien - dat kan uw liefde tot Hem wel eens gaande maken.
- Onder het heilig psalmgezang, dat langzaam geschiedt, kunt u uw aandacht opwekken, het van stuk tot stuk nagaan, en met uw mond zo wel als met uw hart uw gedichten opzingen van uw Koning, en lof spreken ter gedachtenis van Gods heiligheid. O, het is niet te zeggen, als men zo in de geest zingt, hoe het gemoed daaronder kan verlevendigd en opgewekt worden.
- Begint de leraar met het bidden om een zegen, wenst hij voor zichzelf Gods hulp en bijstand, ondersteun hem dan met uw verzuchtingen tot God, dat hij mag bekwaam gemaakt worden om te zijn een uitdeler van de verborgenheden Gods. Bidt hij verder voor de gemeente, verenig uw hart daarmede. Bid dan niet voor uzelf, naar de gestalte, die u bezit, maar oefen daarin ook de gemeenschap van de

heiligen door eenparig de Heere te zoeken. En wekt God het hart van Zijn knechten eens wat op, zo gebeurt het wel dat de ziel daardoor aan de gang raakt onder de predikatie.

- Zoek u toch te bewaren voor verstrooide gedachten. Al waren het goede dingen, het komt dan niet te pas. Ga stil alle waarheden na, leg er uzelf bij neer. Vooral wanneer er kentekenen van genade worden voorgesteld, breng dat van stuk tot stuk op uw hart. Dat zal tot uw bemoediging en bevestiging zijn.

4. Nu komen wij tot ons vierde stuk, namelijk hoe *men zich zal gedragen om zijn voordeel te doen met het horen lezen van het formulier van het Avondmaal.*

Hier zeg ik in het algemeen, dat het nodig is daar aandachtig op te letten en zich onder het lezen niet bezig te houden met het lezen van een gedeelte uit Gods Woord of van andere boekjes, die bij zo'n gelegenheid door sommigen wel worden gebruikt. Maar men moet al de stukken van het Formulier ordentelijk nagaan en zoeken het hart daarbij te houden, en dan kan het wel eens zeer gezegend zijn.

(1) Want daar wordt getoond en bewezen, dat het Avondmaal van een Goddelijke oorsprong is, dat Christus het heeft ingesteld tot Zijn gedachtenis. Dan zien wij niet alleen dat wij verplicht zijn om hetzelve waar te nemen, maar ook hoe gegrond wij de zegen van God kunnen inwachten, omdat wij op Zijn bevel daar zijn saamvergaderd.

(2) Worden daar drie voorname kentekenen opgegeven, die er in een rechte Avondmaalganger vereist worden. Men vrage zichzelf af: 'Kan ik daar dan ja en amen op zeggen? Ken ik mijn zonden in hun grootheid en veelheid? Zou ik wel durven ontkennen, dat God mij aan mijzelf ontdekt heeft, en dat ik zag mijn zonden en vloekwaardigheid? Heb ik dat niet erkend met schaamte? Heeft dat mij niet menigmaal als een worm voor God doen kruipen en wegzinken in mijn onwaardigheid? Heb ik grond om te geloven dat mij al mijn zonden om Christus' wil vergeven zijn? Weet ik niet hoe beminnelijk en dierbaar Jezus mij werd, toen ik mijn verdoemelijkheid voor God zag?'

Ja, ik kan niet ontkennen, hoe ik tot Hem uit mijzelf gelopen ben, hoe ik tot Hem toevlucht nam en mij door het geloof in Zijn eeuwige liefdearmen neerwierp om door Hem gezaligd te worden.

Ik weet ook welk een voornemen ik had in 's Heeren Naam en kracht om heilig te zijn, om de zonden te doden, en om mijn ganse leven zo in te richten, dat ik Gode dankbaarheid betonen en voor Zijn aangezicht in oprechtheid wandelen mocht. En omdat ik God liefheb, Die geboren heeft, heb ik ook liefde tot degenen, die uit Hem geboren zijn; waarom ik van harte alle haat en vijandschap met mijn naasten wil afleggen en zoveel mogelijk is vrede houden met alle mensen.

(3) Hoort men de zonden en ergernissen voorstellen, die iemand het recht tot het Avondmaal ontnemen, dat kan het hart opwekken tot dankzegging aan God, om te zeggen: *Heere, door Uw bewarende genade heb ik mij nooit aan die zonde voor U schuldig gemaakt. En heb ik in het één of ander gezondigd, U weet, toen U het mij ontdekt hebt en met genade zijt voorgekomen, dat ik het heb beleden en verzoening in Jezus' bloed gezocht heb; en door Uw genade en Geest hebt U de kracht daarvan verbroken.*

(4) Zegt het formulier, dat men niet tot het Avondmaal komt om daarmede te betuigen, dat men zonder zonden is, maar integendeel, om in Christus' uitgestorte bloed vergeving voor, en door Zijn Geest kracht tegen de zonden te zoeken.

Dit kan tot bemoediging en vertroosting van het hart zijn, dat door het gevoel van de kracht van de verdorvenheid dikwijls van verre zou blijven staan en niet durven toenaderen om te zeggen: *Heere, U bent getuige, dat ik daarom ten Avondmaal kom, om de reinigmakende kracht van Jezus' bloed te ondervinden. Ik zal mijn onrein hart Hem aanbieden, opdat Hij het reinige. Gij weet dat het mij van harte leed is en welk een lust ik door genade heb om er tegen te strijden.*

(5) Wordt het voorname oogmerk van het Avondmaal aangewezen, dat het geschiedt tot gedachtenis van Christus en om Zijn dood te verkondigen? Daar krijgt men aanleiding om aandachtig te beschouwen al dat smartelijke ziels- en lichaamslijden, dat Christus om van de zonden wil, uit liefde tot zondaars heeft willen ondergaan, om hen van de toorn Gods te verlossen. Ja, dat Hij Zich in de dood overgaf om hen van het eeuwige verderf vrij te maken. Wanneer men dat met toepassing op zichzelf kan beschouwen, dan is het een gezegend middel om het hart in gulle en hartelijke liefde tot God en Christus gaande te maken en het in weerliefde aan Hem op te dragen.

(6) Wordt er gezegd, dat men in het Avondmaal gemeenschap van de heiligen oefent, omdat men van één brood samen eet en van één wijn drinkt? Dat kan de liefde tot alle gelovigen, die deel aan dezelfde Jezus hebben, gaande maken om zich in de geest met hen te verenigen. Ja ook met hen, die alreeds voor de troon zijn, die mede van datzelfde brood aten hier op aarde, aan de voorbruiloft, maar nu in volmaaktheid aanzitten aan het Avondmaal van de bruiloft des Lams.

(7) Wordt het besloten met het gebed en de belijdenis des geloofs? Dan moeten wij God ook om een zegen bidden, en wensen dat Hij onder het gebruik van het Avondmaal bij, ons tegenwoordig zij. En wij moeten met ons ganse hart ook *amen* zeggen op dat geloof, waarvan wij in het openbaar belijdenis doen, om te tonen, dat wij de waarheden niet alleen met de mond belijden, maar met het hart geloven tot zaligheid.

Wanneer men zo van het formulier zoekt gebruik te maken, dan zal het hart recht geschikt zijn om het tot de Avondmaalsgenieting te bereiden.

5. Dit was nu het vijfde en voorname stuk, dat wij moesten inzien, namelijk *hoe men zich moet gedragen in de toenadering tot en het zitten aan de tafel des Heeren.*

Hier moet ik vooraf zeggen, dat al degenen, die op een rechte wijze toenaderen - want tot die spreek ik nu alleen - zich moeten aanmerken als leden van één lichaam, verenigd met hetzelfde Hoofd. Dat moeten wij altijd in het oog houden, om ons als leden, waardig zo'n Hoofd, te gedragen. Hiertoe nu zijn enige uitwendige geschiktheden nodig, die meer zijn met betrekking tot elkaar; en dan enige inwendige, die een christen voor zichzelf te betrachten heeft.

Beginnen wij dan eerst met de uitwendige.

(1) Hier moet geweerd zijn alle wanorde, om het eerst of het laatst aan de tafel te gaan. Sta dan op als God uw hart het meest opwekt. Dit doet niets tot het wezen van de zaak toe. Want of men het eerst of het laatst gaat, men eet toch van hetzelfde brood en drinkt van dezelfde wijn; en dus oefent men gemeenschap met al de heiligen, zelfs met zulken, die daar niet tegenwoordig zijn.

(2) Wees er niet al te zeer op gezet om naast of tegenover de leraar te zitten, om het brood en de wijn uit zijn hand te ontvangen, en dat u daarom anderen zou verdringen of voorbijlopen. Dit is een bijgelovigheid, waar sommigen op gezet zijn, maar het is dwaasheid. Zij kunnen u alleen het uitwendig teken geven, maar

de verzegelende kracht is Gods werk. Als Jezus u Zijn liefdescepter toereikt, zal het evenveel zijn of u het brood van de dienaar zelf ontvangt, of dat het wordt rondgedeeld.

(3) Doet weg alle uitwendige groeten en buigingen, hetzij voor de leraar, of voor elkaar. Dat komt hier niet te pas. Als men met God bezig is, moet men aan die lage dingen niet denken. Er zijn andere gelegenheden genoeg om te tonen, dat het niet voortkomt uit onbescheidenheid en onvriendelijkheid, maar omdat nu uw hart met hogere dingen is ingenomen.

(4) Laten uw ogen hier voor u zien, om niet ginds en herwaarts om te zien, wie af of aan de tafel gaat, hoe zij zich bezig houden, hoe zij gekleed zijn. Dat zou een bewijs zijn, dat men niet nabij zijn hart was, en de vijand kan die gelegenheid allicht waarnemen om het oog ergens op te laten vallen, dat dan aanstonds vat op de geest krijgt om er aan te denken. En zo raakt men zijn hart kwijt eer men het weet. Tracht dan uw verleidend oog van alles, dat hinderen kan, af te wenden.

(5) Als u aan de verbondstafel neerzit, vestigt dan uw oog op de tekenen, het brood en de wijn. Velen hebben de gewoonte om hun ogen te sluiten, hetgeen uit een zuiver oogmerk kan geschieden, om niet afgeleid te worden. Ook kan het wel zijn uit inwendige aandoeningen van het gemoed, als de Heere het hart bewerkt, en dan wil ik het niet tegenspreken. Maar in het Avondmaal worden wij geroepen, niet alleen om te horen, te proeven en te smaken, maar ook om te zien hoe goed God is. zoals wij dan een geopende hand moeten hebben om de tekenen aan te nemen, een geopende mond om te eten en te drinken, zo moeten de ogen geopend zijn om het brood en de wijn te zien als zichtbare panden van Jezus' liefde.

(6) Allen, die zich aanmerken als gelovigen, verenigd met Christus en met elkaar, moeten voor elkaar bidden. Ziet men er aan tafel gaan, die onze broeders en zusters zijn in de Heere, dart moeten wij hen ondersteunen met onze gebeden, dat God hen met Zijn genade wil voorkomen, dat zij aan de tafel mogen verzadigd worden met het goede van Gods huis en het heilige van Zijn paleis. En dan zouden die weer voor ons bidden als wij toenaderen. En het is niet te zeggen, als dat hartelijk geschiedt, hoe de kracht van die gebeden wel eens wordt ondervonden.
Dit moesten wij aanmerken van het *uitwendige,* zoals het betrekking heeft tot elkaar; hetgeen echter ook veel invloed op de inwendige hartsgestalte hebben kan.

Eer wij nu tot het inwendige overgaan, moet ik nog één aanmerking vooraf laten gaan. Mogelijk zal iemand vragen, *wat beter is, óf dat de leraar onder de bediening van het Avondmaal slechts blijft bij de gewone woorden, die men gewoon is te gebruiken bij het breken en het ronddelen van het brood en de wijn, óf dat hij er nog een toespraak bijvoegt, die hij denkt, dat het meest gepast is om het hart van Gods volk te ondersteunen en te bemoedigen.*
Hier op antwoord ik met dit onderscheid:

- dat het zeker is, dat deze of gene Godvruchtigen wel eens gestalten kunnen bezitten, dat zij geen aanspraak of opwekking nodig hebben, dat zij in stilheid werkzaam zijn in de oefening van geloof en liefde. Ja, dat God hen wel eens wonderlijk ontmoet en de uitgangen van hun liefde met weeruitlatingen van Zijn liefde beantwoordt. Voor hen zou het mogelijk beter zijn hen door geen tussenspraken te hinderen. Maar doordat dezulken de minsten zijn in onze geesteloze dagen, en velen, in plaats van vrijmoedig toe te naderen, van verre staan, vol kommer, beroering en benauwdheid, het heil, dat hun wordt aangeboden, niet op zich durven toe te passen, noch de hand te leggen op de

beloften, zo is het nuttig, ja nodig, dat men die tracht te ondersteunen met zulke redenen, die hun vrijmoedigheid kunnen opwekken. Men moet de wenende Maria's, die Jezus niet zien, hoewel Hij aan de tafel tegenwoordig is, toeroepen: *Wat weent gij? Wie zoekt gij?* En hun tonen, dat het voor treurigen en bekommerden is en zij daarom vrijheid hebben om toe te naderen.

- Anderen zijn dikwijls dor en geesteloos; zij kunnen hun hart niet verheffen. Dezen worden wel eens door de opwekkingen, die er gedaan worden, verlevendigd en opgewekt. God bestuurt wel eens de mond van Zijn knechten, dat het op hun gestalte past. Ja, zelfs omtrent diegenen, die hartelijk werkzaam zijn, behaagt het God wel de aanspraken zo te zegenen, dat zij nog meer opgewekt en werkzaam worden.

Dus besluiten wij, dat het het beste is, onder de bediening van het Avondmaal met gepaste redenen de disgenoten te ondersteunen en voor te komen.

Laat ons nu het *inwendige,* hetwelk elke christen voor zichzelf in de toenadering tot en het zitten aan de tafel te betrachten heeft, wat nader inzien.
Vooreerst, als hij zal toenaderen, moet hij in het opstaan van zijn plaats zich voorstellen alsof de Heere Jezus tot hem in het bijzonder roept: "Alle dingen zijn gereed, komt tot de bruiloft! Komt, eet, vrienden, drinkt en wordt dronken! O liefste, laat uw ziel zich in vettigheid verlusten; Ik heb Mijn tafel toegericht voor uw aangezicht. Komt, eet van Mijn brood, en drinkt van de wijn, die Ik gemengd heb!" En op deze uitnodiging naar de tafel gaan met de betuigingen aan de Heere, dat men hartelijk wenst zó werkzaam omtrent Jezus te mogen zijn als het lichaam omtrent de tekenen; om met het oog des geloofs Hem te mogen zien als hangende aan het kruis; om met de hand des geloofs Hem te mogen aannemen en door de mond des geloofs Hem te mogen genieten. Met die verzuchtingen moet men zich aan de tafel neerzetten.
Vraagt u *wat men, aan de tafel zijnde, het beste zal denken, of waaromtrent men werkzaam zal zijn?*
Dan moet ik hierop in het algemeen zeggen - hetgeen tevoren ook is aangemerkt - dat u, omdat het maar een korte tijd is dat u aan de tafel zit, niet te veel moet willen doen. Zet u maar stil neer, met uitzien naar de Heere en wachten op de God uws heils. Breng het ledige vat van uw hart tot Gods volle algenoegzaamheid, om genade voor genade van Hem te ontvangen. Misschien zal Hij tot u van vrede spreken en uw ziel liefelijk omhelzen.
Maar doordat er evenwel geen beloften zijn, dat God u onmiddellijk ontmoeten zal, moet u niet werkeloos zijn; en dan is er niets nuttiger of nodiger, dan dat de ziel aan de ene kant inzinkt in haar eigen onwaardigheid, nietigheid en verdoemelijkheid voor God. Dat ze zegt: *Ik, zo'n aardworm, zo'n niet. die maar een zondig stof en verdoemelijk as ben, mag ik hier neerzitten aan des Heeren tafel? Mag ik eten van Uw brood en drinken van Uw wijn? Wordt het mij vergund in te gaan in des Konings paleis? Worden mij de vettigheden van Uw huis en de goederen van Uw Koninkrijk uitgedeeld? Heere, ik ben geringer dan al Uw weldadigheden en trouw, die Gij aan mij bewijst. Wilt Gij Uw oog op zulk één wenden? Wat zal Uw knecht, wat zal Uw dienstmaagd tot U zeggen, Heere, Heere? Ik ben niet waardig, dat Gij onder mijn dak zoudt inkomen.*
O, het is niet te zeggen hoe zoet en verkwikkelijk zo'n gestalte is voor de ziel, en hoe aangenaam in de ogen Gods; daar wil Hij Zijn genade aan bewijzen.
Maar dit gezicht van de onwaardigheid moet de ziel niet onvrijmoedig en ongelovig maken, om vare verre te blijven staan en te denken: ik ben al te onwaardig en al te

zondig, mijn gebrek is al te groot, dan dat ik zou durven toenaderen. Och nee, omdat het zo groot is, hebt ge zo'n volheid nodig om uw gebrek vervuld te krijgen. Omdat u zo onwaardig zijt, moet u Jezus de kroon opzetten, dat Hij naar zulken wil omzien. Omdat u zo zondig zijt, moet u lopen tot Zijn uitgestort bloed, om daarin gewassen te worden. Omdat u vloekwaardig zijt, moet u verberging zoeken in Zijn wonden. Men kan immers niet te ellendig zijn om genezen te willen worden; niet te arm om rijk gemaakt en met goederen verzadigd te worden? Dit alles moet dan uw vrijmoedigheid veel meer opwekken om naar die volheid heen te gaan, waar al uw gebrek kan vervuld worden.

Maar als u dus stil staat bij uzelf, zie dan aan de andere kant aan de tafel een afgrond van liefde en genade geopend. O, hier zult ge zien de meest liefdevolle God in Zijn eeuwige ontfermingen. Een Drie-enig, zalig, algenoegzaam God, Die de zondaar niet nodig had, maar alleen uit vrije genade op hem wilde neerzien.

a. Denkt, dat u God de Vader als van de hemel hoort roepen: "Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde, en daarom trek ik u met goedertierenheid, Mijn kinderen, liever dan dat u zou sterven en in de afgrond des verderfs neerzinken. Ik heb Mijn Zoon, de Zoon Mijner liefde, Die Mijn vermaking was van eeuwigheid, willen afzonderen, tot Borg aanstellen, in de wereld zenden in de gestalte van een dienstknecht, en overgeven aan de allerschandelijkste, smadelijkste en vervloektste dood des kruises, om voor u te worden een oorzaak van eeuwige zaligheid. Hierin bevestig Ik Mijn liefde jegens u, dat Christus voor u gestorven is toen gij nog zondaars waart. Alzo lief, zo onbegrijpelijk lief, heb Ik de wereld gehad, dat Ik Mijn eniggeboren Zoon gegeven heb, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe. Dit alles bied Ik u aan. En om uw ongelovigheid te hulp te komen, ziedaar de zichtbare panden. waarmede Ik het wil verzegelen. Neemt die aan, zegt maar amen op Mijn voorstel. Omhelst in het genieten van dezelve Mijn Zoon, en dan zult u het leven vinden en een welgevallen van Mij trekken."
b. Daar zult u de Heere Jezus zien als voor uw ogen afgeschilderd, hangende aan het kruis, Die Zich uit loutere liefde voor zondaren in de dood overgaf; Die Zijn bloed stortte om hen daardoor vrij te kopen van het verderf. Denk, dat u Hem daar aan de tafel hoort roepen, alsof Hij het tot u persoonlijk zei: "Mijn verlegen kind, kom, treed toe, wat draalt ge? Hoe staat u van ver? Ik, uw Meester, roep u. Ik heb een eeuwige zaligheid voor u verworven; die zal Ik u toepassen. Ik sta gereed om u Mijn liefdescepter toe te reiken; Ik wil u omhelzen. Ik bied al Mijn zalige schatten en volheden u aan. Kom, wend u naar Mij toe. In Mij, de Heere Heere, zijn gerechtigheden en sterkte. Al is uw gebrek nog zo groot, al bent u nog zo ellendig, Ik heb volheid genoeg om het te vervullen. Mijn Naam is Ontfermer; Ik ben de barmhartige Samaritaan, Die uw wonden wil verbinden. Kom maar tot Mij, Ik zal u geenszins uitwerpen. Ziedaar, de panden van Mijn liefde geef Ik u in handen, neem die aan, werp u op Mij neer als uw Borg en Middelaar."
   Op deze liefderijke nodiging moet u vrijmoedig de zegeltekens aannemen, u niet door ongeloof laten terughouden, maar denken: Zou Jezus Zich in de dood voor zondaars hebben overgegeven, en zou Hij mij nu verstoten? Hij heeft in Zijn omwandeling op aarde zo menige ellendige geholpen, die tot Hem kwam, en zou Hij mij afwijzen, daar Hij Zichzelf in liefde aanbiedt? Indien Hij lust tot mijn verderf had, Hij zou de tafel niet dekken voor mijn aangezicht. Ik wil dan het aangeboden heil aannemen en op mij toepassen.

c. Ja, daar zult u ook door het geloof God de Heilige Geest zien, Die de Werkmeester is van alle genade, en gereed staat om u op het nauwst met Jezus te verenigen; Die uw hand, al was ze bevende, in de hand van Jezus wil brengen om Hem opnieuw het woord van trouw te geven; Die onder het gebruik van de liefdepanden de liefde Gods wil verzegelen aan uw hart.
d. O, het is niet te zeggen hoe zo'n werkzaamheid omtrent de Drie-enige God het hart wonderlijk kan opwekken, verlevendigen en in liefde gaande maken, om de Heere te omhelzen en te betuigen: Heere, wilt U zóveel doen in liefde aan zulk één als ik ben? Wel, ik wil U dan ook hartelijk liefhebben. Ja, wilt Ge U als de Verbondsgod aanbieden en zeggen: "Ik wil uw God zijn?" Ik zeg: Amen, Heere, ik wil ook de Uwe zijn voor nu en voor eeuwig. Ik verklaar openlijk, dat ik het met U wil houden, en daarop neem ik het zegelteken uit Uw hand."
   Zie, dit was een recht betamelijke en Gode welbehaaglijke gestalte onder de Avondmaalsgenieting.

Maar veel Godvruchtigen zullen mogelijk zeggen: *Ja, dat is waar, het is heugelijk als men zo hartelijk kan werkzaam zijn; maar het gaat dikwijls anders. Al zoekt men zich die waarheden voor te stellen, het hart is er zo niet onder opgewekt. Het belieft God niet altijd het te bedauwen met Zijn Geest. Ik ga dikwijls dor en dood ten Avondmaal, en dan heb ik er die zoetigheid en troost niet van.*
Dit kan wel gebeuren, het is waar, en zo toont de Heere, dat Hij vrijmachtig is in het uitdelen van Zijn genade, daar en in die mate zoals Hij wil. Maar het kan wel in u ontstaan omdat u veeltijds te grote gedachten hebt van het Avondmaal. Het is alsof men daar wonderlijke en onmiddellijke ontdekkingen zou hebben van Gods liefde; of men met Paulus tot in de derde hemel zou worden opgetrokken en God onmiddellijk aanschouwen. Het is waar, de Heere doet het wel eens aan deze of gene, maar dat is Zijn gewone weg niet. Het geschiedt dan meest als Hij iemand wil brengen in beproevingen en door duistere wegen wil leiden, om hem van tevoren aan te moedigen en tot de strijd toe te rusten. Of als Hij hen spoedig door de dood zal weghalen, dan gebeurt het wel, dat Hij hun in het Avondmaal nog eens een onderpand van Zijn liefde geeft; dat Hij het hart wonderlijk bemoedigt en opwekt door te doen proeven van het Manna, dat verborgen is, en als bij voorsmaken iets van die overvloed, welke in de hemel voor hen is weggelegd, te smaken geeft om het verlangen op te wekken. Maar dit, zeg ik, is iets ongewoons, dat moeten wij niet verwachten, want daar heeft God nergens beloften voor gegeven. Wij moeten daar ook niet te zeer op gezet zijn of er naar verlangen. Laten wij dat aan de Heere overlaten. Hij is vrij; wij moeten hier niet door gevoelen en onmiddellijk genieten, maar door geloven wandelen, en daar worden wij ook in het Avondmaal toe geroepen. Het is alles geloof, dat daar geoefend wordt. En mag men gelovig toenaderen, dat is een dierbare gestalte, ja uitnemend groot, als u maar begrijpt wat geloven is.

- Want is het niet groot als u zo in het gezicht van uw gebrek in uw eigen onwaardigheid moogt neerzinken? Als u zo nederig, zo klein en zo ootmoedig voor de hoge God moogt komen?
- Is het niet groot, dat de Heere Jezus aan u dierbaar is geworden? Dat u kunt zeggen: Hij is de Schoonste, de Rijkste, de Beminnenswaardigste; al wat aan Hem is, is gans begeerlijk?
- Is het niet een grote genade, als uw hart in verlangen, in hongeren, en dorsten naar Hem uitgaat, dat niets in de wereld u zo dierbaar is dan deel aan Jezus te hebben; dat u daarom alles wel wilt verloochenen?

- Is het niet groot, als u gelovig de tekenen moogt gebruiken en betuigen: zoals ik het brood en de wijn, die mij worden aangeboden, aanneem, zo wens ik ook Jezus aan te nemen; zoals ik mij er mede verenig, zo wens ik op het nauwst met Hem verenigd te worden? Al genoot u dan anders niet, is het niet heugelijk?

Ja, zult ge zeggen, *dan zou het nog al wel zijn; kon ik maar zo gelovig naderen. Maar het is op zijn best maar een toevluchtnemend geloof, dat nog zo duister is. En als ik zo nader, dan heb ik er zoveel vrucht niet van en het ontneemt al mijn vrijmoedigheid, omdat ik vrees dat het voor mij niet is. Ik durf mij de genadegoederen, die daar verzegeld worden, niet toe te passen.*
Doch dit moet u ook niet terughouden. Een toevluchtnemend geloof is ook geloof, en Gode zowel aangenaam als het verzekerde. Ga maar hongerende en dorstende, loop en vlied tot Jezus en betuig Hem, dat u liever voor Zijn voeten wilt sterven, dan van Hem afblijven. En zo zult u ook met vrucht ten Avondmaal gaan.

6. Zien wij nu nog eens ons zesde of laatste stuk, namelijk *hoe een gelovige, aan de tafel geweest zijnde, moet werkzaam zijn in het terugkeren van dezelve, onder de overige plichten van de godsdienstoefening en het gaan naar zijn huis.*

Vooreerst dan nog onder de godsdienstoefening.

(1) Als de leraar bij het afgaan van de tafel de zegen geeft, past het, dat men die biddende aanhoort en zegt: *Heere, nu ga ik heen, maar laat Uw vrede en zegen op mij rusten; blijf u mij bij met Uw genade. Ik kan hier niet altijd aan Uw tafel zitten, omdat ik in de woestijn van de wereld ben, maar evenwel kleeft mijn ziel U achteraan; laat dan Uw rechterhand mij ondersteunen.*
(2) Dan moet men het hart in dankbaarheid tot God ontboezemen en in schaamte wegzinken voor Hem, vanwege de grootheid van Zijn liefde, dat wij, zo onwaardigen en ellendigen, hebben mogen zitten aan Zijn tafel en gemeenschap oefenen met God, met de zaligen voor de troon en met al de heiligen op aarde. Dan moeten we in verlegenheid zeggen: Heere, wat zal ik U vergelden voor al Uw weldaden? Wat zal ik doen om Uw liefde te beantwoorden? Hartelijk zal ik U weerom liefhebben, Heere, mijn Sterkte! Nu zal de liefde Gods in Christus mij dringen om te oordelen, dat zoals Een voor allen gestorven is, dat het ook betamelijk is, dat wij allen gestorven zijn; om nu niet meer onszelf te leven, maar Die, Die voor ons gestorven is. Nu zal ik in des Heeren Naam en kracht mijn leden stellen tot wapenen van de gerechtigheid, Gode tot heerlijkheid. Ik heb het gezworen en ik wil het bevestigen, dat ik zal houden de rechten Uwer gerechtigheid.
(3) Dan moeten wij ons afvragen of de Heere onze ziel verkwikt en met Zijn goedertierenheid verzadigd heeft. Of wij, aan Zijn tafel zittende, ook de geestelijke spijs en drank genoten hebben. En dan moeten wij voornemens zijn om door de kracht van die spijze door de woestijn van de wereld heen te gaan, al onze dagen, opdat het blijke, dat het waarlijk een zielevoedsel is.
(4) Bent u aan de tafel geweest, neem dan in stilheid weer uw plaats in om de overige delen van de godsdienstoefening waar te nemen. Het is slecht en te misprijzen in velen, dat zij, van de tafel komende, aanstonds naar hun huis terugkeren, alsof er nu geen werk meer te doen was. Nee, wij moeten daar blijven totdat de ganse godsdienstoefening geëindigd is, tenzij iemand noodzakelijk weg moet gaan. En ook dan moeten wij dezulken met gebeden helpen en ondersteunen. Maar anders

moet men saamvergaderd blijven totdat de lofzegging en het gebed geëindigd, de psalm gezongen en de zegen uitgesproken zijn; en dat alles met aandacht nagaan. Men let er doorgaans niet genoeg op als men de Heere prijst en elk als tot zichzelf zegt: "Loof de Heere, mijn ziel, Die al uw zonden vergeeft; Die uw krankheden geneest; Die uw leven verlost van het verderf; Die u kroont met goedertierenheid en barmhartigheden!" Als zulke en dergelijke gedeelten uit Gods Woord met een aandachtig, nederig en eerbiedig hart worden gezegd, het is niet te zeggen van welk nut het kan zijn.

Maar ten tweede, uit de kerk naar zijn huis terugkerende, moet men:

(1) Zich zorgvuldig er voor wachten, dat men zich niet aanstonds in gesprek met anderen begeeft, opdat het hart zijn gezetheid niet verlieze en van de Heere wordt afgeleid. Men moet elke gelegenheid daartoe zoeken te ontgaan, of, als men er niet van tussen kan, dan toch niet spreken over wereldse dingen, maar óf van de gehoorde waarheden, óf aan elkaar eens vertellen hoe het ons is gegaan; opdat de harten nog eens in de liefde Gods ontvonkt mochten worden en de één de ander tot jaloersheid verwekke. Dan kan het nuttig zijn.
(2) Dan moeten wij, thuis komende, zo wij enige gelegenheid daartoe hebben, ons in de eenzaamheid begeven, om daar naar de gelegenheid des tijds de Heere te danken, dat wij in Zijn huis aan Zijn tafel hebben mogen zitten; dat wij met andere heiligen ons verbond hebben mogen vernieuwen en openlijk verklaren, dat wij de Heere willen dienen met een eenparige schouder. En dan moeten wij ons nog opnieuw aan Hem verbinden en opdragen.
(3) Dan moeten wij ons er vooral voor wachten, als wij tot het huisgezin terugkeren, dat het hart door het één of ander van God wordt afgetrokken, dat wij ons bemoeien met dingen, die men vermijden kan en dan niet te pas komen. Maar dat men elkaar voorts opwekke, al was het dat men samen de knieën nog eens voor God boog om een zegen te bidden over de volgende godsdienstoefening.

Wat nu verder te doen is in het overige van de dag en in het vervolg, zal de stof zijn van een volgende verhandeling, als wij van de nabetrachting zullen spreken. Dit dacht ik nodig en nuttig te zijn om tot dit stuk te zeggen.

Toepassing

Nu moet ik, bij wijze van toe-eigening nog een woord hierbij voegen, zowel tot overtuiging van nog onbekeerden, als tot bemoediging van Gods volk.

Vooreerst heb ik een woord tot *zorgeloze en natuurlijke mensen.*

Dezen zullen, dit alles horende, mogelijk zeggen: Wel, wat een last wat een vermoeidheid! Moet men zo ten Avondmaal gaan? Wordt er zoveel vereist op zo'n dag? Dan is de dienst van God wel zwaar, want wie is daartoe in staat? Ja, dan zijn wij óf geen rechte avondmaalgangers, óf het is niet noodzakelijk zoveel plichten te betrachten; want zo zijn wij nog nooit werkzaam geweest.

Maar arme, dwaze en blinde wereld, denkt u dat dit een last is? O, het is een allerlevendigst bewijs, dat u nog nooit iets van het beminnelijke van de dienst van God hebt leren kennen. Want er is niets, dat Gods kinderen meer tot lust, tot blijdschap en wezenlijke vergenoeging is. Zij kunnen, als zij goed gesteld zijn, naar de dag van het Avondmaal verlangen als naar de dag van een bruiloft. Er is voor hen niets heugelijker dan daar het hart eens op te halen, daar innig en hartelijk met God

gemeenschap te oefenen. Maar omdat u nog nooit bij bevinding weet hoe goed het is God te dienen, zo weet u ook hier niet van. En het besluit, dat u maakt, is de waarheid: Moet het zo zijn, dan ben ik nog nooit recht ten Avondmaal geweest. Want u neemt het slechts waar uit sleur en gewoonte, en denkt, dat het uiterlijke genoeg is; en daarom is het u zo gemakkelijk.

Ja maar, zegt u, *zou men zó veel moeten doen en zó veel plichten betrachten? Wel, dan leert men de mens een werkgerechtigheid, en dat strijdt tegen onze religie. Want daarin leert men, dat de mens diep onmachtig is om iets te doen, en dat God het alles moet werken.*
Ja, dat is waar, God moet alles werken, en wij houden, volgens Gods Woord, de leer van de onmacht des mensen staande. Maar doordat hij een redelijk schepsel is, zo wil God dat hij de middelen zal gebruiken. Want of men al zegt: God moet alles doen, wij zijn machteloos; en u slaat die weg niet in, langs welke God de zegen wil doen neerdalen, zo kunt u die ook niet verwachten. Nee, de Heere bindt u aan de middelen, en als u die in getrouwheid en naarstigheid gebruikt, wie weet welk een zegen God daarop zou geven. En met dat oogmerk stellen wij de middelen voor, om die in afhankelijkheid van God te gebruiken. O, dat u meer waarde hechtte aan de dienst van God, u zou ook ijveriger de middelen, om daarin te vorderen, waarnemen. Gods volk doet het met zoveel blijdschap, en zij ondervinden wel eens, als zij er in bezig zijn, dat de zuidenwind van Gods Geest de hof van hun hart doorwaait en hun geloof, liefde, hoop, verlangen, verwondering en blijdschap gaande raakt.
Ach ellendige, arme mens, die zolang ten Avondmaal bent gegaan en nog nooit op de rechte wijze, leg het toch eens op uw hart. Denk eens: '*Wordt er zóveel toe vereist?* En het moet waarheid zijn, omdat Paulus zelfs zegt: "Die onwaardig eet en drinkt, die eet en drinkt zichzelf een oordeel." Wel, waar blijf ik dan, die zo onbereid toenader; die 's morgens lui, loom en vadsig uit mijn bed opsta, niet eens in het eenzame mijn knieën voor God buig, of op zijn best een formuliergebed bid, maar die niet weet van dat roepen, dat schreien tot God? Ik, die zo onbedachtzaam met een hart, dat met zonden en ijdelheden vervuld is, toenader? Ik, die, aan de tafel zijnde, mijn ogen her en derwaarts liet vliegen, naar dezen en genen zag, zonder eens aan mijzelf te denken, of aan God, of aan de Heere Jezus en Zijn dood, die ik daar uitwendig verkondigde?'
Indien u zo eens uzelf beschouwde, zou u spoedig zien moeten, dat u maar uit sleur en gewoonte genaderd bent; dat u maar een gast waart zonder bruiloftskleed. O, welk een rampzalige toestand is dit! Dan staat u te wachten, dat de Koning, bij het bezien van Zijn aanzittende gasten, tot u zeggen zal: Vriend, vriendin, hoe zijt gij hier gekomen, geen bruiloftskleed aan hebbende? "Bindt hun handen en voeten, en werpt hen uit in de buitenste duisternis, daar wening van de ogen en knersing van de tanden zijn zal'. En dan zult u moeten verstommen. Ach, dat de Heere u hier eens een indruk van gaf en u overtuigde van uw zondig en onbetamelijk gedrag omtrent Hem.
En ziet u het, belijdt het met schaamte, zoekt er verzoening over in het bloed van Jezus. En wees toch zorgvuldiger, om zo los en onbedachtzaam niet weer toe te naderen. De tijd is nu weer voorhanden! Ga eerst eens bedaard bij uzelf neerzitten en denkt: 'Ik ben zo menigmaal genaderd op een onbetamelijke wijze, mocht het nu eens met meer indruk zijn. Ik wil aan mijn kant de middelen waarnemen en mij schikken om God te ontmoeten.' Wie weet wat de Heere nog doen zal.

Maar voornamelijk heb ik nog een woord tot u, *volk van God, bekommerden, beroerden en verlegenen, vooral tegen de Avondmaalstijden.*

U denkt: *Ik heb geen recht om zo vrijmoedig toe te naderen, mijn zonden zijn te groot; het heil, dat daar wordt aangeboden, is voor mij niet. Ik vrees, dat ik mij een oordeel zal eten en drinken, en daarom durf ik niet ten Avondmaal gaan.*
Antwoord. O, tot u moet ik zeggen: Ja, u mag en moet niet achterblijven. U bent de rechte voorwerpen van Jezus' nodiging. Als u maar tot hem komt, Hij doet die grote belofte: "Ik zal hen geenszins uitwerpen." Onder geen voorwaarde uitwerpen, wel waarom zou Hij u dan uitwerpen? En dat woord "geenszins" neemt al uw zwarigheden weg, want al had de Heere Jezus nog zo veel gestalten voorgesteld, en maar iets uitgezonderd, dan zou u mogelijk denken: *dat raakt mij!* Maar nu is het alleen: elk, die komt, hoe groot, hoe veel, hoe langdurig hij gezondigd heeft, hoe zeer hij nog onder de zonden zwoegt, *Ik zal hem aannemen. Ik bied hem al Mijn heilgoederen aan, dat wil Ik in het Avondmaal verzegelen.*

Wel, zult ge zeggen, *is dat waarheid? Dan mag een stout zondaar ook wel toenaderen, want dan wordt niemand uitgesloten.*
Ja, dat is waarheid, een stout zondaar mag ook komen, als hij maar wil op zo'n wijze door Christus gezaligd worden, als het Evangelie voorschrijft. Maar omdat hij liever in de zonden blijft leven, dan daarvan vrijgemaakt te worden, zo toont hij, dat hij niet wil. Maar dat durft u immers niet te zeggen? Integendeel, kunt u de Heere niet tot getuige roepen en zeggen: "U weet tot welk een last mij de zonde is, hoe het mij tot innige smart is, hoe zeer ik daaronder zwoeg en worstel. U bent getuige van mijn tranen, die ik daarover in het verborgen uitstort. Hoe menigmaal ik roep: Och, ik ellendig mens, wie zal mij verlossen van dit lichaam van de zonde? U weet hoe graag ik daarvan zou worden vrijgemaakt; hoe dikwijls ik Jezus tot Koning uitroep om haar in mij te verbreken."
Welnu, kunt u dit in oprechtheid betuigen? Dan moet ik u zeggen, dat uw zonden niet te groot zijn en u uw vrijmoedigheid niet mogen benemen. Wend u maar naar Jezus, werp u voor Zijn voeten neer, en betuig, dat u als een ellendige wilt gezaligd worden. U bent immers geen groter zondaar dan de verloren zoon, die van zijn vader was weggelopen, die op een baldadige wijze zijn geld had doorgebracht, en die evenwel, toen hij begon tot zichzelf te komen, het besluit nam en zei: *Ik zal opstaan en tot mijn vader gaan en belijdenis doen van mijn zonden.* En hij vond genade. De vader had wel reden om hem te verstoten, maar nee, hij loopt met zeker zoveel liefde tot zijn zoon, als de zoon tot hem. Hij omhelst hem, hij neemt hem weer aan en onthaalt hem aan zijn tafel.
Wel bekommerde, dit heeft de Heere Jezus tot uw bemoediging gezegd, om u hierin een schilderij te geven van de grootheid van Zijn liefde, dat Hij grote zondaars niet wil afwijzen, maar roept: "Wie u bent, al was u nog zo zondig, al had u Mijn beeld vertrapt, Mijn goedheid versmaad, u in allerlei wellusten gebaad; zo u maar als de verloren zoon u tot Mij wendt, uw zonden en onwaardigheid belijdt, Ik zal u ook omhelzen en aannemen. Ik stel er Mijn eer in, dat ik de grootste zondaars zalig. Daarom heb Ik Mijn bloed gestort en Mij in de dood overgegeven, en Ik wil het u in het Avondmaal verzegelen."
Kan de Heere Jezus wel meer doen om u uit te lokken? Wel, ga dan vrijmoedig tot Hem en zet u aan Zijn tafel neer.

Ja maar, zegt u, *ik mocht mij evenwel eens bedriegen, dat ik niet recht kwam; daar is zoveel aan gelegen!*

Och nee, u kunt u niet bedriegen. Als ge u bewust zijt, dat het u waarlijk om Jezus te doen is, dat ge u aller zonden vijand verklaart en niets aan de hand wilt houden, maar tot ieder van die zegt: heen uit! is dat een bewijs van uw oprechtheid. Wel, dat kunt u immers betuigen voor de Heere? En is dat waarheid, dan kan ik u verzekeren, dat uw zonden u niet alleen niet mogen terughouden, maar veel meer moeten opwekken om tot de genadetafel te gaan, alwaar Jezus' bloed tot verzoening wordt voorgesteld.

Maar, zult ge zeggen, *het is evenwel zo groot; hoe zou ik, onwaardige, zo'n grote genade op mij durven toepassen? Hoe zou ik mij durven neerzetten aan de tafel om het brood van de kinderen te nemen?*
Ja, het is groot, het is onbegrijpelijk groot voor een zondige aardworm om te ontvangen, maar het is voor God niet te groot om te geven. Omdat God zo oneindig en onbegrijpelijk is in Zijn Wezen, is Hij het ook in Zijn liefde. En wat kan het anders dan groot zijn, dat door zo'n God wordt geschonken? Men moet er over uitroepen: "O, hoe groot is Uw goed, dat u weggelegd hebt voor degenen, die U vrezen!" En: "Zo hoog de hemel is boven de aarde, zo geweldig is Zijn goedertierenheid over degenen, die Hem vrezen." En dat zal een eeuwige stof van verwondering en dankzegging zijn; maar daarom moet het u uw vrijmoedigheid niet benemen.

Maar anderen van Gods kinderen zullen zeggen: *Ik weet nauwelijks wat te doen. Ik durf niet ten Avondmaal gaan, omdat ik geen goede gestalte heb; en ik durf er niet van af te blijven, omdat ik tegen het gebod van God zou zondigen. Zie ik op mijn gestalte, die is zo geesteloos, zo dor, zo ongevoelig, dat al zoek ik mij tot enige werkzaamheden op te wekken, het is of er geest noch leven in is. Hoe zou ik zo aan des Heeren tafel durven gaan?*
Ik antwoord, dat u zeker reden tot schaamte hierover hebt, en dat het bondszegel te dierbaar is om het harteloos te gebruiken. Maar kom, sta eens stil, wees niet te zeer beroerd. Laat ik u eens afvragen: Is uw staat en uw gestalte, daar u zo over klaagt, u tot genoegen of tot ongenoegen? Klaagt u het alleen maar voor mensen, of ook in het eenzame voor God? bent u wel gerust om zo te leven? Is het u niet tot innige droefheid, dat uw ijver, uw ernst en gezetheid zo verslapt zijn? Zou het niet uw hartelijke blijdschap zijn, als uw hart meer verlevendigd mocht zijn? Kunt u hierop antwoorden: *Och ja, zo is het; de Heere weet hoe ik er onder gebukt ga?* Wel, dan mag het u geenszins van het Avondmaal terughouden. Dat zou zijn alsof een kranke weigerde door de medicijnmeester geholpen te worden. Dan moet u het gebruiken als eer. medicijn om genezen te worden. Waar wilt u anders heengaan? Er is immers geen andere weg? Is het Jezus niet alleen, Die u moet helpen? Kom dan als een kranke en gewonde, leg u aan dat Bethesda-water neer, wacht op de roering des Geestes, dat Die uw dor en dodig hart aanrake. Wie weet wat God nog doen zal. En kunt u niet zo levendig en opgewekt gaan, doe het dan gelovig en wacht op de Heere.

Of zegt ge: *Ik was onder de waarneming van de godsdienstoefening nogal enigszins opgewekt, maar het is of het, zodra ik opsta om aan de tafel te gaan, weg is; ik kan mijn aandacht niet bepalen, mijn hart wordt dor; en dat beneemt mij mijn vrijmoedigheid.*
Maar dat kan hier wel vandaan komen, dat uw oog in het heengaan eens hier of daar op valt. Dat trekt aanstonds het afdwalend hart van de Heere af, als het niet waakzaam genoeg is, en de satan neemt aanstonds die gelegenheid waar. En het is niet te zeggen

hoe weinig er toe nodig is. Maar als dit u gebeurt, wees niet te zeer ontroerd. Zoek uw oog maar aanstonds af te wenden. En zie er de grote kracht van de verdorvenheid uit, die in u is; dat het allerminste u tot de oefening van de heiligste plichten onbekwaam maakt. Ga daarom ook naar Jezus en Zijn bloed, dat u in het Avondmaal wordt voorgesteld, om verzoening over de zonden van uw heilige dingen, en om kracht tegen dezelve. Dan zal ook dit u niet hinderen om met vrucht te eten en te drinken.

Laat ons dan samen met vrijmoedigheid toegaan, hetzij met minder, hetzij met meer opgewektheid. Mijn wens is, dat de Heere ons in Zijn gunst wil ontmoeten en die genade schenken, die Hem het heerlijkst en ons het gezegendst en zaligst is, opdat het ons zij een geestelijk zielevoedsel, om op te wassen in de genade. Gode tot heerlijkheid en roem. Amen, het zij zo!

DE WARE DISGENOOT

Wijze: Psalm 116

Dit is de dag, zo vol van majesteit;
Ik zie de zon van Jezus' liefde stralen.
Dat Godd'lijk licht leidt mij langs berg en dalen;
Verbreekt in 't hart de wolk van de donkerheid.

Bekleed mij, Heer', met 't hemels bruiloftskleed,
En reinig mij van mijn verborgen zonden;
Besproei mijn ziel met 't bloed uit Jezus' wonden;
'k Hef 't hart tot U, Die mijn bedoeling weet.

Geloofd zijt U, getrouw' en liefd'rijk' God.
Daar 'k onverlet mag opgaan naar Uw woning,
Om aan de dis van Sions Erekoning
Te smaken 't zoet van 't hemels heilgenot.

O Levensarts, maak u mijn ziel gezond;
Doe nu geloof en hoop en liefde werken.
'k Ben afgemat, och wil mij weer versterken.
Hernieuw met mij Uw eeuwig vreéverbond.

'k Ga blij te moe^ naar die geliefde dis,
Om brood en wijn als hemelvrucht te smaken;
'k Voel nu mijn hart door 't vuur van de liefde blaken,
Daar Hij, Die stierf, maar leeft, mijn Gastheer is!

Zou 'k aarz'len? Nee, ik ga naar Horeb niet,
Daar d' eis van de wet het schuldvol hart doet beven.
'k Mag mij vol vreugd naar Golgotha begeven,
Waar 't oog van de ziel 't gekruiste Godslam ziet.

'k Zie nu wat God voor mij, ellend'ling is;
Zijn eigen Zoon heeft Hij niet willen sparen;
Hij deed Hem smart en kruis en dood ervaren,
Tot 's zondaars heil en hemels' erfenis.

Bedwelmend' een! Een slaaf, geboeid aan 't stof,
Verdiept in schuld en aan de dood verbonden,
Krijgt hier ontslag, en balsem voor zijn wonden;
Praalt aan de dis van 't zalig hemelhof.

Melaatse ziel, wat is uw Priester goed!
Daar g' in uw smart ellendig moest bezwijken,
Wil Hij u hier met heil'ge olie strijken,
En reinigen met 't dierbaarst offerbloed.

'k Lees door 't geloof aan 't kruis mijn vrijheidsbrief;
Het hemelkoor zingt met mij feestgezangen;
'k Voel nu noch smart, noch straf van de zonden prangen;
't Is al voldaan! - Mijn ziel, heb Jezus lief!

O hemelspijs, hoe smaakt mij dit genot!
'k Voel nu de kracht van Jezus' doen en lijden;
Zijn liefd' en trouw, Zijn goedheid in 't bevrijden,
En 't heilig doel van een Drie-enig God.

Och, straal mij aan met 't licht van Uwe Geest!
O Heiland! ja, u bent mijn liefde waardig!
Maak bij Uw kruis mij need'rig en boetvaardig;
Uw doodmaal is mij 't zaligst levensfeest!

Veertiende Verhandeling

Over de betamelijke nabetrachting, hoe een. Godvruchtige zich Gode waardig zal gedragen na het gebruik van het Heilig Avondmaal

Gesproken hebbende over de Godvruchtige toebereiding tot en de nodige geschiktheid onder het gebruik van het Avondmaal, moeten wij nu nog spreken over *de betamelijke nabetrachting,* of welk de beste en Gode welbehaaglijkste plichten zijn, waarin een christen zich heeft te oefenen om recht vrucht van het Avondmaal te hebben.

Om dit te doen, zal ik langs deze gronden onze gedachten leiden.

1. Ik zal bewijzen hoe noodzakelijk het is door een waardig gedrag Gode dankbaarheid te bewijzen.
2. Dan zal ik tonen welke voornamelijk de stukken zijn, die iemand tot nabetrachting heeft waar te nemen.
3. Dan zal ik enige bekommerde en kleinmoedige vragen van zwakgelovigen, die zij omtrent deze drie verhandelingen zouden kunnen doen, voorstellen en beantwoorden.
4. Eindelijk zal ik het één en ander, bij wijze van toepassing, wat nader op het gemoed binden.

Beginnen wij dan van het eerste, namelijk de noodzakelijkheid van een Godvruchtige nabetrachting.

Deze blijkt hieruit:

1. Alle weldaden, die God bewijst, zelfs in de natuur, eisen ware dankbaarheid, zowel uit aanmerking van God, de Gever, Die ze schenkt uit onverdiende goedheid, als van ons, die ze ontvangen, die zo onwaardig zijn; en van de weldaad zelf, die zo groot is. Eisen dit alle weldaden? Bijzonder dan wel deze grote en uitnemende weldaad, die God geschonken heeft, dat wij, arme aardwormen, met de God van hemel en aarde hebben mogen zitten aan Zijn tafel. Dat wij daar met Hem een allernauwste en innige gemeenschap hebben mogen oefenen; dat God daar de panden van Zijn eeuwige liefde ons in handen heeft gegeven, tot bevestiging van het geloof; dat ons gelegenheid gegeven is om statelijk en openlijk het verbond met God te vernieuwen. Vereist dat alles niet een gulhartige dankerkentenis?
2. Letten wij op het oogmerk van het Avondmaal, dat is om gedachtenis te houden van Christus' dood en die te verkondigen totdat Hij komt. Hoe wordt nu die dood verkondigd? Niet alleen door het Godvruchtig gedenken daaraan zolang men aan de tafel is, maar door een gedurige, hartelijke en gelovige erkentenis van Zijn liefde, aan zondaars bewezen, en de uitlating van een gulhartige weerliefde, die door woorden en daden moet bewijzen in de ganse wandel. zoals men Jezus Christus, de Heere, heeft aangenomen, zo moet men ook in Hem wandelen, Kol. 2:6. Het gewone spreekwoord zegt: Wiens brood men eet, wiens woord men spreekt. Is dat in het natuurlijke waar, het is nog veel meer waar in het geestelijke. Daarom werd het Avondmaal zelfs van ouds een "dankzegging" genoemd.
3. Dit werd al afgebeeld in het oude Pascha, in welks plaats het Avondmaal is ingesteld. Daar moesten de goedertierenheden Gods, aan Israël bewezen in de genadige verschoning door de slaande engel, die in van de Egyptenaren huizen alle eerstgeborenen versloeg, worden gedacht en erkend, naar Mozes' bevel,

Exodus 12 : 27. En daar was een beker van de dankzegging, die de huisvader ronddeelde - welke gewoonte de Heere Christus schijnt overgenomen te hebben - en alles werd beëindigd met een lofzang, welke lofzang Christus ook met Zijn discipelen na het Avondmaal heeft gezongen. Dit alles om ons te leren, dat wij na het gebruik van het Avondmaal, daar de geestelijke weldaden worden herdacht, verplicht zijn God te verheerlijken. Hierom is het ook bij ons in gebruik, dat wij nauwelijks van de tafel zijn opgestaan, of de leraar spreekt die gewone lofzang uit: "Loof de Heere, mijn ziel, en al wat binnen in mij is Zijn heilige Naam. Die al uw ongerechtigheden vergeeft, Die al uw krankheden geneest; Die uw leven verlost van het verderf, en u kroont met goedertierenheden en barmhartigheden" enz., uit Psalm 103:1-13. Hiertoe zijn ook de dankpredikaties na het Avondmaal, om de gemeente tot haar plicht op te wekken en tot dankbaarheid aan te sporen.

4. Hiertoe kan men ook bijbrengen al die teksten uit Gods Woord, waarin op het loven, danken, prijzen en verheffen wordt aangedrongen. Als Psalm 116 : 12-13: "Wat zal ik de Heere vergelden voor al Zijn weldaden, aan mij bewezen? Ik zal de beker van de verlossing opnemen en de Naam des Heeren aanroepen." Psalm 95 : 1-2: "Komt, laat ons de Heere vrolijk zingen; laat ons juichen de Rotssteen onzes heils. Laat ons Zijn aangezicht tegemoet gaan met lof; laat ons Hem juichen met psalmen." Psalm 105 : 1-3: "Looft de Heere, roept Zijn Naam aan, maakt Zijn daden bekend onder de volken. Zingt Hem, psalmzingt Hem, spreekt aandachtiglijk van al Zijn wonderen. Roemt u in de Naam Zijner heiligheid." En welke dergelijke teksten er meer zijn.
5. Van een Godvruchtige en betamelijke nabetrachting hangt de rechte vrucht van het gebruikte Avondmaal af. Want geeft men zich aanstonds toe in een ongezette wandel, dan wordt men door de kracht van deze geestelijke spijze niet gesterkt. Evenmin als de lichamelijke spijze tot gezondheid van het lichaam versterkt als ze op een onmatige en onbehoorlijke wijze gebruikt wordt, omdat ze dan niet tot alle delen van het lichaam overgaat, dat daardoor gesterkt moet worden.
6. Ja, door een goede nabetrachting wordt men weer voorbereid tot een nuttig gebruik van het volgende Avondmaal. Als het hart nabij God blijft, heeft men zoveel werk niet om het weer thuis te roepen, want daarom is er zoveel voorbereiding nodig, doordat wij niet trouwer aan God zijn. Daardoor raken wij onze vrijmoedigheid kwijt en hebben wij telkens zoveel werk om de kloof te helen.

Bewezen hebbende hoe nodig het is zich betamelijk na het gebruik van het Avondmaal te gedragen, **zullen wij tot ons tweede stuk overgaan, om te zien welke dingen hiertoe voornamelijk te betrachten zijn.**

En wel vooreerst tot de dag van het Avondmaal zelf.

a. Dan moet men zich bevlijtigen om tot de middag godsdienstoefening te komen, om met de vergadering van de heiligen de Heere te loven, om Hem openlijk te danken en onderwezen te worden in die plichten, welke er nu te betrachten zijn. Uit de kerk komende, trachte men het hart toch in die stille, bedaarde gestalte omtrent de Heere te houden. Zoveel mogelijk is te vermijden alle gezelschappen en samenspraken, ten ware het kon dienen tot onderlinge opwekking en stichting. Anders begeve men zich het liefst in zijn binnenkamer in de eenzaamheid, om met die gestalte, waarmede men ten Avondmaal is geweest, naar God te gaan eer er iets tussenbeide komt; om met Hem hartelijk te handelen door gebeden en dankzeggingen. Zo deed de Godvruchtige

David, toen God hem door de profeet Nathan zulke dierbare beloften had gedaan tot van verre tijden heen. Hij wachtte niet lang, hij wilde die gestalte niet laten overgaan; maar zodra Nathan weg was, eer er iets tussen kwam, terwijl zijn hart zo met die zegeningen was ingenomen, ging hij met dat bewogen gemoed zich voor het aangezicht des Heeren stellen in het eenzame, en uit de volheid van zijn gemoed barstte hij in verwondering uit: in deze woorden: "Wie ben ik, Heere Heere, en wat is mijn huis, dat u mij tot hiertoe gebracht hebt? Wat zal David, wat zal Uw knecht meer tot U spreken? U kent Uw knecht, Heere Heere." Alsof hij zeide: "Heere, ik sta verstomd en verlegen. U omringt mij met zóveel goedertierénheden, dat ik geen woorden meer kan uitdenken om mijn heilig genoegen uit te drukken. Zult u aan zo'n aardworm zóveel doen? Is dat naar de wet van de mensen? Heere Heere, ik zeg er amen op! Ja Heere, doe zo als u tot Uw knecht gesproken hebt, en Uw woorden zullen waarheid zijn", 2 Sam. 7 : 18-29.
O, zo moesten wij ook doen, zo hartelijk, zo gelovig en gemeenzaam met God handelen; zo blijde, zo verwonderd en dankbaar zijn voor Zijn goedertierenheid.

b. Dan moeten wij ons in die eenzaamheid gaan onderzoeken, hoe het ons aan het Avondmaal gegaan is, ten opzichte van onszelf en ten opzichte van de Heere.

- Ten opzichte van onszelf, hoe ons hart werkzaam was; of het in hartelijke en gulle liefde naar God uitging; of wij hongerig en dorstig, in een vurig verlangen aangingen. Of wij gelovig de tekenen op ons durfden toepassen en de hand te leggen op de beloften, of dat het met vrees en bekommering was.
- Ten opzichte van de Heere, of Hij in het overzien van Zijn aanzittende gasten ons vond met het rechte bruiloftskleed en ons toeriep: "Eet vrienden, drinkt en wordt dronken o liefste!" Of Hij ons bracht in Zijn binnenkamer en onze liefde, ons verlangen en uitzien naar Hem beantwoord heeft met de uitlatingen van Zijn liefde aan het hart. Of Hij ons de scepter toereikte, van vrede sprak en ons toeriep: Zijt goedsmoeds! Of wij onder het genieten een voorproef hadden van de zalige bruiloft des Lams in heerlijkheid.

Dit onderzoek zou aan de ene kant dienen, zo het ons welgegaan was, om het hart op te wekken tot dankzeggingen en om het al nauwer en nauwer aan zo'n goedertieren en weldoende God te verbinden. Om ons nederig en klein te maken voor de Heere en ons in het gezicht van onze onwaardigheid te doen wegzinken. Aan de andere kant, indien wij ons dor bevonden te zijn, om dan de oorzaken daarvan na te speuren. Vinden wij die aan onze kant, om ons dan te vernederen voor de Heere. En kunnen wij die niet ontdekken, om dan Gods vrijmacht te erkennen in de bedeling van Zijn genade.

Maar het moet niet beperkt blijven tot de dag des Heeren alleen. Men moet ook vervolgens, in de tweede plaats, de volgende plichten betrachten:
1. Men moet zoeken te bewaren een bedaarde, gelijkmoedige en tere gestalte, die zich vertoont:

a. Omtrent de Heere, door een gezet voornemen des harten om bij Hem te blijven, Hem vast te houden en achteraan te kleven, zoals een vrouw aan haar man, een kind aan zijn vader en moeder, een leerling aan zijn meester, en een knecht aan zijn heer. Dat heet in Gods Woord: *te wandelen voor Gods aangezicht en oprecht te zijn,* Gen. 17 : 1. Dat is het wandelen met God, zoals er van Noach en Henoch getuigd wordt. Gen. 5 : 24 en 6 : 9. Dat is aan de Heere te kleven, zoals een gordel kleeft aan de lendenen van een man, Jer. 13 : 11. O, zo moest men de Heere

nawandelen, op Zijn bevelen acht geven, en in alle wegen, langs welke Hij ons leiden wil, gewillig volgen, zeggende: *Spreek maar Heere, Uw knecht, Uw dienstmaagd, hoort.*

b. Die bedaarde en eerbiedige gestalte moet men vertonen in de geestelijke strijd. Want een christen moet weer aanstonds in het worstelperk treden, om tegen de vijanden, die gewapend op hem aankomen, te strijden. Zal nu een krijgsman dapper strijden, dan moet hij niet te zeer verbaasd en beroerd zijn, want dan raakt hij buiten staat om manmoedig te staan en is in gevaar van overwonnen te worden. Zo moet een christen, die een geestelijke krijgsman is en op zijn post wordt geroepen om te strijden, wanneer de oorlogsbazuin geblazen wordt, ook met een bezadigd gemoed heengaan in de mogendheden des Heeren Heeren, wetende dat zijn grote Heirvorst vooraan in de spits staat om hem van dapperheid en heldenmoed te voorzien en toe te roepen: "Vrees niet, Ik ben met u!" Maar deze bedaardheid moet hem niet achteloos maken en stil doen zijn wanneer de vijanden stil liggen. Nee, er moet een gedurige waakzaamheid zijn, want als de vijand stil is, is het gevaar allergrootst.

2. Tot een Godvruchtige nabetrachting wordt ook vereist een ware en oprechte dankbaarheid voor de genoten weldaden. Welke bestaat in die nederige, hartelijke en Godvruchtige erkentenis van de ziel, uit aanmerking van al Jehovah's goedertierenheden en trouw, die Hij in Christus door de Geest aan de ziel gedaan heeft. Deze dankerkentenis wordt vertoond door het hart, de tong en de daden.

- Men erkent het met het hart bij God, door de Heere onze wegen te vertellen en al Zijn wonderen te roemen. Want hoewel de Heere wel weet wat Hij aan ons gedaan heeft, zo wil Hij evenwel hebben, dat wij het ook weten en voor Hem belijden zullen. Daarom ziet men zoveel lofpsalmen, waarin de daden des Heeren worden gemeld. En dat zal ons zo klein en ootmoedig voor God maken, om met Jacob te zeggen: "Heere, ik ben geringer dan al Uw weldadigheden en trouw, die u aan Uw knecht gedaan hebt", Gen. 32 : 10. Het zal ons wel eens beschaamd op het aangezicht doen vallen en in verwondering doen uitroepen met Mefibóseth: "Wat is Uw knecht, dat de Koning heeft omgezien naar zó één als ik ben?" 2 Sam. 9 : 8. Het zal ons al menige gedenksteen doen oprichten en doen zeggen: Daar en daar heeft mij de Heere geholpen!
- Maar men moet de dankbaarheid ook betonen met de mond en de tong, om aan de ene kant door psalmen, liederen en lofzangen de Heere te loven, en te vermelden dat Zijn Naam groot is, en aan de andere kant ook aan mensen. Men moet met de dichter zeggen: "Komt, u allen, die God vreest; ik zal vertellen het goede, dat God aan mij gedaan heeft", Psalm 66 : 16. Doch hierin moeten wij ons zorgvuldig er voor wachten om van onze bevindingen te breed op te geven. Er doet zich zo spoedig een heimelijke hoogmoed in op, om voor grote christenen te worden gehouden. En dan moet het nog maar zijn bij weinige vertrouwde vrienden. Maar het kan dienen tot elkaars nut, om de één de ander tot opwekking, raad en besturing te doen zijn. Men mag het ook bij gelegenheid wel eens aan de wereld doen, om haar te doen zien hoe heugelijk de dienst van God is, om haar daarop verliefd te maken.
- Maar vooral moet de dankbaarheid betoond worden in de daden, om door een heilige wandel God te verheerlijken, en te tonen, dat het onze lust is onze leden, die op de aarde zijn, te doden, opdat het blijke, dat wij met Christus gestorven en opgewekt zijn. O, de liefde van Christus moest ons dringen, om te oordelen, dat

indien één voor allen gestorven is, wij ook allen gestorven zijn; om niet meer onszelf te leven, maar Christus, Die voor ons gestorven en opgewekt is, 2 Kor. 5 : 14-15.

3. Tot een betamelijke nabetrachting is vooral nodig veel en recht werkzaam te zijn omtrent het verbond, waarin wij met God staan, en dat op deze wijze:

a. Herinner u veel de dierbaarheid van dat verbond, welks tekenen u gebruikt hebt. Beschouw het in zijn grootheid, vastigheid en eeuwigheid. Herinner u de beloften van hetzelve en de getrouwheid van God, om die te willen en te zullen vervullen; dat zal tot steunsel van uw geloof zijn. Dit was Davids betrachting, 2 Samuël 23:5: "Hoewel mijn huis alzo niet is bij God, nochtans heeft Hij mij een eeuwig verbond gesteld, dat in alles wel geordineerd en bewaard is; voorzeker is daarin al mijn heil en alle lust."
b. Tracht uw betrekking omtrent God, als uw Verbondsgod, altoos levendig te bewaren. Is God uw Vader in Christus geworden? Dat moet u doen denken: *Indien ik tot een Vader aanroep Degene, Die zonder aanneming des persoons oordeelt, hoe past het mij dan in vreze te wandelen de tijd mijner inwoning.* Ja, is God mijn Vader, dan heb ik met zo'n God te doen, Die vol ontferming en medelijden is, Die rommelende ingewanden heeft, en Zelf betuigt: "Gelijk zich een vader ontfermt over de kinderen, alzo ontfermt Zich de Heere over degenen, die Hem vrezen." Zelfs in zonden en afwijkingen wil Hij mij verschonen, zoals een man zijn zoon verschoont. Ja, als de Verbondsgod is Hij de getrouwe en onveranderlijke God, Die gezegd heeft: "Het verbond Mijns vredes zal niet wankelen." Wat kan zo'n betrekking de ziel in alle gevallen bemoedigen en tot sterkte zijn. Maar ook om omzichtig en teer te doen wandelen, en, in zonden en afwijkingen, het hart opwekken om daarmede naar God te gaan, die te belijden en verzoening daarover te zoeken en te zeggen: *Heere, bent U niet mijn Vader? Hebt U niet van eeuwigheid in ontferming op mij gezien? Hebt U niet Uw Zoon mij geschonken, en met Hem alle dingen? Het zou U dan immers niet van het hart kunnen om mij nu om mijn zonden te verstoten, want U hebt gezegd: "Ik heb u in de beide handpalmen gegraveerd",* Jesaja 49 : 16.
c. Nog eens, men moet zijn betrekking op Christus, als de Verbondsmiddelaar, ook levendig bewaren, denkende, dat men aan Zijn tafel een uitmuntend bewijs gehad heeft van Zijn alles overklimmende liefde, die Hij voor zondaars betoond heeft door Zich in de dood voor hen over te geven, waardoor Hij hun Borg, Middelaar, Hogepriester en Broeder geworden is. Dit moet men zich gedurig herinneren, of het hart door die liefdevlammen van de liefhebbende Jezus in weerliefde mocht ontstoken worden. Ja, men moet van Hem in al die betrekkingen gebruik maken, daarop pleiten en zeggen: *Dierbaarste Heiland, hebt Gij u voor mij in de dood overgegeven? Laat ik dan de kracht van Uw bloed tot heiligmaking ondervinden; treed als de grote Middelaar en Hogepriester voor mij toe bij de Vader; draag mij op Uw hart. Ik weet: de Vader Zelf heeft mij lief; maar Uw voorbede zal mij veel sterkte geven. U bent de barmhartige en getrouwe Hogepriester, ja de machtige Koning; verbreek dan in mij de kracht van de zonden!*
d. Verder moeten wij God de Heilige Geest aanmerken als onze Leraar, Leidsman, Trooster, Verzegelaar en Onderpand. Wij moeten veel naar Hem opzien, om door Hem geleid te worden op de weg des levens, en zeggen: *Was U het niet, Die mij het allereerst gewillig maakte om toe te stemmen in het verbond? Was U het niet, Die mij tot Jezus bracht en mij met Hem verenigde? Mag ik dan ook niet*

verwachten, dat U mij verder leiden, bewaren en heiligen zult? Dat U mij onderwijzen zult van de weg, die ik te gaan heb? Dat Gij in duisterheid mij tot licht, in treurigheid mij tot troost, en in verlegenheid mij tot raad zult zijn? En dat U de wet Gods zult schrijven in mijn hart, en maken dat ik daarin wandel?

e. Wij moeten ons menigmaal in herinnering brengen wat wij aan onze kant gezegd en gezworen hebben; dat wij des Heeren zouden zijn en voor Hem leven en wandelen; dat wij ons daartoe statelijk en plechtig hebben verbonden. Op die verbintenis kunnen wij ook pleiten bij de Heere, en zeggen: *Immers hebt U die inwilligende genade niet tevergeefs in Mij gewerkt? Zou U mijn hart genegen gemaakt hebben om het aan U op te dragen, en zou U mij geen genade geven om daaraan te beantwoorden door een verbondsmatige wandel? Ja, die herinnering zal ons ook zo omzichtig maken omtrent de zonden, om wanneer zonde, wereld of satan komt om de ziel te verzoeken en van God af te leiden, dan te zeggen: Ik heb die de scheidbrief gegeven, om die niet meer te dienen; maar mij voor God en Zijn zalige dienst verklaard.* Luther zeide, dat men nergens beter de verzoekers mee van de hand kon wijzen, dan met te zeggen: *Ik ben mijn woord kwijt, ik heb het aan Jezus gegeven.*
   - O, het is zo gezegend, wanneer de satan komt met zijn verzoekingen; te zeggen: *Ik ben u als een vat ontroofd, ik sta niet meer onder uw gebied; ik heb u de dienst opgezegd en Jezus voor Koning erkend.*
   - Komt de wereld met haar verleidingen, dan te zeggen: *Ik heb mij die slaafse dienst door Gods genade onttrokken toen ik mijn hart aan Jezus gaf en dat liefdejuk op mij nam.*
   - Komt de zonde; dan te zeggen: *Ik ben van uw heersend geweld vrijgemaakt, nu ik ben onder de genade; zou ik mij weer toegeven in de zonden, die mij zoveel smart, benauwdheid en tranen gekost hebben? O, het is niet te zeggen hoe teder, hoe waakzaam en voorzichtig dit ons zou doen wandelen.*

f. Men moet zich gedurig de beloften van het verbond voorstellen, en Gods getrouwheid om die te vervullen. En dan in de vraag van een goede consciëntie de Heere daarop manen, dat Hij die vervullen wil. En hierin mag men in nederigheid veel vrijmoedigheid gebruiken, naar het recht van het verbond, zeggende: *Heere, U hebt zo veel beloften van heiligmaking gedaan, om Uw wet te rollen schuwen in het hart; beloften van bewaring, vertroosting, verzegeling en ondersteuning, ja van alles wat ik nodig heb. En ik heb er amen op gezegd, ik heb er de hand opgelegd en ben daarop aan Uw tafel genaderd. Nu dan, Heere, laat dat woord waarheid zijn. U bent immers de Jehovah, de Onveranderlijke, Die Uw Woord, dat u gesproken hebt, niet verbreken, maar het vervullen en ja en amen maken zult tot Uw heerlijkheid? Dat hebt u met ede bevestigd als de God Elohim, de God des eedzwerens; zou U mij dan niet alle nodige genade schenken? Heere, doe het om Uws Naams wil.*

g. Men moet het eens plechtig gemaakte verbond, dat aan het Avondmaal bevestigd is, gedurig vernieuwen, om te tonen dat men er geen berouw van heeft; maar zoals men het gezworen heeft, dat men ook wil houden de rechten van Gods gerechtigheid. O, daar moest nauwelijks een opwekking des harten, een gelegenheid zijn, of wij moesten die waarnemen. Wij moeten niet denken, dat het genoeg is het te doen bij gelegenheid van het Avondmaal. Nee, het moet dagelijks geschieden; in elk gebed moeten wij ons aan de Heere opdragen. Dat is een gezegend middel om teer en omzichtig te wandelen en ons op te wekken om altoos, het ga hoe het ga, in voor- en tegenspoed, het aan de kant Gods te houden.

4. Maar tot nabetrachting is niet alleen nodig zo omtrent het verbond werkzaam te zijn, maar ook, dat Gods kinderen, die zo in het verbond staan, nauwkeurig toezien, dat zij de leidingen en opwekkingen, die de Geest inwendig aan het hart doet, toch opvolgen. Men moet de Heilige Geest Gods, door Welke men nu weer verzegeld is onder het genot van het bondszegel, niet bedroeven, niet tegenstaan, noch uitblussen. Wanneer Hij het hart eens opwekt tot enige plicht, om zich eens eenzaam af te zonderen, eens te bidden en eens met God te handelen; of als Hij waarschuwt tegen de zonden en gelegenheden tot zondigen; of als Hij in duistere gevallen raad geeft; dat moet men nooit tegengaan. Dat zou de Geest bedroeven, en maken, dat Hij Zijn heiligende en vertroostende werkingen zou intrekken. Maar men moet daar naar luisteren en Zijn leidingen opvolgen. O, het is zo'n goede Geest! Als wij naar Hem horen, zal Hij ons altijd leiden in een effen land, Psalm 143 : 10.

5. Dan moeten Gods kinderen ook leren hoe te handelen omtrent de zonden, die hen zo licht omringen.

a. Hieromtrent moet men, om niet geslingerd te worden, niet denken, dat, als men ten Avondmaal is geweest, de zonde dan minder haar kracht zal oefenen. Nee, integendeel, zoals het God behaagt die in zijn volk te laten overblijven, zal ze zich dan wel het meest doen gevoelen. Daarom past het dan vooral te waken en te bidden en op ons hart acht te geven. Want dat is zeker: er is niets, dat ons de vrijmoedigheid meer beneemt en waarom God Zijn aangezicht meer verbergt, dan de zonde. Hij is een heilig God, Die de zonden in Zijn kinderen niet kan verdragen. En daarom moeten wij gedurig denken: *Zou ik zondigen tegen God? Ik, die in zo'n betrekking met Hem sta; ik, die ten Avondmaal ben geweest en opnieuw de zonde tot vijand heb verklaard? Dat zou strijden tegen mijn opzet en voornemen.*
b. Maar als het nu gebeurt, dat wij al weerom onze zwakheden ondervinden, dan moeten wij niet menen, dat nu al de vrucht van het Avondmaal weg is. Och nee, als het maar geen stoute, verwoestende en opzettelijke zonden zijn, dan moeten wij altijd vasthouden, dat wij niet komen tot het Avondmaal om daarmede te betuigen, dat wij zonder zonden zijn, maar integendeel, dat wij zondig zijn en daarom tot Jezus' bloed lopen om verzoening voor en kracht tegen de zonden te zoeken. Dat moet ons wel nederig, maar niet onvrijmoedig maken. Dat is het wat Johannes tot bemoediging zegt, 1 Joh. 2 : 1, 2: "Kinderkens, ik schrijf u deze dingen, opdat u niet zondigt. Maar indien u gezondigd hebt, daar is een Voorspraak bij de Vader, Jezus Christus, de Rechtvaardige, Die een verzoening is geworden voor onze zonden."
c. Dan moeten wij, onder het gevoel van de zonden, gaan werken met het verbond, en denken: Waren er geen zonden, dan was het geen genadeverbond; maar nu heeft de Bondsgod gezegd: *Mijn schapen, schapen Mijner weide, Ik weet, dat u bent mensen, zwakke en zondige mensen zijt. Ik wist, dat u trouweloos zou handelen, eer Ik u aannam in Mijn verbond; maar Ik ben de Heere, uw God, uw onveranderlijke Verbondsgod, Die daarom Mijn liefde van u niet zal aftrekken. Ja, daarom is er een Middelaar des Verbonds en een bloed des verbonds, dat altijd even vers en van evenveel kracht is. En dat wil Ik u toepassen, zo dikwijls u maar in het geloof de toevlucht neemt tot die Middelaar, en u met al uw zonden op Hem neerwerpt.*

6. Tot een Godvruchtige nabetrachting van het Avondmaal is nodig een dagelijks onderzoek en examen van onze consciëntie, om onszelf gedurig met bedaardheid voor de Heere af te vragen: "Wat is nu mijn gestalte? Waar gaat mijn hart naar uit? Waar is het mij om te doen? Hoe heb ik mij in deze dag gedragen? Was ik in die en die gelegenheid wel getrouw aan God en Zijn zaak? Was mijn oogmerk wel zuiver? Bedoelde ik wel de eer Gods?" O, wij spreken niet genoeg met ons hart; wij zijn al te veel vreemdelingen van onszelf. En als men het nog al eens gaat onderzoeken, loopt men er te licht overheen, men blijft er niet genoeg bij stilstaan om alle schuilhoeken uit te halen. En daardoor komt het, dat er, zoveel verwijdering tussen de Heere en .onze ziel komt, en dat reen dan in de toebereiding tot het Avondmaal ook zoveel werk heeft om de rekening, om zo te spreken, effen te maken.

7. Wij moeten onszelf tederder en omzichtiger bewaren in de liefde Gods, van Christus en van de broederen. Dit is Judas' vermaning in zijn brief, vers 21: "Geliefden, bewaart uzelf in de liefde Gods." Wij moeten wel toezien, dat onze liefde niet verflauwt en tussen God en het schepsel verdeeld wordt, maar integendeel. die gedurig opwekken en denken: 'Zou God mij zo'n bewijs van Zijn uitnemende liefde gegeven hebben, en zou ik Hem niet weerom hartelijk liefhebben? Nee, Hij is al mijn hoogachting, al mijn verlangen en liefde waardig, en daarom: "Hartelijk lief heb ik U, Heere, mijn Sterkte"', Psalm 18 : 2. En zoals wij God liefhebben, Die geboren heeft, zo moeten wij ook hen liefhebben, die uit Hem geboren zijn, hun een hartelijke liefdesgezindheid toedragen en alles doen wat tot de vrede en stichting dienen kan. Want het is niet te zeggen hoe door het ongenoegen met de naasten onze vrijmoedigheid tot God gehinderd kan worden.

8. Wij moeten niet te bekrompen, niet te beschroomd en vreesachtig wandelen. Ik wil hiermede zeggen: 'Niet al te zeer bekommerd en altijd neergebogen, alsof er geen blijdschap en genoegen in de dienst van God was. Nee, bedenkt, dat u een groot God tot uw Vader en Bondsgod hebt; dat u een algenoegzame, getrouwe en barmhartige Hogepriester tot uw Middelaar, Hoofd, Heere, Man en oudste Broeder, en een krachtig werkende Geest tot uw Leidsman, Leraar en Onderpand hebt.' Wandelt met een edelmoedig hart, toont dat het christendom blijdschap geeft. Komt onbeschroomd voor God en Zijn zaak uit; laat de wereld aan u zien, dat u van haar onderscheiden zijt en behoort tot dat uitverkoren geslacht, dat Koninklijk priesterdom, het heilig en verkregen volk, dat Gods deugden wil verkondigen. Langs die weg zou u haar tot overtuiging kunnen zijn.

9. Eindelijk, als u het ene Avondmaal hebt gebruikt, verlangt opnieuw naar het andere, om God weerom in Zijn heiligdom te aanschouwen. Dat zou een bewijs zijn, dat het hart welgesteld was en dat het ons om de gunst van en de nauwe gemeenschap met God te doen was.
Ziedaar, dat waren de stukken, die wij tot nabetrachting dachten nodig te zijn.

Nu moet ik overgaan tot ons derde stuk, **namelijk enige bekommerde vragen van kleinmoedigen omtrent deze drie verhandelingen voorstellen en beantwoorden.**

Vooreerst zal mogelijk iemand zeggen: *Ik ben overtuigd, dat het betamelijk is zich zo te bereiden tot het waardig gebruik van het Avondmaal en zo betamelijk zich er onder te gedragen. Ik ben ook overtuigd, dat het zo wezen moet, maar ik ken er nog zo*

weinig van bij bevinding, en daarom kan ik mij in al die plichten, die tot betrachting nodig zijn, zo niet oefenen.

Hierop antwoord ik:

(1) Dit moet een stof van schaamte en vernedering voor de Heere zijn. U moet er u over voor God verootmoedigen. Want u krijgt gedurig gelegenheid om hierin onderricht en er toe opgewekt te worden, maar u maakt er geen werk van; u loopt er al te licht overheen. U ziet tegen het werk op en geeft u te veel toe aan de gemakkelijkheid van het vlees.

(2) Onderzoek eens waar het vandaan komt. Is het niet door een ongezette, slordige en wereldsgezinde wandel? Er zijn misschien verborgen zonden, waar u nog niet aan ontdekt zijt; of zo u er aan ontdekt zijt, waartegen u niet genoeg waakt, waarin ge u te veel toegeeft.

(3) U stelt u niet genoeg in het eenzame voor de Heere, om uw hart te onderzoeken; en omdat uw wandel niet teer genoeg is, zo durft u er niet aan te beginnen. Maar zo u er eens in getrouwheid aan begon en u liet uw hart eens spreken, wat zou het u al van veel dingen beschuldigen en zeggen: daar en daar was u niet getrouw; daar handelde u niet oprecht; daar liet ge u wegslepen om met de wereld mee te doen en waart u haar gelijkvormig. O, het is zo'n kwaad teken, als een christen zo schuw voor het zelfonderzoek is. Het is een bewijs, dat het niet wel gesteld is. zoals een koopman, die zijn boeken niet durft nazien, omdat hij vreest dat het kwalijk zal uitkomen. Een welgesteld christen daarentegen wil zo graag zijn hart voor God bloot leggen. En wie weet, als u daar ook eens toe kwam, en als u eens openhartig voor God uitkwam met biddingen en smekingen, of Hij de schadelijke wegen, die er nog bij u zijn, aan u wilde ontdekken; of het niet de weg zou zijn om u weer terecht te brengen. Wel, neem daartoe de gelegenheid van het Avondmaal waar, die er het geschiktst toe is.

(4) Maar misschien zijn er ook kleinwetenden, die, onkundig zijnde van de waarheden, ook in al die stukken, die wij hebben aangewezen, zich niet kunnen bezig houden, hoewel zij er wel lust toe hebben. Voor dezen is het hun plicht zichzelf, zoveel mogelijk is, naar de tijd en gelegenheid, die ze hebben, te oefenen om tot meer kennis te komen. Of ontbreekt het u daaraan, er is door Godvruchtige mannen veel geschreven over het Avondmaal, met dat oogmerk om u en anderen, die daarvan gebruik maken, met raad en daad te ondersteunen. Gebruik dat tot enige handleiding, lees het met bedaardheid, met opmerking. Sta bij elk stuk wat stil en breng het tot uw hart. U zult er mogelijk wel wat in vinden, dat op uw gestalte past, dat uw hart aanraakt, of dat God u daardoor enig hartekwaad ontdekt, dat u nog niet kende. Is het zo, leg het dan eens neer ga er mee naar God toe en dank Hem, zo het tot uw ontdekking mocht zijn, met ernstige gebeden, dat u nog meer mocht ontdekt worden. Of is uw hart daardoor wat opgewekt en aan de gang gebracht, neem dat waar, breng dat bewogen hart voor God en draag het hartelijk aan Hem op. Laat toch die gelegenheid niet voorbijgaan. Wie weet, als u zo eens handelde, of het u niet wonderlijk zou helpen! Maar u bent niet bedaard genoeg; als u leest, loopt ge er te licht overheen, en als u niet aanstonds uw gestalte daarin vindt, laat ge het na.

Ten tweede zal een ander zeggen: *Ik heb mij naar de bekwaamheid, die ik had, en de lust, die God mij gaf, van tevoren zoeken toe te bereiden, ik heb mij aan God opgedragen en ik ben ook genaderd aan de tafel. Maar het heeft de Heere niet behaagd mij te ontmoeten, ik was dor onder de genieting van het bondszegel en ik ben*

er weer dor vandaan gekomen. En evenwel, de Heere weet het hoe graag ik het hartelijker en levendiger had gedaan. Hoe kan en moet ik dan in de nabetrachting werkzaam zijn?

Op deze wijze:

(1) Erken met aanbidding des Heeren vrijmacht in het bedelen van Zijn genade. Hij geeft het dan en in die mate, zoals het Hem behaagt. En toen ge u in het verbond aan God hebt opgedragen, hebt u geen voorwaarden gemaakt hoe God u leiden zou, óf door duister, óf door licht; u liet dat aan het bestel van uw wijze Bondsgod over. Doe nog zo! Gods weg is altijd heilig en goed.

(2) Misschien heeft de Heere redenen, die u nu nog niet ziet. U bent wellicht al te veel gezet op gevoelige genade, op onmiddellijke ontdekkingen van Gods liefde. En u wordt aan het Avondmaal geroepen tot oefening van geloof, tot uitlating van uw liefde. Belieft het God dit te beantwoorden, het is heugelijk en aangenaam; maar dat is maar een toeworp.

(3) Het komt misschien daardoor, dat er in uw voorbereidingen verborgen zonden waren, daar u nog niet aan ontdekt waart, en dat God u dat langs de weg van verberging heeft willen doen zien, opdat u tot onderzoek zou komen. En dan is het een gezegende weg tot vordering in de heiligmaking.

(4) Of u bent mogelijk in uw toenadering niet gelovig genoeg geweest, maar bleef onvrijmoedig van verre staan en dralen. U liet u door ongeloof en veel listen van de satan ophouden en durfde niet blijmoedig de Heere de hand geven en tot Zijn heiligdom te komen; en dat is Gode niet aangenaam. Zo gul als God het heil u aanbiedt, zó gul wil Hij dat u het aanneemt. Anders is het alsof u Zijn goedertierenheid en trouw wantrouwt.

(5) De Heere doet het tot uw nut, opdat u Hem zou blijven achteraan kleven en zeggen: Hoewel het U behaagde mij dor en duister te laten, ik wil het evenwel bij U houden. Waar zou ik heengaan? U alleen hebt de woorden des eeuwigen levens. Bij U alleen is de volheid. Ik wil liever voor Uw voeten blijven liggen, dan van U teruggaan! Ja, het is om u veel meer prijs te leren stellen op Zijn tegenwoordigheid. En als de Heere eens zal komen, dat het u zoveel te aangenamer zal zijn en ge u langs die weg zorgvuldiger zult bewaren voor alles wat God redenen zou geven om Zich weer voor u te verbergen. Want het gebeurt wel eens, dat God naderhand, als men aan de tafel geweest is, het hart opwekt, als het zo zoekende, zo begerig, zo hunkerende en uitziende naar de Heere blijft. Zo ondervindt u het ook wel eens als u naar de kerk gaat. Te dier tijd zal het Woord wel eens vruchteloos zijn, maar blijft men bij de waarheden wat stilstaan, dat men geen vergetend hoorder is, maar één, die het gehoorde nog eens overdenkt, dan zal God het hart onder die overdenking wel eens verlevendigen.

Stel dan des Heeren Geest geen paal of perk, maar blijf in stilheid op Hem wachten.

Ten derde: nog zal een ander zeggen: *Er is getoond, dat de nabetrachting bestaat in een gulhartige dankbaarheid voor het goede, dat men genoten heeft. Dat is wel waar voor wie het genoten heeft, maar ik heb veel meer stof tot klagen dan tot danken. Waarvoor zal ik dan danken?*

Wel vrienden, is er geen stof tot dankzegging? Zou u dan de dag van de kleine dingen verachten? Is het allerminste dan geen grote genade en dus dankbaarheid waardig?

(1) Is het geen grote genade, dat u voor de Heere kunt betuigen, dat u aan uw kant hartelijk en getrouw hebt zoeken te handelen? Dat u zeggen kunt: *Heere, U bent er getuige van, dat het mij om U en om U alleen te doen was en nog is?*
(2) Is het geen grote genade, als u zo in uw eigen onwaardigheid en nietigheid voor God moogt wegzinken, dat u als de Kanaänese vrouw aan de voeten van Jezus om de kruimkens van genade moogt liggen worstelen? O, dat klein, dat nederig en ootmoedig zijn voor de Heere, vóór, onder en na het Avondmaal, dat is Hem zo aangenaam. Het is zo'n betamelijke gestalte, met de hoofdman te zeggen: "Heere, ik ben niet waardig, dat u onder mijn dak zou inkomen." Dat zal de Heere Jezus wel eens opwekken om - als tot Zacheüs - te zeggen: " Ik moet heden in uw huis blijven."
(3) Is het geen grote genade, als u uw hart zo gewillig voelt om op de aanbieding Gods in het verbond ja en amen te zeggen; om uw toestemming daarop te geven? Als u uw ganse hart aan God moogt opdragen en zeggen, schrijven en zweren, dat *gij des Heeren wilt zijn?* Al klaagt u dan, dat u geen stof hebt tot dankzegging; als u op deze dingen acht gaaft, zou u het tegendeel ondervinden. En omdat u dat niet voor genade erkent, schenkt God u ook niet meer; want het allerminste is eeuwige dankzegging waardig.

Ten vierde. Een ander zegt: *Ik hoor sommigen van Gods kinderen met zoveel genoegen en hartelijkheid spreken over het Avondmaal, maar Avondmaalstijden zijn voor mij doorgaans tijden van beroering, en daarom geniet ik er ook de rechte vrucht niet van. Waar komt dat vandaan?*
(1) Dat kan wel een strik van de vijand zijn, om u daardoor buiten staat te stellen tot een rechte werkzaamheid. Want hij brengt u de grootheid van het Avondmaal onder het oog, alsof God daar als aan de berg Sinaï zou tegenwoordig zijn; en dan denkt gij: 'Hoe zou ik, zo'n aardworm, tot zo'n heilige God durven naderen?' Of hij zoekt u te schudden door veel bekommeringen, dat u geen recht hebt om het te genieten, dat het alleen een brood voor kinderen is, dat u niet voorzien zijt van het ware bruiloftskleed, en dat Jezus, als Hij Zijn gasten overzien zal, tot u zal zeggen: 'Vriend, vriendin, hoe bent u hier gekomen?' En dat u, zo toenaderende, u een oordeel zult eten en drinken. Dit bekommert en beroert u, dat u niet dan al bevende durft te komen. Maar hiertegen moet ge u zoeken te verzetten. Kunt u in de voorbereiding, al was het maar in een aanklevend geloof, omtrent de Heere werkzaam zijn? Nader ook zo toe; u hebt er vrijheid toe.
(2) Het kan ook wel zijn, dat de Heere Zelf om wijze en heilige redenen zo handelt. De satan doet het om u te beroeren, maar de Heere doet het om u eerbiedig, nederig en klein te maken, om u in vreze en heilige bedachtzaamheid te doen handelen en met indruk omtrent het Heilig Avondmaal te doen werkzaam zijn.
(3) Er kan ook wel een beroering in het lichaam zijn, dat men altijd ontzet is als men toenadert, zonder dat men zelf de reden daarvan weet, en daardoor wordt de geest dan ook ontsteld. Maar hiertegen moet men door verstandige redeneringen zoeken te worstelen om die beroeringen te boven te komen, opdat het de geest niet moge hinderen.

Ten vijfde. Eindelijk zullen mogelijk sommigen van Gods kinderen zeggen*: Ik word helaas zo menigmaal, pas na het gebruik van het Avondmaal, weer vervoerd tot zonden; ik ben niet trouw aan de Heere. Is dan de vrucht er van niet weg? Hoe kan ik dan recht in de nabetrachting werkzaam zijn?*

Vooreerst moet ik in het algemeen hierop zeggen, hetgeen ik meermalen gezegd heb, dat de vijand het er nooit meer op toelegt om ons te doen zondigen, dan voor of pas na het Avondmaal; zoals hij ons doorgaans ook doet als wij enige verkwikking van God genieten, om daardoor de zoetigheid van het genadeleven te ontnemen. Die verzoeking stelde hij te werk in veel heiligen. Toen de koning Hiskia alles voor de Heere gedaan had, en hervormd en verbeterd hetgeen er te verbeteren was, en hij mocht zeggen: "Heere, u hebt mijn ziel liefelijk omhelsd", viel hij aanstonds in de zonde van hoogmoed. Want toen de gezanten van de koning van Babel tot hem kwamen, toonde hij hen al zijn schatten, Jes. 39. Ja, die list gebruikte de satan zelfs omtrent de Heere Jezus, toen Hij juist gedoopt was en de verzegeling met een stem uit de hemel had ontvangen, dat Hij de Zoon van Gods welbehagen was. Toen trachtte hij Hem te brengen tot deze zonde, hoewel het hem mislukte, omdat de Heere Jezus nooit zonde gedaan heeft, noch onrecht in Zijn mond geweest is. Toen Paulus tot in de derde hemel was opgetrokken, kreeg hij een engel des satans, die hem met vuisten sloeg. En dat is zijn list nog; en kan hij het daartoe brengen, dan heeft hij veel gewonnen.

Maar in het bijzonder moet ik tot uw moedgeving zeggen, dat u onderscheid maken moet tussen zonden en zonden.

(1) Er zijn zonden, die uit de ongesteldheid van het lichaam voortkomen, die ons kort na het gebruik van het Avondmaal kunnen overvallen. Bijvoorbeeld: iemand is 's morgens vroeg opgestaan; hij is in de morgenstond werkzaam geweest in het gebed tot God; hij voegt zich weer bij de godsdienstoefening en is aandachtig en ingespannen. Als hij dan in de namiddag weer naar de kerk gaat, gebeurt het, dat het lichaam loom, traag en vadsig wordt, hij kan die aandacht niet meer zo bijbrengen als hij wel wenste, ja hij wordt slaperig en geheel onbekwaam. Dit zou misschien iemand beroeren, die zou denken: *past mij dat, zo oneerbiedig onder het Woord te zijn?*

    Maar dit is zo'n zware zonde niet, dat daarom de vrucht van het Avondmaal zou weg zijn. Nee, zolang het God behaagt, dat wij in deze woestijn met zulke logge, lome lichamen worstelen moeten, wil Hij dat genadig verschonen. Hij weet wat maaksel wij zijn, en wil gedachtig zijn, dat wij maar stof zijn. Maar dit gezegde moet niemand misbruiken om zich hierin toe te geven en te denken, dat het geoorloofd is. O nee, ons lichaam wil zo graag vanonder de band zijn, en ons hart is zo arglistig, meer dan enig ding, ja dodelijk, wie zal het kennen? Dan zou het een zwaardere zonde worden.

(2) Onderzoek uw hart voor de Heere, hoe het omtrent de zonden werkzaam is. Zo het gebeurt, dat u er in valt, is het u tot genoegen of tot ongenoegen? Bent u er onverschillig omtrent? Doet het u niet veel aan? Doet u het willens en wetens? Dan is uw toestand bekommerenswaardig. Maar kunt u integendeel zeggen: De Heere weet het hoe ik daartegen worstel, tot welk een smart het mij is, hoe ik het veroordeel en hoe het mijn vrijmoedigheid omtrent, God mij beneemt. Ja, ik zou er mijn gehele genadestaat wel om verwerpen, want ik vrees dat het niet met genade kan bestaan.

    Dat is een bewijs, dat u de zonde voor vijand hebt verklaard, want een natuurlijk mens zondigt en troost zich met Gods genade en de gerechtigheid van Christus, en daarop gaat hij zorgeloos er in voort. O, kon ik dit tweeërlei zondigen de wereldlingen en Gods kinderen eens inscherpen; de eersten tot hun ontnuchtering, en de anderen tot hun bemoediging en vertroosting. Want Gods genade en het

bloed van Jezus is wel voor zondaren, ja voor grote zondaren; maar niet voor die, die met genoegen in de zonde volharden.

(3) Ondervindt u, dat u op die wijze omtrent de zonden bent aangedaan, wat zult u dan doen? Onvrijmoedig van God afblijven en, het moedeloos opgevende, denken: daar is nu al de vrucht van mijn Avondmaal weg? Och nee! Waarheen dan? De beste, heiligste en veiligste weg is hoe eerder hoe liever weer tot de genadetroon te lopen, eer er verdere verwijdering tussen u en de Heere komt. Dan daar met schaamte uw schuld te belijden, dat u al weerom in de zonde gevallen zijt, maar dat het tegen uw wil en dank is, en dat u evenwel uw plechtige verbintenis aan God niet wilt verbreken. O, wij moeten opstaan en tot onze Vader gaan en zeggen: *ik heb gezondigd tegen U, maar neem mij weer in genade aan.* Dat is de gereedste weg om geholpen te worden.

Laat ik nu nog het één en ander tot nut van ons allen wat nader op het gemoed leggen, bij wijze van toe-eigening hetgeen ons vierde of laatste stuk was, dat wij zeiden te zullen verhandelen.

Vooreerst is hier een woord tot *natuurlijke mensen,* tot hun overtuiging en ontdekking.
a. Wat de *voorbereiding* betreft, velen zijn er, die denken dat zij zich al wel voorbereiden als zij enige dagen voor het Avondmaal zich onthouden van die zonden, daar ze anders hun vermaak in vinden en voor pleiten. Dient men de wereld door spel en andere vermakelijkheden, men zegt: ik mag dat nu niet doen; het zal Avondmaal zijn.
Maar zulken wil ik wel eens vragen: Zijn die dingen, die u nu nalaat, zonde? Waarom pleit u er dan op andere tijden voor? Dan is het ook zonde, en gaat u weer daarin voort, dan is het een bewijs, dat u nooit recht ten Avondmaal zijt geweest.
Anderen gaan nog een stap verder. Die houden zich bezig met het lezen van Gods Woord en stichtelijke boeken, en menen, dat dát genoeg is; maar zij weten voorts van geen voorbereiding, zij keren nooit tot hun hart in. En zo naderen zij tot des Heeren tafel, zonder berouw of leedwezen te hebben over hun zonden. En zo komen zij met dat onreine hart tot een heilig God.
O zondige, onreine wereld, ontziet ge u niet om zo tot God te naderen? Zou u aan de tafel van een groot vorst durven gaan zitten met vuile, onreine klederen? En zult u met uw onreine harten tot de God van hemel en aarde naderen? Zult u uw onreine handen uitsteken om de heilige tekenen te ontvangen? Wat zal God u zeggen? Dit woord: *waarom neemt gij Mijn verbond in uw mond? Ik zal u straffen en het ordentelijk voor uw ogen stellen,* Psalm 50.
Anderen willen zich ook schikken, zo zij menen, om betamelijk op de dag van het Avondmaal toe te naderen, en denken dat zij al wel gesteld zijn als zij een stemmig kleed aan hebben, als zij een gehele dag - hetgeen anders tegen hun gewoonte is - de godsdienstoefeningen naarstig waarnemen en zich onthouden van zonden. Dan denken zij, dat zij al wonder veel hebben uitgericht.
Maar o zondaar, tot u moet ik zeggen: De Heere zal tot u zeggen*: uw verbodsdagen zijn voor Mij een gruwel, uw feesten mag Ik niet!* Zou God een welbehagen hebben in een stemmig kleed, daar uw hart zo zondig en onrein is? Nee, als de Koning zal komen om Zijn aanzittende gasten te overzien, zal Hij tot u zeggen: "Vriend, hoe zijt gij hier gekomen, geen bruiloftskleed aan hebbende?" En Hij zal tot Zijn dienaren

zeggen: "Werpt hem uit in de buitenste duisternis; daar zal zijn wening van de ogen en knersing van de tanden." En u zult moeten verstommen.

b. En gaat het zo met de betrachting van de voorbereiding, de *nabetrachting* zal niet beter zijn.
Velen willen nog wel enige dagen na het Avondmaal zich voor de zonden wat wachten, die wat inbinden. Zo aanstonds zich daarin toe te geven, strijdt tegen het licht van de consciëntie. Maar is het enige dagen geleden, dan breekt men weer uit in zijn vorige zonden, zonder meer om het Avondmaal te denken. O, is dat niet bedrieglijk te handelen met God? U nadert tot des Heeren tafel en schaamt u niet om tot de zonden weer te keren. Heeft dan de tafel Gods gemeenschap met de tafel van de duivelen? U betuigt aan het Avondmaal, dat u God zult dienen, en zohaast keert u niet terug, of u verbreekt uw verbond met God en loopt weer tot de zonden en tot de wereld met het uiterste genoegen. En u hebt, sedert u de laatste maal bent genaderd, er mogelijk niet eens meer aan gedacht, en zult u nu weer op diezelfde wijze handelen, en niet, eens stilstaande, denken: 'Zal ik met die voeten, waarmede ik tot de zonden gelopen ben, weer naderen tot de heilige bondstafel? Zal ik met die handen, die de zonde gediend hebben, het heilige brood en de wijn aannemen? Zal ik met die ogen, die zo omzagen naar de ijdelheid, Christus in de tekenen aanschouwen? Zullen die mond en tong, die zo menigmaal spraken tot oneer van God, die heilige spijs en drank smaken?'
Als u dit eens met bedaardheid overdacht, zou het u tot nadenken moeten brengen; en het zou misschien een middel zijn om u aan uzelf te ontdekken. Ach, dat de Heere dit nog eens op uw hart bracht en u met indruk deed zien wat het in heeft, zo onbedachtzaam en roekeloos toe te naderen en het brood van de kinderen zonder enig recht tot zich te nemen.

Maar vooral moet ik nog een woord spreken tot *Gods volk,* welke dit eigenlijk alleen raakt. Want zoals natuurlijke mensen vervreemd zijn van het leven Gods en niet begrijpen de dingen, die des Geestes Gods zijn, zo weten zij ook van deze dingen niets.
Hier moet ik iets zeggen tot uw beschaming en berisping.
Dat namelijk velen van Gods volk nog wel eens werk maken van de voorbereiding, om hun hart gereed te maken om God te ontmoeten; ook nog wel op de dag van het Avondmaal, om wel gesteld te zijn. Maar men bevlijtigt zich niet tot een Godvruchtige nabetrachting. Als het werk is afgedaan, dan is het menigmaal alsof het genoeg is. Dan gaat u weer tot uw bezigheid, wordt opnieuw ingewikkeld in de wereld, en zo raakt het hart al stilletjes van de Heere weer verwijderd. U vraagt uzelf niet dagelijks in ernst af: 'Mijn ziel, weet u wel wat u gedaan en waartoe ge u zo statelijk aan de Heere verbonden hebt? Komt dat en dat met uw betuiging overeen? Strijdt dat niet tegen uw vernieuwde voornemen om voor God te leven? O, als dat meer geschiedde, wat zou u bedachtzamer wandelen, en dan zou u de rechte vrucht van het Avondmaal genieten.'
Of wil men zich nog bevlijtigen in het betrachten van deze of dergelijke plichten, zoals wij hebben aangewezen, het is niet op de rechte wijze. Men gaat dikwijls werken in eigen kracht; men oefent de plichten, maar niet met dat nederig en gelovig opzien naar de Heere, in dat afhangen van Hem. En daardoor is het, dat men er zo weinig voortgang in maakt. God wil wel, dat wij onze heiligmaking zullen bevorderen, maar niet in eigen kracht. Wij moeten heengaan in de mogendheden des Heeren Heeren.

Want toen wij het verbond hebben ingewilligd, was het immers onder beding, dat God genade zou geven om getrouw te zijn? En Hij heeft dat beloofd; waarom dan daarvan niet meer gebruik gemaakt en gepleit op die beloften: "Ik zal maken, dat gij in Mijn wegen wandelen zult", "Ik zal Mijn wet schrijven in uw hart", en gezegd: *Heere, hebt U het niet beloofd? Bent u niet de getrouwe God, Die opnieuw Uw beloften aan mijn ziel hebt verzegeld?* Laat dan Uw kracht in mijn zwakheid worden volbracht. Zo zou u meer voortgang maken op de weg naar de hemel.

Maar nog eens, volk van God, dit moet tot uw beschaming zijn, dat God u zó veel middelen aan de hand geeft, dat u zó menigmaal het Avondmaal moogt genieten; en dat u evenwel zo zwak blijft in het geloof en weinig vordert op de weg van de Godzaligheid. Waar komt dat vandaan? Het is immers niet omdat God niet getrouw genoeg is. Maar de schuld zal aan uw kant zijn. Zou het niet daardoor komen, dat u in de nabetrachting van het Avondmaal u niet zo hebt gedragen als het u paste? U bent niet in die stille bedaardheid bij de Heere gebleven. Toen de vijanden op u afkwamen om u weer af te trekken, hebt u als een slecht soldaat, die plotseling bevreesd is, de wapenen weggeworpen. Hoe? Zult u zo statelijk de oorlog verklaren en het zo slecht aanleggen? Zult u niet met meer heldenmoed de wapenen opvatten, daar uw Heirvorst aan de spits staat en met u wil strijden? U leeft niet genoeg bij uw hart in een dagelijks onderzoeken en beproeven van uzelf, of u aan uw betuiging, die u aan God gedaan hebt, wel beantwoordt. U bent niet dankbaar genoeg als God u eens wat doet genieten, maar werpt het door ongeloof zo menigmaal weg; en dat is Gode niet aangenaam. Het minste kruimke van genade is eeuwige dankbaarheid waardig. U houdt uw betrekking, die u op God als uw Verbondsgod hebt, niet gedurig levendig, door het statelijk gemaakte verbond dagelijks te vernieuwen; en daardoor verslapt u in de liefde tot God. Ja, men leeft dikwijls in ongenoegen met de naasten en dat verwoest het hart en beneemt de vrijmoedigheid omtrent God.
En ten opzichte van de zonde, daar waakt gij niet genoeg tegen. U laat u te licht van God aftrekken door nietige dingen. Ja wat zeg ik, er zijn mogelijk nog beminde zonden, daar men niet van af kan, daar men voor pleit, als voor zwakheden en zonden van de natuur, die men zo gemakkelijk niet kan laten; alsof dat u minder voor God schuldig maakt. O, het is een bewijs, dat men niet teer genoeg leeft, dat men niet genoeg gezet is op de gemeenschap met God. Omdat het een humeurzonde is, moest men zoveel te meer waken en strijden om ze tegen te gaan! Foei! foei! Als wij willens en wetens een zonde aan de hand houden, al is het geen grove en voor anderen in het oog lopende zonde, het is even verfoeilijk in het oog van een alwetend God, Die de zonden in Zijn volk niet kan verdragen.
Óf het hart verheft zich wel eens tot hoogmoed. Er zijn er wel onder Gods kinderen, die klein schijnen in het oog van een ander, en ondertussen bij zichzelf groot zijn. Men spreekt bij anderen breed van zijn bevindingen en werkzaamheden, alsof men grote christenen was. En ondertussen gaat het dikwijls dor en dodig toe in de eenzaamheid, en de wandel is zeer slordig en ongezet. Of heeft men al eens iets meer dan anderen van God ontvangen, het is menigmaal of het een vrucht van onze eigen akker is. En zo meent men, dat men iets is, daar men nochtans niets is. O, zullen wij, nietige aardwormen, zulke onwaardige, zondige en walgelijke schepselen, ons verheffen? Gelooft het, er is geen zonde, die God minder kan dragen, dan de zonde van hoogmoed. Toen het hart van de godvruchtige David zich verhief, toen hij het volk van Israël liet tellen, zond God de profeet Gad tot hem en liet hem drie zware plagen voorstellen, waaruit hij tot zijn vernedering kiezen moest, 1 Sam. 24. Toen

Hiskia's hart zich verhief, liet God hem Zijn oordelen aankondigen, Jes. 39. De Heere wederstaat de hovaardigen, maar de nederigen geeft Hij Zijn genade. Hij wil Zijn hand tot de kleinen wenden. O, zagen wij eens recht onze zonden en walgelijke gestalte voor God, zonken wij meer neer in de afgrond van ons niet; wij zouden als wormen voor God kruipen. Als het hart zich verheft, is het een bewijs, dat het in een ongestalte is; want als een christen welgesteld is, zal hij zich laag bij de grond houden, en hoe groter hij is in de genade, hoe kleiner hij voor God zal worden. Was er wel groter man dan Paulus? En evenwel getuigde hij van zichzelf, *dat hij de grootste der zondaren was, de minste van alle apostelen, en dat hij alles alleen was door de genade Gods.* Al zouden wij dan al groter genade bezitten dan Paulus had, wij hebben veel stof tot vernedering en schaamte, om ootmoedig met God te wandelen.
Door dit alles blijft men dezelfde van het ene Avondmaal tot het andere. Daardoor wordt de vrijmoedigheid voor God benomen, ja, men blijft altijd bekommerd over zijn staat. Zie eens terug op die tijd, toen God het hart voor de eerste maal overhaalde tot Zijn dienst! Herinnert gij u die uren en stonden, toen God uw hart bewerkte om u aan Hem op te dragen, dan moet u wel eens zeggen: ik durf het evenwel niet te ontkennen, daar is te veel omgegaan; maar zie ik op mijn wandel, dan weet ik niet wat ik van mijzelf geloven moet. En zo beneemt gij u de zoetheid en troost van het leven.

Kom dan, volk van God! Gij hebt nu weder gehoord wat uw plicht is. Richt eens op trage handen en slappe knieën. Dankt God, dat het Avondmaal weder aanstaande is, daar gij weder nieuwe gelegenheid zult ontvangen om tot de Heere weder te keren, om uw tekortkomen met schaamte te belijden, om uw verbond te vernieuwen en de Heere trouw te zweren. God. is zó goedertieren, dat Hij u om uw ontrouw niet verlaat, maar dat Hij u Zijn verbond weer aanbiedt. Gaat dan ootmoedig en vrijmoedig, verlangt hartelijk zo naar het Avondmaal, alsof het voor u het laatste zou zijn, dat u aan deze zijde van zon en maan genieten zou. Laat uw hart in gulle, onverdeelde liefde naar God uitgaan; geeft Hem hartelijk de hand en zegt: *Heere, zolang het U behagen zal, dat ik in deze woestijn van de wereld moet omzwerven, zal ik het Avondmaal gebruiken als een pand van Uw eeuwige en onveranderlijke liefde. Ja, als een onderpand van de zalige bruiloft des Lams in heerlijkheid. Laat ik, door de kracht van die spijze gesterkt, heengaan al mijn dagen, totdat ik eens zal gebracht worden boven voor Uw troon, waar ik U niet meer middellijk onder het gebruik van tekenen, gelijk hier, maar onmiddellijk in volmaaktheid genieten zal. Wanneer het Lam, Dat in het midden des troons is, ons zal leiden aan de levende fonteinen der wateren, en alle tranen van de ogen zal afwissen.* Amen, ja amen!

DE DANKENDE DISGENOOT

Wijze: Psalm 103

'k Heb aan de bron, de heilfontein gezeten,
'k Ben daar verkwikt; 'k kreeg balsem voor 't geweten;
'k Heb brood en wijn als hemelspijs gesmaakt.
Wat zal ik nu mijn Jezus weer vergelden?
Ik zal Zijn lof, Zijn grote daán vermelden,
Waardoor Hij al mijn banden heeft geslaakt!

'

k Heb nieuwe kracht en nieuwe moed gekregen;
'k Ontving ten troost de priesterlijke zegen;
Al mijn bezwaar ligt aan de voet van 't kruis.
Het heilgeloof schiep in mijn hart een hemel;
God schonk aan mij, in 't ondermaans gewemel,
Bij 't gulst onthaal het goede van Zijn huis.

De wereld moog' dit slechts verbeelding noemen;
'k Heb dankensstof, ik zal mijn Gastheer roemen,
Die honger stilt en 't dorstig hart verkwikt;
Die stromen giet in hete zandwoestijnen,
Het zonvuur koelt, daar 't bloempje zou verkwijnen,
En alles weert, dat 't groen van de ziel verstikt.

'k Was afgedwaald door d' aardse wildernissen;
Ik zocht in 't rond en bleef het heilspoor missen;
Maar 't herderoog hield over mij de wacht.
De stok en staf, in 's Opperherders handen,
Deed dra mijn ziel van liefd' en ijver branden
Voor Hem, Die mij weer in de schaapskooi bracht.

Zo galoos schoon zag 'k Jezus' liefde blinken;
AL 't schoon van de aard' moest in de afgrond zinken.
Mijn hart versmolt in Goëls offergloed.
'k Zag Hem aan 't kruis om al mijn schuld doorstoken,
Mijn tranend oog zag Hem geheel verbroken;
Ik greep Hem aan, 'k vond troost voor mijn gemoed.

Zo wordt de rust aan 't hijgend hart geschonken;
Dit maakt de ziel als in die wellust dronken,
Aan Jezus' beek en koele levensbron.
Dit spoort mij aan om voor die Heer' te leven, Die alles deed en alles wilde geven,
En 't werk voltooit, 't geen Hij in mij begon

Mijn Goël, ach, waarmee zal ik U prijzen?
Wat offergeur zal U mijn dank bewijzen?
Dan, nee - u vraagteen hart, dat ledig is;
Dat zich ontsluit voor Uwe liefdewetten,
Dat vurig blijft op Uwe wenken letten,
En zoetheên smaakt in Uw getuigenis.

Gij wekt in 't hart van al Uw disgenoten
Hernieuwde kracht, uit Uwe dood gesproten;
Wij zijn vereend door Uwe herdersstaf
Om broedermin en hemelvreugd te kweken;
Daar G' ons geleidt langs stille waterbeken,
Dwaalt nooit één ziel van U, haar Herder, af!

Heb eeuwig dank, o liefderijke Herder,
Voor 't zoet genot! Och Heer', geleid ons verder;
In deez' woestijn is onze rustplaats niet.
Ons heilgeloof blijft op dat Kanaan staren,
Waar 't roofgediert' geen schaapje zal vervaren,
Maar 't oog van de ziel U, de Verlosser, ziet!